

ชื่อวิทยานิพนธ์ ความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพในครอบครัวกับความฉลาดทางอารมณ์
ของวัยรุ่น ในวิทยาลัยเทคนิคปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี

ผู้วิจัย นางลักขณา หนูนาค **ปริญญา** คหกรรมศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาครอบครัวและสังคม)
อาจารย์ที่ปรึกษา (1) รองศาสตราจารย์ชัชวาลย์ รุ่งปัจฉิม (2) รองศาสตราจารย์ ดร.จิตตินันท์
เดชะคุปต์ **ปีการศึกษา** 2546

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาสัมพันธภาพในครอบครัวของวัยรุ่น (2) เพื่อศึกษาความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่น (3) เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพในครอบครัวกับความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่น

กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ปีที่ 1 ปีที่ 2 และปีที่ 3 ในวิทยาลัยเทคนิคปทุมธานี ปีการศึกษา 2546 ซึ่งอาศัยอยู่ในครอบครัวที่มีพ่อแม่อยู่ด้วยกัน จำนวน 341 คนเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสัมพันธภาพของบิดามารดากับบุตรวัยรุ่นและความฉลาดทางอารมณ์ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสหสัมพันธ์ของเพียร์สัน

ผลการวิจัยพบว่า (1) สัมพันธภาพในครอบครัวของบิดามารดากับบุตรวัยรุ่นในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาแต่ละรายการพบว่า การปฏิบัติของบิดาและมารดาที่มีต่อวัยรุ่นด้านความรักความผูกพันมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ค่าเฉลี่ยต่ำสุดของบิดาคือ การพักผ่อนร่วมกัน ค่าเฉลี่ยต่ำสุดของมารดา คือ ความเป็นอิสระ (2) ความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่น พิจารณาในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาแต่ละรายการพบว่า ด้านความพอใจชีวิตมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ การตัดสินใจแก้ปัญหา (3) สัมพันธภาพในครอบครัวของบิดามารดา มีความสัมพันธ์กับความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่น ภาพรวมสัมพันธภาพในครอบครัวของบิดามีความสัมพันธ์ทางบวกกับความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่นกับการมีแรงจูงใจ ความพอใจชีวิต ความสุขสงบทางใจ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนทางลบได้แก่ การตัดสินใจแก้ปัญหายังมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ภาพรวมสัมพันธภาพในครอบครัวของมารดา มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่นกับการมีแรงจูงใจ ความภูมิใจตนเอง ความพอใจชีวิต ความสุขสงบทางใจ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ: สัมพันธภาพในครอบครัว ความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่น

Thesis title : RELATIONSHIPS BETWEEN FAMILY RELATIONSHIPS AND EMOTIONAL INTELLIGENCE OF ADOLESCENTS AT PATHUMTHANI TECHNICAL COLLEGE IN PATHUMTHANI PROVINCE

Researcher : Mrs. Luxsana Noonnak ; **Degree :** Master Degree in Home Economics (Social and Family Development) ; **Thesis advisors :** (1) Chussana Rungpajchim Associate Professor, (2)Dr. Chittinant Dechakupt Associate Professor ; **Academic year :** 2003

ABSTRACT

The objectives of this research were (1) to study the family relationships of adolescents (2) to study the emotional intelligence of adolescents (3) to study the relation between family relationship and emotional intelligence of adolescents

The sample groups were 341 of Pathumthani Technical College's vocational certificate students who were randomly selected from 3 levels of study : first year, second year, and third year, and who lived in the family with their parents. The rating scale questionnaires were used for data collection. The following statistics were used to analyze data : frequencies, percentage, mean, standard deviation, and Pearson's Product Moment Correlation.

The research results were as follow :

1) The overall of family relationships between parents and adolescents were at a moderate level. Regarding each of the family relationships, the parents' performance with adolescents in love and ties had the highest mean. The lowest mean of fathers was the performance of co-relaxation, and the lowest mean of mothers was independence. 2) According to the emotional intelligence of adolescents, it was at a moderate level in overall. Regarding each of Emotional Intelligence, it was found that the highest mean was life satisfaction, and the lowest was problem solving. 3) Regarding parents' family relationships and emotional intelligence of adolescents, it was found that they were both related. In overall, the relationships between fathers and adolescents had positive correlation at 0.1 with motivation, life satisfaction, peace of mind, and had negative correlation with problem solving. Regarding the relationship between mothers and adolescents, it was found that they had positive correlation at 0.1 with motivation, self-pride, life satisfaction, and peace of mind.

Key words : Family Relationship, Emotional Intelligence of Adolescents.

กิตติกรรมประกาศ

การทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี เพราะผู้วิจัยได้รับความกรุณาอย่างสูงจาก รองศาสตราจารย์ชัชณะ รุ่งปัจฉิม และ รองศาสตราจารย์ ดร.จิตตินันท์ เดชะคุปต์ ซึ่งท่านได้ กรุณาตรวจพิจารณางานวิจัย ให้คำแนะนำช่วยเหลือให้แนวคิดและปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง ต่างๆ ด้วยความเอาใจใส่เป็นอย่างดี พร้อมทั้งให้กำลังใจตลอดมา ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ เป็นอย่างสูงมา ณ ที่นี้

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นุชลี อุปภัย และอาจารย์สมพร อินทร์แก้ว ที่ได้กรุณาเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และให้คำแนะนำในการปรับปรุงแก้ไข ข้อบกพร่องต่างๆ ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. กัญจนา ลินทรรัตนศิริกุล ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นุชลี อุปภัย อาจารย์เมตตา จินดารักษ์ ที่ได้กรุณาตรวจพิจารณาเครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ นอกจากนี้ผู้วิจัยขอขอบคุณ ท่านผู้อำนวยการ และคณาจารย์ในวิทยาลัยเทคนิคปทุมธานี ที่ให้ความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นอย่างดี

อนึ่ง บุคคลซึ่งมีความสำคัญอย่างมากในการผลักดันให้กำลังใจผู้วิจัยคือ คุณแม่ พี่ น้อง โดยเฉพาะคุณสุรเดช หนูนาค ที่ได้ให้ความช่วยเหลือสนับสนุน ส่งเสริมการทำงานวิจัยครั้งนี้

ผู้วิจัยขอขอบคุณงามความดีทั้งหมดอันบังเกิดจากการทำวิจัยครั้งนี้ แต่คุณพ่อ คุณแม่ และครู – อาจารย์ ซึ่งผู้วิจัยให้ความเคารพมากที่สุด

ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัยนี้ ผู้วิจัยขอมอบให้ผู้สนใจการศึกษาทั้งหมด

ลัทธนา หนูนาค

พฤศจิกายน 2546

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ฉ
สารบัญภาพ.....	ฎ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	3
กรอบแนวความคิดในการวิจัย.....	4
สมมติฐานการวิจัย.....	4
ขอบเขตการวิจัย.....	5
ข้อตกลงเบื้องต้น.....	6
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	8
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	9
แนวคิดเกี่ยวกับสัมพันธภาพในครอบครัว.....	9
แนวคิดเกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์.....	22
แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับวัยรุ่น.....	42
ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	57
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	69
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	69
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	71
คุณภาพของเครื่องมือ.....	74
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	75
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	75

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	78
ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง.....	78
ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านสัมพันธภาพในครอบครัวของวัยรุ่นและความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่น.....	82
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	101
สรุปผลการวิจัย.....	101
อภิปรายผล.....	108
ข้อเสนอแนะ.....	115
บรรณานุกรม.....	117
ภาคผนวก.....	124
ก ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือ (แบบสอบถาม).....	126
ข แบบสอบถาม.....	130
ประวัติผู้วิจัย.....	139

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 2.1	ลักษณะของผู้มีเชาว์อารมณ์สูงและต่ำ.....	41
ตารางที่ 3.1	จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามคณะวิชา ระดับชั้นและเพศ.....	71
ตารางที่ 3.2	ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามสัมพันธภาพในครอบครัวของบิดามารดา.....	74
ตารางที่ 4.1	ข้อมูลด้านคุณลักษณะของครอบครัว จำแนกตามเพศ จำนวนพี่น้องรวมทั้ง ตัวผู้ตอบและลักษณะการอาศัยอยู่ของผู้ตอบ.....	78
ตารางที่ 4.2	ข้อมูลด้านลักษณะของครอบครัว จำแนกตามอายุ การศึกษา อาชีพของบิดา.....	79
ตารางที่ 4.3	ข้อมูลด้านลักษณะของครอบครัว จำแนกตามอายุ การศึกษา อาชีพของมารดา.....	81
ตารางที่ 4.4	ข้อมูลด้านลักษณะของครอบครัว จำแนกตามรายได้ของบิดามารดาารวมกันต่อเดือน.....	82
ตารางที่ 4.5	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสัมพันธภาพในครอบครัวของวัยรุ่น โดยภาพ รวมและรายด้านจำแนกตามการปฏิบัติของบิดาและการปฏิบัติของมารดา.....	83
ตารางที่ 4.6	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสัมพันธภาพในครอบครัวของวัยรุ่น ด้านความรัก ความผูกพัน จำแนกตามการปฏิบัติของบิดาและการปฏิบัติของมารดา.....	83
ตารางที่ 4.7	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของสัมพันธภาพในครอบครัวของวัยรุ่น ด้านความเป็นอิสระ จำแนกตามการปฏิบัติของบิดาและการปฏิบัติของมารดา.....	85
ตารางที่ 4.8	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของสัมพันธภาพในครอบครัวของวัยรุ่น ด้านความมี น้ำใจเอื้ออาทร จำแนกตามการปฏิบัติของบิดาและการปฏิบัติของมารดา.....	86
ตารางที่ 4.9	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสัมพันธภาพในครอบครัวของวัยรุ่น ด้านการ พักผ่อนร่วมกัน จำแนกตามการปฏิบัติของบิดาและการปฏิบัติของมารดา.....	87
ตารางที่ 4.10	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของสัมพันธภาพในครอบครัวของวัยรุ่น ด้านสื่อ สารภายในครอบครัว จำแนกตามการปฏิบัติของบิดาและการปฏิบัติของมารดา.....	88
ตารางที่ 4.11	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่น โดยภาพรวม และรายด้าน.....	89
ตารางที่ 4.12	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่น ด้านควบคุมตัวเอง.....	89
ตารางที่ 4.13	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่น ด้านการเห็นใจผู้อื่น.....	90

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 4.14 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่น ด้านความรับผิดชอบ.....	91
ตารางที่ 4.15 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่น ด้านการมีแรงจูงใจ.....	91
ตารางที่ 4.16 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่น ด้านการตัดสินใจและแก้ปัญหา.....	92
ตารางที่ 4.17 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่น ด้านสัมพันธภาพ.....	93
ตารางที่ 4.18 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่น ด้านความภูมิใจตนเอง.....	94
ตารางที่ 4.19 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่น ด้านความพอใจในชีวิต.....	94
ตารางที่ 4.20 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่น ด้านสุขสงบทางใจ.....	95
ตารางที่ 4.21 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่น ด้าน ดี เก่ง สุข	96
ตารางที่ 4.22 ความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพในครอบครัวของบิดากับบุตร วัยรุ่นกับความฉลาดทางอารมณ์.....	96
ตารางที่ 4.23 ความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพในครอบครัวของมารดา กับบุตรวัยรุ่น กับความฉลาดทางอารมณ์.....	98

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	4
ภาพที่ 2.1 ความคาบเกี่ยวระหว่างวัยเด็กและวัยย่างเข้าสู่วัยผู้ใหญ่.....	44

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยในปัจจุบันดำเนินไปอย่างรวดเร็วมากกว่าสถาบันครอบครัวจะรับได้ จึงทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ มากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่อง ความรัก ความเข้าใจ ความเอื้ออาทร ความอบอุ่น ความห่วงใยทั้งทางร่างกายและจิตใจ ภายในครอบครัวซึ่งนับเป็นสถาบันแห่งแรกของสังคมที่จะพัฒนาคุณภาพของคน ตอบสนองความต้องการของสมาชิกในครอบครัวทุกเพศทุกวัย ซึ่งล้วนแต่มีความแตกต่างระหว่างบุคคลทั้งสิ้น ครอบครัวไทยเคยเป็นครอบครัวใหญ่ที่อยู่รวมกันอย่างอบอุ่นช่วยเหลือเกื้อกูลกัน แต่ขณะนี้ได้เปลี่ยนไปตามกระแสของสังคม อันเนื่องมาจากภาวะเศรษฐกิจส่งผลกระทบต่อระดับครอบครัวอย่างมาก ทำให้แต่ละครอบครัวต้องดิ้นรน แยกตัวออกมาเป็นครอบครัวเดี่ยว สภาพชีวิตความเป็นอยู่ของแต่ละครอบครัวอยู่ในวังวนของวัตถุนิยม มองแต่เพียงเรื่องความอยู่รอดในสังคมดิ้นรนต่อสู้ให้ได้ทุกอย่างมา เพื่อตอบสนองความต้องการของตนให้มากที่สุด โดยเฉพาะวัยรุ่นหากครอบครัวไม่สามารถจัดหาให้ได้ วัยรุ่นก็แสวงหาเองไม่ว่าจะโดยถูกต้องตามขนบธรรมเนียมประเพณีไทยหรือไม่ก็ตาม เนื่องจากวัยรุ่นมักจะขาดความตระหนักและละเลยความสำคัญพื้นฐานที่จะทำตัวให้เป็นคนดีในสังคม ลักษณะของสถาบันครอบครัวก็ไม่สามารถชี้นำทางที่ถูกต้องได้ เพราะปัญหาทางเศรษฐกิจดังกล่าวทำให้สัมพันธ์ภายในครอบครัวระหว่างบิดามารดาและบุตรปราศจากความรัก ความผูกพันแน่นแฟ้นเพียงพอที่จะเป็นเกราะป้องกันภัยสำหรับวัยรุ่นได้

ปัจจุบัน วัยรุ่นจำนวนมากมีทักษะความสามารถในตัวเองแตกต่างกันออกไปตามธรรมชาติของแต่ละคน แต่เป็นเพราะพ่อแม่ผู้ปกครอง ผู้ดูแลไม่สามารถเข้าใจในตัวเขาได้อย่างถ่องแท้เพียงพอ จึงเป็นสาเหตุทำให้วัยรุ่นเองเสียโอกาสอันจะได้ฝึกฝนทักษะความสามารถที่มีอยู่ได้อย่างเต็มที่ ซึ่งไม่ได้หมายถึงความสามารถในการศึกษาเล่าเรียนเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมไปถึงการมีเหตุผลในการมองปัญหาและพิจารณาแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างสอดคล้องเหมาะสม ใช้สติเห็นอารมณ์ นั่นคือมีความฉลาดทางอารมณ์ควบคู่ไปกับความคิดความอ่าน บางครั้งพฤติกรรมที่เกิดขึ้นก็เป็นปัญหา เช่น ความก้าวร้าว ความขาดระเบียบวินัย ความไม่สามารถปรับตัวเข้ากับผู้อื่น ฯลฯ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนมาจากความสัมพันธ์ในครอบครัวก่อเป็นสัมพันธ์ภาพที่แน่นแฟ้น เชื่อมโยงระหว่างบิดามารดาและบุตรอย่างต่อเนื่อง และปลูกฝังให้วัยรุ่นดำเนินชีวิตเป็นไปตามสภาพของ

ครอบครัวนั้น ๆ หากบิดามารดาให้ความสำคัญในการเสริมสร้างสัมพันธภาพระหว่างบิดามารดา และบุตรช่วงวัยรุ่นได้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสภาพสังคมและเศรษฐกิจในปัจจุบัน ย่อมทำให้ความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่นมีความสอดคล้องกับสภาวะแวดล้อม สามารถใช้เหตุผลในการเผชิญปัญหาและแก้ปัญหาในทางสร้างสรรค์มากกว่าทำลาย

วัยรุ่นมักเป็นวัยที่ประสบปัญหามากที่สุด เพราะเป็นช่วงวัยที่อยู่ระหว่างความเป็นเด็ก และความเป็นผู้ใหญ่ วัยรุ่นยังเป็นวัยหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิตสังเกตได้จากการเจริญเติบโต การพัฒนาทางด้านร่างกายและจิตใจเริ่มจากการเพิ่มขึ้นของน้ำหนักและส่วนสูง การปรากฏลักษณะทางเพศ ซึ่งเป็นผลมาจากการเจริญเติบโตของต่อมไร้ท่อ การผลิตฮอร์โมนเพศร่วมกัน ความเจริญเติบโตทางวุฒิภาวะ การเจริญเติบโตทางด้านต่าง ๆ เหล่านี้ จะส่งผลต่อพฤติกรรมการแสดงออกในการปรับตัวของวัยรุ่น (จงกลณี ต้อยเจริญ 2540: 1) นอกจากนี้วัยรุ่นเป็นวัยที่มีอารมณ์อ่อนไหว เชื่อง่าย หลงง่าย ไม่มั่นคง เหมือนผู้ใหญ่ จึงเกิดปัญหาทางอารมณ์ขึ้นได้ง่าย จิตตินันท์ เดชะคุปต์ (2543 : 39) กล่าวว่า การที่วัยรุ่นจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพและเป็นประชากรที่เป็นกำลังของประเทศได้เพียงใด เป็นบทบาทร่วมกันของวัยรุ่นเองพร้อมทั้งครอบครัวและสังคมแวดล้อมสนับสนุน

ในสภาพการอยู่ร่วมกันในครอบครัวและสังคม สิ่งสำคัญยิ่งต่อการดำเนินชีวิตให้อยู่ได้อย่างเป็นปกติสุข ไม่ว่าจะเหตุการณ์รอบข้างจะเป็นอย่างไรสิ่งที่สามารถควบคุมและพัฒนาปรับปรุงได้ตลอดเวลา คือ ความฉลาดทางอารมณ์ (Emotion Intelligence) (จันทร์เพ็ญ ชูประภาวรณ 2545 : 5) ซึ่งมักมีความเข้าใจคลาดเคลื่อนกับความฉลาดทางสติปัญญา ระดับสติปัญญา หรือ IQ ไม่ได้เป็นสิ่งที่อยู่ตรงข้ามกับความฉลาดทางอารมณ์เลย ระดับสติปัญญาเป็นการพูดถึงความฉลาดของบุคคล การมีสติปัญญาคือ เรียบเก่ง แต่ความฉลาดทางอารมณ์เป็นการรู้จักที่จะควบคุมอารมณ์ รู้จักอารมณ์ตนเองจัดการกับอารมณ์ตนเองได้ รู้จักสร้างแรงจูงใจ รู้อารมณ์ผู้อื่นและมีสัมพันธภาพที่ดี

ในอดีตบิดามารดามักมุ่งหวังให้ลูกเป็นเด็กที่ฉลาดเรียนเก่ง โดยมุ่งเน้นที่สติปัญญาและส่งเสริมให้ลูกเรียนอย่างเดียวไม่ได้คำนึงถึงความฉลาดและความเก่งนั้นไม่เพียงพอที่จะทำให้คนประสบความสำเร็จในชีวิตได้ เพราะนอกจากสติปัญญาแล้วยังมีความฉลาดทางอารมณ์เป็นส่วนประกอบสำคัญ ผู้ที่ประสบความสำเร็จในการศึกษาเรียนดีไม่อาจวัดได้ว่าจะประสบความสำเร็จในชีวิตการทำงานหรืออยู่ในสังคมรอบข้างได้ดีเสมอไป ซึ่งระดับสติปัญญามีผลต่อความประสบความสำเร็จในชีวิตแค่ประมาณร้อยละ 20 นอกเหนือจากนั้นเป็นอิทธิพลของความฉลาดทางอารมณ์ (Goleman 1986 อ้างถึงใน ชนมม สุขวงศ์ 2543 : 2) สำหรับสภาพการดำเนินชีวิตครอบครัวในปัจจุบัน พ่อแม่ต้องทำงานนอกบ้านเพื่อหารายได้มาสนับสนุนจุนเจือครอบครัว พ่อแม่จึงมีเวลาสำหรับครอบครัวและบุตรน้อยลง ดังที่ อำพล สุอำพัน (2539: 4) กล่าวถึงเหตุผลว่า เป็นเพราะ

เราไม่ค่อยตระหนักถึงความสำคัญของบ้านและครอบครัวหรืออาจเป็นเพราะสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคมบีบรัดมากเกินไป ทำให้ความสำคัญของครอบครัวลดน้อยลงลงเวลาที่มีให้แก่กัน น้อยลง และมีผลต่อสภาพความอึดอัดขัดแย้งกับข้อใจในครอบครัวมากขึ้นและนำไปสู่สัมพันธภาพที่ไม่ดีในครอบครัว ครอบครัวยังมีความสำคัญที่สุดต่อการพัฒนาการของเด็กทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญาของเด็กและเยาวชน ตลอดจนขบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยม ประเพณีอันดีงามที่จะหล่อหลอมให้เด็กเติบโตเป็นสมาชิกที่ดีและเป็นกำลังของสังคม จุดเริ่มต้นของชีวิตที่สำคัญจึงอยู่ที่ครอบครัว (โสภา ชปิลมันท์ 2536: 6) ซึ่งสอดคล้องกับ อัจฉรา สุขารมณ์ (2542 : 1-5) ที่กล่าวไว้ว่า การพัฒนาเด็กให้มีคุณภาพต้องเริ่มต้นที่ครอบครัว เพราะเป็นสถาบันแรกที่อบรมสั่งสอนและปลูกฝังการวางรากฐานเพื่อความเจริญเติบโตในสังคม เป็นอย่างดี

ดังนั้น ครอบครัวจึงเป็นจุดเริ่มต้นในการหล่อหลอมวัยรุ่นให้เติบโตไปในทางบวกและทางลบขึ้นอยู่กับสัมพันธภาพภายในครอบครัว อันส่งผลให้วัยรุ่นมีปฏิกริยาและอารมณ์แตกต่างกันออกไป ซึ่งย่อมมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน ถ้าบุคคลใดมีความฉลาดทางอารมณ์ (Emotion Intelligence) สูง ผู้นั้นย่อมมีการแสดงออกทางอารมณ์ที่เหมาะสม อันทำให้ตนเองและผู้อื่นรู้สึกเป็นสุข

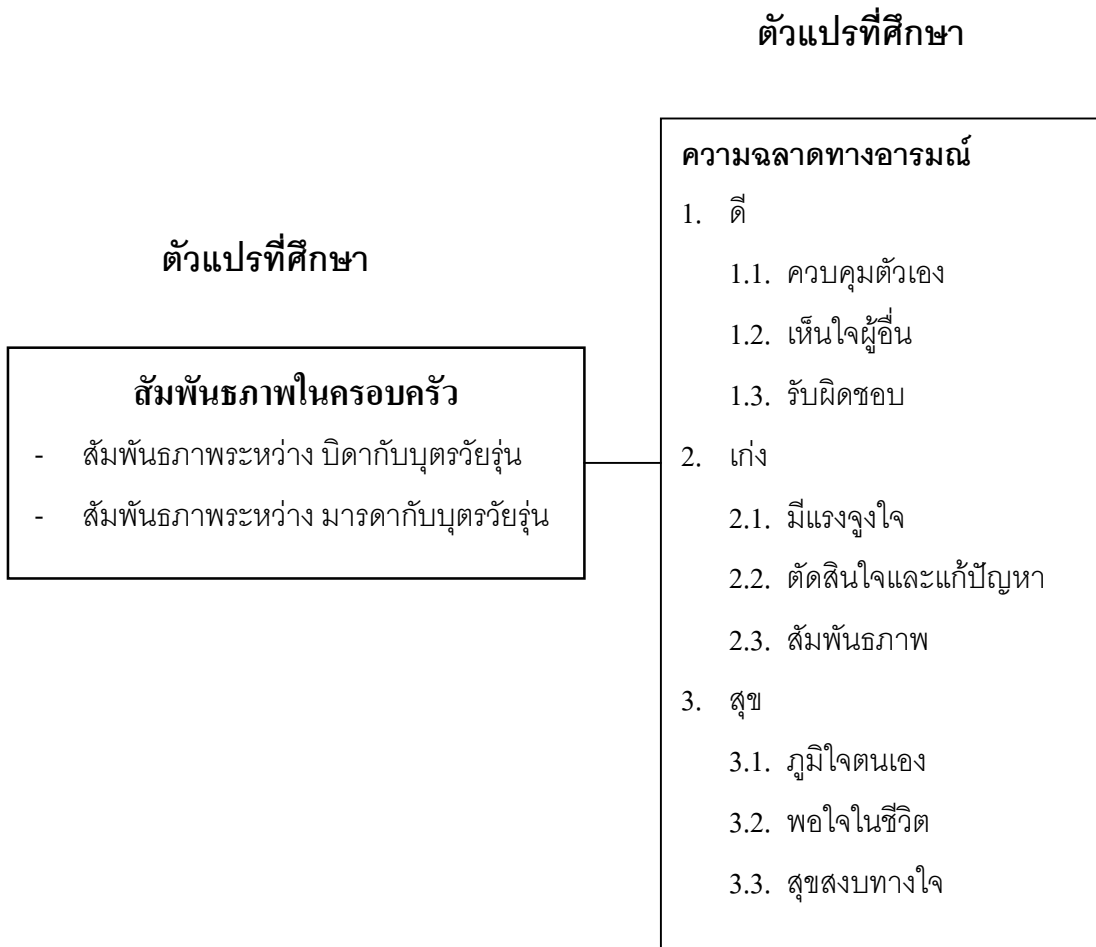
ความสนใจที่จะศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพในครอบครัวกับความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่นนั้น ผู้วิจัยมุ่งศึกษาสัมพันธภาพภายในครอบครัวของนักเรียนวัยรุ่นว่า มีความสัมพันธ์กับความฉลาดทางอารมณ์หรือไม่ ถ้ามีเป็นไปมากน้อยเพียงใด ในสภาพแวดล้อมกับภาวะเศรษฐกิจและสังคมเปลี่ยนแปลงไปรวดเร็วอย่างในปัจจุบัน อีกทั้งจะนำผลจากการวิจัยไปช่วยในการป้องกันและแก้ไขปัญหาอันพึงเกิดในสถานศึกษา ครอบครัว ตลอดจนสังคมต่อไป

2. วัตถุประสงค์ในการศึกษา

- 2.1 เพื่อศึกษาสัมพันธภาพในครอบครัวของวัยรุ่น
- 2.2 เพื่อศึกษาความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่น
- 2.3 เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพในครอบครัวกับความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่น

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพในครอบครัวกับความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่นในวิทยาลัยเทคนิคปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี” ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยดังนี้

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

4. สมมติฐานการวิจัย

สัมพันธภาพในครอบครัวของบิดามารดาและบุตรวัยรุ่นมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่น

5. ขอบเขตการวิจัย

5.1 ขอบเขตของประชากร ประชากรที่ทำการศึกษาวิจัยครั้งนี้คือ กลุ่มวัยรุ่น สุ่มตัวอย่าง จาก 3 คณะวิชา จากวัยรุ่นที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับ ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ปีที่ 1 ปีที่ 2 และปีที่ 3 ในวิทยาลัยเทคนิคปทุมธานี อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี ปีการศึกษา 2546 ภาคเรียน ที่ 1 จำนวน 2,329 คน โดยสุ่มตัวอย่างศึกษา 341 คน แยกเพศชายและเพศหญิง

5.2 ตัวแปรที่ศึกษา ประกอบด้วย

5.2.1 สัมพันธภาพในครอบครัวของวัยรุ่นได้แก่

- 1) สัมพันธภาพในครอบครัวระหว่างบิดากับบุตรวัยรุ่น
- 2) สัมพันธภาพในครอบครัวระหว่างมารดากับบุตรวัยรุ่น

5.2.2 ความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่นได้แก่

- 1) ดี
  - ควบคุมตัวเอง
  - เห็นใจผู้อื่น
  - รับผิดชอบ
- 2) เก่ง
  - มีแรงจูงใจ
  - ตัดสินใจและแก้ปัญหา
  - สัมพันธภาพ
- 3) สุข
  - ภูมิใจตนเอง
  - พอใจในชีวิต
  - สุขสงบทางใจ

5.3 การเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นการสอบถามสถานะภาพการรับรู้เรื่อง สัมพันธภาพใน ครอบครัว จากบุตรฝ่ายเดียวเท่านั้น

6. ข้อตกลงเบื้องต้น

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษากับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นวัยรุ่นซึ่งมาจากครอบครัวที่มีบิดาและมารดาอาศัยอยู่ด้วยกันและกำลังศึกษาอยู่ในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ชั้นปีที่ 1 ปีที่ 2 และปีที่ 3 ปีการศึกษา 2546 ภาคเรียนที่ 1 ในวิทยาลัยเทคนิคปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี

7. นิยามศัพท์เฉพาะ

7.1 สัมพันธภาพในครอบครัว หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างบิดาปฏิบัติต่อบุตรในด้านต่าง ๆ และมารดาปฏิบัติต่อบุตรในด้านต่าง ๆ ได้แก่

ความรักความผูกพัน หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร ซึ่งแสดงออก โดยอารมณ์ ความรู้สึกที่แสดงถึงความรัก ความห่วงใย ความอยากใกล้ชิด ช่วยเหลือดูแลเอาใจใส่แนะนำ ดูแลทุกข์สุขซึ่งกันและกัน แสดงถึงการผูกพัน เพื่อให้เกิดความสุขกายสบายใจ

ความเป็นอิสระ หมายถึง การที่บุคคลมีความเป็นตัวของตัวเอง มีความเป็นส่วนตัวตามสิทธิและหน้าที่ทั้งในด้านความคิด การส่งเสริมการกระทำอย่างมีขอบเขตโดยไม่ทำความเดือดร้อนแก่บุคคลใกล้ชิดและสังคม

ความมีน้ำใจเอื้ออาทร หมายถึง พฤติกรรมการกระทำที่แสดงออกถึงความเห็นอกเห็นใจ มีการช่วยเหลือแบ่งปัน มีความเข้าใจ และเห็นใจ เมื่อผู้อื่นมีทุกข์ หรือได้รับความเดือดร้อน

การพักผ่อนหย่อนใจร่วมกัน หมายถึง การที่บุคคลมีการทำกิจกรรมร่วมกัน การมีเวลาอยู่ร่วมกัน โดยมีเป้าหมายเพื่อให้เกิดความบันเทิง ความรื่นเริง ความสดชื่น แข็งแรง ของสมาชิกและเพื่อความสนิทสนมเป็นกันเอง

การสื่อสารภายในครอบครัว หมายถึง การแลกเปลี่ยนพูดคุยในความหมาย และความเข้าใจที่ตรงกัน การสื่อสารที่เปิดเผยชัดเจนสม่ำเสมอภายในครอบครัว การรับรู้ปัญหาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเห็นกัน บุตรสามารถพูดคุยเรื่องส่วนตัวให้บิดามารดาฟังได้

7.2 วัยรุ่น หมายถึง นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ปีที่ 1 ปีที่ 2 และปีที่ 3 ปีการศึกษา 2546 ในวิทยาลัยเทคนิคปทุมธานี อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี

7.3 ความฉลาดทางอารมณ์ หมายถึง ความสามารถทางอารมณ์ในการดำเนินชีวิตประจำวันอย่างสร้างสรรค์และมีความสุข ประกอบด้วย

7.3.1 ดี หมายถึง ความสามารถในการควบคุมอารมณ์ความต้องการของตนเอง รู้จักอารมณ์และความต้องการของตนเอง ควบคุมอารมณ์และความต้องการได้ แสดงออกอย่างเหมาะสม

1) ควบคุมอารมณ์ รู้จักอารมณ์และความต้องการของตนเอง แสดงออกได้อย่างเหมาะสม

2) เห็นใจผู้อื่น ใส่ใจเข้าใจและยอมรับผู้อื่น แสดงความเห็นใจอย่างเหมาะสม

3) รับผิดชอบ รู้จักให้รู้จักรับ รับผิดชอบให้อภัย เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม

7.3.2 เก่ง หมายถึง ความสามารถรู้จักตนเอง มีแรงจูงใจ สามารถตัดสินใจแก้ไขปัญหาและแสดงออกได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น ประกอบด้วย

1) รู้จักและมีแรงจูงใจในตนเอง รู้ศักยภาพตนเอง สร้างขวัญและกำลังใจให้ตนเองได้ มีความมุ่งมั่นไปสู่เป้าหมาย

2) ตัดสินใจและแก้ปัญหา รับรู้และเข้าใจปัญหา มีขั้นตอนในการแก้ปัญหา มีความยืดหยุ่น

3) มีสัมพันธภาพกับผู้อื่น สร้างสัมพันธภาพที่ดี กล้าแสดงออกอย่างเหมาะสม แสดงความเห็นที่ขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์

7.3.3 สุข หมายถึง ความสามารถในการดำเนินชีวิตอย่างเป็นสุข ประกอบด้วย

1) ภูมิใจในตนเอง เห็นคุณค่าในตนเอง เชื่อมมั่นในตนเอง

2) พึงพอใจในชีวิต มองโลกในแง่ดี มีอารมณ์ขัน พอใจในสิ่งที่ตนเองมีอยู่

3) มีความสงบทางใจ มีกิจกรรมที่เสริมสร้างความสุข รู้จักผ่อนคลาย มีความสงบทางใจ

7.4 คณะวิชาแบ่งเป็น 3 คณะวิชา ได้แก่

คณะวิชาช่างอุตสาหกรรม ประกอบด้วยสาขาวิชาช่างยนต์ สาขาวิชาช่างกลโรงงาน สาขาวิชาช่างเชื่อมโลหะ สาขาวิชาช่างไฟฟ้า สาขาวิชาช่างก่อสร้าง สาขาวิชาช่างอิเล็กทรอนิกส์

คณะวิชาบริหารธุรกิจ ประกอบด้วย สาขาวิชาการบัญชี สาขาวิชาการขาย สาขา คอมพิวเตอร์ธุรกิจ สาขาวิชาเลขานุการ สาขาวิชาธุรกิจค้าปลีก

คณะวิชาคหกรรม ประกอบด้วย สาขาวิชาคหกรรมทั่วไป สาขาวิชาอาหารและโภชนาการ สาขาวิชาผ้าและเครื่องแต่งกาย สาขาวิชาคหกรรมธุรกิจ

8. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

8.1 ทราบสถานการณ์ของสัมพันธภาพในครอบครัวของวัยรุ่น และแนวทางการเสริมสร้างให้พัฒนาไปในทางบวก

8.2 ทราบถึงความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่นในวิทยาลัยเทคนิคปทุมธานี ซึ่งสามารถใช้แนวทางในการเสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์ให้เพิ่มมากขึ้น สำหรับวัยรุ่นที่มีความฉลาดทางอารมณ์น้อย

8.3 เป็นข้อมูลที่ช่วยให้สถานศึกษา หน่วยงานต่าง ๆ ในสังคม ตลอดจนครอบครัวที่ดูแลรับผิดชอบเยาวชนหรือวัยรุ่นได้มีความตื่นตัวเห็นความสำคัญ ทราบถึงปัญหาแนวทางป้องกันอุปสรรคและส่งเสริมสนับสนุนให้วัยรุ่นมีความสามารถเผชิญปัญหา ซึ่งเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้อย่างเหมาะสมและอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

8.4 เป็นข้อมูลพื้นฐานและเป็นแนวทางให้ผู้สนใจศึกษาถึงเรื่อง ความฉลาดทางอารมณ์ในกลุ่มและในลักษณะอื่นต่อไป

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพในครอบครัวกับความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่น ในวิทยาลัยเทคนิคปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี” ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสาร บทความ แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับสัมพันธภาพในครอบครัว
2. แนวคิดเกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์
3. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับวัยรุ่น
4. ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับ สัมพันธภาพในครอบครัว

1.1 ความหมายของครอบครัว

ครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานที่มีความสำคัญมากในสังคมครอบครัวประกอบไปด้วยสมาชิกตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปอยู่ร่วมกันมีความผูกพันซึ่งกันและกัน ความหมายของครอบครัวตามทัศนะต่าง ๆ มีดังนี้

จรรยา สุวรรณทัต (2544 : 5) กล่าวว่า ครอบครัว เป็นหน่วยที่เล็กที่สุดของสังคมมนุษย์ หน่วยของสังคมที่เรียกว่าครอบครัวนี้มีความสัมพันธ์ และร่วมมือกันอย่างใกล้ชิด หน้าที่พื้นฐานทางชีววิทยาของครอบครัวคือ การให้กำเนิดบุตรและเลี้ยงดูบุตร เพื่อสร้างสมาชิกใหม่ในการสืบตระกูลต่อไป นอกจากนี้ครอบครัวยังมีหน้าที่สำคัญของสังคม วัฒนธรรม การศึกษาและเศรษฐกิจในการถ่ายทอดคุณค่า วิธีการปฏิบัติและมาตรฐานความประพฤติต่าง ๆ ทางสังคมให้แก่สมาชิกรุ่นใหม่ของสังคม จัดเป็นหน่วยสังคมแรกที่เชื่อมโยงความผูกพันของสังคมและหล่อหลอมบุคลิกภาพของบุคคลแต่ละคนในครอบครัวให้เป็นไปตามลักษณะสังคมวัฒนธรรมที่กำหนดไว้

มนุษย์ส่วนใหญ่ในสังคม สามารถดำรงชีวิตสอดคล้องกับผู้อื่นในสังคมเดียวกันได้อย่างราบรื่น เนื่องจากแต่ละคนได้ผ่านกระบวนการอบรมขัดเกลาทางสังคมที่ตนได้เรียนรู้วิธีปฏิบัติตามบทบาทมาจากครอบครัวของตน ครอบครัวยังเป็นสถาบันพื้นฐานของสังคมต่อไปอีกนานเท่าที่สังคมจะสามารถดำรงอยู่ได้ ไม่ว่าจะมีการพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงใดก็ตาม

เบอร์เจส และ ล็อก (Burgess and Locke 1953 : 7 - 8 อ้างใน จรรยา สุวรรณทัต 2544 : 5) สรุปว่า ครอบครัวมีลักษณะสำคัญอยู่หลายประการ คือ

1. ครอบครัวผูกพันบุคคลเข้าไว้ด้วยกันโดยการสมรส หรือผูกพันทางสายโลหิต หรือโดยทางการมีบุตรบุญธรรม
2. สมาชิกของครอบครัวโดยปกติแล้วจะอยู่ร่วมกันภายใต้ครัวเรือนเดียวกัน
3. ครอบครัวเป็นหน่วยของการมีปฏิสัมพันธ์ หรือการสื่อสารระหว่างบุคคลภายใต้บทบาทต่างๆ ทางสังคม
4. ภายในครอบครัวจะมีการสร้างสรรค์ และรักษาวัฒนธรรมร่วมกัน ซึ่งได้แก่แบบแผนการประพฤติปฏิบัติระหว่างบิดามารดาและบุตร

แมก คอแมค (Mc Commack 1974 อ้างใน จรรยา สุวรรณทัต 2544 : 6) กล่าวว่า ครอบครัวเป็นหน่วยของผู้คน ซึ่งปกติแล้วมีความสัมพันธ์กัน อาศัยอยู่ด้วยกัน อย่างน้อยที่สุด ในสังคมหนึ่งขงชีวิต การทำงานด้วยกัน เพื่อตอบสนองความจำเป็น และมีความสัมพันธ์ต่อกัน เพื่อตอบสนองความต้องการ

ครอบครัวหนึ่ง ๆ ไม่จำเป็นต้องเกิดขึ้นมาภายใต้ข้อกำหนดของแนวคิดทางกฎหมายแบบดั้งเดิมว่าต้องแต่งงานกัน มีความเป็นบิดามารดา แต่ครอบครัวทุกครอบครัวจะมีผู้ใหญ่หนึ่งหรือสองคนที่มีความรับผิดชอบของการเป็นบิดามารดาดูแลเลี้ยงดูอบรมสั่งสอนให้ประพฤติปฏิบัติ และครอบครัวยังเป็นหน่วยที่ให้ความรู้สึกที่เข้มแข็งที่สุดของการเป็นชุมชนแก่บุคคล ซึ่งจะนำไปสู่ความมั่นคงและความรู้สึกปลอดภัยในชีวิตมากกว่าสถาบันอื่นใดทั้งหมด

คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ (2537 : 5) ให้ความหมายว่า ครอบครัวเป็นพื้นฐานของสังคม ครอบครัวทำหน้าที่เป็นกรอบธรรมชาติที่ให้ความสนับสนุนด้านวัตถุและจิตใจที่จำเป็นต่อการเจริญเติบโตและสวัสดิภาพของสมาชิกในครอบครัว

เกษม ต้นดิผลาชีวะ และ กุลยา ต้นดิผลาชีวะ (อ้างใน อมราวดี ฌ อุบล 2544 : 46) กล่าวว่า ครอบครัวเป็นสถาบันที่เล็กที่สุด ประกอบด้วย คน 2 คน ขึ้นไปมาอยู่ร่วมกัน โดยมีความผูกพันกันอย่างใกล้ชิดทางสายเลือด ทางารแต่งงาน ทางอารมณ์ มีความเอื้ออาทร เลี้ยงดูกัน ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว คือ ตัวบ่งชี้สุขภาพจิต

รุจา ภูไพบูลย์ (2541 : ข) กล่าวว่า ครอบครัวเป็นสิ่งแวดล้อมที่สำคัญที่สุดสำหรับมนุษย์ที่มีอิทธิพลต่อการเจริญเติบโตและพัฒนาการตลอดชีวิต การที่บุคคลจะมีภาวะสุขภาพดีหรือเจ็บป่วยนั้นได้รับอิทธิพลจากครอบครัวตลอดเวลา

สุพัตรา สุภาพ (2536 : 35) ได้ให้ความเห็นว่า ครอบครัวเป็นสถาบันสังคมที่สำคัญสุดเป็นหน่วยของสังคมที่มีความสัมพันธ์และความร่วมมืออย่างใกล้ชิด

เบอร์เจส (Burgess Cited in Fiedmen, 1986 อ้างถึงใน รุจา ภูไพบูลย์ 2541:1) ให้ความหมายของครอบครัวว่าเป็นกลุ่มของบุคคลที่สมาชิกมีความสัมพันธ์กันโดยสายเลือด หรือรับเข้ามาเป็นบุตรบุญธรรม สมาชิกอยู่รวมกันในครัวเรือนเดียวกันหรือบริเวณเดียวกัน มีความสัมพันธ์กันตามบทบาทและหน้าที่ เช่น บิดา มารดา เป็นสามี เป็นภรรยา เป็นบุตร ฯลฯ ซึ่งบุคคลเหล่านี้มีกรอบ วัฒนธรรม ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณีของครอบครัวร่วมกัน

เบควา และ เวควา (Becvar and Vecvar 1982 อ้างถึงใน กัญญา รัชมันตา 2541 : 135) ได้ให้คำจำกัดความของครอบครัวไว้ดังนี้

1. เป็นครอบครัวที่มีการสมรสกันอย่างถูกต้องตามกฎหมาย
2. สมาชิกมีบทบาทที่แน่นอน และทำหน้าที่อย่างสม่ำเสมอตามบทบาท
3. มีพฤติกรรมที่เอื้อเพื่อ อาหารซึ่งกันและกันอย่างสม่ำเสมอ
4. มีการเลี้ยงดูบุตร และมีความสัมพันธ์ของกลุ่มสมรสอย่างมีประสิทธิภาพและ

คงเส้นคงวา

5. มีจุดมุ่งหมายของครอบครัว และการทำงานของสมาชิกแต่ละคน
6. มีการยืดหยุ่นและการปรับตัว เพื่อจะจัดหาวิธีการที่เหมาะสม เมื่อมีการเปลี่ยนแปลง

ในแต่ละช่วงของชีวิต

จากความหมายของ “ครอบครัว” ข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ครอบครัว หมายถึง การที่บุคคล 2 คนขึ้นไปมีความสัมพันธ์กัน โดยการสมรสหรือโดยสายเลือดอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน มีบทบาทหน้าที่ร่วมกัน สนับสนุนด้านวัตถุและจิตใจ เพื่อการเจริญเติบโต และสวัสดิภาพของสมาชิกในครอบครัวให้ดำรงอยู่ได้ในสังคมที่เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงในแต่ละช่วงชีวิต

1.1.1 ระบบย่อยของครอบครัว

ครอบครัวเป็นหน่วยย่อยของสังคมที่มีการปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิก โดยมีการกำหนดค่านิยมบทบาทเฉพาะในครอบครัว สตรีคนหนึ่งอาจมีบทบาทเป็นภรรยา เป็นมารดา เป็นบุตรสาว ในเวลาเดียวกันในครอบครัวเดียวกัน อาจแบ่งระบบย่อยได้ถึง 3 ระบบย่อย ครอบครัวขยายจะมีระบบย่อยมากกว่าครอบครัวเดี่ยว แต่ละระบบย่อยทำหน้าที่เฉพาะ ได้แก่ (รุจา ภูไพบูลย์ 2541 : 37-39)

ระบบย่อยของสามีภรรยา (spouse subsystem) เป็นระบบที่บุคคล 2 คน มีความสัมพันธ์กันในลักษณะของกลุ่มสมรสและในลักษณะที่คู่กันของบิดามารดา

ระบบย่อยบิดามารดาและบุตร (parent – child subsystem) เป็นระบบย่อยที่มีการแสดงบทบาทหน้าที่ของบิดามารดา พึงแสดงต่อบุตรและที่บุตรพึงแสดงต่อบิดามารดาในลักษณะเอื้ออาทรห่วงใยต่อกัน

ระบบย่อยพี่น้อง (sibling subsystem) เป็นระบบย่อยที่ลูก ๆ สัมพันธ์กันเอง โดยการแสดงบทบาทหน้าที่ของพี่น้อง การให้โอกาสเด็กเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกัน การมีสัมพันธภาพกับคนอื่น

ระบบย่อยอื่นๆ (other subsystem) เป็นระบบย่อยที่มีลักษณะความสัมพันธ์เฉพาะ เช่น ยายกับหลาน สะใภ้กับมารดาของสามี ลูกกับหลาน ฯลฯ

จากความหมายของระบบย่อยครอบครัวโดยรวมถึง การรับรู้บทบาทหน้าที่ของบิดา มารดา บิดามารดาและบุตร รวมถึงญาติพี่น้องที่พึงกระทำต่อกันตามบทบาทหน้าที่ที่เหมาะสม และยังมีระบบย่อยอื่น ๆ คือ ญาติ เช่น ยาย หลาน สะใภ้ และอื่น ๆ

1.1.2 การปรับตัวของครอบครัว

การปรับตัวของครอบครัว หมายถึง ความสามารถของครอบครัวที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนและผู้อื่นในสถานการณ์ที่จำเป็นเพื่อให้ครอบครัวอยู่ในภาวะสมดุลได้

ครอบครัวที่สมบูรณ์จะมีการยืดหยุ่นยอมรับการเปลี่ยนแปลงและตอบสนองสิ่งเร้าใหม่ ๆ เสมอไม่ชอบคงสภาพเดิมตลอดไป ครอบครัวอาจประสบความล้มเหลวในการปรับตัวได้ เนื่องจากความเครียดในครอบครัวทำให้สมาชิกเกิดภาวะเครียดไม่สามารถแก้ปัญหาได้ ขาดความสมดุล เมื่อปัญหารุนแรงจนไม่สามารถแก้ปัญหาได้ ปัญหาจะค่อยๆ ลุกลามไปสู่ระบบย่อยอื่นๆ ซึ่งในที่สุดจะมีผลต่อครอบครัวทั้งระบบทำให้ครอบครัวขาดความสมดุลอยู่ในภาวะวิกฤตได้ ซึ่งจำเป็นต้องแสวงหาแหล่งช่วยเหลือเพื่อดำรงความสมดุลไว้

จันทรเพ็ญ ชูประภาวรรณ และคณะ 2541 (อ้างถึงใน ชูชนะ รุ่งปัจฉิม 2541 : 133) พบว่า การให้การศึกษาอบรมแก่สมาชิกเป็นหน้าที่สำคัญที่สุดของครอบครัว รองลงมา คือ การให้ความรักความอบอุ่น การให้ความช่วยเหลือด้านทรัพย์สินเงินทองและการให้ความมั่นคงปลอดภัยแก่สมาชิก

1.1.3 ลักษณะของครอบครัวที่ดี

แนวคิดของทฤษฎีระบบ อธิบายว่า ครอบครัวที่ดีจะต้องเต็มไปด้วยพลัง (Energy) และมีลักษณะสำคัญ แพรท (Pratt 1976 อ้างใน รุจา ภูไพบูลย์ 2541 : 39) กล่าวว่า

1. สมาชิกทั้งหมดมีปฏิสัมพันธ์อย่างสม่ำเสมอในบริบทที่ต่างกัน เช่น ทำงานด้วยกัน เล่นด้วยกัน เป็นต้น
2. คงไว้ด้วยการติดต่อกับระบบอื่น ๆ นอกจากครอบครัวได้ เช่น การศึกษาระบบบริหารสุขภาพ ฯลฯ
3. พยายามที่จะเผชิญปัญหาและเอาชนะปัญหาร่วมกันในครอบครัว เช่น ร่วมกันหาข้อมูลแนวทางตัดสินใจแก้ปัญหาาร่วมกันในกลุ่ม

4. มีความยืดหยุ่นและสนใจที่จะตอบสนองความต้องการที่เปลี่ยนแปลงไป สถานการณ์ มีการกระจายอำนาจและการตัดสินใจในเรื่องของครอบครัวร่วมกันระหว่างสมาชิก ขณะเดียวกันต่างสนับสนุนสมาชิกแต่ละคนให้มีโอกาสเติบโตและเป็นตัวของตัวเอง

สรุปความหมายระหว่างครอบครัวที่ดี คือ การมีปฏิสัมพันธ์อย่างสม่ำเสมอ การติดต่อ การเผชิญปัญหาและร่วมกันแก้ไขปัญหายืดหยุ่นไปตามสถานการณ์ การให้โอกาสซึ่งกันและกัน

1.2 สัมพันธภาพในครอบครัว

1.2.1 ความหมายของสัมพันธภาพ

สัมพันธภาพ หมายความว่า ความผูกพัน ความเกี่ยวข้อง (ราชบัณฑิตยสถาน 2530, 168)

สุมน อมรวิวัฒน์ (2536 : 20) กล่าวถึง สัมพันธภาพในครอบครัวว่าต้องมี ความเชื่อมโยง พึ่งพาอาศัย มีความสัมพันธ์กันใน 2 ลักษณะ คือ

1. สัมพันธภาพทางกาย วาจา ได้แก่ การสัมผัสทางกายและการพูดคุยซักถาม
2. สัมพันธภาพทางจิตใจ ได้แก่ มีความห่วงใยกันไม่ห่างกัน

พรพจน์ กิ่งแก้ว (2538 : 18) กล่าวว่า สัมพันธภาพในครอบครัว เป็น สัมพันธภาพระหว่างสมาชิกในครัวเรือนเดียวกัน มีองค์ประกอบดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของครอบครัวร่วมกัน
2. มีการสื่อสาร แลกเปลี่ยนความคิดเห็นประสบการณ์ซึ่งกันและกัน
3. มีการยอมรับซึ่งกันและกัน
4. ไม่มีความขัดแย้งบาดหมางกัน
5. มีการช่วยเหลือเอาใจใส่ดูแลซึ่งกันและกัน

เกย์ และ โรเซนทาล (Gay and Rosenthal อ้างใน นวี เบาทรวง 2528 : 2) ได้ให้คำจำกัดความที่สอดคล้องกันคือ เกย์ ได้ให้ความหมายว่า สัมพันธภาพเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นระหว่างบุคคลเกิดขึ้นทีละเล็กทีละน้อยอย่างต่อเนื่องและรวมเข้าด้วยกันเป็นองค์ประกอบของความคุ้นเคย บุคคลที่เกี่ยวข้องจะอยู่ในฐานะของคนที่เป็นที่รักซึ่งกันและกัน โรเซนทาล ให้ความหมายว่าเป็นแบบแผนการมีปฏิสัมพันธ์ที่มีกระบวนการที่ค่อย ๆ เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ด้วยเช่นกัน

ทัตดาว ลิมพะสุด (2543 : 13) กล่าวว่า สัมพันธภาพ หมายถึง แบบแผนของการมีปฏิสัมพันธ์ที่มีกระบวนการค่อย ๆ เกิดระหว่างบุคคลทีละเล็กทีละน้อยอย่างต่อเนื่อง มีการสนทนาติดต่อใกล้ชิด มีความรักความผูกพันคุ้นเคยความรู้สึกนี้จำเป็นสำหรับการมีชีวิตอยู่

สัมพันธภาพนี้อาจเป็นไปได้ในทางที่ดีหรือไม่ดีก็ได้ ส่วนสัมพันธภาพที่ดีนั้น เป็นความสัมพันธ์ที่ปรองดองรักใคร่กลมเกลียวกันในครอบครัว ซึ่งจะทำให้เกิดความผูกพัน การยอมรับฟังความคิดเห็นการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

โสภภาพรณ เวียงเพิ่ม (2541 : 37) ให้ความหมายไว้ว่า สัมพันธภาพในครอบครัวคือ ลักษณะพฤติกรรมในครอบครัวประกอบด้วยสมาชิกในครอบครัวมีความรักความห่วงใย มีการดูแลเอาใจใส่กับการมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันของสมาชิกในครอบครัว

ศรีทับทิม พานิชพันธ์ (2527 : 116) กล่าวถึง สัมพันธภาพในครอบครัว ไว้ว่า หมายถึง ความผูกพันรักใคร่ ความใกล้ชิด คำนึงสนทนาระหว่างบิดามารดาและบุตรรวมถึงเครือญาติและบุคคลอื่นๆในครอบครัวที่อาศัยอยู่ในครอบครัวนั้นๆ ความสัมพันธ์ในระหว่างสมาชิกในครอบครัวเป็นเรื่องที่ก่อให้เกิดผลดีหรือก่อให้เกิดปัญหาและเป็นมูลเหตุแห่งปัญหามากๆ ประการ

กมลลา แสงสีทอง (2526 : 8) ให้ความหมายของสัมพันธภาพในครอบครัวว่า หมายถึง ความสัมพันธ์ตามบทบาทที่คนเรามีต่อสมาชิกในครอบครัว ถ้าความสัมพันธ์เป็นความปรองดองรักใคร่กลมเกลียวในครอบครัว นับว่าเป็นลักษณะสัมพันธภาพที่ดี แต่ถ้าเป็นความขัดแย้งหรือความรู้สึกที่เป็นอริต่อกันถือว่าเป็นลักษณะของสัมพันธภาพที่ไม่ดีภายในครอบครัว

อัญมณี สมตัว (2544: 28) กล่าวว่า สัมพันธภาพในครอบครัว เป็นความสัมพันธ์ที่ราบรื่นระหว่างบุคคลในครอบครัวไม่ว่าจะเป็นระหว่างพ่อแม่ ลูก หรือผู้ปกครอง ซึ่งอาจจะเป็นพ่อแม่ ญาติผู้ใหญ่คนอื่น ๆ ได้แก่ ปู่ย่า ตายาย ลุงป้า น้าอา ทั้งผู้ที่สถานภาพสมรสเป็นผู้สมรส หรืออาจเป็นโสดก็ได้ โดยความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวนั้นจะต้องเป็นความสัมพันธ์ที่ดีมีความเชื่อใจกันรักใคร่ผูกพันกัน มีเวลาให้กัน ทำกิจกรรมร่วมกัน

พวงศกา ชื่นแสงเนตร (2538: 8) กล่าวว่า สัมพันธภาพในครอบครัว หมายถึง ลักษณะพฤติกรรมที่บุคคลในครอบครัว ประกอบด้วย สามี / ภรรยา บุตร หลาน ญาติ พี่น้อง หรือบุคคลอื่น ที่อาศัยอยู่ร่วมกันในครอบครัว ปฏิบัติผู้สูงอายุ ในด้าน มีความรักความห่วงใย มีการดูแลเอาใจใส่ต่อกัน การมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันของสมาชิกในครอบครัว การเคารพยกย่องและให้ความสำคัญต่อกัน มีการปรองดองเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และรวมถึงการพักผ่อนหย่อนใจร่วมกัน

ไฉไล ไชยเสวี (2539: 8) กล่าวว่า สัมพันธภาพในครอบครัว หมายถึง การที่บุคคลรู้สึกว่าได้ความรัก การดูแลอย่างดีในครอบครัว มีความรู้สึกอบอุ่นปลอดภัยมั่นคงในตนเอง รวมถึงความสัมพันธ์กับผู้อื่นในบ้าน

1.2.2 สัมพันธภาพระหว่าง บิดา มารดา กับวัยรุ่น

สัมพันธภาพของวัยรุ่นแต่ละคนในครอบครัวจะมีความสัมพันธ์กับการมีพัฒนาการแต่ละด้าน สัมพันธภาพที่พอเหมาะจะช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในช่วงวัยรุ่นที่ดี วัยรุ่น

ต้องมีการเปลี่ยนแปลง ด้านบุคลิกภาพมีความเป็นเหตุเป็นผลเหมือนผู้ใหญ่ การได้รับประสบการณ์ใหม่ๆ จากภายนอกจะแตกต่างไปจากประสบการณ์ภายในครอบครัว จากนั้นความสำคัญของผู้ใหญ่ในความคิดของวัยรุ่นจะลดน้อยลงซึ่งแตกต่างจากวัยเด็ก เด็กที่เข้าสู่วัยรุ่นจะมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ปกครอง ในด้านการใช้คำพูดที่ต้องการมีการตัดสินใจของตนเอง มากกว่าที่จะต้องให้ผู้ปกครองมาบังคับ หรือสร้างกฎเกณฑ์เกี่ยวกับพฤติกรรมของวัยรุ่น สปีลทอล (Sprinthal 1995 อ้างถึงใน จงกลณี คุ้ยเจริญ 2540 : 34-35)

สิ่งสำคัญระหว่าง การมีสัมพันธภาพของบิดา มารดา กับบุตรในช่วงวัยรุ่น หากที่จะทำความเข้าใจกับพฤติกรรมเหล่านี้ จะทำให้เกิด “ช่องว่างระหว่างวัย” (generation gap) ซึ่งเกิดในช่วงวัยรุ่นมากกว่าวัยอื่นๆ หากมีช่องว่างระหว่างวัยกันเช่นนี้ ย่อมทำให้เกิดความขุ่นข้องหมองใจกันทั้งสองฝ่าย วิธีการลดช่องว่างระหว่างวัย ได้แก่ การเข้าใจเหตุผลของช่องว่างนั้น ๆ แล้วหาทางแก้ไขบรรเทาเบาบางลง

สัมพันธภาพในครอบครัวจะเป็นตัวเชื่อมโยงในการรับรู้ที่ดีให้กับวัยรุ่น ประกอบด้วยส่วนสำคัญ 2 ประการคือ (อมราวดี ณ อุบล 2544 : 77)

ประการแรก บური เจอร์ (Buri JR.) กล่าวว่า วัยรุ่นที่มีการรับรู้จะมีส่วนช่วยให้เกิดการสนับสนุนทัศนคติที่ดี จากการศึกษาในประเทศสหรัฐอเมริกาและอิสราเอลแสดงให้เห็นถึงวัยรุ่นที่มาจากครอบครัวที่มีการรับรู้ต่อการสนับสนุนที่ให้ความเอาใจใส่การสนับสนุนในกิจกรรมต่าง ๆ จะส่งผลให้วัยรุ่นมีความเห็นคุณค่าในตนเองสูง

ประการที่สอง ไอส์เบิร์ก อาร์เอส และคณะ (Isberg RS. et al) กล่าวว่า ในรูปแบบของบิดามารดาที่มีการเอาใจใส่มีรายงานว่าวัยรุ่นที่มาจากครอบครัวที่ใช้การวางอำนาจ จะมีแนวคิดทางด้านบวกและการรับรู้สำนึกตนเองได้น้อยกว่าครอบครัวที่ให้การดูแลแบบมีกฎระเบียบ

1.2.3 แนวคิดเรื่อง สัมพันธภาพในครอบครัว

สายสุรี จุติกุล (2537 : 13-24) ขงยุทธ วงศ์ภิรมย์สานต์ (2537 : 29 - 38) และศุมน อมรวิวัฒน์ (2537 : 55 - 57) ได้รวมแนวคิดของนักจิตวิทยาชาวต่างประเทศในเรื่อง สัมพันธภาพและความรักในครอบครัวไว้ว่าคนเราต้องมีความรักความอบอุ่นระหว่างกันและกัน ครอบครัวที่มีสัมพันธภาพที่ดีจะต้องมีพฤติกรรมที่แสดงความรักและความผูกพันในลักษณะต่อไปนี้

1. ต้องเอาใจใส่ดูแลและเอื้ออาทรต่อกัน การเอาใจใส่ในที่นี้หมายถึง การดูแลสุขภาพของกันและกัน อาหารการกิน การเล่าเรียนของบุตร ความสะอาด การใช้จ่ายเงินทอง การเดินทางไปทำงานหรือไปโรงเรียน ความทุกข์หรือความสุขที่ต้องการระบาย

2. ต้องรู้จักคนที่รักเรา สามิ ภรรยาต้องรู้จักและเข้าใจกันดีสำหรับบุตร บิดามารดาก็ต้องเข้าใจกันและมีความรู้เกี่ยวกับบุตร อุบัติษย์ของบุตร รู้ว่าบุตรชอบหรือไม่ชอบอะไร

จุดเด่นจุดด้อยเป็นอย่างไร ทุกคนในครอบครัวจะต้องปรับความรู้จักซึ่งกันและกันเพื่อให้มีการตอบสนองที่ดีต่อกัน

3. ต้องเคารพซึ่งกันและกัน การเคารพในที่นี้ หมายถึง การเคารพที่มาจากใจ การเคารพในลักษณะนี้ พฤติกรรมแสดงออกได้หลายอย่าง เช่น การฟังกัน การเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่างกัน การเกรงใจกัน เช่น บุตรเกรงใจบิดามารดา บิดามารดาก็ต้องรู้จักเกรงใจบุตร ความเกรงใจนี้รู้สึกว่ามีคุณค่าและจะช่วยให้ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลดีขึ้น

4. ต้องมีความรับผิดชอบ การมีความรับผิดชอบหมายถึงการยอมรับความผิดหรือความชอบ การไม่รับผิดชอบของบิดามารดา และความไม่ถูกต้อง การเป็นต้นเหตุที่ไม่ดีก็เป็น การแสดงความไม่รับผิดชอบ การละเลยหรือการละเมิดสิทธิของเด็ก สิทธิของบิดามารดา สิทธิของผู้สูงอายุหรือผู้พิการ ก็เป็นการไม่รับผิดชอบ มีบุตรแล้วไม่เลี้ยง มีบิดามารดาสูงอายุแล้วไม่เลี้ยง เป็นต้น

5. ต้องมีความไว้วางใจกัน ความไว้วางใจเป็นรากฐานที่ทำให้เกิดสัมพันธภาพในครอบครัว ความไว้วางใจควรมีต่อกันทั้งทางกายและทางใจจะช่วยให้คนในครอบครัวมีความสบายไร้กังวลหรือความกลัวเป็นที่พึ่งพาได้ ครอบครัวใดที่ไม่ได้สร้างรากฐานที่ดีในเรื่องของความไว้วางใจ บุคลิกภาพของผู้เยาว์ในครอบครัวอยู่ในสภาพของการขาดความไว้วางใจอาจนำไปสู่ภาวะของการเป็นคนก้าวร้าวเก็บกดหรือมีปมด้อย

6. ต้องให้กำลังใจซึ่งกันและกัน การให้กำลังใจก็คือ การให้พลังแก่สมาชิกในครอบครัวให้ดำเนินชีวิตไปอย่างมีความสุข การให้กำลังใจอาจเป็นคำพูดและท่าทางที่ให้การสนับสนุนชมเชยเมื่อทำสิ่งที่ถูกต้อง แนะนำแนวทางในการหาทางออกเมื่อมีปัญหาไม่คว่าหรือกล่าวโทษว่าเป็นความผิด

7. ต้องให้อภัยกันและกัน สมาชิกในครอบครัวอยู่ด้วยกันหลายคนต้องมีการกระทบกระทั่งกันบ้างไม่มากก็น้อย ถ้ามีความรักกันอยู่ก็ให้อภัยกันได้ยกโทษให้ ในครอบครัวที่บุตรประพฤติผิดบิดามารดาก็ไม่ควรจดจำความผิดนั้น แล้วนำไปต่อว่าบุตรในโอกาสต่อไป เพราะเมื่อบุตรได้รับฟังความผิดของตนอยู่เสมอก็จะเกิดความโกรธ ความไม่สบายใจและอาจนึกว่าบิดามารดาไม่รักตน

8. ต้องรู้จักสื่อสารในครอบครัว การสื่อสารในครอบครัวจะใช้ปียะวาระหว่างสามีภรรยา บิดามารดากับบุตร การสื่อสารอาจมีทั้งรูปแบบที่ใช้ภาษาและภาษาท่าทาง ภาษาพูด การเขียน ฯลฯ การดำหนีกันก็ทำได้แต่ควรเป็นคำดำหนิที่ใช้ถ้อยคำที่น่าฟัง

9. ต้องใช้เวลาด้วยกันอย่างมีคุณค่าและคุณภาพ สมาชิกในครอบครัวควรวางเวลาอยู่ด้วยกันตามได้สารทุกข์สุกดิบระหว่างกันช่วยกันแก้ปัญหาต่างๆที่มี มีกิจกรรมร่วมกันเช่น ไปเที่ยวทางไกล ไปเที่ยวสวนสาธารณะ รับประทานอาหารพิเศษร่วมกัน ไปเยี่ยมญาติ เป็นต้น

10. ต้องมีการปรับตัวตามภาวะที่เปลี่ยนแปลงของบุคคลในครอบครัว สภาพของครอบครัวและสถานะของสมาชิกมิได้อยู่หนึ่ง มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ตัวอย่างเช่นบุตรที่เกิดใหม่เป็นทารกก็จะเจริญเติบโตและมีพัฒนาการตามวัยอันเหมาะสม บิดามารดาจะต้องปรับตัวตามความเปลี่ยนแปลงของบุตร ตัวของบิดามารดาเองก็มีการเปลี่ยนแปลงไปตามวัย ดังนั้นสมาชิกในครอบครัวจะต้องตระหนักในเรื่องความเปลี่ยนแปลงนี้ และปรับตัวตามความเปลี่ยนแปลงนั้น ๆ ในฐานะที่จะต้องสัมพันธ์กับความเปลี่ยนแปลงของคนอื่น

11. ต้องรู้จักภาระหน้าที่ในครอบครัวและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การอยู่ร่วมกันในครอบครัว ต่างคนต่างมีบทบาทและหน้าที่ ทั้งบทบาทหน้าที่ต่อตนเองและต่อสมาชิกในครอบครัว ซึ่งบทบาทและหน้าที่เหล่านี้เกิดจากความคาดหวังของตนเองและความคาดหวังของแต่ละคนในครอบครัว ดังนั้นสมาชิกในครอบครัวจะต้องตกลงกันให้ดีกว่าเรื่องต่าง ๆ ที่จะบริหารครอบครัวให้เป็นสุขนั้น เป็นเรื่องของใครในสัดส่วนอย่างไร ร่วมกันอย่างไร

12. มีความใกล้ชิดทางสัมผัส การสัมผัส เช่น การกอดกัน โอบกั้นบ้าง เกี่ยวแขนหรือหอมแก้มกันในครอบครัว เป็นการแสดงความรักความอบอุ่นตามธรรมชาติของคน แต่การแสดงออกควรกระทำกันในครอบครัวระหว่างคนใกล้ชิดและแสดงความใกล้ชิดจริงๆ เช่น เมื่อบุตรเล็กๆ เป็นทารก บิดามารดาก็ควรเอาแขนเข้ามากอดมาจูบ เพื่อแสดงความรักและให้ความอบอุ่น และเพิ่มความมั่นใจให้แก่บุตรแต่เมื่อโตขึ้นก็อาจจะห่างไป

อัมเบอร์สัน ดี (Umberson D. 1992 : 664) ให้ความเห็นว่า สัมพันธภาพในครอบครัวจะมั่นคงได้ ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ ดังนี้

1. สัมพันธภาพในครอบครัวจะต้องยั่งยืนและขยายใหญ่
2. บุตรควรมีความสัมพันธ์ต่อบิดามารดา
3. สังคมจะยกย่องครอบครัวที่มีสัมพันธภาพที่ดี
4. ครอบครัวที่มีสัมพันธภาพที่ดี สมาชิกในครอบครัวจะเกิดความรู้สึกมีคุณค่าและเจตคติที่ดีต่อสังคม

5. ความผูกพันระหว่างบิดามารดาและบุตรต้องมีความเกี่ยวข้องกันตลอดเวลา สัมพันธภาพที่ดีในครอบครัวจะมีองค์ประกอบสำคัญคือ การปฏิบัติบทบาทพันธกิจของสมาชิกแต่ละคนในครอบครัว การใช้หลักมนุษยสัมพันธ์และการสื่อสารที่ดีในครอบครัว (สุวัฒนา วิบูลย์เศรษฐ์ 2544 : 16-21) ดังนี้

1. การปฏิบัติตามบทบาทพันธกิจของสมาชิกแต่ละคนในครอบครัวได้เหมาะสม และเกิดสัมพันธภาพที่ราบรื่นและมีความสุข บทบาทในฐานะสามีมีต่อภรรยา ภรรยามีต่อสามี บิดามีต่อบุตร หากสามีมีบิดามารดาของตนเองรวมทั้งพี่น้องและเครือญาติ หากทุกคนปฏิบัติพันธกิจอย่างสอดคล้องกัน ได้เรียบร้อยและบรรลุเป้าหมายย่อมเกิดสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัวและเครือญาติ

2. การให้หลักมนุษย์สัมพันธ์ โดยคำนึงถึงความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ คือ ทางร่างกายและจิตใจ ซึ่งจำเป็นต้องพิจารณาในเรื่องต่างๆ เช่น

2.1 ความแตกต่างระหว่างบุคคลจากพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อม (พรหมทิพย์ ศิริวรรณบุศย์ 2520 :11) สิ่งแวดล้อมที่สำคัญคือ การเลี้ยงดู ซึ่งทำให้คนแต่ละคน มีความเป็นอยู่ต่างกันและลักษณะนิสัยที่แตกต่างกัน การอบรมเลี้ยงดูจึงเป็นปัจจัยมูลฐานที่สำคัญอย่างยิ่งในการใช้ชีวิตที่แตกต่างกันของมนุษย์

2.2 ความแตกต่างระหว่างวัย ความสุขตามวัยของบุคคลไม่เหมือนกัน ซึ่งจำแนกเป็น

2.2.1 วัยเด็ก สิ่งสำคัญที่สุดที่จะทำให้เด็กมีความสุขนั้นคือ ความรัก ความเข้าใจความอบอุ่นเป็นความต้องการพื้นฐานที่สำคัญมากสำหรับเด็กเช่นเดียวกันความเจริญเติบโตของร่างกาย

2.2.2 วัยรุ่น เมื่อบุคคลก้าวเข้าสู่วัยรุ่นความคาดหวังความต้องการได้รับหรือให้กับสังคมเปลี่ยนไปความสุขจะอยู่กับการได้ทำงานร่วมกับกลุ่ม ต้องการมิตรภาพความเข้าใจ ต้องการเพื่อนและต้องการคำแนะนำ

2.2.3 วัยผู้ใหญ่ วัยผู้ใหญ่ความสุขอยู่ที่ความสำเร็จในชีวิตคือ ครอบครัวมีอาชีพฐานะมั่นคง ผู้มีความสุขในวัยผู้ใหญ่ได้ต้องเป็นผู้ที่มีความสุขมาแต่วัยเด็กและวัยรุ่น ถ้าวัยเด็กและวัยรุ่นมีปัญหาวัยผู้ใหญ่มักประสบปัญหา ในการปรับตัวหรือปรับชีวิตให้ประสบความสำเร็จ

2.2.4 วัยชรา ความสุขของวัยชราอยู่ที่ความสันโดษ การทำงาน ทำด้วยความสุขใจไม่เกินกำลังตนเอง

3. การสื่อสารที่ดี การสร้างสัมพันธภาพที่ดี จำต้องมีการสื่อสารที่ดี เพื่อช่วยให้ครอบครัว สามารถทำหน้าที่ได้อย่างเต็มที่ และมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างสมาชิก การสื่อสารคือ กระบวนการร่วมข่าวสารความคิดเห็น ค่านิยม ตลอดจนอารมณ์ ความรู้สึกของผู้อื่น และเป็นวิถีทางที่จะได้รู้จักตนเอง และผู้อื่น ได้ดียิ่งขึ้น

โอลสัน (Olson 1979 อ้างถึงใน ชื่นสมล อุทฤษฎีระ 2543 : 9) ได้ให้ความหมาย ความสัมพันธ์ในครอบครัว (family cohesion) ไว้ว่า เป็นความผูกพันทางอารมณ์ของสมาชิกในครอบครัว หรือในอีกความหมายหนึ่ง คือ ความผูกพันใกล้ชิดของสมาชิกในครอบครัวที่เกี่ยวข้องกันทั้งทางกายภาพและทางจิตใจในสภาวะที่มีกำลังใจหรือท้อถอย ครอบครัวที่มีความสัมพันธ์สูงมากมักจะอ้างถึงเรื่องความเกี่ยวข้องกันของสมาชิกที่ใกล้ชิดกัน มีความผูกพันกันมากในเรื่องประสบการณ์ของแต่ละคนทั้งเรื่องของการปกครองตนเอง ทำให้สมปรารถนาหรือเป้าหมายตามต้องการ

ครอบครัวที่มีความสัมพันธ์น้อยคือ มีประสบการณ์ร่วมกันน้อยไม่ใกล้ชิดกัน เป็นครอบครัวที่โคดเคี้ยวมีการย่ำร้าง แม้สมาชิกในครอบครัวจะมีการปกครองตนเองสูง มีอิสรภาพและเป็นตัวของตัวเองสูง แต่มักจะมีอารมณ์อ่อนไหวรุนแรงรวมถึงไม่มีความรู้สึกอยากติดต่อกับคนอื่นในครอบครัว มีตัวชีวิตดังนี้

1. ความผูกพันทางอารมณ์ (emotional bonding) หมายถึง ความเอาใจใส่ดูแลและเอื้ออาทรต่อกัน มีความรักความห่วงใย ตลอดจนให้กำลังใจกันและกัน ซึ่งชมยินดีเมื่อสมาชิกในครอบครัวประสบความสำเร็จ

2. ความมีอิสรภาพ (independence) หมายถึง การที่สมาชิกมีอำนาจในการปกครองตนเองและการไม่บังคับให้สมาชิกในครอบครัวทำตามอำเภอใจของตนเอง เคารพสิทธิในเรื่องส่วนตัวของสมาชิกในครอบครัว

3. ขอบเขตความสัมพันธ์ (boundaries) หมายถึง ความยืดหยุ่น การอนุญาต การเปิดรับสิ่งใหม่ๆ ของสมาชิกในครอบครัวที่เกี่ยวข้องกันในทางด้านกายภาพและจิตวิทยาในเรื่องการคบคน สถานที่ความคิดหรือค่านิยมต่างๆ เช่น การอนุญาตให้ลูกคบเพื่อนหลากหลายประเภท อนุญาตให้เลือนนับถือศาสนาได้ตามความคิดของตนเอง อนุญาตให้เปิดรับความคิดใหม่ๆ ผ่านสื่อ อนุญาตให้นำค่านิยม ความคิดหรือบุคลิกมาในครอบครัวได้ ยอมรับฟังความคิดเห็นและเหตุผลของกันและกัน

4. การใช้เวลาอยู่ร่วมกัน (time) หมายถึง การมีเวลาอยู่ร่วมกันหรือการที่ทุกคนในครอบครัวทำกิจกรรมหลายอย่างร่วมกันในระยะเวลาใดเวลาหนึ่งหรือมีโอกาสพูดคุยกัน

5. พื้นที่ความใกล้ชิดสนิทสนมกัน (space) หมายถึง การสัมผัสสกอร์คอร์ด เช่น การโอบรัดเกี่ยวแขนหรือหอมแก้มกันในครอบครัวเป็นการแสดงความรักความอบอุ่นตามธรรมชาติและเคารพในสิทธิซึ่งกันและกันในการมีสถานที่ที่มีความเป็นส่วนตัว

6. ความเป็นเพื่อน (friends) หมายถึง ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ความเข้าใจกันให้ความเป็นกันเอง เปิดเผย ความคุ้นเคยและการให้คำแนะนำ

7. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (decision making) หมายถึง การร่วมพิจารณาปัญหาครอบครัวร่วมกัน มีส่วนร่วมในการตัดสินใจปัญหาสำคัญๆ ในครอบครัว

8. ความสนใจ (interests) หมายถึง ความสนใจในการทำกิจกรรมในเรื่องใดเรื่องหนึ่งร่วมกันหรือมีความสนใจในเรื่องต่างๆ ร่วมกันตลอดจนให้ความสนใจในกิจกรรมของอีกฝ่ายหนึ่ง

9. การพักผ่อนหย่อนใจ (recreation) หมายถึง การที่พ่อแม่ลูกได้มีกิจกรรมร่วมกันในการ พักผ่อนหย่อนใจเมื่อมีเวลาว่างเช่น การท่องเที่ยวต่างจังหวัด การเล่นกีฬา การออกไปบันเทิงนอกบ้าน การชมวิดีโอหรือภาพยนตร์ การทำงานอดิเรกด้วยกัน

กุลวรรณ วิทยาวงศรุจิ (2526 อ้างถึงใน รัตใจ เป็ยแก้ว 2545 : 36 - 37) กล่าวถึงความหมายของความสัมพันธ์ในครอบครัวไว้ว่า ลักษณะพฤติกรรมที่พ่อแม่ปฏิบัติต่อลูก พฤติกรรมที่ลูกปฏิบัติต่อพ่อหรือแม่และพฤติกรรมที่พ่อแม่ปฏิบัติต่อกัน โดยได้จำแนกพฤติกรรมที่แสดงถึงความสัมพันธ์ในครอบครัว ไว้ดังนี้

1. การพักผ่อนร่วมกันในครอบครัว หมายถึง การที่พ่อแม่และลูกได้มีกิจกรรมร่วมกัน ในการพักผ่อนหย่อนใจเมื่อมีเวลาว่าง

2. การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและรับรู้เรื่องราวต่าง ๆ หมายถึง การที่ลูกได้มีส่วนร่วมกับพ่อแม่ ในการแสดงความคิดเห็น และรับรู้เรื่องทุกข์ สุข ความลับในเรื่องต่าง ๆ ของพ่อแม่ เช่น ปัญหาการเงิน ปัญหาการงาน

3. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจหมายถึง การที่บุตรหลานได้มีส่วนร่วมกับพ่อแม่ในการตัดสินใจกระทำการต่าง ๆ ภายในบ้าน เช่น การจัดระเบียบกฎเกณฑ์ภายในบ้าน

4. การเห็นชอบของพ่อแม่ หมายถึง พฤติกรรมที่พ่อแม่แสดงต่อลูกในลักษณะของการเห็นด้วยกับการกระทำและความคิดเห็นของลูก เช่น การไม่ปฏิเสธข้อเสนอนะเขยื้อนข้อคิดเห็นหรือการกระทำต่าง ๆ ของบุตร

5. ความรักความห่วงใยของพ่อแม่ หมายถึง พฤติกรรมของพ่อแม่ที่ลูกรับรู้ว่าเป็นพฤติกรรมที่แสดงความรักความห่วงใยที่มีต่อบุตร เช่น การช่วยเหลือคลี่คลายปัญหาต่าง ๆ การให้ความเป็นกันเองกับลูก

6. ความรักความห่วงใยของพ่อแม่ หมายถึง พฤติกรรมของพ่อแม่ที่แสดงถึงความไว้วางใจในตัวลูกว่าสามารถปฏิบัติตนได้เองอย่างเหมาะสมสามารถช่วยเหลือตัวเองได้มีความรับผิดชอบต่อการกระทำของตัวเอง

7. การที่พ่อแม่เห็นด้วยกับกิจกรรมของเพื่อนๆ ของลูก หมายถึง พฤติกรรมของพ่อแม่ที่แสดงถึงการเห็นด้วยกับการที่ลูกไปมีกิจกรรมกับเพื่อน โดยที่ไม่ขัดขวาง หรือแสดงออกถึงความไม่ไว้วางใจในการไปร่วมกิจกรรม

8. การที่บุตรยอมรับเกณฑ์มาตรฐานของพ่อแม่ หมายถึง การที่ลูกแสดงพฤติกรรมยอมรับมาตรฐานพฤติกรรม และมาตรฐานการดำรงชีวิตของพ่อแม่ เช่น เห็นด้วยกับความคิดของพ่อแม่ในเรื่องการเรียน การทำงาน ค่านิยม ทัศนคติและยินยอมกระทำตามกฎเกณฑ์ที่พ่อแม่กำหนดด้วยความยินดี

9. ความรักและความเคารพของลูกที่มีต่อพ่อแม่ หมายถึง พฤติกรรมของลูกที่แสดงต่อพ่อแม่ ซึ่งเป็นการแสดงความรักความเคารพต่อพ่อแม่ โดยการเชื่อฟังพ่อแม่ไม่ขัดใจ ไม่ทำให้พ่อแม่เสียใจ

10. การไม่มีข้อกำหนดมากเกินไป หมายถึง การที่พ่อแม่ไม่แสดงพฤติกรรมที่เป็นการกำหนดหรือจำกัดความประพฤติของลูกมากเกินไป

11. การไม่เข้มงวดกวดขันเกี่ยวกับระเบียบวินัยมากเกินไป หมายถึง การที่พ่อแม่ไม่แสดงการกระทำใดๆ ที่แสดงถึงความเข้มงวดในระเบียบวินัยเช่น การลงโทษอย่างรุนแรง การไม่ยืดหยุ่นในระเบียบวินัยการบังคับให้ลูกปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดโดยไม่คำนึงถึงความพร้อม

12. การไม่ปกป้องคุ้มครองมากเกินไป หมายถึง พฤติกรรมที่พ่อแม่แสดงต่อลูกอย่างไม่ปกป้องคุ้มครองมากเกินไปหรือไม่แสดงพฤติกรรมต่างๆ เหมือนหนึ่งลูกไม่มีความสามารถดูแลตนเองได้ หรือเหมือนลูกเป็นเด็กเล็ก ๆ

13. การที่พ่อแม่ไม่คอยย้ำเตือนถึงความสำเร็จมากเกินไป หมายถึง พ่อแม่ไม่คอยย้ำเตือนหรือบอกรำลึกให้ลูกได้รับความสำเร็จมากเกินไปไม่เกี่ยวข้องให้ลูกกระทำในสิ่งต่าง ๆ มากเกินไป

14. การยินดีให้กำลังใจเพื่อความสำเร็จ หมายถึง การที่พ่อแม่ให้กำลังใจ ส่งเสริมหรือกระตุ้นให้ลูกประสบความสำเร็จในการเรียน การทำงานทั้งการกระทำ และด้วยคำพูด

15. ความกลมเกลียวของพ่อแม่ หมายถึง พฤติกรรมที่พ่อแม่แสดงต่อกันในลักษณะที่ไม่มีความขัดแย้งซึ่งกันและกัน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความรักใคร่สามัคคี ถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน

ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวระหว่างวัยรุ่นกับบิดามารดาที่มีสัมพันธภาพระหว่างกันอย่างพอเหมาะ บุตรจะเกิดการรับรู้จากบิดามารดา ซึ่งต้องไม่ทำให้บุตรเกิดความขัดแย้งกับสัมพันธภาพในครอบครัว เมื่อบุตรมีความกังวลเกิดขึ้น ผู้ปกครองควรให้คำแนะนำ ไม่ติเตียน การสร้างความสัมพันธ์อันดีที่เกิดขึ้นในครอบครัว ย่อมทำให้ได้รับความสุขระหว่างสมาชิกด้วยกัน

ไม่ควรให้เกิดความแตกแยกหรือหมัดหวังกับสมาชิกคนใดคนหนึ่ง สโกนิคส์ เอชี และ สโกนิคส์ เจเอส (Skolnick AC. And Skolnick JH. 1983 อ้างถึงใน จงกลณี คຸຍເຈຣີຍູ 2540: 35)

สายสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้ปกครองและบุตรควรมีทัศนคติที่ดีในด้านความรัก ความอบอุ่นต่อกัน และสามารถปรับตัวต่อสถานการณ์ พร้อมความตั้งใจนำไปสู่ความสำเร็จภายใน ครอบครัว ต้องมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีเวลา มีความอดทน สร้างความผูกพัน กระทบความมั่นคง สมาชิกมีความรักใคร่เข้าใจต่อกัน พร้อมทั้งจะให้ภัยต่อกัน (จันทิรา ปัทมินทร และอมร อินโชนา นนท์ 2537 อ้างถึงใน อมราวดี ฌ อุบล 2544 : 76)

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ความสัมพันธ์หรือสัมพันธ์ภายในครอบครัว หมายถึง ความสัมพันธ์ตามบทบาทที่มีต่อสมาชิกในครอบครัว มีความรักดูแลเอาใจใส่เลี้ยงดู ให้กำลังใจ ให้โอกาส เวลา ความใกล้ชิด การให้ความเคารพยกย่องต่อบทบาทหน้าที่ที่พึงกระทำของสมาชิกใน ครอบครัวเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็น บิดา มารดา บุตร ญาติ หรือบุคคลอื่น ๆ ทั้งด้านความต้องการทางด้านร่างกายและจิตใจที่เหมาะสม สอดคล้องกับสภาวะครอบครัวและการเปลี่ยนแปลงของสมาชิก ในช่วงวัยต่าง ๆ ได้เหมาะสมยอมเกิดสัมพันธ์ภาพที่ดีในครอบครัว หากเป็นความขัดแย้ง ทำให้เกิดสัมพันธ์ภาพที่ไม่ดีภายในครอบครัว

2. แนวคิดเกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์

2.1 ความหมายของอารมณ์ (Emotion)

อารมณ์หรือ Emotion มาจากคำในภาษาละตินว่า Motere แปลว่า เคลื่อนไหว เมื่อเติม E นำหน้า จึงหมายถึง “เคลื่อนไหวจาก” แสดงถึงคุณสมบัติของอารมณ์ที่มีส่วนร่วมในการ กระตุ้นให้เกิดการกระทำ หรือพฤติกรรมต่าง ๆ อยู่เสมอ (กรมสุขภาพจิต 2543 : ข)

เทอดศักดิ์ เศษคง (2542 : 20) กล่าวว่า อารมณ์ เป็นสภาวะทางจิตใจที่มีผลจากการ ตอบสนองต่อตัวกระตุ้นภายใน ได้แก่ ความสบาย ความเจ็บระบม และอาจมาจากสิ่งเร้าภายนอก ไม่ว่าจะมาจากผู้คน อุณหภูมิ เสียง แสงดิน ฟ้าอากาศ อย่างไรก็ตาม คำว่าอารมณ์ก็อาจมีความหมายได้ ทั้งแง่ดีและไม่ดี

มธุรส สว่างบำรุง (2542) กล่าวว่า อารมณ์เป็นสื่อในการถ่ายทอด ความรู้สึกนึกคิด สิ่งที่ชอบเร้นอยู่ในใจ และความมีชีวิตชีวาของมนุษย์ หากบุคคลใดปราศจากการแสดงออกทาง อารมณ์ อาจเปรียบได้กับหุ่นยนต์ที่ไม่มีชีวิตจิตใจ และได้แยกพฤติกรรมที่เกิดจากอารมณ์ออกเป็น 2 องค์ประกอบคือ การสื่อสารแบบ อวัจนภาษา (nonverbal communication) การสื่อสารแบบวัจน ภาษา (verbal communication)

1. การสื่อสารแบบอวัจนภาษาเป็นการแสดงออกของอารมณ์ โดยไม่ใช้คำพูด เพื่อถ่ายทอดความรู้สึกของตนเองว่ามีความรู้สึกอย่างไร บุคคลสามารถจะแสดงออกได้หลายวิธีจากการแสดงออกทางสีหน้า เช่น การยิ้ม การทำหน้านิ่งหรือขมวด การหลับตา การเหม่อปาก หน้าเริ่มมีสีแดง มองค้อนจ้องหน้า ทำตาตุ้มน้ำตา หน้าเขิน ก้มหน้า อ้าปาก หน้าซีด จมูกย่น ขยิบตา หน้าบึ้งหน้างอ เป็นต้น และการแสดงออกทางภาษาท่าทาง เช่น การยกหรือยักไหล่ นิ่งเงียบ เพิกเฉย เจ้มือกำหมัด คิ้วคิ้วของ ผลักดัน เตะ ประบมือ โบกมือ ส่งจูบ โอบกอด ร้องไห้ ผงะหงาย สะดุ้ง ยืน นิ่ง เดิน สายสะโพก ทูบ โຕ้ะ กระแทกหูโทรศัพท์ กวักมือเรียก ขดตัวงอ เป็นต้น

2. การสื่อสารแบบวัจนภาษา เป็นการแสดงออกของอารมณ์ โดยใช้คำพูด การใช้ถ้อยคำเป็นสิ่งบ่งบอกถึงเจตนาของความรู้สึกของผู้พูดที่มีความรู้สึกของอารมณ์ไปในทิศทางใด การเลือกใช้ระดับน้ำเสียง จะทำให้เกิดความชัดเจนในการแสดงออกของอารมณ์ ต่าง ๆ อาทิ การขู่ตะคอก การประชดประชัน การพูดจาโน้มทสุภาพ น้ำเสียงสั้น เสียงดังตะโกน การกระแทกหางเสียง โวยวาย ถกเถียง หัวเราะ พูดจาหยอกล้อ ส่งเสียงวิดว้าย โห่ร้อง เป็นต้น

ชีวนันท์ พืชสะกะ (2544 : 35) กล่าวว่า อารมณ์ เป็นสภาวะที่เกิดขึ้นทางจิตใจเกิดความรู้สึกที่สลับซับซ้อนทั้งทางบวกคือ ความสุข ทางลบคือ ความทุกข์และเป็นกลางที่เรียกว่า อูเบกขา ในทางพระพุทธศาสนา คือ ความไม่สุขไม่ทุกข์ที่เกิดจากสิ่งเร้าภายนอกหรือจากสิ่งเร้าภายในที่ส่งผลกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมต่างๆ ก่อให้เกิดปฏิกิริยาภายในร่างกายและการเปลี่ยนแปลงความรู้สึกนึกคิด

สุชา จันทรเอม (2517 : 104) ได้สรุปความหมายของอารมณ์ไว้ว่า เป็นสถานะความหวนไหวของร่างกาย เป็นความรู้สึกที่รุนแรงทำให้จิตใจปั่นป่วนและแสดงพฤติกรรมออกมา ไม่เป็นไปตามปกติ พฤติกรรมที่แสดงออกมักรุนแรงกว่าธรรมดา และมักควบคุมไปกับการเคลื่อนไหวของกล้ามเนื้อ

สามารถสรุปความหมายของอารมณ์ได้ว่า เป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นทางจิตใจที่ได้รับผลกระทบหรือแรงกระตุ้นให้เกิดผลตอบสนองที่มีผลด้านความสุขและมีผลด้านความทุกข์ ก่อให้เกิดผลรวมของแต่ละบุคคลที่แสดงออกของพฤติกรรม ความรู้สึกทางด้านอารมณ์และการกระทำในลักษณะที่แตกต่างกันซึ่งมีผลกระทบต่อตนเองและต่อคนรอบข้าง

2.2 ความฉลาดทางอารมณ์

2.2.1 ความหมายของความฉลาดทางอารมณ์

EQ มาจากคำว่า Emotional Quotient ซึ่งหมายถึง Emotional intelligence ได้มีการบัญญัติใช้ครั้งแรกในปี 1990 โดย ปีเตอร์ สโรวีย์ (Peter Solvey) นักจิตวิทยาจาก เยล (Yale) และ จอห์น เมเยอร์ (John Mayer) นักจิตวิทยาจากมหาวิทยาลัย New Hampshire ได้ใช้คำนี้ในการ

อธิบาย ถึงความสามารถในการเข้าใจความรู้สึกของตน ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น และความสามารถในการปรับสภาพอารมณ์ เพื่อให้มีชีวิตอยู่ได้อย่างปกติสุข (Gibbs , 1995) ซึ่งความหมายของ EQ นี้ ในทางจิตวิทยาจะตรงกับคำว่า Emotional Intelligence มากกว่า Emotional Quotient คำในภาษาอังกฤษที่มีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า EQ มีมากมาย เช่น Social Intelligence, Tacit Knowledge, Personal Intelligence, Practical Intelligence, Emotional Literacy, Emotional Maturity, Emotional Competence, Emotional Knowledge, Emotional IQ ส่วนคำว่า EQ ในภาษาไทยนั้น ยังไม่มีคำจำกัดความที่แน่นอน จึงมีหลายชื่อ เช่น ความฉลาดทางอารมณ์ เซาว์อารมณ์ ปัญญาทางอารมณ์ ปรีชาเชิงอารมณ์ ฯลฯ สำหรับงานวิจัยนี้ผู้วิจัยจะใช้คำว่า “ความฉลาดทางอารมณ์”

กรมสุขภาพจิต (2543 : 1) กล่าวว่า ความฉลาดทางอารมณ์ หมายถึง ความสามารถทางอารมณ์ที่จะช่วยให้การดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างสร้างสรรค์และมีความสุข

คุณฉวี สรวงจันทร์ (2542 : 1) ได้นิยามว่าความฉลาดทางอารมณ์หมายถึง ความสามารถในการเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ความสามารถในการสัมพันธ์กับบุคคลอื่นเกี่ยวกับความสามารถที่จะปรับตัวเข้ากับสังคม

ทศพร ประเสริฐสุข (2543 : 94) กล่าวว่า ความฉลาดทางอารมณ์ หมายถึง ความสามารถลักษณะหนึ่งของบุคคลที่จะตระหนักถึงความรู้สึก ความคิดและอารมณ์ของตนเอง และของผู้อื่น สามารถควบคุมอารมณ์และแรงกระตุ้นภายใน ตลอดจนสามารถรอคอยการตอบสนองความต้องการของตนเองได้อย่างถูกกาลเทศะ สามารถให้กำลังใจตนเอง ในการที่จะเผชิญกับอุปสรรคและความขัดแย้งต่างๆ ได้อย่างไม่คับข้องใจ รู้จักขจัดความเครียดที่จะขัดขวางความคิดริเริ่มสร้างสรรค์อันมีค่าของตนเองได้ สามารถชี้นำความคิดและการกระทำของตนในการทำงานร่วมกับผู้อื่นทั้งในฐานะผู้นำ หรือผู้ตามได้อย่างมีความสุข

วิลาศลักษณ์ ชั่ววัลลี (2543 : 157) กล่าวว่า ความฉลาดทางอารมณ์เป็นความสามารถของบุคคลที่จะเข้าใจจัดการและใช้ประโยชน์จากอารมณ์ของตนเอง สามารถเข้าใจอารมณ์ความรู้สึกของผู้อื่นและมีสัมพันธภาพที่ดีระหว่างบุคคลได้

เทอดศักดิ์ เดชคง (2542 : 12) ได้ให้ความหมายความฉลาดทางอารมณ์ว่า หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการแก้ความขัดแย้งทางอารมณ์ การมองตนเองและผู้อื่นอย่างเข้าใจเห็นอกเห็นใจและการมีสติรู้ตน

พระราชวรมุณี (ประยูร ธรรมจิตโต 2542 : 7-13) อธิกรบบคิมาหาจุพาลงกรณั ราชวิทาลัย ได้ให้ความหมายของความฉลาดทางอารมณ์ไว้ว่าคือ การใช้ปัญญาแก้ปัญหาการแสดง อารมณ์ที่ออกมาให้มีเหตุผลเป็นการแสดงอารมณ์ความรู้สึกออกมาในแต่ละสถานการณ์ โดยถือว่า

อารมณ์หรือความรู้สึกนั้นเป็นพลังให้เกิดพฤติกรรม ซึ่งถ้าพลังขาดปัญญากำกับก็จะเป็นพลังตามอคติ ปัญญาจึงเป็นตัวที่จะมากำกับชีวิตเราให้การแสดงออกเป็นไปในทางที่ถูกต้อง

วิทยาการที่ก้าวหน้าทางจิตวิทยาได้ค้นพบสิ่งสำคัญเกี่ยวกับอารมณ์ที่มีบทบาทสำคัญในชีวิตในการกำหนดความสำเร็จและความสุขในทุกย่างก้าวของชีวิต รวมทั้งการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัวและสังคมคือ การตระหนักรู้จักอารมณ์ของตนเอง ความสามารถที่จะควบคุมจัดการกับความรู้สึกต่างๆที่เข้ามากระทบตลอดจน การสร้างแรงจูงใจ ปลุกปลอบให้กำลังใจตนเองในทุกสถานการณ์ ความสามารถในการตระหนักรู้จักสภาวะอารมณ์ของผู้อื่นเอาใจเขามาใส่ใจเรา มีทักษะทางสังคมสามารถจัดการและรักษาสัมพันธ์ภาพที่ดีกับผู้อื่นที่เรียกว่าความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Intelligence) (อุสา สุทธิศาสตร์ 2542 : 26)

แสงอุษา โลจนานนท์ และกฤษณ์ รุยาพร 2543 (อ้างถึงใน ชีวินันท์ พีชสะกะ 2544 : 43 - 44) ให้ความหมายของความฉลาดทางอารมณ์ไว้ว่า เป็นความสามารถของบุคคลซึ่งแบ่งได้เป็น 2 ประเภทด้วยกันคือ 1) ความสามารถในการตระหนักถึงการใช้ปัญญากำกับอารมณ์ของตนเอง ความสามารถในการรับรู้เข้าใจสามารถควบคุมและสร้างแรงกระตุ้นจากภายในให้กับตัวเองเพื่อให้เกิดเป็นแรงจูงใจในการทำงานต่างๆได้อย่างเหมาะสมถูกต้องกาลเทศะและถูกทำนองครองธรรม พร้อมทั้งมีความสามารถในการแสดงออกทางด้านอารมณ์ของตนเองได้อย่างเหมาะสมถูกต้องกับกาลเทศะและ 2) ความสามารถในการใช้ปัญญาในการบริหารอารมณ์ของผู้อื่น มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น สามารถรับรู้และเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่นให้กำลังใจ ตลอดจนมีความสามารถในการบริหารอารมณ์ของผู้อื่นเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

บาร์ออน (Bar - On 1997 อ้างถึงใน วิระวัฒน์ ปันนิตามัย 2542 : 30) ให้ความหมายของความฉลาดทางอารมณ์ไว้ว่า เป็นชุดของจิตความสามารถสมรรถนะและทักษะทางจิตพิสัย (affective domain) ที่ส่งผลต่อความสามารถที่จะประสบความสำเร็จในการต่อรองและแรงกดดันต่าง ๆ จากสภาวะแวดล้อม

เมเยอร์ สโลเวย์ (Mayer & Salovey 1997 อ้างถึงใน กรมสุขภาพจิต 2543: 13) ได้ให้ความหมายของความฉลาดทางอารมณ์ไว้ว่า เป็นความสามารถในการรับรู้ ประเมิน และแสดงอารมณ์ออกมาได้อย่างเหมาะสม เข้าถึงหรือสร้างความรู้สึกที่ดี เกื้อกูลความคิดได้ และคิดใคร่ครวญ ควบคุมภาวะอารมณ์ได้ดีในทางส่งเสริมความเจริญงอกงามของสุขภาพและชาวปัญญา

คูเปอร์ และ สวาฟ (Cooper & Sawaf 1997 อ้างถึงใน วิระวัฒน์ ปันนิตามัย 2542 : 30) ได้ให้ความหมายความฉลาดทางอารมณ์ไว้ว่า เป็นความสามารถของบุคคลในการรับรู้ เข้าใจและประยุกต์ใช้จากพลังการรู้จักอารมณ์ของตน เป็นรากฐานในการสร้างความสัมพันธ์และโน้มน้าวจิตใจผู้อื่น

โกลแมน (Goleman 1998 อ้างถึงใน วีระวัฒน์ ปิ่นนิคามัย 2542 : 31) ให้ความหมายความฉลาดทางอารมณ์ไว้ว่า เป็นความสามารถในการตระหนักถึงความรู้สึกของตนเองและ ความรู้สึกของผู้อื่น ทำให้สามารถบริหารหรือจัดการกับอารมณ์ของตน มีแรงจูงใจในตัวเองและมีความสามารถทางด้านทักษะความสัมพันธ์กับผู้อื่น

เวซิงเกอร์ (Weisinger 1998) ให้ความหมายความฉลาดทางอารมณ์ไว้ว่า เป็นการใช้อารมณ์อย่างฉลาด โดยการใช้อารมณ์เป็นสิ่งช่วยนำพฤติกรรมและความคิดของตนเองในทางที่ส่งเสริมผลงานของตนเอง เป็นการทำให้อารมณ์ของตนเองได้ทำประโยชน์ให้กับตนเอง

พิทาย (Petrides 2000 : 313 - 320) ได้กล่าวไว้ว่า ความฉลาดทางอารมณ์ ประกอบด้วย คุณลักษณะต่างๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับคุณลักษณะต่างๆของบุคลิกภาพ การศึกษาเกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์จึงเป็นความพยายามที่จะศึกษาเรื่องราวในส่วนที่เกี่ยวกับความสามารถด้านจิตใจมนุษย์

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ความฉลาดทางอารมณ์หมายถึง การแสดงออกของอารมณ์อย่างมีสติและใช้ปัญญาในการควบคุมคำพูด และการกระทำในลักษณะที่เหมาะสมของตนเองให้ถูกโอกาสและเวลา โดยเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่นและเข้าใจที่จะเผชิญกับปัญหาอุปสรรค สามารถจัดการกับอารมณ์ความขัดแย้งเพื่อความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การอยู่ร่วมกับผู้อื่น อย่างมุ่งมั่นอดทนในลักษณะเอาใจเขามาใส่ใจเรา ซึ่งส่งผลต่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

ความฉลาดทางอารมณ์ยังสามารถพัฒนาได้ตลอดทั้งชีวิต เพื่อความสำเร็จในการใช้ชีวิตและการทำงาน

2.2.2 องค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์

กรมสุขภาพจิตได้ตั้งคณะทำงานเพื่อศึกษาองค์ความรู้ทางด้านความฉลาดทางอารมณ์ที่มีความสอดคล้องกับสังคมไทย โดยได้นำเสนอวิธีการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ไว้ 5 ประการ โดยประยุกต์มาจากวิธีการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของ โกลแมน (Goleman 1998 อ้างถึงใน กรมสุขภาพจิต 2543 : ข) ดังนี้

1. **รู้จักอารมณ์ตนเอง** : การรู้จักอารมณ์ตนเองจะเป็นพื้นฐานในการควบคุมอารมณ์เพื่อแสดงออกอย่างเหมาะสม การรู้จักอารมณ์ของตนเองก็คือ การรู้ตัวหรือการมีสติในทัศนะของพุทธศาสนานั้นเอง

ปกติเมื่อเราเกิดอารมณ์ใดๆขึ้นมา เราจะตกอยู่ในภาวะใดภาวะหนึ่งใน 3 ภาวะดังต่อไปนี้

1.1. ถูกครอบงำ หมายถึง การที่เราไม่สามารถฝืนต่อสภาพอารมณ์นั้น ๆ ได้จึงแสดงพฤติกรรมไปตามสภาพอารมณ์ดังกล่าว อาทิเมื่อโมโหก็อาจมีการขว้างปาข้าวของหรือส่งเสียงดังโดยไม่สนใจใคร

1.2. ไม่ยินดียินร้าย หมายถึง การไม่ยินดียินร้ายต่ออารมณ์ที่เกิดขึ้นหรือทำเป็นละเลยไม่สนใจเพื่อบรรเทาการแสดงอารมณ์ อาทิทำเป็นไม่สนใจต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งที่จริง ๆ รู้สึกโกรธ

1.3. รู้เท่าทัน หมายถึง การรู้เท่าทันต่ออารมณ์ที่เกิดขึ้นมีสติรู้ว่าควรจะทำอย่างไรจึงจะเหมาะสมที่สุดในขณะที่เกิดอารมณ์นั้น ๆ อาทิโกรธก็รู้ว่าโกรธและสามารถควบคุมความโกรธนั้นได้และสามารถหาวิธีจัดการแก้ไขได้อย่างเหมาะสม

เทคนิคการรู้เท่าทันอารมณ์ตนเองมีดังต่อไปนี้

- ทบทวน : ถ้ารู้สึกว่ที่ผ่านมารเรามีปัญหาในการแสดงอารมณ์ลองใช้เวลาทบทวนอารมณ์ด้วยใจที่เป็นกลางไม่เข้าข้างตัวเองว่า เรามีลักษณะอารมณ์อย่างไรเรามักแสดงออกในรูปแบบไหน แล้วรู้สึกพอใจไม่พอใจอย่างไรคิดว่าเหมาะสม หรือไม่ต่อการแสดงอารมณ์ในลักษณะนั้น ๆ

- ฝึกสติ : ฝึกให้มีสติและรู้สึกตัวอยู่เสมอว่าขณะนี้เรากำลังรู้สึกอย่างไรกับตัวเองหรือต่อสิ่งที่เกิดขึ้นรอบๆตัว อาทิสบายใจไม่สบายใจแล้วลองถามตัวเองว่าเราคิดอย่างไรกับความรูสึกนั้นและความคิดหรือความรู้สึกนั้นมีผลอย่างไรกับการแสดงออกของเรา

2. จัดการกับอารมณ์ตนเองได้ : มีความสามารถในการควบคุมอารมณ์และสามารถแสดงออกได้อย่างเหมาะสมกับกาลเทศะแต่การที่เราจะจัดการกับอารมณ์ได้อย่างเหมาะสมหรือไม่เพียงใดนั้นก็ขึ้นอยู่กับความสามารถในการควบคุมอารมณ์เป็นพื้นฐาน

เทคนิคการจัดการกับอารมณ์ตนเองมีดังต่อไปนี้

- ทบทวน : ทบทวนว่ามีอะไรบ้างที่เราทำลงไปเพื่อตอบสนองอารมณ์ที่เกิดขึ้นและพิจารณาว่าผลที่ตามมาเป็นอย่างไร

- เตรียมการในการแสดงอารมณ์ : ฝึกสังตัวเองว่าจะทำอะไรและจะไม่ทำอะไร

- ฝึกรับรู้ในสิ่งที่เกิดขึ้น : รู้จักเลือกในสิ่งที่เราต้องเกี่ยวข้องกับด้านดีทำอารมณ์ให้แจ่มใสไม่เศร้าหมอง

- สร้างโอกาสจากอุปสรรค : รู้จักแสวงหาประโยชน์จากปัญหาโดยการเปลี่ยนมุมมอง อาทิคิดว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นคือ ความท้าทายที่จะทำให้เราพัฒนายิ่งขึ้น เป็นต้น

- ฝึกผ่อนคลายความเครียด : โดยเลือกวิธีที่เหมาะสมกับตนเอง อาทิการออกกำลังกาย นั่งสมาธิ เดินจงกรม เล่นดนตรี ปลูกต้นไม้ เป็นต้น

3. สร้างแรงจูงใจให้ตนเอง : การมองหาแง่ดีของเหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นจะช่วยให้เราเกิดความเชื่อมั่นว่าสามารถเผชิญกับเหตุการณ์นั้นได้และทำให้เกิดกำลังใจที่จะก้าวไปสู่เป้าหมายที่วางไว้

เทคนิคการสร้างแรงจูงใจให้กับตนเองมีดังต่อไปนี้

- ทบทวนและจัดอันดับสิ่งสำคัญในชีวิต : โดยให้จัดอันดับความต้องการความอยากได้อะไรอยากมีอยากเป็นทั้งหลายทั้งปวง แล้วพิจารณาว่าการที่เราจะบรรลุสิ่งที่ต้องการนั้นเรื่องไหนที่พอเป็นไปได้ เรื่องไหนที่ไม่น่าจะเป็นไปได้

- ตั้งเป้าหมายให้ชัดเจน : เมื่อได้ความต้องการที่มีความเป็นไปได้แล้วก็นำมาตั้งเป้าหมายให้ชัดเจน เพื่อวางขั้นตอนการปฏิบัติที่จะมุ่งไปสู่จุดหมายนั้น ๆ

- มุ่งมั่นต่อเป้าหมาย : ในการปฏิบัติเพื่อบรรลุถึงความฝันความต้องการของตนเอง ต้องระวังอย่าให้มีเหตุการณ์ใดมาทำให้เราเกิดความไขว้เขวออกนอกทางที่ตั้งไว้

- ลดความสมบูรณ์แบบ : ต้องทำใจยอมรับได้ว่าสิ่งที่เราตั้งใจไว้อาจมีความผิดพลาดเกิดขึ้นได้หรือไม่เป็นไปตามที่ตั้งใจเราคาดหวังร้อยเปอร์เซ็นต์ การทำใจยอมรับความบกพร่องได้จะช่วยให้เราไม่เครียดไม่ทุกข์ไม่ผิดหวังมากจนเกินไป

- ฝึกมองประโยชน์จากอุปสรรค : เพื่อสร้างความรู้สึที่ดีๆที่จะเป็นพลังให้เกิดสิ่งดีๆ อื่นๆ ต่อไป

- ฝึกสร้างทัศนคติที่ดี : ห้ามมมมองที่ด้อยในเรื่องที่เราไม่พอใจ (แต่ไม่สามารถแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงได้) มองปัญหาให้เป็นความท้าทายที่เราจะได้เรียนรู้สิ่งใหม่ๆ เพื่อสร้างพลังและแรงจูงใจให้ผ่านพ้นปัญหานั้นๆ ไปได้

- หมั่นสร้างความหมายในชีวิต : ด้วยการรู้สึที่ดีต่อตัวเอง นึกถึงสิ่งที่สร้างความภูมิใจและพยายามใช้ความสามารถที่มีทำประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น แม้ว่าจะเป็นเรื่องเล็กน้อยฝึกให้กำลังใจตนเองคิดอยู่เสมอว่าเราทำได้เราจะทำและลงมือทำ

4. รู้อารมณ์ผู้อื่น : การรู้และเข้าใจอารมณ์ความรู้สึกของผู้อื่น และสามารถแสดงอารมณ์ตนเองตอบสนองได้อย่างเหมาะสม โดยเฉพาะกับคนที่เรากำลังเกี่ยวข้องสัมพันธ์ด้วยจะช่วยให้เราสามารถอยู่ร่วมหรือทำงานด้วยกันได้อย่างดีและมีความสุขมากขึ้น

เทคนิคการรู้อารมณ์ผู้อื่น มีดังต่อไปนี้

- ให้ความสนใจในการแสดงออกของผู้อื่น : โดยการสังเกตสีหน้าแววตา ท่าทาง การพูด น้ำเสียง ตลอดจนการแสดงออกอื่น ๆ

- อ่านอารมณ์ความรู้สึกของผู้อื่น : จากสิ่งที่สังเกตเห็นว่าเขากำลังมีความรู้สึกใด โดยอาจตรวจสอบว่าเขารู้สึกอย่างนั้นจริงหรือไม่ด้วยการถาม แต่วิธีนี้ควรทำในสถานการณ์ที่เหมาะสมมิฉะนั้นอาจจะกลายเป็นการรบกวนวาทะก่ายเรื่องของผู้อื่นได้

- ทำความเข้าใจอารมณ์และความรู้สึกของบุคคล : เรียกว่าการเอาใจเขามาใส่ใจเราว่าถ้าเราเป็นเขาเราจะรู้สึกอย่างไร จากสภาพที่เขาเผชิญผู้แสดงความเห็นอกเห็นใจ ให้กำลังใจเมื่อผู้อื่นมีปัญหา

5. รักษาสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน : การมีความรู้สึกที่ดีต่อกันจะช่วยลดความขัดแย้งและช่วยให้การอยู่ร่วมกันเป็นไปอย่างราบรื่นพร้อมที่จะสร้างสรรค์ผลงานที่เป็นประโยชน์

เทคนิคในการสร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อกันมีดังต่อไปนี้

- ฝึกการสร้างความรู้สึกที่ดีต่อผู้อื่น : ด้วยการเข้าใจเห็นใจความรู้สึกของผู้อื่น
- ฝึกการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ : ด้วยการสร้างความเข้าใจที่ตรงกันฝึกการเป็นผู้พูดและผู้ฟังที่ดีและไม่ลืมที่จะใส่ใจในความรู้สึกของผู้ฟังด้วย
- ฝึกการแสดงน้ำใจ : เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่รู้จักการให้และการรับ
- ฝึกแสดงความชื่นชม : ให้กำลังใจซึ่งกันและกันตามวาระที่เหมาะสม

โครงสร้างความฉลาดทางอารมณ์ของกรมสุขภาพจิต

ความฉลาดทางอารมณ์ (EMOTIONAL INTELLIGENCE)

1. ดี	2. เก่ง	3. สุข
1.1 ควบคุมอารมณ์และความต้องการของตนเอง	2.1 รู้จักและมีแรงจูงใจในตนเอง	3.1. ภูมิใจในตนเอง
1.1.1 รู้อารมณ์และความต้องการของตนเอง	2.1.1 รู้ศักยภาพตนเอง	3.1.1 เห็นคุณค่าตนเอง
1.1.2 ควบคุมอารมณ์และความต้องการได้	2.1.2 สร้างขวัญและกำลังใจให้ตนเองได้	3.1.2 เชื้อมั่นในตนเอง
1.1.3 แสดงออกอย่างเหมาะสม	2.1.3 มีความมุ่งมั่นไปสู่เป้าหมาย	

โครงสร้างความฉลาดทางอารมณ์ของกรมสุขภาพจิต (ต่อ)

1. ดี	2. เก่ง	3. สุข
1.2 เห็นใจคนอื่น	2.2 ตัดสินใจและแก้ปัญหา	3.2 พึงพอใจในชีวิต
1.2.1 ใส่ใจผู้อื่น	2.2.1 รับรู้และเข้าใจปัญหา	3.2.1 มองโลกในแง่ดี
1.2.2 เข้าใจและยอมรับผู้อื่น	2.2.2 มีขั้นตอนในการแก้ปัญหา	3.2.2 มีอารมณ์ขัน
1.2.3 แสดงความเห็นใจอย่างเหมาะสม	2.2.3 มีความยืดหยุ่น	3.2.3 พึงพอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่
1.3 รับผิดชอบ	2.3 มีสัมพันธภาพกับผู้อื่น	3.3 มีความสุขสงบ
1.3.1 รู้จักให้ / รู้จักรับ	2.3.1 สร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น	3.3.1 มีกิจกรรมที่เสริมสร้างความสุข
1.3.2 รับผิดชอบ / ให้อภัย	2.3.2 กล้าแสดงออกอย่างเหมาะสม	3.3.2 รู้จักผ่อนคลาย
1.3.3 เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม	2.3.3 แสดงความเห็นที่ขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์	3.3.3 มีความสงบทางใจ

คุชฎี สรวงจันทร์ (2542 : 2 – 3) กล่าวถึงขอบเขตขององค์ประกอบความฉลาดทางอารมณ์ไว้ 5 องค์ประกอบ คือ

1. การตระหนักในตนเอง มีความเข้าใจตนเอง รู้จักตนเองไม่ว่าในด้านดีหรือด้านด้อย รู้ว่าอะไรที่ทำให้ตนเองมีความสุข
  2. การจัดการด้านอารมณ์ สามารถควบคุมอารมณ์ รู้จักเตรียมการรับมือกับความวิตกกังวล ความกลัว ความเครียดและความเศร้าของตนเอง
  3. มีความสามารถในการจูงใจตนเอง และสร้างแรงบันดาลใจไปสู่ช่องทางให้บรรลุเป้าหมายสามารถควบคุมอารมณ์และระงับความหุนหัน
  4. รู้จักเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ได้รับความรู้สึกและมีอารมณ์ร่วมกับผู้อื่น เข้าใจความแตกต่างของบุคคล
  5. มีทักษะทางสังคม ติดต่อสัมพันธ์กับคนอื่น มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี
- บาร์ออน (Bar - on อ้างถึงใน ทศพร, 2543 : 107) เสนอแนวคิดองค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์ 5 ประการ ดังนี้
1. ความสามารถภายในตน ซึ่งประกอบด้วยความสามารถที่มียุทธศาสตร์ประกอบย่อยคือ

- 1.1 ความสามารถในการเข้าใจภาวะอารมณ์ของตนเอง
- 1.2 ความกล้าที่จะแสดงออกทางความคิดเห็นและความรู้สึกของตนเอง
- 1.3 มีสติ การตระหนักรู้งาน
2. ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ซึ่งเป็นความสามารถที่มีองค์ประกอบย่อย คือ
- 2.1 ความสามารถในการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น
- 2.2 มีน้ำใจเอื้ออาทรห่วงใยผู้อื่น
- 2.3 ตระหนักรู้เท่าทันในความรู้สึกนึกคิดของผู้อื่น
3. ความสามารถในการปรับตัวซึ่งเป็นความสามารถที่มีองค์ประกอบย่อย คือ
- 3.1 ความสามารถในการตรวจสอบความรู้สึกของตนเอง
- 3.2 เข้าใจสถานการณ์ต่างๆ และสามารถตีความได้ถูกต้องตรงตามความเป็นจริง
- 3.3 ความยืดหยุ่นในความคิดและความรู้สึกของตนเองเป็นอย่างดี
- 3.4 มีความสามารถในการแก้ปัญหา และสามารถตีความเฉพาะหน้าได้เป็นอย่างดี
4. วิธีการในการจัดการกับความเครียด ซึ่งเป็นความสามารถที่มีองค์ประกอบย่อยคือ
- 4.1 การจัดการกับความเครียด การบริหารความเครียด
- 4.2 ควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ทั้งแสดงออกได้อย่างเหมาะสม
5. การจูงใจตนเองและสภาวะทางอารมณ์ เป็นความสามารถที่มีองค์ประกอบย่อยคือ
- 5.1 การมองโลกในแง่ดี
- 5.2 การแสดงออกและความรู้สึกที่เป็นสุขที่สามารถสังเกตเห็นได้
- 5.3 สร้างความสนุกสนานให้เกิดแก่ตนเองและผู้อื่นได้
- คูเปอร์ และ สวาฟ (Cooper and Sawaf 1997 : 89 – 103) ได้เสนอองค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์ 4 ประการคือ
1. ความรอบรู้ในอารมณ์ (emotional honesty) ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดการรับรู้การควบคุมตนเองและมีความเชื่อมั่นในตนเองประกอบด้วย
- 1.1 ความซื่อสัตย์ในอารมณ์รับรู้อารมณ์ตรงตามที่เป็นจริง
- 1.2 การสร้างพลังอารมณ์รวบรวมอารมณ์ให้เกิดพลังสร้างสรรค์
- 1.3 ตระหนักรู้ในอารมณ์

- 1.4 รับรู้ผลของการแสดงอารมณ์
  - 1.5 หยั่งรู้ด้วยตนเอง
  - 1.6 รับผิดชอบ
  - 1.7 สร้างสัมพันธ์เชื่อมโยง
  2. ความเหมาะสมเจาะจงในอารมณ์ (emotional fitness) ประกอบด้วย
    - 2.1 สร้างความเชื่อถือให้เกิดขึ้นแก่ตนเอง
    - 2.2 มีความเชื่อ ศรัทธา และมีความยืดหยุ่นทางอารมณ์
    - 2.3 สร้างสรรค์อยู่ตลอดเวลา ไม่พอใจกับการนิ่งเฉย
    - 2.4 ความสามารถในการปรับอารมณ์ให้กลับสู่สภาพปกติ และพัฒนาไป
- ทางที่ดี
3. ความลึกซึ้งทางอารมณ์ (emotional depth) เป็นการสำรวจแนวทางที่จะปรับชีวิตและหน้าที่การทำงานให้เข้ากับศักยภาพและเป้าหมายของตนเองประกอบด้วย
    - 3.1 ความผูกพันในงาน รู้จักรับผิดชอบและมีสติ
    - 3.2 มีเป้าหมายและศักยภาพที่โดดเด่น
    - 3.3 มีความซื่อตรง ทำงานอย่างซื่อสัตย์ ยึดหลักจริยธรรม รักษามาตรฐานส่วนบุคคลทำตามทีพูด ขอมรับข้อผิดพลาดที่ตนเองกระทำอย่างเปิดเผย
    - 3.4 สามารถโน้มน้าวใจบุคคลอื่นโดยปราศจากอำนาจ
  4. ความกลมกลืนและความผสมผสานทางอารมณ์ (emotional alchemy) โดยใช้สัญชาตญาณด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สมรรถภาพที่จะเผชิญปัญหาและแรงกดดันประกอบด้วย
    - 4.1 การแสดงออกด้านการหยั่งรู้
    - 4.2 การคิดใคร่ครวญ
    - 4.3 การเล็งเห็นโอกาส
    - 4.4 การสร้างอนาคต

โกลแมน (Goleman 1988 : 26 – 27) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์แบ่งออกเป็น 2 สมรรถนะ ดังนี้

1. สมรรถนะส่วนบุคคล (personal competence) เป็นความสามารถในการบริหารจัดการกับตนเองได้อย่างดีประกอบด้วย

1.1 การตระหนักรู้ตนเอง (self - awareness) เป็นการตระหนักรู้ความรู้สึก ความโน้มเอียงของตนเองเป็นผู้มีสติรู้เท่าทันตนเอง สามารถหยั่งรู้โดยการสำรวจตนเอง รู้ถึงความ เป็นไปได้ของตนเองต่อการตอบสนองสิ่งเร้าต่างๆรอบตัวและความพร้อมของตนเองประกอบด้วย

1.1.1 การตระหนักรู้ในอารมณ์ตนเอง (emotional awareness) เป็นผู้รู้เท่าทันอารมณ์ของตนเองรู้ถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดความรู้สึกนั้นๆ และคาดคะเนผลที่จะเกิดตามมาได้

1.1.2 การประเมินตนเองอย่างถูกต้อง (accurate self - assessment) สามารถประเมินตนเองได้ตามความเป็นจริงรู้จุดเด่นจุดด้อยและควมมีคุณค่าของตนเอง

1.1.3 ความมั่นใจตนเอง (self confidence) สามารถจัดการความรู้สึกภายในตนได้โดยให้อยู่ในสภาวะที่เหมาะสมพอดี

1.2 ความสามารถในการจัดระบบระเบียบกฎเกณฑ์ชีวิต (self - regulation) การควบคุมหรือจัดระเบียบแห่งชีวิตใช้ศักยภาพของตนเองอย่างเต็มความสามารถประกอบด้วย

1.2.1 การควบคุมตนเอง (self - control) สามารถจัดการกับภาวะอารมณ์หรือความฉุนเฉียวต่างๆได้

1.2.2 ความน่าเชื่อถือได้ (trustworthiness) เป็นคนที่มีความซื่อสัตย์เป็นที่ไว้วางใจปฏิบัติรักษาคณงามความดีเป็นแนวทางชีวิต

1.2.3 ความอดทนอดกลั้น (conscientiousness) เป็นผู้ใช้สติปัญญาแสดง ความรับผิดชอบ

1.2.4 ความสามารถในการปรับตัว (adaptability) มีความสามารถในการปรับตัว ยืดหยุ่นในการจัดการกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ

1.2.5 ความคิดริเริ่มแปลกใหม่ (innovation) การเปลี่ยนแปลงใหม่ชอบสร้างสรรค์สิ่งใหม่เปิดใจกว้างกับความคิดและข้อเสนอเทศาใหม่ได้อย่างมีความสุข

1.3 ความสามารถสร้างแรงจูงใจและจูงใจตนเองได้ (motivation) สร้างแรงกระตุ้นอารมณ์ความรู้สึกของตนเองทางอารมณ์ โดยวางแนวทางหรือวิธีทางที่เกื้อหนุนต่อการ มุ่งสู่เป้าหมายประกอบด้วย

1.3.1 แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (achievement drive) มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ โดยพยายามทำภารกิจต่าง ๆ มีการปรับปรุงให้สู่มาตรฐานอันดีเลิศ

1.3.2 ความผูกพัน (commitment) ยึดมั่นกับเป้าหมายของกลุ่มและเป้าหมายขององค์การ

1.3.3 ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (initiative) คิดริเริ่มตั้งใจและพร้อมที่จะปฏิบัติตามที่โอกาสจะอำนวย

1.3.4 การมองโลกในแง่ดี (optimism) มองโลกในแง่ดีเผชิญกับปัญหา และอุปสรรคได้อย่างไม่ย่อท้อจนสำเร็จบรรลุเป้าหมาย

2. สมรรถนะทางสังคม (social competence) เป็นการสร้างและรักษาความสัมพันธ์อันดีกับผู้อื่น ประกอบด้วย

2.1 การศึกษาสัมพันธ์ภาพ (empathy) หมายถึง การตระหนักรู้ถึงความรู้สึกนึกคิดและมีความสนใจห่วงใยผู้อื่น ดังนี้

2.1.1 การเข้าใจคนอื่น (understanding others) ตระหนักถึงความรู้สึกนึกคิดและมุมมองของผู้อื่น สนใจและให้ความสำคัญผู้อื่นมากขึ้น

2.1.2 การพัฒนาผู้อื่น (development others) ทราบความต้องการและช่วยพัฒนาให้เขามีความรู้ความสามารถให้ถูกทาง

2.1.3 การมีจิตใจใฝ่บริการ (service orientation) มีจิตใจใฝ่บริการรับรู้อาการและตอบสนองความต้องการของบุคคลอื่น หรือผู้ที่มาติดต่อสัมพันธ์กับตนเองได้

2.1.4 การรับรู้ความแตกต่างของผู้อื่น (leveraging diversity) ให้โอกาสผู้อื่นสามารถเข้าใจความแตกต่างของคนชัดเจนให้โอกาสบุคคล

2.1.5 การตระหนักถึงการอยู่ร่วมกัน (political awareness) ตระหนักรู้ถึงความคิดเห็นของกลุ่มและสามารถคาดคะเนสถานการณ์ด้านความสัมพันธ์ของบุคคลในกลุ่มได้

2.2 ทักษะทางสังคม (social skills) เป็นความคล่องแคล่วในการติดต่อกับผู้อื่นอย่างมีทักษะเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างปรารถนาได้โดยสามารถแสวงหาความร่วมมือจากผู้อื่นได้ประกอบด้วย

2.2.1 ศิลปะในการจูงใจผู้อื่น (influence) ความสามารถในการโน้มน้าวใจสามารถแสดงวิธีการโน้มน้าวความคิดเห็นของผู้อื่นได้อย่างนุ่มนวลและได้ผลดี

2.2.2 การสื่อสารที่ดี (communication) มีกระบวนการสื่อสารที่ถูกต้องน่าเชื่อถือ

2.2.3 การจัดการกับความขัดแย้ง (conflict management) สามารถจัดการกับความขัดแย้งได้ดีเจรจาต่อรองแก้ไขปัญหา หาทางยุติข้อขัดแย้งได้อย่างเหมาะสม

2.2.4 ความเป็นผู้นำ (leadership) มีความเป็นผู้นำสามารถจูงใจและแนะนำทั้งตัวบุคคลและกลุ่มได้อย่างดี ถูกทิศทาง

2.2.5 การกระตุ้นการเปลี่ยนแปลง (change catalyst) สามารถกระตุ้นเร้าความริเริ่มให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นคือการบริหารการเปลี่ยนแปลง

2.2.6 การสร้างความผูกพัน (building bonds) สร้างสายสัมพันธ์เสริมสร้างความร่วมมือร่วมใจกันปฏิบัติภารกิจให้บรรลุเป้าหมาย

2.2.7 ความร่วมมือ (collaboration and cooperation) ทำงานเป็นทีมร่วมมือกันเพื่อเป้าหมายได้

2.2.8 ความสามารถทำงานเป็นหมู่คณะ (team capabilities) สร้างสมรรถนะของทีมงานให้เกิดพลังร่วมมือสู่เป้าหมายได้

เวสวิงเกอร์ (Weisinger 1998 : 19-22) กล่าวถึงองค์ประกอบความฉลาดทางอารมณ์ไว้ 2 ประการคือ

1. ความฉลาดทางอารมณ์เฉพาะบุคคล เป็นส่วนที่เพิ่มความฉลาดทางอารมณ์ให้กับตนเองได้แก่ การพัฒนาให้มีความตระหนักรู้จักตนเอง การบริหารอารมณ์ของตนเองและการสร้างแรงจูงใจที่ดีให้กับตนเอง

2. การใช้ความฉลาดทางอารมณ์ของตนเองเพื่อเสริมสร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อผู้อื่นได้แก่ การพัฒนาทักษะการสื่อสารที่ดี การมีมนุษยสัมพันธ์ และการช่วยเหลือผู้อื่นให้ช่วยตนเองได้

จากที่กล่าวมาผู้วิจัยสรุปองค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์ตามแนวคิดของ สโลเวย์ และ โกลแมน เป็น 5 องค์ประกอบดังนี้

1. การตระหนักรู้ตนเองเป็นการรับรู้และเข้าใจอารมณ์ความรู้สึกความคิดและพฤติกรรมของตนเองอย่างมีสติรู้เท่าทันตามสภาพความจริงทั้งสาเหตุที่ทำให้เกิดความคิดอารมณ์ความรู้สึกและพฤติกรรมนั้น ตลอดจนสามารถประเมินตนเองได้รู้จักจุดเด่นจุดด้อยและคุณค่าของตนเอง

2. การจัดการอารมณ์ตนเอง เป็นความสามารถควบคุมอารมณ์รู้จักเตรียมรับกับอารมณ์ความรู้สึกต่างๆที่เกิดขึ้น เพื่อที่จะสามารถปรับตัวและแสดงออกได้อย่างเหมาะสมที่จะเกิดประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต

3. การจูงใจตนเอง เป็นความสามารถในการจูงใจตนเอง ทั้งแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์เพื่อทำภารกิจและเป้าหมายรวมด้วยความมุ่งมั่นไม่ย่อท้อ

4. การสร้างสัมพันธภาพ เป็นความสามารถในการที่จะเกี่ยวข้องกับผู้อื่น โดยสร้างความรู้จักเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น มีความเห็นใจเอื้ออาทรเอาใจเขามาใส่ใจเราโดยเข้าใจถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลให้โอกาสแก่ใจสิ่งต่าง ๆ แก่ผู้อื่น

5. การโน้มน้าวจิตใจผู้อื่น เป็นทักษะทางสังคมทำให้สามารถสื่อสารให้ผู้อื่นคล้อยตามได้อย่างเหมาะสม โดยใช้วิธีการโน้มน้าวอารมณ์ความรู้สึก ความคิดเห็นของผู้อื่นได้อย่าง

นี้มนวลที่จะก่อให้เกิดความสำเร็จในการจัดการกับความขัดแย้งต่างๆ การเสริมสร้างความร่วมมือในการทำงาน

2.2.3 แนวทางการนำความฉลาดทางอารมณ์ไปใช้เพื่อการพัฒนา

การพัฒนาความสามารถทางอารมณ์นั้น ได้มีผู้เสนอแนวคิดและแนวทางในการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ดังนี้

พระธรรมปิฎก (2540 : 35-41) การพัฒนาทางอารมณ์ในแนวพระพุทธศาสนา ก็คือ การพัฒนาปัญญา โดยการเน้นการฝึกสติเพื่อพัฒนาปัญญา สติคือ การรู้ตัว รู้ทันปัจจุบัน รู้จักการแสดงออกที่เหมาะสมในสถานการณ์ต่าง ๆ ทำให้รู้จักตนเอง ตรวจสอบตนเอง ควบคุมตนเอง สามารถที่จะพัฒนาคุณสมบัติของจิตที่เป็นฝ่ายกุศลออกมาปฏิบัติกรที่เหมาะสม อารมณ์ส่วนที่ไม่ดี เช่น ความโกรธ ความอิจฉา ริษยา ฯลฯ จะต้องมีสติกำกับจึงจะควบคุมอารมณ์ฝ่ายดี และฝ่ายไม่ดีให้อยู่ในภาวะที่สมดุล จำต้องพัฒนาในเรื่องของอารมณ์และความรู้สึกต่างๆ ซึ่งมีกระบวนการฝึกเรียกว่า สมาธิ โดยทั้ง 3 ด้านได้แก่ พฤติกรรม จิตใจและปัญญาควบคู่กันไปทางพระพุทธศาสนา เรียกว่า ไตรสิกขา

เทอดศักดิ์ เศษคง (2538) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของความฉลาดทางอารมณ์ แบ่งเป็น 3 ด้านคือ

1. ด้านตนเอง ช่วยให้เรียนหนังสือได้อย่างมีสมาธิ ส่งผลสัมฤทธิ์ต่อการเรียนที่รักการศึกษาคือหาความรู้ สามารถปรับอารมณ์ของตนได้อย่างเหมาะสม ทำให้มีความสุขตามอัธยาศัยเมื่อเป็นผู้ใหญ่ก็จะเป็นผู้ที่มิเป่าพายุในชีวิตรู้จักปรับปรุงตัวเองอยู่เสมอ รู้ว่าตนเองต้องการอะไร เปรียบเทียบศักยภาพของตนเองและสามารถเลือกกระทำสิ่งต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม สามารถทำงานให้ประสพผลสำเร็จแก้ไขปัญหาคือความขัดแย้งหรือปัญหาต่างๆ ได้ดี

2. ด้านครอบครัวช่วยให้เห็นอกเห็นใจและเข้าใจผู้อื่นสามารถแก้ไขข้อขัดแย้งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้เป็นอย่างดี สร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ทำให้ชีวิตครอบครัวมีความสุข

3. ด้านสังคมสิ่งแวดล้อมช่วยลดข้อขัดแย้งต่างๆ ทำให้การเอาเปรียบเห็นแก่ตัวในสังคมลดน้อยลงสร้างความรักใคร่ปรองดองกันคิดถึงใจเขาใจเราทำให้สังคมน่าอยู่และมีความสุข

วิลาศลักษณ์ ชั่ววลี (2543 อ้างถึงใน รัตใจ เปี้ยแก้ว 2545 : 21- 26)

การพัฒนาความสามารถทางอารมณ์สามารถแบ่งได้เป็น 2 ส่วนคือ

1. การพัฒนาความสามารถทางอารมณ์ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับตนหัวใจสำคัญคือ การรู้เท่าทันอารมณ์ตนเอง การจัดการกับอารมณ์ของตนเองอย่างเหมาะสมและการเสริมสร้างพลังจิตใจให้ตนเอง

2. การพัฒนาความสามารถทางอารมณ์ในส่วนที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลได้แก่การเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์ การเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของผู้อื่น ความแตกต่างตามลักษณะบุคคล พันธุกรรม การอบรมสั่งสอนของบิดามารดาและสิ่งแวดล้อมพร้อมจะให้ความช่วยเหลือผู้อื่นและช่วยตนเองได้

ทศพร ประเสริฐสุข (2543 : 113-114) กล่าวว่า วัตถุประสงค์ของการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ คือ

1. พัฒนาให้เด็กและเยาวชน เป็นผู้ที่มีความประพฤติมีวุฒิภาวะทางอารมณ์
2. พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้เป็นผู้มีความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ เพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีแก่เด็ก
3. พัฒนาการมองโลกในแง่ดีอันเป็นพื้นฐานของการพัฒนาความคิดความรู้สึกและทัศนคติในการทำงานร่วมกับผู้อื่น
4. พัฒนาสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลการสื่อความหมาย เพื่อเป็นทักษะทางสังคมที่สำคัญในการดำรงชีวิต
5. พัฒนาความสามารถในการรับรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึก ความคิดและอารมณ์ของตนให้เป็นคนมีสติสามารถตระหนักรู้ตน และอารมณ์ของตน
6. พัฒนาความซื่อตรง รักษาความสัตย์ตรงไปตรงมา ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่สังคมปรารถนา
7. พัฒนาความสามารถในการควบคุมอารมณ์ สามารถจัดการทางอารมณ์ของตนเองในสภาวะต่างๆได้
8. พัฒนาแรงจูงใจในตน แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์
9. พัฒนาความสามารถในการเข้าใจ รู้เท่าทันอารมณ์ความรู้สึกของผู้อื่นเอาใจเขามาใส่ใจเรา
10. พัฒนาควบคุมตนเอง (self control) ซึ่งเป็นการปรับพฤติกรรมตนเองให้เหมาะสม
11. พัฒนาจิตใจใฝ่บริการ (service minded) อันเป็นรากฐานสันติสุขในสังคม
12. พัฒนาความสามารถในการบริหารความขัดแย้ง (conflict management)
13. พัฒนาความรู้สึกเข้าถึงมนุษย์ รู้จักชื่นชมงานคนตรี ศิลปะ ความละเอียดอ่อน เพื่อสร้างสภาวะอารมณ์ให้เป็นคนมีอารมณ์ดี
14. พัฒนาความมีคุณธรรม

ซาปิโร (Shapiro 1997 อ้างถึงใน วีระวัฒน์ ปันนิตามัย 2542 : 156 - 164) ได้เสนอข้อคิดในการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กไว้ดังนี้

1. เด็กซึมซับมาตรฐานทางศีลธรรมของศาสนา เช่น ในศาสนาคริสต์อาจให้เด็กท่องและทำความเข้าใจบัญญัติ 10 ประการ ศาสนาพุทธ ศีล 5 และศาสนาอิสลาม หลักบัญญัติ 5 ประการ เป็นต้น
2. ฝึกให้เด็กแสดงออกซึ่งความเมตตากรุณาช่วยเหลือผู้อื่น โดยไม่เลือกโอกาส การมีความฉลาดทางอารมณ์ที่ดีย่อมสามารถทำให้ผู้อื่นเป็นสุขได้โดยไม่เลือกกาลและเวลา
3. ให้ปฏิบัติงานที่เป็นการบริการชุมชน (community service) ทั้งนี้ถือเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรการเรียน อาจดำเนินการในระดับมัธยมศึกษา หรือปริญญาตรี ทำกิจกรรมสาธารณสุขกุศลแก่องค์กรที่มีได้มุ่งหวังผลกำไรเป็นการเรียนรู้ชีวิตในแง่มุมต่างๆและกฎกติกาของสังคม ไม่แปลกแยกจากผู้คนและธรรมชาติของชีวิต
4. ฝึกการพูดตามความสัตย์จริง (honesty) และการประพฤติปฏิบัติที่สอดคล้องกับคำพูด (integrity) ด้วยการสร้างความไว้วางใจด้วยคุณความดีความตรงไปตรงมาไม่พูดโกหก การเคารพความเป็นส่วนตัวของเด็กการพูดคุยกันเกี่ยวกับคุณค่าของจริยธรรมของสมาชิกในครอบครัว
5. นำเอาอารมณ์ทางลบมาเป็นอุทาหรณ์ เช่น ความละอายหรือความรู้สึกลึบผิดต่อพฤติกรรมบางอย่างในอดีตของตนบางอย่าง เพื่อยับยั้งชั่งใจ ไม่ประพฤติปฏิบัติซ้ำ
6. ฝึกเด็กให้คิดและตีความต่างๆ ตามความเป็นจริงเกี่ยวกับปัญหาข้อห้วงใยต่างๆเกี่ยวกับการแสดงออกทางอารมณ์เป็นตัวอย่างของการเป็นผู้เผชิญกับความจริงได้ดี อาจนำตัวอย่างจากนิยาย นิทาน บทภาพยนตร์หรือละครในชีวิตจริงมาอธิบายประกอบก็ได้
7. ฝึกเด็กให้มองโลกในแง่ดี เปิดตัวเองต่อประสบการณ์ใหม่ ๆ ในชีวิตจากความเป็นต้นแบบของพ่อแม่ในการเกี่ยวข้องกับเด็ก การมองโลกในแง่ดีเป็นการรักษาและพัฒนาสุขภาพจิตลดการสร้างปัญหา
8. เพิ่มความฉลาดทางอารมณ์ ด้วยการเตือนตนด้วยตนเองแก่การแสดงออก โดยการแก้ที่ความคิดใช้ความคิดแก้ความรู้สึก เช่น การพูดคุยกับตนเอง พูดคุยให้สติเตือนตนอยู่ในตนเป็นการสร้างสติที่จะควบคุมอารมณ์ของตนเอง
9. การให้ฟังดนตรีเบา ๆ หรือเพลงคลาสสิกทั้งของไทยและของต่างประเทศ ที่มีจังหวะที่น้อยกว่า 60 ครั้งต่อนาทีให้ดูภาพเขียนนามธรรม (abstract art) และสอบถามว่าภาพนี้ให้ความรู้สึกเช่นไรหรือในเวลา 1 ภาพ 1 นาที ให้จ้องภาพที่มีรายละเอียดต่างๆ แล้วปิดตานึกภาพ

- ให้ความเป็นกันเองและการยอมรับด้วยการกอดและโอบอ้อมรับมือบอกในสิ่งที่ประทับใจในตัวเขา

- แสดงความเห็นอกเห็นใจ บอกให้ตนเองคิดว่าคนอื่นรู้สึกอย่างไร และแสดงให้เห็นว่าเรารู้สึกเป็นห่วงเป็นใยเขา

12. สร้างทักษะความเป็นผู้ที่มีอารมณ์ขัน (sense of humor) หรือมีทักษะในอารมณ์ขัน (skilled at humor) ในสถานการณ์ทางสังคมในการเรียนในการทำงานได้ดีเด็กที่ตลก ร่าเริงมักเป็นที่ชื่นชมของเพื่อน อารมณ์ขันสามารถพัฒนาได้แต่เล็ก ในระยะแรกพ่อแม่ควรเป็นต้นแบบที่ดีของความเป็นผู้ที่มีอารมณ์ขัน ควรใช้อารมณ์ขันเป็นเครื่องมือในการสอนคุณค่าหรือค่านิยมในชีวิตในการสร้างมิตรละลายความตึงเครียด

13. ฝึกให้เด็กสร้างและรักษาสายสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อน ได้มีเพื่อนสนิทในแต่ละวัยได้

14. ฝึกให้เด็กมีโอกาสเข้าสังคม กลุ่มเพื่อนเพศเดียวกัน กลุ่มของเพื่อนเพศตรงข้ามในงานทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการของสังคม แม้กระทั่งกลุ่มคนแปลกหน้าที่ไม่คุ้นเคยกลุ่มกิจกรรมนอกหลักสูตรต่าง ๆ ตามทักษะที่ตนสนใจตามกิจกรรมที่ชุมชนจัดให้มีขึ้น

15. ฝึกเด็กให้รู้จักมารยาทส่วนตัว มารยาททางสังคม เพื่อความสำเร็จในการเรียน การทำงานในวิชาชีพ

16. ฝึกให้เด็กมีความสามารถในการสร้างแรงจูงใจที่ดี มีทักษะที่มุ่งสู่ความสนใจต่าง ๆ กล้าเผชิญปัญหาและอุปสรรคให้เด็กได้เรียนรู้ในสิ่งที่เขารู้ว่าทำทนายและตรงกับความสนใจของเขา มีส่วนสนับสนุนและส่งเสริมไม่คาดหวังหรือกดดันเด็กมากเกินไป

17. ฝึกให้เด็กมีความพยายามรู้จักบริหารเวลาให้เกิดประโยชน์สูงสุด แสวงหางานอดิเรกทำให้เกิดความรู้สึกว่าตนได้เรียนรู้และสนุกสนานไปด้วย

18. ยอมรับข้อผิดพลาดความล้มเหลวของตนไม่มีใครสมบูรณ์แบบ รู้จักอดทนรอได้ไม่ฉุนเฉียว

ความฉลาดทางอารมณ์มีส่วนทำให้มนุษย์คิดได้อย่างชาญฉลาดและมีความสุขกับความคิดความอ่านมากขึ้น ผู้มีความฉลาดทางอารมณ์ที่ดีจะเป็นผู้มีความคิดอ่านเกี่ยวกับอารมณ์ตนเองและของผู้อื่นให้เกิดประโยชน์ในทางสร้างสรรค์ได้เป็นอย่างดี ทำให้ผู้อื่นเป็นสุขและตนเองสบายใจ “look good and feel good” (วีระวัฒน์ ปันนิตคามัย 2543 : 15)

จากการศึกษาดังกล่าวข้างต้น ในภาพรวมด้านการนำความฉลาดทางอารมณ์ไปใช้เพื่อการพัฒนา สามารถนำไปปรับปรุงพัฒนาได้ตลอดชีวิต และทุกที่ทุกสถานการณ์ ไม่ว่าจะ เป็นในสภาพสังคมเล็ก ๆ คือครอบครัวซึ่งมีความสำคัญเชื่อมโยงต่อการพัฒนา เป็นสังคมภายใน

นอกจากที่อารมณ์ไม่ได้รับการพัฒนา ย่อมเกิดปัญหาต่าง ๆ หากใช้อารมณ์อย่างเหมาะสม เท่าทันกับสถานการณ์แล้ว ย่อมเป็นผลดีต่อความคิดและพฤติกรรมและย่อมนำมาซึ่งการมีชีวิต และอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขและมั่นคงในสังคม

2.2.4 ลักษณะของผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์สูงและต่ำ

สติฟ เฮน (Steve Hein 1999 อ้างถึงใน วีระวัฒน์ ปันนิตามัย 2542 : 143-144) ได้ให้ลักษณะที่บ่งชี้ความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) สูงและต่ำ ดังปรากฏในตารางที่ 1

ตารางที่ 2.1 ลักษณะของผู้มีไหว้วารมณ์สูงและต่ำ

ผู้ที่มี EQ สูง	ผู้ที่มี EQ ต่ำ
1. แสดงความรู้สึกของตนเองออกมาได้ชัดเจน ตรงไปตรงมา	1. ไม่รับรู้ผิดชอบต่อความรู้สึกของตน แต่วิพากษ์ ตำหนิผู้อื่น
2. ไม่ถูกครอบงำโดยความรู้สึกในทางลบต่าง ๆ	2. บอกไม่ได้ว่า ทำไมตนถึงคิดรู้สึกเช่นนั้น
3. สามารถอ่านภาษาท่าทางในการสื่อสารได้ดี	3. กล่าวหา โจมตี ตำหนิ ตัดสิน ทำลาย ขวัญ กำลังใจผู้อื่น
4. ชีวิตผ산จากเหตุผล ความเห็นจริงตรรกะ ความรู้สึกและสามัญสำนึกอย่างได้ดุล	4. มุ่งวิเคราะห์ผู้อื่นมากกว่าการแสดงความคิดเห็น
5. พึ่งพาตนเองได้ มีความเป็นอิสระ ด้านการใช้เหตุผลทางจริยธรรม	5. บุ่มบ่ามทึกทัก มักคิดแทนเราเช่น “ผมคิดว่า (เชื้อหรือเดา) ว่าคุณ...”
6. สร้างแรงจูงใจที่ดีให้เกิดขึ้นภายในตนได้	6. แสดงความไม่ซื่อตรงเกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิดของตน
7. สามารถนำภาวะอารมณ์ของตนกลับคืนสู่สภาวะปกติได้	7. พุดสะท้อนความรู้สึกนึกคิดของตนสูงหรือต่ำกว่าความเป็นจริง
8. มองโลกในแง่ดี ไม่ยอมแพ้กับอุปสรรคหรือปัญหา	8. ทำเรื่องเล็กให้เป็นเรื่องใหญ่ บางทีก็แสดงปฏิกิริยากับสิ่งเล็ก ๆ น้อยๆ
9. สนใจและให้ความสำคัญกับความรู้สึกของผู้อื่น	9. ขาดสติสัมปชัญญะ สิ่งที่พูดกับสิ่งที่ทำไม่ตรงกัน
10. ไม่ถูกครอบงำโดยความกลัวหรือความวิตกกังวล	10. ผูกใจเจ็บ อาฆาตแค้น ให้อภัยคนอื่นไม่ได้
11. สามารถระบุนุความรู้สึก/ภาวะอารมณ์ทางลบต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับตนเองในขณะนั้นได้	11. ชอบทำให้ผู้อื่นรู้สึกว่าเขาผิด
12. รู้สึกเป็นธรรมชาติเมื่อพูดเกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิดต่าง ๆ	12. ยัดเยียดความรู้สึกนึกคิดต่าง ๆ ให้ผู้อื่น/คนอื่น

ตารางที่ 2.1 (ต่อ)

ผู้ที่มี EQ สูง	ผู้ที่มี EQ ต่ำ
13. ชีวิตไม่ถูกชี้นำโดยอำนาจ ความร่ำรวย เกียรติศักดิ์ศรี ตำแหน่ง ชื่อเสียงหรือการ ได้รับการยอมรับ	13. เผยความรู้สึกที่แท้จริงที่เกิดขึ้นกับตนเอง ไม่ได้
14. กล้าเผยความรู้สึกนึกคิดของตนเองออกมา ไม่พยายามสอดแทรกความคิดไว้ในความ รู้สึกของตนเอง	14. ไม่ใส่ใจในความรู้สึกนึกคิดของผู้อื่น
15. มองหาแง่มุมที่ดีจากภาวะอารมณ์ในทางลบ หรือในสถานการณ์อันเลวร้าย	15. พุดออกมาโดยไม่คิดถึงหัวข้อของผู้อื่น
16. แยกแยะสิ่งที่เป็นความคิดออกจากความ รู้สึกได้	16. ยึดมั่นในความคิดความเชื่อ
	17. เป็นผู้ฟังที่ไม่ดี พุดขัดจังหวะ
	18. ใช้ภูมิปัญญาของตน วิพากษ์ คำหาผู้อื่น สร้างภาพว่าตนฉลาดเหนือผู้อื่น ไม่รู้ไม่ สนใจว่าคนอื่นจะมองตนอย่างไร

3. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับวัยรุ่น

3.1 ความหมายของวัยรุ่น

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 (ราชบัณฑิตยสถาน 2530 : 190) ให้ความหมายของวัยรุ่นไว้ว่า “วัยรุ่น” หมายถึง วัยย่างเข้าสู่หนุ่มสาว

เฮร์ล็อก (Herlock 1973 : 156) กล่าวว่า คำว่า “วัยรุ่น” ตรงกับคำว่า “Adolescence” ในภาษาอังกฤษ หมายความว่า ลักษณะที่เด็กจะพัฒนาไปสู่ความเป็นผู้ใหญ่ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สติปัญญาและสังคม เด็กในวัยนี้จะค่อย ๆ เปลี่ยนแนวความคิด ความเชื่อและทัศนคติสมัยเด็ก ๆ ไปสู่ความเป็นผู้ใหญ่และมักถือค่านิยมตามสิ่งแวดล้อมของตนเองมากยิ่งขึ้นตามลำดับ

กรมอนามัยกระทรวงสาธารณสุข (2532 : 43) ระบุว่า วัยรุ่นคือ ผู้มีอายุระหว่าง 11-20 ปี เป็นวัยรุ่นที่กำลังเจริญเติบโตไปสู่ภาวะหรือเป็นวัยย่างเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ โดยถือเอาความพร้อมทางร่างกายหรือภาวะสูงสุดขีดสุดของร่างกาย ซึ่งในระยะนี้เป็นระยะที่ร่างกายจะมีการเจริญเติบโตของระบบอวัยวะเพศและสามารถทำงานได้เต็มที่คือ ในเพศหญิง เมื่อประจำเดือนมาครั้งแรก และเพศชายจะมีการผลิตเซลล์สเปิร์ม ในผู้ชายมีระยะระหว่าง 12-20 ปี ในผู้หญิงมีระยะระหว่าง 10-18 ปี

วินัดดา ปิยะศิลป์ (2539 :125) กล่าวว่า ระยะวัยรุ่นเป็นช่วงคาบเกี่ยวระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ตรงกับช่วงอายุ 10-24 ปี ซึ่งอยู่ในวัยที่มีการเจริญเติบโตทางร่างกายสูงสุดมีการเปลี่ยนแปลงด้านอารมณ์การเข้าสังคม การเรียน การงานค้นหาอุดมคติในชีวิต

จากความหมายดังกล่าวข้างต้นพอสรุปได้ว่า วัยรุ่นเป็นวัยที่คาบเกี่ยวระหว่างความเป็นเด็กกับความเป็นผู้ใหญ่โดยมีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายเป็นตัวบ่งบอก ผู้ชายจะบอกได้จากการผลิตน้ำอสุจิ ส่วนผู้หญิงจะบอกได้จากการมีประจำเดือนเป็นครั้งแรก ซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายเช่นนี้ มีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจอารมณ์และสังคมของเด็ก

3.2 การแบ่งระยะของวัยรุ่น

วินัดดา ปิยะศิลป์ (2539 : 165) แบ่งระยะพัฒนาการเด็กวัยรุ่นเป็นระยะ 3 ช่วง คือ ช่วงวัยแรกรุ่น (10-13 ปี) ช่วงวัยรุ่นตอนกลาง (14-16 ปี) และช่วงวัยรุ่นตอนปลาย (17-19 ปี)

จากเอกสารประกอบการสอนชุดวิชา พฤติกรรมวัยรุ่น มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2532 : 607) และวินัดดา ปิยะศิลป์ (2539 : 126) ได้สรุปไว้ว่า พัฒนาการของเด็กวัยรุ่นใน 3 กลุ่มนี้ มีความเหลื่อมล้ำกันและกันอยู่เป็นจำนวนมาก แต่ที่จำเป็นต้องแยกจากกัน ทั้งนี้เพื่อชี้ให้เห็นลักษณะเด่นเป็นพิเศษของวัยรุ่นแต่ละช่วงดังนี้

1. วัยแรกรุ่นหรือวัยรุ่นตอนต้น เป็นช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายทุกระบบเป็นระยะเวลาประมาณ 2 ปี และมักอยู่ในช่วง 10-13 ปี โดยวัยรุ่นมีความคิดหมกมุ่นกังวลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อจิตใจทำให้อารมณ์หงุดหงิดและแปรปรวนง่ายมีลักษณะหลายอย่างของเด็ก เช่น ยังอยู่ในกลุ่มเพื่อนเดียวกันและมีบ้านเป็นศูนย์กลางของชีวิต

2. วัยรุ่นตอนกลาง เป็นช่วงที่วัยรุ่นจะยอมรับสภาพร่างกายที่เปลี่ยนแปลงเป็นหนุ่มสาวได้แล้ว อยู่ในช่วงประมาณอายุ 14-16 ปี มีความคิดลึกซึ้ง จึงหันมาใฝ่หาอุดมการณ์ และหาเอกลักษณ์ของตนเอง เพื่อความเป็นตัวของตัวเอง และพยายามเอาชนะความรู้สึกแบบเด็ก ๆ ที่ผูกพันและอยากพึ่งพิงพ่อแม่ เป็นระยะที่มีความกระด้างกระเดื่องต่อคำสั่งของพ่อแม่ เริ่มสนใจเพศตรงข้ามมากขึ้น

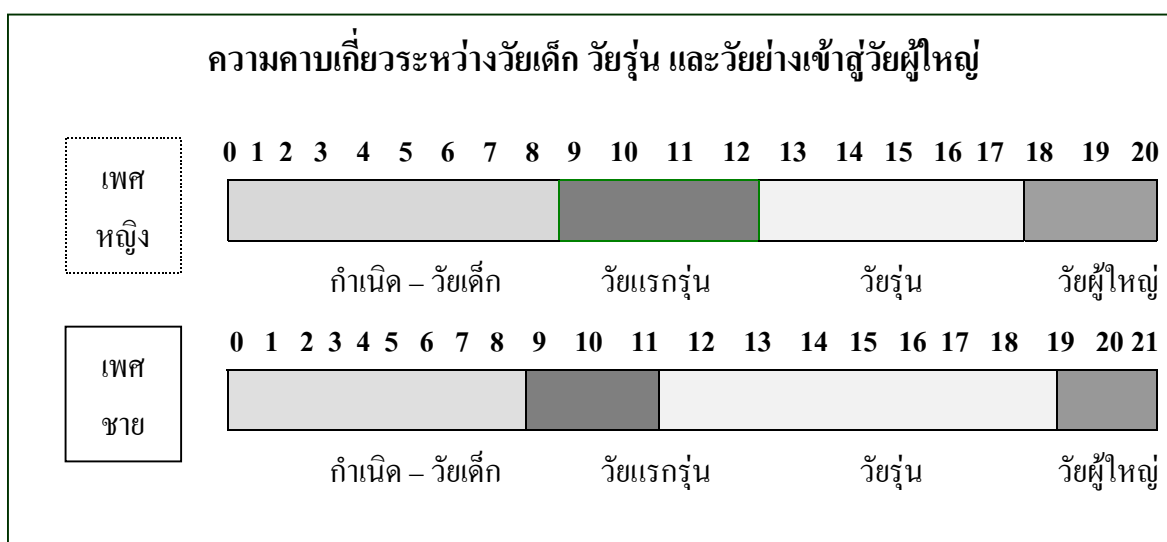
3. วัยรุ่นตอนปลาย จะอยู่ในช่วงอายุ 17-19 ปี เป็นช่วงเวลาที่ จะมีความผูกพัน แน่นแฟ้นกับเพื่อนต่างเพศ สภาพร่างกายเติบโตเต็มที่ เริ่มจะสนใจอนาคตของตนเอง เด็กหนุ่มสาวเริ่มสนใจงานที่ไม่เป็นอุปสรรคต่อชีวิตสมรส

พรหมิล เจริญนาครินทร์ (2539 : 22-24) ได้แบ่งช่วงพัฒนาการวัยรุ่นได้เป็น 3 ระยะ ดังนี้

1. วัยรุ่นตอนต้น (early adolescence) เด็กหญิงจะเริ่มเข้าสู่วัยรุ่นก่อนเด็กชายโดยจะเข้าสู่ช่วงอายุวัยรุ่นตอนต้น ระหว่าง 13-15 ปี และเด็กชายจะอยู่ในช่วงระหว่าง 15-17 ปี เป็นช่วงที่มีร่างกายของทั้งเด็กหญิงและเด็กชายมีการเจริญเติบโตและพัฒนาการที่สมบูรณ์ขึ้นมาก

2. วัยรุ่นตอนกลาง (middle adolescence) เด็กหญิงจะมีอายุระหว่าง 15-18 ปี และเด็กชายอายุระหว่าง 17-19 ปี มีการเปลี่ยนแปลงด้านร่างกายลดน้อยลง แต่เพิ่มทางด้านเจตคติและความรู้สึกนึกคิด ในลักษณะที่ค่อยเป็นค่อยไป มีลักษณะบุคลิกภาพภายนอกที่ดึงดูดความสนใจเพศตรงข้ามมากขึ้น เช่น ใบบนหน้าอิมเอิบ ดวงตาเป็นประกาย ผมดำนุ่มสลวย มีลักษณะของความเป็นหญิงและความเป็นชายที่เด่นชัด

3. วัยรุ่นตอนปลาย (late adolescence) เด็กหญิงจะมีอายุระหว่าง 18-20 ปี และเด็กชายอายุระหว่าง 19-20 ปี เป็นระยะที่พัฒนาการด้านต่างๆ เข้าสู่วุฒิภาวะอย่างสมบูรณ์แบบพัฒนาการด้านอารมณ์ความรู้สึกนึกคิดและสติปัญญาจะเจริญเติบโตอย่างเต็มที่เด็กวัยนี้มีความพยายามที่จะปรับตัวให้เข้ากับสังคม พยายามหัดคิดและตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ด้วยตนเอง แก้ปัญหาด้วยตนเอง มีความกระตือรือร้นที่จะแสดงให้เห็นว่าตนไม่ใช่เด็กอีกต่อไป มีความต้องการในการสร้างความประทับใจในเรื่องต่างๆ และพิสูจน์ให้เห็นความสามารถว่าตนทำได้และต้องการสิทธิเท่าเทียมผู้ใหญ่

ที่มา. พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุษย์ 2536 : 103 “จิตวิทยาครอบครัว”

ภาพที่ 2.1 ความคาบเกี่ยวระหว่างวัยเด็กและวัยย่างเข้าสู่ผู้ใหญ่

วัยรุ่นจะเอาบรรทัดฐานของกลุ่มมาเป็นแบบอย่าง (สุชา จันท์ธอม, ม.ป.ป. : 48 อ้างใน อัมพวัลย์ วิสวธีรานนท์ 2540) นอกจากนี้ จำรูญ ทองถาวร (2530 : 271-272 อ้างถึงใน

อัมพัลย์ วิศวธีรานนท์ 2540) ได้กล่าวถึงความสนใจของวัยรุ่นตอนต้นมักจะเป็นการแต่งกายและรูปร่างหน้าตา ในวัยรุ่นตอนปลายมักจะมี ความสนใจในอาชีพเป็นหลักใหญ่ ซึ่งเป็นความสนใจที่เด็กยึดเป็นอาชีพในวัยผู้ใหญ่

จากความหมายดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า วัยรุ่นเป็นภาวะวัยที่อยู่ในช่วงปรับเปลี่ยน จากเด็กเป็นผู้ใหญ่ทั้งชายและหญิงมีการเปลี่ยนแปลงทั้งสภาพร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม สติ ปัญญาอย่างรวดเร็วโดยเฉลี่ย 12-20 ปี โดยแบ่งเป็น 3 ช่วง คือ วัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง วัยรุ่นตอนปลาย

3.3 พัฒนาการของวัยรุ่น

พัฒนาการ หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ของมนุษย์ อย่างมีระเบียบแบบแผนสืบเนื่องกันไป ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงด้านคุณภาพ ทำให้มนุษย์มีลักษณะใหม่ ๆ เกิดขึ้น และมีความสามารถใหม่ ๆ เกิดขึ้น (สุชา จันทรเอม 2539 : 3 อ้างถึงใน อัมพัลย์ วิศวธีรานนท์ 2540 : 63) ดังนี้

3.3.1. พัฒนาการทางร่างกาย (physical development) การเจริญเติบโตทางด้านร่างกายเป็นพื้นฐานที่จะนำไปสู่พัฒนาการด้านอื่น ๆ วัยรุ่นมีการเจริญเติบโตเต็มที่ทางโครงสร้างและอวัยวะส่วนต่าง ๆ (สุชา จันทรเอม 2536 : 56-59 อ้างใน อมราวดี ณ อุบล 2544 : 34-35) ดังนี้

1) ส่วนสูง ในเพศหญิงจะสูงเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในระหว่างอายุ 10 ½ - 14 ปี ส่วนในเพศชายจะสูงเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในระหว่างอายุ 12 ½ - 14 ½ ปี (37) และในเพศหญิงจะไม่สูงเพิ่มต่อไป เมื่อมีอายุตอนปลายของวัยรุ่น ส่วนในเพศชายยังคงสูงต่อไปเรื่อยๆจนกระทั่งถึงอายุประมาณ 20 ปี

2) น้ำหนัก ในระยะก่อนวัยรุ่นเด็กชายจะมีน้ำหนักมากกว่าเด็กหญิง ในช่วงระหว่างวัยรุ่นตอนกลาง เด็กหญิงจะเริ่มมีน้ำหนักมากกว่าเด็กชาย หลังจากระยะวัยรุ่นตอนกลางไปแล้ว ผู้ชายจะหนักกว่าผู้หญิงเล็กน้อย และจะยังคงมีน้ำหนักมากกว่าตลอดไป

3) สัดส่วนของร่างกาย เด็กหญิงกระดูกเชิงกรานจะขยายออก ตะโพกผายลำตัวกลมมีส่วนโค้ง ส่วนเด็กชายขากรรไกรขยายออก ออกกว้าง ไหล่กว้าง มือเท้าใหญ่ แขนขายาว ทรวดทรงผึ่งผาย หน้ายาวเล็กกว่ากว้าง หน้าผากสูง จมูกที่สั้นยาวลงมาและใหญ่ขึ้น

4) การเปลี่ยนแปลงลักษณะทางเพศ โดยในเพศชายจะเกิดอาการฝันเปียก น้ำเสียงเปลี่ยนแปลงแตกพร่าและห้าว เริ่มมีหนวดเครา ส่วนในเพศหญิงจะเริ่มมีประจำเดือนครั้งแรก มีขนขึ้นบริเวณอวัยวะเพศ และรักแร้ หน้าอกและตะโพกขยายใหญ่ขึ้น

3.3.2. พัฒนาการด้านอารมณ์ (emotional development) อารมณ์ของวัยรุ่นเป็นอารมณ์ที่รุนแรงหรือบางทีเรียกว่า วัยนี้เป็นวัย “พายุบุแคม” ซึ่งหมายถึงการมีอารมณ์ที่รุนแรง เชื่อ

มันในตนเอง มักมีความคิดเห็นขัดแย้งกับผู้ใหญ่ อารมณ์เปลี่ยนแปลงง่าย การเกิดอารมณ์ที่ง่ายและรุนแรง จึงทำให้วัยรุ่นง่ายต่อการขู่มหาหรือชักนำให้เกิดความรู้สึกอยากลอง ทั้งในทางที่ดีและไม่ดี

ศรีเรือน แก้วกังวาล (2540 : 336) ได้กล่าวถึง การพัฒนาทางอารมณ์ของวัยรุ่นว่า เด็กวัยรุ่นมีอารมณ์เปลี่ยนแปลงง่าย สับสน อ่อนไหว มีความเข้มของอารมณ์สูง ไม่มั่นคง อารมณ์ที่เกิดขึ้นกับวัยรุ่น มีทุกประเภท เช่น รัก ชอบ โกรธ เกลียด อิจฉา ริษยา อ่อนไหว เจ้าทิฐิ เป็นต้น บางครั้งมีความมั่นใจสูง และบางครั้งไม่แน่ใจเป็นต้น

สุชา จันทร์เอม (2529 : 27) สรุปสาเหตุที่วัยรุ่นมีอารมณ์เปลี่ยนแปลงง่ายและรุนแรง เนื่องจาก

1. ความเปลี่ยนแปลงทางร่างกายวัยรุ่น บางครั้งไม่สามารถที่จะเข้าใจตนเองและปฏิบัติตนได้เหมาะสม มีความสนใจที่จะทำตามผู้ใหญ่ทั้งพฤติกรรมและการแต่งกายในขณะที่ผู้ใหญ่ยังมองว่าวัยรุ่นยังเป็นเด็กอยู่ ทำให้เกิดความขัดแย้งกับผู้ใหญ่ตลอดเวลาจึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้อารมณ์ของวัยรุ่นไม่มั่นคงทำให้เกิดความเครียดและเด็กมักจะแสดงออกทันที

2. การเปลี่ยนแปลงอวัยวะภายใน การทำงานของอวัยวะภายในเปลี่ยนแปลงไป เช่น การขยายขนาดของกระเพาะอาหาร การทำงานของต่อมเพศ เป็นสาเหตุให้เด็กมีความต้องการใหม่ ๆ การรับประทานอาหารมากขึ้น การเริ่มสนใจเพศตรงข้าม ต้องการมีส่วนร่วมกับหมู่คณะ วัยรุ่นจึงมักมีการรวมกลุ่ม ผู้ใหญ่ไม่เข้าใจเมื่อเด็กถูกคุมขังก็อารมณ์หงุดหงิด คิดหาทางที่จะหนีหนีออกจากบ้านคอยหลบหน้าพ่อแม่อาจเก็บตัวอยู่ในห้องหรือออกไปกับกลุ่มเพื่อนซึ่งเป็นเหตุให้เด็กประพฤติดีได้ง่าย

3. การปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมใหม่ การวางตัวในสังคมให้เหมาะสม นอกจากต้องปรับตัวให้เข้ากับทางบ้านแล้วยังต้องปรับตัวให้เข้ากับเพื่อนหมู่คณะและความเข้มงวดที่ผู้ใหญ่มีต่อความประพฤติของเด็กในเรื่องต่างๆเช่น การแต่งกาย การคบเพื่อน การเรียน และการที่จะต้องปฏิบัติตามใจผู้ใหญ่อยู่ตลอดเวลา เป็นเหตุให้อารมณ์ของวัยรุ่นไม่มั่นคง หงุดหงิด มีความรู้สึกไวและมักแสดงออกทันที เด็กในวัยนี้มักจะมี ความคับข้องใจอยู่เสมอ

พรพิมล เจียมนาครินทร์ (2539 : 70-73) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่ออารมณ์วัยรุ่น และบทบาทของครูในการส่งเสริมให้วัยรุ่นมีการพัฒนาการทางอารมณ์ ไว้ดังนี้

องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อวัยรุ่นสามารถกล่าวโดยสรุปได้คือ

1. อิทธิพลจากลักษณะทางชีววิทยาเช่น การผลิตฮอร์โมนในร่างกายเมื่อเด็กเข้าสู่วัยรุ่น ซึ่งมีผลให้อารมณ์รุนแรงเปลี่ยนแปลงง่าย

2. อิทธิพลจากสภาพร่างกายที่บกพร่องหรืออ่อนแอ สุขภาพไม่ดี ความเหน็ดเหนื่อยจากการทำงาน การพักผ่อนและรับประทานอาหารไม่เพียงพอ ระบบการย่อยไม่ดี มีโรคประจำตัว ล้วนแล้วแต่เป็นเหตุให้เด็กอารมณ์เสื่อง่าย

3. อิทธิพลจากครอบครัว มีการลอกเลียนแบบเจตคติต่าง ๆ จากสมาชิกในครอบครัว การถ่ายทอดความหวาดกลัวให้เด็ก การอบรมสั่งสอนแบบผิด ๆ สอนให้เชื่ออย่างไม่มีเหตุผล จากการศึกษาพบว่า ลำดับการเกิดของเด็กก็เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการแสดงออกทางอารมณ์ด้วย

4. อิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมนอกบ้าน ได้แก่ สิ่งแวดล้อมทางสังคม วิธีการเลี้ยงดูของสถานบริการเด็กในวัยเด็ก การฝึกระเบียบวินัยและกิจกรรมต่างๆ ที่ใช้ในการควบคุมพฤติกรรมของเด็ก ทำให้เด็กพัฒนานิสัยต่าง ๆ ขึ้นมา นอกจากนั้น คำบอกเล่าของเพื่อนร่วมชั้นหรือเพื่อนสนิท หนังสือที่เด็กอ่านที่เกี่ยวข้องกับเรื่องต่าง ๆ ที่ถูกถ่ายทอดจากสื่อมวลชน ในรูปของภาพยนตร์ โทรทัศน์ วิทยุหรือหนังสือพิมพ์ สิ่งเหล่านี้ ทำให้เด็กเกิดความรู้สึกลอยตามได้ง่าย เพราะเด็กวัยรุ่นมีจินตนาการสูงสามารถคิดการต่อไปเองได้

3.3.3. พัฒนาการทางสังคม (social development) การเปลี่ยนแปลงทางสังคมของวัยรุ่นเป็นการพัฒนาที่สำคัญด้านหนึ่ง เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับเจตคติและพฤติกรรมทางสังคมทุกด้าน ด้านการเที่ยวเตร่ การคบเพื่อนวัยรุ่น ต้องการความเป็นอิสระ เสรีภาพ การหันเข้าหาเพื่อน การเลือกกลุ่มเพื่อน ความกระวนกระวายใจ กลัวจะไม่เป็นที่ยอมรับของเพื่อน ดังที่

สุชา จันท์ธรม (2529 : 31) กล่าวถึงลักษณะของการพัฒนาการสังคมของวัยรุ่นตอนต้นว่า เด็กให้ความสำคัญกับเพื่อนร่วมวัยมากกว่าในช่วงที่ผ่านมา มีความผูกพันกับเพื่อนในกลุ่มมากขึ้น โดยจะมีความสัมพันธ์กับเพื่อนต่างเพศเข้ามาสมทบด้วย เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายอย่างรวดเร็วและมากมาย เป็นแรงกระตุ้นให้รวมกลุ่มกัน

ศรีเรือน แก้วกังวาล (2540 : 337-338) กล่าวถึง พัฒนาการทางสังคมในวัยรุ่นว่า พัฒนาการด้านนี้มีมุมมองหลากหลาย กล่าวคือ เด็กให้ความสำคัญกับเพื่อนร่วมวัยมากกว่าระยะวัยเด็กตอนกลาง มีความผูกพันกับเพื่อนในกลุ่มมากขึ้นการรวมกลุ่มของเด็กเป็นไปตามธรรมชาติเด็กเลือกเป็นสมาชิกของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยไม่มีใครตั้งกฎเกณฑ์ไว้ให้ต้องทำ เช่น เป็นกลุ่มที่มีค่านิยม บุคลิกภาพ ฐานะเศรษฐกิจใกล้เคียง กลุ่มเพื่อนเริ่มมีความสำคัญต่อชีวิตจิตใจและอนาคตของเด็กอย่างมากที่สุด ครอบครัวเริ่มมีอิทธิพลน้อยลง ดังนั้นลักษณะชั่วดีของกลุ่มจึงเป็นเครื่องชี้ชะตาของเด็กในระยัยวัยรุ่นและระยะผู้ใหญ่

ลักษณะทางสังคมของวัยรุ่น เด็กวัยรุ่นมีลักษณะทางสังคมดังนี้

1. มีความสนใจในเรื่องต่าง ๆ น้อยลงแต่มองอย่างลึกซึ้งมากขึ้น

2. มีการแสดงออกที่เหมาะสมตามเพศและวัยมากขึ้น เด็กในกลุ่มจะมีอิทธิพลต่อกัน เด็กจะเรียนรู้การรักษามิตรภาพ ความซื่อสัตย์ต่อกลุ่ม

3. การคบเพื่อนจะเริ่มมีมาตรฐานทางวัฒนธรรมแบบผู้ใหญ่ แนวคิดในการเลือกเพื่อนจะเปลี่ยนไปตามวัย เด็กจะคบเพื่อนกลุ่มใหญ่ เพื่อเที่ยวหรือเล่นด้วยกัน แต่เมื่อเติบโตขึ้น สมาชิกในกลุ่มจะน้อยลง มีการคบเพื่อนที่เข้าใจกัน เห็นอกเห็นใจกันและมีความลึกซึ้งผูกพันกันมากขึ้น สถานภาพของเด็กวัยรุ่นจะได้รับการยอมรับในกลุ่มมากกว่าพ่อแม่ วัยรุ่นบางคนจึงไม่กล้าที่จะทำสิ่งใดผิดไปจากกลุ่มเลย แต่เมื่อเข้าวัยรุ่นตอนปลายเด็กจะค่อย ๆ แยกตัวเองออกจากกลุ่ม และเริ่มมีข้อสงสัยเกี่ยวกับความคิดของเพื่อนในกลุ่มด้วย ขณะเดียวกันเริ่มมีความมั่นใจในตัวเองมากขึ้น และสามารถตัดสินใจด้วยตัวเองได้ เริ่มมีความเบื่อความคิดของกลุ่มและหันมาสร้างสรรค์แบบแผนตนเอง นั่นคือการก้าวสู่ภาวะของความเป็นผู้ใหญ่ แต่ไม่ได้หมายความว่า เขาจะทิ้งเพื่อนไปเสียหมด เพียงแต่เป็นการมองเพื่อนในอีกมุมมองหนึ่งเท่านั้น

4. การยอมรับการเป็นสมาชิกของหมู่คณะ ตามค่านิยมและความสนใจในสิ่งเดียวกันเด็กเริ่มมีความเป็นตัวของตัวเองความเข้าใจตัวเอง ต้องการเลือกกลุ่มเพื่อนเพื่อให้รู้สึกมั่นใจและปลอดภัยสามารถแก้ปัญหาได้ จากการศึกษาของ สนิฟลี (Snively, 1986) เด็กส่วนมากได้ประสบการณ์และการเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องสิ่งต่าง ๆ จากสภาพการแสดงความคิดเห็นความเชื่อ ค่านิยม และความรู้สึกของกลุ่มเพื่อนร่วมชั้นและเพื่อนร่วมกลุ่ม

5. มีความคิดถึงเรื่องฐานะยศศักดิ์และตำแหน่งมากขึ้น เริ่มมีความคิดเป็นของตัวเองต้องการมีผู้นำกลุ่ม ในกรณีของการเป็นผู้นำกลุ่ม โดยทั่วไปมักเป็นเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจดี เพราะสามารถเข้ากับสังคมทุกรูปแบบได้ ในการดำเนินการกิจกรรมต่าง ๆ มักมีการเลือกสรรตัวแทนหรือมีการแต่งตั้งตำแหน่งต่าง ๆ เพื่อมอบหมายหน้าที่แต่ละบทบาทให้ชัดเจน

6. มีกิจกรรมทางสังคมที่มีพิธีรีตองมากขึ้น มีความรับผิดชอบในสังคมมากขึ้นต้องการมีส่วนร่วมเข้าช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาร่วมกับผู้ใหญ่

7. มีการนัดพบเพื่อนต่างเพศบ่อยขึ้น มีความสัมพันธ์เพื่อการมีครอบครัวมากขึ้น เด็กวัยรุ่นจะแสวงหาวิธีอ่านใจเพื่อนเพศตรงข้ามที่ตนสนใจด้วยวิธีการต่าง ๆ การคบหาสมาคมในชั้นแรก นั้นเป็นลักษณะศึกษานิสัยใจคอซึ่งกันและกัน อันนำไปสู่การมีชีวิตคู่ร่วมกันต่อไป

3.3.3.1 ทฤษฎีพัฒนาการทางสังคมวัยรุ่น

อีริกสัน (Erikson 1936 อ้างถึงใน พรพิมล เจียมนาครินทร์ 2539 : 75-90) นักจิตวิทยาทางสังคมชาวอเมริกันที่ให้ความสำคัญของสังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมทางจิตใจที่มีผลต่อบุคลิกภาพของมนุษย์กล่าวว่ามนุษย์ช่วงในวัย 12-18 ปี เป็นช่วงที่สามารถหาเอกลักษณ์ของตนได้

(identity) และมีความปรารถนาที่จะเป็นเหมือนผู้หนึ่งผู้ใดในสังคม (identification) ซึ่งหมายถึง ขบวนการของการเลือกคุณลักษณะบางอย่างของผู้อื่นมาเป็นคุณลักษณะของตนและส่วนใหญ่ตัวแบบคือ พ่อแม่และญาติพี่น้องในบ้านหรือครูอาจารย์ที่โรงเรียน การเลียนแบบนี้ไม่จำเป็นต้องเป็น เฉพาะทางดีเสมอไป และ ฟรอยด์ (Freud) เจ้าของทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalysis Theory) ได้ กล่าวไว้ว่า ความสำคัญของปมออดิปัสคอมเพล็กซ์ (Oedipus Complex) นั้นส่งผลถึงช่วงวัยรุ่นตอนต้น เป็นอย่างมาก การที่เด็กชายมีความรู้สึกรักแม่หวงแหนแม่ในวัยเด็กได้พัฒนามาเป็นความสนใจใน เพื่อนหญิง จากการศึกษาพบว่า เพื่อนหญิงคนแรกของเด็กวัยรุ่นชายจะมีลักษณะบางอย่างที่ทำให้เขา นึกถึงแม่อาจเป็นรูปร่างหน้าตา น้ำเสียง ความสามารถอาชีพ ในทำนองเดียวกัน เพื่อนชายคนแรกของ เด็กวัยรุ่นหญิงมักมีคุณสมบัติบางประการที่คล้ายคลึงกับพ่อ นอกจากนี้วัยนี้ยังเต็มไปด้วยพลังของ ความต้องการทางเพศ (sexual instinct) ที่อยู่ภายใต้อำนาจของมโนธรรมความถูกต้องทางศีลธรรม และระเบียบทางสังคม (super ego) เด็กวัยรุ่นจะมีความรู้สึกผิดละอายและเป็นบาปที่มีความต้องการ ทางเพศเกิดขึ้นและมีความรู้สึกวิตกกังวลเกี่ยวกับเรื่องเพศมาก

กลุ่มปฐมภูมิที่มีผลต่อพัฒนาการ บุคลิกภาพของบุคคล

ชาร์ลส์ คูลีย์ (Charles Cooley อ้างถึงใน ปพานิ ฐิติวัฒนา 2533) เป็นบุคคลแรกที่ กล่าวถึงเรื่องกลุ่มปฐมภูมิกับบุคคลกลุ่มปฐมภูมิเป็น “แหล่งเพาะลักษณะของมนุษย์” เพราะว่ามี ความสำคัญต่อพัฒนาการของบุคลิกภาพของบุคคลกลุ่มปฐมภูมิ ได้แก่ กลุ่มครอบครัว กลุ่มเพื่อน มีบทบาท ต่อบุคคลที่สำคัญดังนี้

1. กลุ่มปฐมภูมิให้การอบรม ให้การเรียนรู้ระเบียบสังคมแก่บุคคล นับตั้งแต่ครอบครัว ประสบการณ์ในครอบครัว มีผลอย่างลึกซึ้งต่อบุคคล บุคคลจะเรียนรู้คุณธรรมต่าง ๆ จากครอบครัว การปลูกฝังระเบียบวินัย การควบคุมใจตนเอง ตลอดจนความรู้สึกอบอุ่นมั่นคง เป็นสิ่งที่ได้จาก ประสบการณ์ในครอบครัวระหว่างพ่อ แม่ ลูกทั้งสิ้น ซึ่งเป็นการขัดเกลาจิตใจมนุษย์ด้วยความรัก ความอบอุ่น บุคคลที่มีปัญหา เช่น พวกเกะกะ ก่อความสงบ ยกพวกตีกัน เมื่อสืบประวัติแล้ว คนเหล่านี้ในวัยต้นของชีวิต ขาดความสัมพันธ์แบบปฐมภูมิภายในครอบครัว ซึ่งพบทั้งสภาพครอบครัวที่สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำ พ่อแม่ไม่มีเวลาดูแลลูก ๆ พ่อกินเหล้า แม่เล่นการพนัน ทะเลาะทุบตีกัน และพบในครอบครัวที่สถานภาพเศรษฐกิจและสังคมสูง แต่ขาดการเอาใจใส่ดูแล เด็กเพราะภารกิจของตน หรือบางคู่แต่งงานกันเพื่อผลประโยชน์ เด็กที่เติบโตมากับญาติผู้ใหญ่ของ ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เมื่อโตขึ้นเกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา

กลุ่มปฐมภูมิอีกกลุ่มหนึ่งที่มียบทบาทในการให้การอบรมแก่บุคคล นอกจากครอบครัวดังกล่าวแล้วคือ กลุ่มเพื่อนความรู้สึกผูกพันระหว่างเพื่อนซึ่งเกิดจากความใกล้ชิด ทำให้เด็กได้ เรียนรู้คุณธรรมหลายอย่าง โดยเฉพาะการสอนในเรื่องความเสียสละผลประโยชน์ส่วนตัวเพื่อส่วน

รวม การยอมรับอำนาจหรือระเบียบข้อบังคับของกลุ่ม เมื่อเด็กคบหาสมาคมกัน จะเกิดความมั่นคงทางจิตใจเพราะได้รับกำลังใจสนับสนุนจากเพื่อน ๆ

2. กลุ่มปฐมภูมิจะให้กำลังใจบุคคลเพื่อพร้อมเผชิญปัญหาต่างๆคนเราทุกคนมีปัญหาที่เผชิญอยู่ทุกคนแล้วแต่สถานภาพและบทบาทของแต่ละคน เช่น พ่อแม่เผชิญปัญหาเรื่องเงินส่งเสียให้ลูกเรียนหนังสือในขณะที่ลูกๆมีปัญหาเรียนให้สอบผ่านต้องเรียนให้ได้ดีที่สุด ในแง่นี้ กลุ่มปฐมภูมิจะช่วยให้บุคคลคิดว่าตนมิได้อยู่ตามลำพังโดดเดี่ยวแต่มีคนคอยช่วยเหลือ มิใช่ในลักษณะที่ คาร์วิน เคยกล่าวไว้ว่า ชีวิตต้องดิ้นรนต่อสู้เพื่ออยู่รอดกลุ่มปฐมภูมิจะให้กำลังใจแก่บุคคลพร้อมที่จะเผชิญและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นสามีจะได้ภรรยาเป็นเพื่อนร่วมทุกข์ร่วมสุข ผู้ที่สอบตกอาจได้เพื่อนสนิทปลอบโยน

3. กลุ่มปฐมภูมิทำให้บุคคลมีความเชื่อมั่นตนเองเรื่องนี้สำคัญมาก เพราะในกลุ่มปฐมภูมิจะรู้สึกว่าคุณเองเป็นที่ยอมรับของคนอื่นในกลุ่มตนเองมีความสำคัญเหมือนกันทำให้ไม่เกิดความรู้สึกท้อแท้หมดหวังในชีวิต

4. กลุ่มปฐมภูมิ ทำหน้าที่เป็นตัวกลางช่วยปรับให้เกิดความเหมาะสมระหว่างเกณฑ์หรือมาตรฐานที่วางไว้กว้าง ๆ สำหรับคนส่วนใหญ่ กับความสามารถของบุคคลแต่ละคน เช่น ในบริษัท หรือ โรงงานขนาดใหญ่

5. กลุ่มปฐมภูมิ เป็นเครื่องมือในการควบคุมทางสังคมอย่างไม่เป็นทางการ เป็นสื่อเชื่อมระหว่างบุคคลกับสังคม ให้สอดคล้องไปด้วยกันได้ มนุษย์มีความต้องการด้านจิตใจคือ ความรัก ความอบอุ่นทางใจ การยอมรับเป็นต้น

สรุปได้ว่า กลุ่มปฐมภูมิที่มีผลทำให้เกิดความรักความมั่นใจ การควบคุมใจตนเอง การยอมรับช่วยเหลือและประสานสัมพันธ์ได้ก่อให้เกิดความสุขความหวังในชีวิต กลุ่มปฐมภูมิแรกคือ สังคมครอบครัวและสังคมภายนอกคือเพื่อน

3.3.4. พัฒนาการทางสติปัญญา

พัฒนาการด้านสติปัญญาของวัยรุ่นเป็นไปอย่างรวดเร็วเป็นการปรับตัวให้เหมาะสมกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาทางด้านร่างกายและสภาพแวดล้อมรอบตัวมีผู้กล่าวถึงพัฒนาการทางด้านนี้ของวัยรุ่น

ยีน พีอาเจต์ (Jean Piaget 1982 อ้างถึงใน สุชา จันท์ธอม 2536) ได้แบ่งพัฒนาการทางสติปัญญาและความคิดออกเป็นขั้นใหญ่ ๆ ตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่งเป็นผู้ใหญ่ ระยะเวลาก่อนที่จะพูดและใช้ภาษาได้ เด็กจะเรียนรู้ทางประสาทสัมผัสและกล้ามเนื้อหลังจากนั้นจึงเปลี่ยนระดับการใช้ประสาทสัมผัสเพื่อการรับรู้ และการเคลื่อนไหวมาเป็นการเตรียมตัวเพื่อใช้กระบวนการคิดในสมอง และเด็กจะมีพัฒนาการทางสติปัญญาขึ้นเรื่อยๆ จนกระทั่งถึงวัยรุ่นเด็กจะมีความรู้ความคิด

สามารถใช้ภาษาและสัญลักษณ์ได้อย่างถูกต้องกว้างขวางจนสามารถคิดและแก้ไขปัญหาได้โดยอาศัยเหตุผลทางสติปัญญาจะเห็นได้ว่าวัยรุ่นเป็นวัยที่มีความรู้ความสามารถใช้ภาษาและสัญลักษณ์ได้อย่างถูกต้องและกว้างขวางกว่าวัยเด็ก

เนื่องจากระยะวัยรุ่นเป็นระยะที่มีการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ มากมายทางร่างกายทำให้วัยรุ่นมีพลังมาก มีความกระตือรือร้น และมีความสามารถต่าง ๆ เพิ่มขึ้น ทำให้วัยรุ่นรู้จักใช้ความคิดพิจารณาเหตุผลต่าง ๆ สามารถแสดงความคิดเห็นร่วมกับคนอื่น รู้จักพิจารณาตัวเองและสังเกตดูว่าคนอื่นเขามีความรู้สึกต่อตนอย่างไร ทั้งพยายามปรับปรุงบุคลิกภาพของตนเองให้เป็นไปในทางที่สังคมยอมรับ

ลักษณะพัฒนาการทางสติปัญญาของวัยรุ่น มีดังนี้

1) ความจำดีมาก แต่มักจะไม่ค่อยใช้ความจำของตนให้เป็นประโยชน์เนื่องจากต้องการใช้ความคิดในการแสดงความคิดเห็นทางด้านต่างๆ โดยเฉพาะในเรื่องเกี่ยวกับผลประโยชน์ทางสังคม

2) มีสมาธิดี โดยเฉพาะเกี่ยวกับเรื่องที่ตนสนใจมากเป็นพิเศษและพยายามค้นหาความจริงเกี่ยวกับสิ่งนั้นโดยไม่ทอดทิ้งง่าย ๆ

3) มีความคิดก้าวหน้ากว้างขวางพยายามแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ เพื่อเพิ่มพูนความสามารถของตัว

4) มีจินตนาการมาก มักชอบเพื่อฝันสร้างวิมานในอากาศอยู่คนเดียวเป็นเวลานาน ๆ การฝันกลางวันของวัยรุ่นมักเกี่ยวกับเรื่องเพื่อนต่างเพศ ความรักและเรื่องเกี่ยวกับการประสบความสำเร็จในชีวิตในอนาคตของตน

5) ความเชื่อมั่นต่าง ๆ เป็นไปอย่างรุนแรงโดยปักใจเรื่องอะไรแล้วมักเชื่ออย่างจริงจังและถ้าไม่เชื่ออะไรแล้วก็ยากที่จะทำให้เชื่อได้ง่าย ๆ นอกจากจะมีหลักฐานมาอ้างอิง ซึ่งสิ่งเหล่านี้ นับว่ามีประโยชน์และโทษ เพราะถ้าเด็กวัยรุ่นเชื่อมั่นในสิ่งที่ดี ย่อมเกิดประโยชน์อย่างมาก แต่ถ้าไปหลงเชื่อในสิ่งที่ผิดแล้ว อาจก่อให้เกิดความเสียหาย ดังจะเห็นได้ว่า วัยนี้ เป็นวัยที่ใช้สารเสพติดอยู่ในอัตราที่สูง

ศรีเรือน แก้วกังวาล (2540 : 352) กล่าวว่าวัยรุ่นส่วนใหญ่มีกระบวนการความคิดหลายแบบเช่น

1. รู้จักเป็นเหตุเป็นผลไม่เชื่ออะไรง่าย ๆ
2. รู้จักคิดแบบวิทยาศาสตร์ (scientific thinking) ซึ่งรวมถึงลักษณะคิดวิเคราะห์ (analyzation) วิพากษ์วิจารณ์ (criticism) คิดอย่างเป็นระเบียบแบบแผน (systematic thinking) ต้องการคิดด้วยตัวเอง

3. รู้จักตัดสินใจในเรื่องยาก ๆ รวมทั้งการหาข้อมูลมาประกอบในการตัดสินใจ
  4. มีความคิดรวบยอดเรื่องราวต่าง ๆ ลึกซึ้งขึ้น ฉะนั้นจึงเชื่อมโยงประสบการณ์ในอดีตเข้ากับปัจจุบันและคาดหรือวางแผนการสำหรับอนาคต
  5. เข้าใจและมีความคิดรวบยอดเรื่อง ทฤษฎี กฎ ระเบียบ วินัย จึงสามารถเรียนและเข้าใจเรื่องเหล่านี้และนำไปใช้ได้
  6. รู้คิดจากภาษา จากความคิดภายในมากขึ้น
  7. รู้คิดด้วยภาพความคิดในใจ ทำให้สามารถคิดเรื่องนามธรรมที่ยาก ๆ ได้
- จะพบว่า วัยรุ่นชอบวิพากษ์วิจารณ์ ชอบทนายปัญหา วัยรุ่นที่มีสมมติ มีสมาธิในการทำงานมากขึ้นและนานกว่าเดิม วัยรุ่นที่สมมติไม่ดี ช่วงความสนใจงานเฉพาะหน้าจะสั้นและทำงานยาก ๆ ไม่ค่อยได้ วัยรุ่นที่มีสติปัญญาสูงจะมีความคิดสร้างสรรค์รู้จักคิดวางแผนการในอนาคต มีอารมณ์มั่นคง กล้าสู้ปัญหา แก้ไขชีวิตและเหตุการณ์ประจำวันได้ ซึ่งถ้าหากวัยรุ่นได้รับคำแนะนำแนวทางการตัดสินใจหรือการดำเนินชีวิตในแนวทางที่ถูกต้องและเหมาะสมก็จะสามารถจะเผชิญปัญหาต่างๆได้ การพัฒนาสติปัญญาของเด็กนี้ผู้ใหญ่มีความสำคัญในการสนับสนุนให้เด็กมีการพัฒนาเพื่อให้เด็กเติบโตอย่างมีคุณภาพ และสามารถสร้างความฝันหรือความหวังให้ประสบความสำเร็จได้

3.3.4.1 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาการทางสติปัญญาของวัยรุ่น

การพัฒนาด้านสติปัญญาจากวัยหนึ่งสู่อีกวัยหนึ่งเป็นเรื่องสำคัญปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดมากที่สุดว่าเด็กมีพัฒนาการด้านความคิดในแต่ละวัยได้ดีเพียงใดก็คือ ระดับของอารมณ์ที่เขาได้รับการเลี้ยงดู เมื่อวัยรุ่นได้รับความรักที่ปราศจากเงื่อนไขมากเพียงไร เขาก็จะพัฒนาการด้านสติปัญญาได้ดีเพียงนั้น เมื่อลูกวัยรุ่นรู้สึกว่าได้ได้รับความรักมากเท่าใด เขาก็ยังมีความสามารถในการเรียนรู้ รู้จักคิดอย่างกระฉ่งและอย่างมีเหตุผลมากยิ่งขึ้นเท่านั้น เมื่อวัยรุ่นรู้สึกว่าได้ได้รับความรักความเอาใจใส่น้อยเท่าใดความคิดของเขาก็จะแย่งเท่านั้น โรส แคมเบล (Ross Campbell, 1997 อ้างถึงใน มาลินี เกียรติบรรลือ 2540 : 139) นอกจากนี้ยังมีปัจจัยที่สำคัญอีกดังนี้

1. พัฒนาการทางสมองเกิดจากการมีสุขภาพที่แข็งแรงรับประทานอาหารถูกส่วน มีการออกกำลังกายสม่ำเสมอ มีสุขภาพจิตดี มีอารมณ์แจ่มใสและมองโลกในแง่ดี
2. สภาพแวดล้อมในโรงเรียน ลักษณะการจัดการเรียนการสอน และกิจกรรมในห้องเรียน โดยเฉพาะการฝึกการรับผิดชอบ การสร้างความเชื่อมั่นในตนเอง การใช้คำถามที่กระตุ้นความคิด สนับสนุนให้เด็กรู้จักใช้ความคิดของตนเอง กระตุ้นให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
3. กลุ่มเพื่อน เนื่องจากเด็กมีความสนใจในกลุ่มเพื่อนมากกว่าครอบครัว เด็กมักจะมีการพัฒนาความคิดเห็นไปตามกลุ่มเพื่อน ดังที่ แคนเดล (Kandel, 1981) พบว่าความคาด

หวังทางการเรียน ผลการเรียน การหนีเรียน การขาดเรียน เวลาที่ใช้ในการทำการบ้านของเด็กที่อยู่ในกลุ่มเดียวกันจะมีลักษณะที่ใกล้เคียงกันมาก

4. สื่อมวลชน เพราะเป็นสื่อกลางในการกระจายความคิดเห็นในสังคมทุกชนิด สื่อมีอิทธิพล อย่างมากต่อความคิดและการเรียนรู้ของเด็กวัยรุ่น การนำเสนอเนื้อหาจึงควรพิจารณาเป็นพิเศษ เพื่อเลือกสรรสิ่งที่เป็นประโยชน์และไม่เป็นผลร้ายต่อเด็ก

3.3.4.2 บทบาทของครอบครัวต่อวัยรุ่น

จรรยา สุวรรณทัต (2527 : 174-176) กล่าวถึงบรรยากาศในครอบครัวและวิธีการอบรมเลี้ยงดูวัยรุ่นว่า ครอบครัวมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาวัยรุ่นให้เกิดสติปัญญาและความคิดสร้างสรรค์ต่อตัวเอง ครอบครัวและสังคม

สำหรับบรรยากาศในครอบครัวนั้น เด็กที่เติบโตภายในครอบครัวที่พ่อแม่ลูกรักใคร่ใยดีต่อกันมีการปฏิบัติกันอย่างเหมาะสม คือ พ่อแม่ทำหน้าที่สมบทบาทของพ่อแม่ สามารถเป็นตัวอย่างที่ดี ลูกก็จะได้เรียนรู้บทบาทของตนเองอย่างเหมาะสมจากการแนะนำของพ่อแม่ ทำให้เด็กเติบโตเป็นบุคคลที่มีบุคลิกภาพเหมาะสม ในทางตรงข้าม ถ้าเด็กเติบโตในครอบครัวที่พ่อแม่ลูกขาดความปรองดอง รักใคร่ เด็กก็จะมีปัญหาทางบุคลิกภาพ เช่น เก็บความรู้สึก อารมณ์ในทางลบไว้ทำให้เป็นเด็กขาดมนุษยสัมพันธ์ มีบุคลิกภาพที่หวาดระแวง ไม่เป็นที่ชื่นชมต่อผู้พบเห็น

เมื่อเด็กเติบโตเข้าสู่วัยรุ่นจึงจะมีลักษณะธรรมชาติตามวัยของตนเช่น ต้องการอิสระ ต้องการคิดเองทำเอง ต้องการยอมรับจากเพื่อนฝูง หากพ่อแม่ไม่เข้าใจอาจตีความพฤติกรรมของวัยรุ่นไปในทางลบ เช่น คิดว่าเด็กไม่ให้ความเคารพนับถือ ให้ความสำคัญกับเพื่อนมากกว่าพ่อแม่จึงเกิดความขัดแย้งขึ้นระหว่างพ่อแม่กับวัยรุ่นได้ ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่ทลายความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัวทำให้สิ่งเร้าหรือแรงกระตุ้นที่จะทำให้วัยรุ่นสนใจการแนะนำจากพ่อแม่ลดลงหรือหมดสิ้นไป นอกจากนี้ทัศนคติของพ่อแม่ผู้ปกครองก็เป็นต้นเหตุสำคัญให้เกิดความขัดแย้งกับวัยรุ่นได้หลายประการ เช่น พ่อแม่มักคาดหวังในสิ่งที่ขัดแย้งกับความต้องการของวัยรุ่น พยายามเข้มงวดกวดขันหรือจำกัดเสรีภาพของเด็ก หรือให้อิสระอย่างไม่ถูกต้องเหมาะสม พ่อแม่อาจตีความพฤติกรรมของเด็กในทางที่ไม่ถูกต้องเสมอไปโดยเฉพาะพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับเพื่อนต่างเพศ สิ่งเหล่านี้สร้างความขัดแย้งวิตกกังวลและสุขภาพจิตที่เสื่อมโทรมมาสู่วัยรุ่นและพ่อแม่ได้

ส่วนวิธีการอบรมเลี้ยงดู ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาบุคลิกภาพของบุคคลอย่างมาก การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยที่เน้นการรับผิดชอบร่วมกันของพ่อแม่ในการอบรมเลี้ยงดูและการเปิดโอกาสให้เด็กได้ใช้ความสามารถอย่างเต็มที่และมีความรับผิดชอบนั้น นับว่าเป็นวิธีการที่จะเอื้อต่อการพัฒนาเด็กได้ดีที่สุด ส่วนวิธีการอบรมเลี้ยงดูในแบบบังคับก้าวท้าวลูกเกินไปหรือแบบตามใจลูกจนเกินไปหรือผสมทั้งสองแบบ มักเป็นผลให้เด็กเติบโตเป็นบุคคลที่ขาดความ

เชื่อมั่นในตนเองไม่สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น เพราะตนขาดโอกาสฝึกฝนใช้วิจารณญาณและการตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ด้วยตัวเอง เด็กที่ถูกบังคับมากจะเชื่อฟังง่ายและยอมแพ้ต่อสิ่งต่าง ๆ ใด้ง่าย มีปมด้อยง่าย ขาดพลังใจที่จะต่อสู้หรือเรียนรู้ในสิ่งที่ยาก ส่วนเด็กที่ถูกตามใจจนเหลือก็จะเป็ นบุคคลที่เอาแต่ใจตนเอง ไม่ค่อยฟังเหตุผล ไม่สนใจความรู้สึกนึกคิดของคนอื่นไม่มีการรู้จักแบบ สร้างสรรค์

สรุปว่าครอบครัวมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาวัยรุ่น พ่อแม่ที่ทำหน้าที่และบทบาท ของตนอย่างเหมาะสม เข้าใจธรรมชาติของวัยรุ่นฝึกฝนให้มีความรู้ มีการเรียนรู้อย่างมีเหตุผลสอดคล้องกับวัยและเป็นตัวอย่างที่ดีย่อมมีผลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพ พฤติกรรม การตัดสินใจ การแก้ปัญหาอย่างมีคุณภาพของวัยรุ่น และสร้างสรรค์

นอกจากครอบครัวจะมีบทบาทในการพัฒนาวัยรุ่นดังกล่าวแล้วข้างต้น ซึ่งเป็นการพัฒนาที่มนุษย์เราไม่มีมาเองตามธรรมชาติ ต้องมีการปลูกฝังอบรมฝึกฝน เพื่อให้เกิดมีขึ้นในสภาพของการเรียนรู้ จนกระทั่งสั่งสมเป็นทักษะหรือความชำนาญเพื่อพร้อมจะปรับตัวได้ในสังคมตามแนวคิดและหลักการสอนทักษะชีวิต (สำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร 2539 : 7 – 31) ทักษะเป็น ความสามารถที่คนเราไม่มีมาก่อน แต่ได้เรียนรู้จนกระทั่งรู้ชัดเห็นจริงและฝึกฝนลงมือกระทำจน เกิดความชำนาญ

ทักษะชีวิต (life skill) เป็นความสามารถอันประกอบด้วย ความรู้ เจตคติและ ทักษะที่จะจัดการกับปัญหารอบตัวในสภาพสังคมปัจจุบัน และเตรียมพร้อมสำหรับการปรับตัวใน อนาคตไม่ว่าจะเป็นเรื่องเพศ สารเสพติด ชีวิตครอบครัว บทบาทชายหญิง สุขภาพ อิทธิพลสื่อ สิ่งแวดล้อม จริยธรรม ปัญหาสังคม ฯลฯ

องค์การอนามัยโลก (WHO 1994 อ้างถึงใน กมลทิพย์ วิจิตรสุทรกุล 2543 : 56-57) ได้ให้ความหมายของทักษะชีวิตว่าเป็นความสามารถในการปรับตัวและมีพฤติกรรมไปในทิศทางที่ ถูกต้องในการเผชิญกับสิ่งที่ท้าทายที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพและกล่าวถึงองค์ ประกอบของทักษะชีวิตไว้ 10 องค์ประกอบ จัดเป็น 5 กลุ่ม และจัดแบ่งตามพฤติกรรมกร เรียนรู้ได้ 3 ด้านดังนี้

ด้านพุทธิพิสัย ได้แก่ ความคิดสร้างสรรค์และความคิดวิเคราะห์วิจารณ์

ด้านจิตพิสัย ได้แก่ ความตระหนักรู้ในตนและความเห็นใจผู้อื่น

ด้านทักษะพิสัย 3 กลุ่ม ได้แก่ การสร้างสัมพันธภาพและการสื่อสาร

การตัดสินใจและการแก้ไขปัญหา

การจัดการกับอารมณ์และความเครียด

ในประเทศไทยมีการปรับเปลี่ยนโดยจัดความคิดสร้างสรรค์ ความคิด วิเคราะห์ วิจารณ์ เป็นองค์ประกอบร่วมและเป็นฐานของทุกองค์ประกอบ จัดความตระหนักรู้ในตนเองและความเห็นใจผู้อื่นเป็นด้านจิตพิสัย โดยเพิ่มเจตคติอีก 1 คู่คือ ความภูมิใจในตนเองและความรับผิดชอบต่อสังคม ส่วนที่เหลืออีก 3 คู่ เป็นด้านทักษะพิสัย ทั้งนี้เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทยที่อยู่ในช่วงเปลี่ยนแปลงและสับสนในด้านเจตคติ และค่านิยม

องค์ประกอบของทักษะชีวิตด้านพุทธิพิสัย ที่เป็นองค์ประกอบร่วม ได้แก่

- ความคิดวิเคราะห์วิจารณ์ (critical thinking) เป็นความสามารถที่จะวิเคราะห์ แยกแยะข้อมูลข่าวสาร ปัญหาและสถานการณ์ต่าง ๆ รอบตัว

- ความคิดสร้างสรรค์ (creative thinking) เป็นความสามารถในการคิดออกไปอย่างกว้างขวางโดยไม่ยึดติดอยู่ในกรอบ

องค์ประกอบของทักษะชีวิตด้านจิตพิสัยคือ เจตคติ ประกอบด้วยองค์ประกอบ 2 คู่คือ

คู่ที่ 1 ได้แก่ ความตระหนักรู้ในตนเองและความเห็นใจผู้อื่น

คู่ที่ 2 ได้แก่ ความภูมิใจในตนเองและความรับผิดชอบต่อสังคม

- ความตระหนักรู้ในตนเอง (self awareness) เป็นความสามารถในการค้นหาและเข้าใจจุดเด่นจุดด้อยของตนเองและความแตกต่างจากบุคคลอื่นไม่ว่าจะในแง่ความสามารถ เพศ วัย ระดับการศึกษา ศาสนา สีผิว ท้องถิ่น สุขภาพ ฯลฯ

- ความเห็นใจผู้อื่น (empathy) เป็นความสามารถในการเข้าถึงความรู้สึกและเข้าใจบุคคลอื่นที่แตกต่างจากเราไม่ว่าจะในด้านเพศ วัย ระดับการศึกษา ศาสนา สีผิว สุขภาพ ฯลฯ

- ความภูมิใจในตนเอง (self esteem) เป็นความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า เช่น ความมีน้ำใจรู้จักให้รู้จักรับ ค้นพบและภูมิใจในความสามารถด้านต่างๆของตนเอง เช่น ความสามารถด้านสังคม ดนตรี กีฬา ศิลปะ ฯลฯ โดยมีได้มุ่งสนใจอยู่แต่เรื่องรูปร่าง หน้าตา เสน่ห์หรือความสามารถทางเพศ การเรียนเก่ง ฯลฯ เท่านั้น

- ความรับผิดชอบต่อสังคม (social responsibility) หมายถึง ความรู้สึกที่ตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและมีส่วนรับผิดชอบต่อสังคมหรือเรื่องของสังคม ความรับผิดชอบต่อสังคมมีส่วนสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับความภูมิใจในตนเองเพราะหากคนเรามีความภูมิใจในตน เหล่านี้ก็มีแรงจูงใจที่จะทำดีกับผู้อื่นและสังคม

องค์ประกอบของทักษะชีวิตด้านทักษะพิสัย หรือทักษะประกอบด้วยองค์ประกอบ

3 คู่คือ

คู่ที่ 1 การสร้างสัมพันธภาพและการสื่อสาร

คู่ที่ 2 การตัดสินใจและแก้ไขปัญหา

คู่ที่ 3 การจัดการกับอารมณ์และความเครียด

- ทักษะการสร้างสัมพันธภาพและการสื่อสาร (interpersonal relationship and communication skill) เป็นความสามารถในการใช้คำพูดและภาษาท่าทาง เพื่อสื่อสารความรู้สึกนึกคิดของตนและความสามารถในการรับรู้ความรู้สึกนึกคิดของอีกฝ่าย ไม่ว่าจะในเรื่องการแสดงความต้องการ ความชื่นชม การสร้างสัมพันธภาพ ฯลฯ

- ทักษะการตัดสินใจและแก้ไขปัญหา (decision making and problem solving skill) เป็นความสามารถในการรับรู้ปัญหา สาเหตุของปัญหา การหาทางเลือก วิเคราะห์ข้อดีข้อเสียของแต่ละทางเลือก ประเมินทางเลือก ตัดสินใจเลือกทางแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

- ทักษะการจัดการกับอารมณ์กับความเครียด (coping with emotion and stress skill) เป็นความสามารถในการประเมินอารมณ์ รู้เท่าทันอารมณ์ว่ามีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของตน เลือกใช้วิธีจัดการกับอารมณ์ที่เกิดขึ้นได้เหมาะสมและเป็นความสามารถที่จะรู้สาเหตุของความเครียด เรียนรู้วิธีการควบคุมระดับของความเครียด รู้วิธีผ่อนคลายและหลีกเลี่ยงสาเหตุพร้อมทั้งเบี่ยงเบนพฤติกรรมไปในทางที่พึงประสงค์

เจตคติ เป็นความคิดความเชื่อที่มีความรู้สึกเป็นองค์ประกอบ ดังนั้นการสอนเจตคติ มี 2 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นสร้างความรู้สึกโดยใช้สื่อหรือกิจกรรมสร้างความรู้สึก การเปิดเผยตนเอง

2. ขั้นจัดระบบความคิดความเชื่อโดยการอภิปรายข้อขัดแย้ง สรุปและประยุกต์แนวคิด กรมอนามัย (2538 อ้างถึงใน จงกลณี ดุษฎีเจริญ 2545 : 68) ได้กล่าวถึงทักษะในการปฏิเสธไว้ว่า การปฏิเสธเป็นสิทธิส่วนบุคคลที่ทุกคนควรยอมรับได้ โดยไม่เสียสัมพันธภาพในหมู่เพื่อน เพื่อหลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่ไม่มีประโยชน์หรือเกิดผลกระทบในแง่ลบตามมา

ในการที่บุคคลจะยอมรับหรือปฏิเสธการชักจูงจากผู้อื่นนั้นมี 3 ลักษณะ คือ (Napier and Gershienfield อ้างถึงใน วีรวรรณ สุธีร์ไกรลาศ 2536 : 20-21)

1. ยอมรับการชักจูงโดยการทำตามบรรทัดฐานของกลุ่ม (conformity) เป็นการทำตามกลุ่ม โดยไม่ได้มีการชักจูงหรือขอร้องแต่ทำตามเนื่องมาจากอิทธิพลของกลุ่ม ในสถานการณ์ที่มีความกดดันหรือบังคับให้ทำตามระเบียบของกลุ่ม การทำตามในลักษณะนี้จะมีมากขึ้นเมื่อกลุ่มใหญ่ขึ้น สมาชิกในกลุ่มเกิดความรู้สึกว่าถูกบังคับและได้รับการกระตุ้นบ่อยครั้ง

2. การยอมทำตาม การชักจูงหรือการขอร้องจากผู้อื่น (compliance) โดยไม่มีการบังคับซึ่งเป็นการชักจูงหรือขอร้องให้บุคคลอื่นกระทำในสิ่งที่ชอบหรือไม่ชอบอย่างชัดเจน การ

ชักจูงให้ทำในลักษณะนี้ ผู้ถูกชักจูงจะรู้สึกว่าเป็นการยากที่จะปฏิเสธ บางครั้งอยากต่อต้านและมักจะรับการชักจูงจากผู้ที่มีความสัมพันธ์มาก่อนเพื่อหวังผลตอบแทน

3. การยอมรับการชักจูง หรือการขอร้องจากผู้ที่มิอำนาจเหนือกว่า (obedience) เป็นการยอมทำตามต่อการชักจูงในทางลบทั้งทางร่างกายและจิตใจซึ่งเกิดขึ้นตั้งแต่วัยเด็ก เด็กจะได้รับการเรียนรู้จากการเชื่อฟังพ่อแม่และการเชื่อฟังจะมีมากหากเป็นคำขอร้องจากผู้มีอำนาจเหนือตน

การฝึกทักษะการปฏิเสธขั้นต้น เป็นทักษะที่สามารถฝึกปฏิบัติได้ด้วย 3 องค์ประกอบดังนี้ (ทักษะชีวิตในโรงเรียน 2539 : 45)

1. การแสดงความรู้สึกประกอบเหตุผล ซึ่งสามารถโต้แย้งได้มากกว่าการให้เหตุผลธรรมดา
2. การปฏิเสธ เป็นการแสดงออกถึงสิทธิของตนที่จะไม่เห็นด้วย
3. การขอความเห็นใจอีกฝ่าย และขอบคุณเมื่อเขายอมรับเป็นการปฏิเสธด้วยความนุ่มนวล โดยคำนึงความรู้สึกของอีกฝ่ายเพื่อรักษาสัมพันธภาพ

หากปฏิเสธไม่ได้ผล คู่สนทนายังยืนยันความต้องการเดิมของตน โดยอาจจะใช้การเข้าชี้หรือการสบประมาทอาจใช้กระบวนการอย่างหนึ่งอย่างใดต่อไปนี้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์

1. ปฏิเสธตรง ๆ ยืนยันปฏิเสธเพื่อสิทธิของตน
2. ต่อรองหากิจกรรมอื่นมาทดแทน
3. ผลัดผ่อนอีกระยะเวลาเพื่อให้ผู้ชวนเปลี่ยนความตั้งใจ

นอกจากแนวคิดต่างๆ ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ยังมีทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยทางครอบครัวและความสามารถทางอารมณ์ของวัยรุ่นดังนี้

4. ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.1 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

4.1.1 ทฤษฎีมนุษยนิยม (humanistic theory) นักจิตวิทยาสาขานี้สนใจในเรื่องความสามารถและศักยภาพของมนุษย์ การเจริญเติบโต ความต้องการขั้นพื้นฐานและความรับผิดชอบ โดยนักจิตวิทยาในกลุ่มนี้เชื่อว่าบุคคลมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอโดยตนเองเป็นผู้ควบคุมชีวิตตนเอง ตัดสินใจด้วยตนเองว่าจะทำอะไรหรือจะเป็นอะไรมากกว่าจะปล่อยให้คนอื่นหรือสิ่งแวดล้อมมาเป็นผู้ตัดสินใจ มนุษย์มีอิสระ เสรีภาพมีธรรมชาติใฝ่ดีมีความปรารถนาที่จะรู้จักตนเองและความสามารถเฉพาะตัวของตน นอกจากนี้ยังมีความรับผิดชอบต่อชีวิตและการกระทำของตนเอง รวมถึงมีความสามารถในการแก้ไขปัญหาชีวิตของตน นักจิตวิทยาในสาขานี้ที่สำคัญได้แก่ อับราฮัม

มาสโลว์ (Abraham Maslow) และ คาร์ล โรเจอร์ส (Carl Rogers) (กิตติพัฒน์ นนทปัทมะคุลย์ 2545 : 14-17)

มาสโลว์ เชื่อว่า พฤติกรรมมนุษย์ทุกรูปแบบเกิดจากแรงจูงใจของตัวเองซึ่งแต่ละคนมีแตกต่างกัน แรงจูงใจที่ต่างกันทำให้บุคคลมีบุคลิกภาพไม่เหมือนกัน บุคคลมีสัญชาตญาณที่จะพัฒนาเพื่อมุ่งไปสู่ความเข้าใจตนเองอย่างแท้จริง และเชื่อว่าการที่คนเรามีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมนั้นเกิดจากสิ่งแวดล้อมมากกว่าที่จะเกิดจากสัญชาตญาณสืบทอดกันมา หัวใจสำคัญในการศึกษาเรื่องบุคลิกภาพคือ การศึกษาเกี่ยวกับขบวนการตอบสนองความต้องการสัญชาตญาณของเรา ซึ่งจะเริ่มด้วยความต้องการขั้นพื้นฐานคือ ความต้องการทางด้านร่างกาย ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย ถ้าความต้องการเหล่านี้ได้รับการตอบสนองก็จะพัฒนาไปสู่ความต้องการที่สูงกว่าต่อไป

มาสโลว์ เชื่อว่า บุคลิกภาพของบุคคลจะพัฒนาไปตามลักษณะของแรงจูงใจ ซึ่งมีการพัฒนาไปตามลำดับขั้นตอน 5 ขั้นตอนดังนี้

1. ความต้องการทางด้านร่างกาย (physiological needs) เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานเพื่อการอยู่รอด เช่น ความต้องการน้ำ อาหาร อากาศ ที่อยู่อาศัย มนุษย์ต้องการได้รับตอบสนองความต้องการทางด้านร่างกายที่เพียงพอก่อนจึงจะพัฒนาความต้องการลำดับอื่น ๆ ตามมา

2. ความต้องการทางด้านความมั่นคงปลอดภัย (safety needs) ซึ่งจะเห็นตัวอย่างได้ชัดในเด็กเล็กที่ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ นอกจากเด็กต้องการตอบสนองทางด้านร่างกายแล้วเด็กยังต้องการความปลอดภัย ความมั่นคง เช่น เมื่อเด็กได้ยินเสียงดังเกินไปแสงสว่างมากหรือโดนของร้อน เด็กจะแสดงความรู้สึกไม่ปลอดภัยหรือไม่มั่นคง เช่น แสดงความตื่นกลัวร้องเสียงดัง มาสโลว์เชื่อว่า เมื่อความต้องการอันดับแรกได้รับการตอบสนองแล้วต่อมาจะเกิดความต้องการที่จะรักษาชีวิตและทรัพย์สินของตนให้มั่นคงปลอดภัย ถ้าความต้องการขั้นนี้ไม่ได้รับการตอบสนองมนุษย์จะเกิดอาการประสาทผวาหรืออาการโรคประสาท โดยเฉพาะพวกย้ำคิดย้ำทำที่เกิดจากความรู้สึกว่าตนเองไม่ปลอดภัย

3. ความต้องการเป็นเจ้าของและความต้องการความรัก (belongingness and love needs) ความต้องการมีสัมพันธ์กับคนอื่น อยู่ร่วมกับคนอื่น ถ้าคนเราไม่มีเพื่อนจะรู้สึกโดดเดี่ยวและคนเราทุกคนต้องการเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับความรัก

4. ความต้องการการยอมรับจากตนเองและผู้อื่น (esteem needs) ซึ่งจะทำให้รู้สึกว่าตนเองมีคุณค่ามีความสามารถได้รับความนิยมนับและยอมรับจากผู้อื่น ทำให้มีความมั่นใจมากขึ้น

5. ความต้องการความเป็นมนุษย์โดยสมบูรณ์ (self actualization) คือ การตระหนักรู้ความสามารถสูงสุดของตนเองและสามารถทำสิ่งต่างๆ ได้ตามศักยภาพที่เขามีอย่างเต็มที่พัฒนาตน

เองอยู่ตลอดเวลาและทุกคนสามารถที่จะพัฒนาตนเองไปให้ถึงความพอใจขั้นสูงสุดในชีวิตได้ถ้าเขาทำอะไรเต็มตามศักยภาพของเขา

คาร์ล โรเจอร์ส เป็นนักทฤษฎีบุคลิกภาพแนวมนุษยนิยม ที่ศึกษาบุคลิกภาพของมนุษย์จากส่วนที่เป็นประสบการณ์เฉพาะตัวบุคคล ซึ่งรวมความรู้สึกและทัศนคติของบุคคลที่มีต่อโลก ต่อชีวิตต่อตนเองและต่อสังคมสิ่งแวดล้อม มุ่งกล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาบุคลิกภาพโดยเสนอแนวคิดเรื่องตัวตนของบุคคลเป็นแนวคิดใหญ่ในทฤษฎีบุคลิกภาพเรียกว่า ทฤษฎีตัวตน (self theory) โดยมีประเด็นหลักคือ

มนุษย์ทุกคนมีตัวตน 3 แบบ ได้แก่

1. ตนที่ตนมองเห็น (self concept) คือ ภาพของคนที่มองเห็นว่าตนเป็นคนอย่างไร มีความสามารถ ความถนัด ลักษณะเฉพาะตนอย่างไร ซึ่งจะรับรู้และมองเห็นสิ่งที่ตนเองเป็นในหลายแง่มุม

2. ตนตามที่เป็นจริง (real self) คือ สิ่งที่เป็นจริงลักษณะที่เป็นไปตามข้อเท็จจริง เช่น เป็นคนอ่อนโยน โดยตัวเราอาจจะไม่คิดว่าตนเองเป็นคนอ่อนโยน แต่คนอื่นมองเห็นความอ่อนโยนที่อยู่ในตัวเราเป็นต้น

3. ตนตามอุดมคติ (ideal self) คือ ตัวตนที่ปรารถนาอยากมีอยากเป็น แต่ในสภาวะปัจจุบันยังไม่ไปถึงที่ปรารถนา

ถ้าตนที่ตนมองเห็นกับตนตามที่เป็นจริงมีความแตกต่างกันมาก บุคคลผู้นั้นจะมีแนวโน้มเป็นบุคคลที่ก่อปัญหาให้แก่ตนเองและผู้อื่น แต่ถ้าตนที่ตนมองเห็นตรงกับตนที่เป็นจริงบุคคลจะมีความมั่นคงของอารมณ์และบุคลิกภาพ (ศรีเรือน แก้วกังวาล 2539 : 123-126)

โรเจอร์ส เชื่อว่า คนเราจะพัฒนาบุคลิกภาพไปทางใดขึ้นอยู่กับว่า เขามีการรับรู้เกี่ยวกับตนเองอย่างไร โดยสิ่งที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ตนเอง คือ

1. ความสามารถในการรับรู้ของบุคคลนั้นซึ่งขึ้นอยู่กับพัฒนาทางร่างกาย เช่น ประสาทสัมผัสต่างๆ รวมถึงความสามารถทางสมองในการรวบรวมข้อมูลต่างๆ

2. ประสบการณ์จากสิ่งแวดล้อมของแต่ละบุคคล ซึ่งสิ่งแวดล้อมจะมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอตั้งแต่แรกเกิด บุคคลจึงได้รับประสบการณ์เหล่านั้นในการพัฒนาโครงสร้างการรับรู้เกี่ยวกับตนเองและสิ่งแวดล้อมยังมีผลต่อค่านิยมและทัศนคติของบุคคลด้วย

3. การปรับตัวของแต่ละบุคคล โดยการปรับตัวของแต่ละคนขึ้นอยู่กับประสบการณ์เก่าและการเรียนรู้ของเขาว่าตรงสภาพตามความเป็นจริงแค่ไหน โรเจอร์สเชื่อว่าถ้าบุคคลสามารถรับรู้ตามสภาพความเป็นจริง บุคคลนั้นจะปรับตัวได้ดีเพราะเขาสามารถยอมรับตนเองได้ในทุก ๆ ด้านการที่บุคคลสามารถปรับตัวได้ดี เนื่องจากเขารู้จักยึดหยุ่นและยอมรับประสบการณ์ใหม่ได้

ตามแนวคิดของโรเจอร์ส บุคลิกภาพของบุคคลจะพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปตามความสามารถในการรับรู้ของบุคคลตามประสบการณ์ที่บุคคลนั้นได้รับ และความสามารถในการปรับตัวของแต่ละบุคคล

4.1.2 ทฤษฎีการเรียนรู้เชิงสังคม ทฤษฎีการเรียนรู้เชิงสังคม (social - learning theory) เป็นทฤษฎีผสมระหว่างทฤษฎีพฤติกรรมนิยมและพัฒนาการทางความคิด หลักการที่สำคัญของทฤษฎีนี้ (ศรีเรือน แก้วกังวาล 2540 : 49-50) ได้แก่

1. พฤติกรรมส่วนมากของบุคคลเกิดจากการเรียนรู้โดยมีตัวแบบสำหรับเลียนแบบ
2. มนุษย์มีศักยภาพแห่งการนึกคิด รู้จักสร้างและใช้สัญลักษณ์ รู้จักเห็นและค้นหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่างๆ ที่หนุนให้เกิดพฤติกรรมและพัฒนาการ
3. การเสริมแรงมีบทบาทสำคัญต่อการเรียนรู้ แต่บุคคลอาจรับหรือปฏิเสธการเสริมแรงนั้นๆ ดังนั้นผู้เรียนจึงมีความสำคัญเหนือการเสริมแรง กระบวนการทางความคิดของบุคคลมีอิทธิพลเหนือพฤติกรรมและเหนือกว่าการเสริมแรง
4. การเรียนรู้ใด ๆ เกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไขของสังคมหลายประเภท ซึ่งสัมพันธ์กันอย่างซับซ้อน ฉะนั้นกฎการเรียนรู้แบบคลาสสิกและลงมือกระทำมีขีดจำกัดในการอธิบายพฤติกรรมการเรียนรู้และพัฒนาการของมนุษย์ด้านต่าง ๆ
5. ทฤษฎีที่มีฐานแนวคิดจากการทดลองกับสัตว์ ไม่สามารถนำมาใช้กับมนุษย์ได้เต็มร้อยเพราะมนุษย์มีชีวิตทางสังคมที่แตกต่างจากสัตว์
6. การเรียนรู้โดยการสังเกต มีความสำคัญยิ่งกว่าการเสริมแรงทางบวกหรือการทำโทษ

นักทฤษฎีกลุ่มนี้ให้ข้อสังเกตว่า เด็กเรียนรู้พฤติกรรมหลายอย่าง เช่น ภาษาพูด ความก้าวร้าว จริยธรรม วิธีคิด วิธีพูดและอื่น ๆ โดยการสังเกตผู้ใกล้ชิด อาทิ พ่อแม่และเลียนแบบวิธีคิด วิธีแสดงออกจากเขาเหล่านั้น โดยที่การสังเกตและกระบวนการความคิดทำงานร่วมกัน กล่าวคือ เมื่อบุคคลสังเกตผู้ที่เขาเลือกเป็นแบบอย่างก็จะพยายามเลือกพฤติกรรมต่างๆ ที่เขาต้องการเลียนแบบเพื่อทำตามกระบวนการสังเกต การเลือกและการทำตามเกิดขึ้นควบคู่กันไปกับระบบความคิด เช่น การตั้งความสนใจ การคัดเลือก การจดจำและการรวบรวมข้อมูลเป็นต้น

ในขณะที่นักคิดกลุ่มพฤติกรรมนิยมเห็นว่าสิ่งแวดล้อมเป็นตัวแปรสำคัญในพัฒนาการของบุคคล แต่นักคิดกลุ่มนี้เห็นเพิ่มเติมว่า บุคคลมีศักยภาพในการจัดการกับสิ่งแวดล้อมมิใช่เป็นฝ่ายที่รับอิทธิพลอย่างเดียวเมื่อเปรียบเทียบแนวคิดนี้กับกลุ่มทฤษฎีรู้คิดแล้วทฤษฎีนี้สนใจ

กระบวนการเรียนรู้ของมนุษย์ยิ่งกว่ากระบวนการความคิดกล่าวนักจิตวิทยาปัจจุบันมีความนิยมชมชื่นทฤษฎีการเรียนรู้เชิงสังคมยิ่งกว่าทฤษฎีพัฒนาการทางความคิดต่าง ๆ

4.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมวัยรุ่นและครอบครัว

จารุวรรณ ตั้งศิริมงคล (2530 : 42) ได้ศึกษาถึงสุขภาพจิตและการปรับตัวของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนรัฐบาลในกรุงเทพมหานคร จำนวนนักเรียน 610 คน โดยใช้แบบสำรวจแบบปัญหาการปรับตัว (Mooney Problem Check list) พบว่าโดยส่วนรวมมีปัญหาทางการเรียนมากที่สุด รองลงมาคือ ปัญหาด้านอนาคต เกี่ยวกับอาชีพและการศึกษาและปัญหาการปรับตัวทางอารมณ์และส่วนตัว วัยรุ่นประสบปัญหาการปรับตัวหลายประการ เช่น การปรับตัวด้านการเรียน ปัญหาด้านอนาคต อาชีพและการศึกษาปัญหาการปรับตัวทางอารมณ์และส่วนตัวเป็นต้น ซึ่งวัยรุ่นประสบปัญหาการปรับตัวด้านต่าง ๆ อันเนื่องมาจากมีการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา สังคม อารมณ์และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการปรับตัวของวัยรุ่น ได้แก่ วัยรุ่น ครอบครัว โรงเรียนและสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัวของวัยรุ่น

อัญชลี ศิลาเกษ กัลยา อันชื่น และพัชราพร ลือไชสง (2539) ศึกษาถึงลักษณะความสัมพันธ์ในครอบครัว ที่ส่งเสริมสุขภาพจิตของนักเรียนมัธยมในเขตเมืองอุบลราชธานี ผลการวิจัยพบว่า ครอบครัวนักเรียนหญิงมีลักษณะความสัมพันธ์ในครอบครัวดีกว่าครอบครัวของนักเรียนชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นักเรียนที่อาศัยอยู่กับบิดามารดานั้นมีลักษณะความสัมพันธ์ภายในครอบครัวดีกว่านักเรียนที่อาศัยอยู่กับญาติ หอพักและครอบครัวแตกแยกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ลักษณะความสัมพันธ์ที่มีการแสดงถึงความรักความผูกพันหรือความเอื้ออาทรภายในครอบครัว การให้อิสระต่อกัน การแสดงน้ำใจเอื้ออาทรต่อกันและการมีประชาธิปไตยในครอบครัว มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับภาวะสุขภาพจิตของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ศิริพร หลิมศิริวงศ์ (2511) ได้ทำการวิจัยเรื่องปัญหาครอบครัวที่ทำให้เด็กต้องมาอยู่ในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กกลางพบว่า ปัญหาสัมพันธภาพภายในครอบครัวนั้นเป็นสิ่งผลักดันให้เด็กต้องหนีออกนอกบ้านและคบเพื่อนเลว จนในที่สุดก็กระทำผิดกฎหมาย ความเป็นอยู่ในครอบครัวทำให้เด็กต้องทำเช่นนั้น อาทิบิดามารดาหย่าร้างกัน การมีคู่มือใหม่ของบิดามารดา เด็กขาดการอบรม ขาดความรัก บางครอบครัวเด็กเป็นที่ระบายอารมณ์ที่ไม่ดีของบิดา

โกสุม เศรษฐาวงศ์ (2532 : 41 – 42) กล่าวถึงทฤษฎีพัฒนาการทางบุคลิกภาพของพรอยด์ (Psychosexual Development theory) ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาบุคลิกภาพของวัยรุ่นว่า วัยรุ่นเป็นวัยที่สำคัญสำหรับการเสริมสร้าง หรือปรับเปลี่ยนบุคลิกภาพและพฤติกรรม วัยนี้บุคลิกภาพจะถูกสร้างเสร็จสมบูรณ์ ถ้าปล่อยให้เวลาผ่านไป บุคลิกภาพใดที่เกิดขึ้นแล้ว จะแก้ไขเปลี่ยนแปลงได้ยาก ฉะนั้นบิดามารดาและผู้ที่เกี่ยวข้องกับวัยรุ่น ต้องมีความรู้ มีความเข้าใจในปัญหา

พัฒนาการและการปรับตัวของวัยรุ่น เพื่อจะได้ช่วยกันเสริมสร้างปรับเปลี่ยนบุคลิกภาพของวัยรุ่น ให้เจริญพัฒนาไปเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ เป็นที่ต้องการของสังคม ฟรอยด์ ยังกล่าวไว้ว่า สาเหตุและความผิดปกติทางบุคลิกภาพและพฤติกรรมของวัยรุ่นเกิดจากการเสียดุลแห่งตัวตนในบุคคล (Ego) ไม่สามารถปรับให้เกิดความพอดีระหว่างความต้องการตามสัญชาตญาณและถูกดำเนินโดย มโนธรรม (Super Ego) และก่อให้เกิดความขัดแย้งขึ้นซึ่งบุคคลจะใช้กลไกป้องกันทางจิตเป็นทางออกเพื่อแก้ปัญหาและผู้ที่มีบุคลิกภาพผิดปกติมักใช้กลไกทางจิตไม่เหมาะสมทำให้สังคมไม่ยอมรับ

จันทร์ชนก โยธินัชชาวาล (2540 : 4-5) กล่าวว่า วัยรุ่นเป็นวัยซึ่งกำลังเปลี่ยนจากความเป็นเด็ก เข้าสู่ผู้ใหญ่ การปรับตัวของวัยรุ่นจึงถูกอิทธิพลของครอบครัวสะสมมาโดยตลอด ดังนั้นครอบครัวจึงมีอิทธิพลต่อสุขภาพจิตเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะในสังคมและวัฒนธรรมไทย ซึ่งเด็กจะผูกพันกับครอบครัวและบิดามารดาจนถึงวัยผู้ใหญ่ ครอบครัวที่ดีจะเป็นเสมือนเกราะที่คอยปกป้องลูกๆ ในยามที่วัยรุ่นยังมีการรับรู้ที่อาจเบี่ยงเบนไป หรือเกิดความลี้ภัยสับสน อันนำมาสู่การตัดสินใจผิดๆซึ่งสภาพครอบครัวที่พบว่ามักมีปัญหาได้แก่ ครอบครัวที่เข้มงวดเกินไปหรือปล่อยปละละเลยเกินไป ทำให้วัยรุ่นเป็นผู้ที่ต้องตัดสินใจในการแก้ปัญหาเอง โดยครอบครัวที่เข้มงวดมักเกิดจากการที่ผู้ปกครองตั้งความหวังกับลูกๆไว้สูง อาจจะเนื่องมาจากการที่ตนเองเคยประสบความสำเร็จ จึงต้องการให้ลูกประสบความสำเร็จเช่นเดียวกัน หรืออาจจะเกิดจากการที่ตนเองไม่ประสบความสำเร็จ ตามที่คาดหวังเมื่อตนเองมีปัจจัยสนับสนุนเพียงพอจึงต้องการให้ลูกเป็นเสมือนตัวแทนของตน ส่วนครอบครัวที่ปล่อยปละละเลยหรือมีปัญหาทะเลาะเบาะแว้งระหว่างพ่อแม่ เป็นแบบที่ละเลยความสนใจต่อลูกตนเอง สนใจแต่ตนเองเป็นหลัก มีปัญหาต่าง ๆ ของตนเองมาก จนไม่มีเวลาที่จะมาใส่ใจลูกๆโดยมีข้ออ้างต่าง ๆ นานา เมื่อครอบครัวมีปัญหา แหล่งที่พักทางใจ แหล่งที่เคยสนับสนุนและเป็นกำลังใจให้วัยรุ่นก้าวเดินต่อไป เมื่อประสบปัญหาที่สูญสิ้นไป วัยรุ่นต้องแสวงหาด้วยตนเอง หรือจากแหล่งอื่น ๆ นอกจากครอบครัว

กล่าวโดยสรุป ลักษณะการเปลี่ยนแปลงในวัยรุ่นเป็นไปในทางที่สับสน โดยเฉพาะจิตใจและอารมณ์ มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากและไม่คงที่ เป็นระยะที่วุ่นวายใจมากเนื่องจากเป็นระยะหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิต ไม่ทราบจะวางตนให้เหมาะสมอย่างไร จึงเป็นผลทำให้มีพฤติกรรมแปลก ๆ นอกจากนี้วัยรุ่นยังมีความคิดเห็นเป็นของตนเอง เริ่มแสดงความคิดเห็นออกมาในรูปของการโต้แย้ง ซึ่งคุณลักษณะต่างๆ เหล่านี้อาจปรากฏในสายตาของผู้ใหญ่ในลักษณะที่เห็นเป็นทางลบ และก่อให้เกิดการขัดแย้งกับบิดามารดา หรือผู้ใหญ่ได้ง่าย

สังวาล สมสนิท (2518 อ้างถึงใน พรรณนิพา เนื่องทวิ 2539 : 14) จากการศึกษาเกี่ยวกับความขัดแย้งกับบิดามารดาของเด็กวัยรุ่นตอนกลางและวัยรุ่นตอนปลาย พบว่า วัยรุ่นที่บิดามารดาอยู่ด้วยกันมีความขัดแย้งกับบิดามารดาน้อยกว่าวัยรุ่นที่บิดามารดาหย่าร้างกัน ที่เป็นเช่นนี้

อาจเนื่องมาจากการที่บุตร ได้อยู่ในครอบครัวที่อยู่กันพร้อมหน้าพร้อมตาทั้งบิดามารดาจะทำให้บุตรมีความรู้สึกที่อบอุ่น ไม่มีปมด้อยและอาจแสดงออกมาให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่ดีโดยไม่ดีร้ายหรือมีพฤติกรรมต่อต้าน บุตรอาจมีความพอใจที่บิดามารดารักใคร่กลมเกลียวและทำให้บรรยากาศภายในบ้านดีไปด้วย นอกจากนี้พบว่า รายได้ของครอบครัวเป็นปัจจัยหนึ่ง ที่มีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ระหว่างบุตรกับบิดา ซึ่งจะได้จากรายได้ของบิดาอย่างเดียวยังไม่ได้จำเป็นต้องนำรายได้ของมารดาาร่วมพิจารณาด้วย ทั้งนี้เพราะในสังคมเมืองดังกล่าวเช่น กรุงเทพมหานคร เงินหมายถึงอำนาจในการที่จะได้มาซึ่งทุกสิ่งทุกอย่าง ถ้าครอบครัวใดมีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดี ก็อาจทำให้สภาพแวดล้อมหรือบรรยากาศในครอบครัวดี และมีผลทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวดีตามไปด้วย

โสภา ชูพิกุลชัย และคณะ (2530 อ้างถึงใน จันทร์ชนก โยธินชัชวาล 2540 : 55)

ได้ศึกษาสภาวะแวดล้อมที่มีผลต่อสุขภาพจิตของวัยรุ่นในเขตเมืองโดยการใช้แบบสอบถามและสัมภาษณ์จากกลุ่มตัวอย่างจากจังหวัดที่เป็นตัวแทนของภาค ตามเกณฑ์การแบ่งของกรมการแพทย์ จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 6,000 คน ผลจากการศึกษา พบว่า เด็กวัยรุ่นส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยว ผู้ตัดสินใจในครอบครัว คือ พ่อบุคคลที่วัยรุ่นปรึกษาเมื่อมีปัญหา คือ แม่เด็กวัยรุ่นมีความรู้สึกผูกพันสนิทสนมกับเพื่อนต้องการความช่วยเหลือและต้องการคำปรึกษาจากเพื่อน จากการศึกษาพบว่า เด็กวัยรุ่นที่มาจากรอบครัวเดี่ยว จะมีค่าเฉลี่ยของทัศนคติที่มีต่อญาติพี่น้องในระดับต่ำ นอกจากนี้ยังพบว่า วัยรุ่นที่มาจากรอบครัวที่พ่อแม่อยู่ด้วยกัน จะมีทัศนคติต่อตนเองรวมทั้งความรู้สึกต่อพ่อแม่ และสังคมในทางบวก

เฟอร์แมน และ เบอร์เมสเตอร์ (Furman and Buhrmester 1992 : 104) ได้รวบรวมทฤษฎีและงานวิจัยต่าง ๆ ที่ผ่านมา นำมาสรุปเป็นภาพรวมของสัมพันธภาพระหว่างวัยรุ่นกับพ่อแม่ไว้ว่า ช่วงวัยรุ่น สัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่ลูกจะเป็นในลักษณะมีการสนับสนุนน้อยและมีข้อขัดแย้งมากเมื่อเปรียบเทียบกับช่วงก่อนวัยรุ่น และเมื่อพิจารณาตลอดระยะเวลาของการเป็นวัยรุ่นพบว่า วัยรุ่นตอนต้น จะมีความขัดแย้งกับพ่อแม่มากที่สุดและค่อย ๆ ลดลงไปจนถึงวัยรุ่นตอนปลายความขัดแย้งจะลดลงกลายเป็นการทอดไมตรีในที่สุด ซึ่ง บลอส (Blos 1967 อ้างถึงใน Furman and Buhrmester 1992 : 104) อธิบายว่า ลักษณะดังกล่าวเป็นการแยกตัวเพื่อความเป็นส่วนตัวของวัยรุ่นในวัยรุ่นตอนต้นนั้นจะมีข้อขัดแย้งกับพ่อแม่มากเนื่องจาก วัยรุ่นพยายามที่จะสร้างความเป็นตัวเอง โดยเริ่มจากการเพิ่มความเป็นตัวเองทางอารมณ์จากพ่อแม่ แต่ขณะเดียวกันตัวเขาเองก็ยังไม่สามารถทำหน้าที่ของการเป็นอิสระนี้ได้สมบูรณ์ ซึ่งวัยรุ่นจะพยายามเจรจาตกลงหาความเป็นอิสระและสัมพันธภาพที่มีอำนาจ ถึงบางครั้งพ่อแม่จะยอมรับ แต่ก็ยังมีการวิพากษ์วิจารณ์ และลง

โทษเด็กอยู่จึงเกิดช่องว่างระหว่างวัยกับพ่อแม่ขึ้น ต่อมาเมื่อร่างกายมีความสมดุลวัยรุ่นจะเริ่มมีอาการมันคงมากขึ้นสัมพันธ์ภาพในครอบครัวก็จะเริ่มดีขึ้น

นวรรตน์ ศรีชัยเพชร (2539 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง สัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่-ลูกกับรูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลของวัยรุ่น โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพของพ่อแม่ลูกกับรูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลของวัยรุ่น โดยมีกลุ่มตัวอย่างเป็นวัยรุ่นอายุ 11 - 19 ปีที่อาศัยอยู่กับพ่อแม่และกำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 6 ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 611 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน การวิเคราะห์ความแปรปรวนชนิดทางเดียว ผลการศึกษาพบว่า สัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่ - ลูก มีความสัมพันธ์ทางลบกับ รูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคล โดยใช้การแสดงออกแบบหลีกเลี่ยง และแบบใช้อำนาจบังคับ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และมีสัมพันธ์ทางบวกกับ รูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคล โดยใช้การแสดงออกแบบใช้ความอ่อนโยนแบบประนีประนอม และแบบหันหน้าเข้าหากัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ดวงเดือน พันธุมนาวิน และ งามตา วณิชานนท์ (2536 : 165 อ้างถึงใน ยิ่งยง ยุทธศักดิ์ 2539 : 42) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ลักษณะทางจิตและพฤติกรรมของนักเรียนวัยรุ่นที่อยู่ในสภาวะเสี่ยงในครอบครัวและทางป้องกัน โดยศึกษากับเด็กนักเรียนชายหญิงอายุตั้งแต่ 10 ถึง 17 ปี จำนวนทั้งสิ้น 4,590 คน ผลการศึกษาพบว่า เด็กนักเรียนจากครอบครัวที่มีฐานะค่อนข้างต่ำ ซึ่งมีจำนวน 1,509 คนคิดเป็นร้อยละ 33 นั้น เป็นเด็กที่ขาดบิดาหรือมารดาหรือไม่ได้อยู่กับบิดาและมารดา ซึ่งเรียกว่า ครอบครัวแตกแยกในจำนวนนี้ ร้อยละ 44 อยู่กับมารดา ร้อยละ 18 อยู่กับบิดา และอีกร้อยละ 38 ไม่ได้อยู่กับบิดาและมารดา นอกจากนี้ยังมีอีกร้อยละ 13 ของครอบครัวปกติที่จัดว่าเป็นครอบครัวที่เครียดมาก และผลการวิจัยยังพบว่า ครอบครัวที่แตกแยกที่มีบิดาหรือมารดาอยู่ตามลำพังกับเด็กจะมีผลเสียต่อจิตใจและพฤติกรรมของเด็กในหลายด้านมากที่สุด เด็กจะมีพฤติกรรมก้าวร้าวและเด็กที่อยู่ในครอบครัวเครียด จะมีผลเสียต่อจิตใจและพฤติกรรมของเด็กรุนแรงมากกว่าเด็กในครอบครัวแตกแยกทุกกรณี

ยิ่งยง ยุทธศักดิ์ (2539 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง พฤติกรรมทางสังคมของเด็กที่มีลักษณะครอบครัวและสัมพันธภาพในครอบครัวต่างกัน การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมาย คือ ประการที่ 1) เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมทางสังคมที่ไม่พึงประสงค์ของเด็กที่อยู่ในครอบครัวแตกแยก กับเด็กที่อยู่ในครอบครัวสมบูรณ์ ประการที่ 2) เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมทางสังคมที่พึงประสงค์ และพฤติกรรมทางสังคมที่ไม่พึงประสงค์ ของเด็กที่อยู่ในครอบครัวที่มีสัมพันธภาพที่ดีกับเด็กที่อยู่ในครอบครัวที่มีสัมพันธภาพไม่ดี ประการที่ 3) เพื่อศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างลักษณะครอบครัวและ

สัมพันธภาพในครอบครัว เมื่อตัวแปรตาม คือ พฤติกรรมทางสังคมที่พึงประสงค์และพฤติกรรมทางสังคมที่ไม่พึงประสงค์

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ เป็นเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 ในเขตอำเภอปากเกร็ด และอำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี ในสังกัดการประถมศึกษาจังหวัดนนทบุรี ปีการศึกษา 2538 จำนวน 200 คน โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 4 กลุ่ม กลุ่มละ 50 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามลักษณะครอบครัว แบบวัดสัมพันธภาพในครอบครัวจำนวน 3 ชุด และแบบวัดพฤติกรรมทางสังคม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ Two – Way Analysis of Variance หลังจากนั้นเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยใช้ Newman – Keuls Method ผลการศึกษาวิจัยพบว่า เด็กที่อยู่ในครอบครัวที่มีสัมพันธภาพดี มีพฤติกรรมทางสังคมที่พึงประสงค์มากกว่าเด็กที่อยู่ในครอบครัวที่มีสัมพันธภาพไม่ดีอย่างมีนัยทางสถิติที่ระดับ 0.01 และเด็กที่อยู่ในครอบครัวที่มีสัมพันธภาพดี มีพฤติกรรมทางสังคมที่ไม่พึงประสงค์น้อยกว่า เด็กที่อยู่ในครอบครัวที่มีสัมพันธภาพไม่ดีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

บริษัท ศูนย์วิจัยกสิกรไทย จำกัด (สยามรัฐ 2543 : 2 อ้างใน ปิยะวดี สิงห์พันธ์ 2544 : 44) ได้มีการสำรวจทัศนคติของเด็กและเยาวชนไทยในเขตกรุงเทพมหานคร เกี่ยวกับปัญหาทางด้านครอบครัว การศึกษาและสังคม ในช่วงระหว่างวันที่ 22 – 25 ธันวาคม 2542 จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 766 คน มีวัตถุประสงค์เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาที่เด็กและเยาวชนของไทยกำลังเผชิญอยู่ในขณะนั้น เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องทั้งพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ รวมทั้งภาครัฐที่ดูแลทางด้านสังคมและการศึกษาได้พิจารณาหาแนวทาง แก้ไขปัญหาและสร้างภูมิคุ้มกันแก่เยาวชนไทย จากการตอบแบบสอบถามพบว่า มีเพียงร้อยละ 10.4 ของเยาวชนไทยที่ประสบปัญหาทางครอบครัว แต่เมื่อพิจารณาถึงประเภทของปัญหาครอบครัวของเยาวชนพบว่า เป็นปัญหาทางด้านการทะเลาะเบาะแว้งกันในครอบครัว อาทิ ทะเลาะกับพ่อแม่พี่น้องคิดเป็นร้อยละ 31.1 รองลงมาคือ ปัญหาคนที่บ้านไม่เข้าใจร้อยละ 25.5 พ่อแม่ผู้ปกครองทะเลาะกันร้อยละ 21.7 นอกจากนี้ยังพบว่า เมื่อเยาวชนไทยประสบกับปัญหาต่าง ๆ ที่พึงในการให้คำปรึกษาชี้แนะที่เยาวชนไทยไว้ใจคือ พ่อแม่ผู้ปกครอง ในสัดส่วนที่สูงกว่าการปรึกษาเพื่อน ครู และแก้ปัญหาด้วยตัวเอง โดยเฉพาะปัญหาเกี่ยวกับครอบครัว ปัญหาการเงินและปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติดคิดเป็นร้อยละ 59.9 88.1 และ 62.6 ตามลำดับ

จงกลณี ต้อยเจริญ (2540 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องสัมพันธภาพของวัยรุ่นกับบิดามารดา การเห็นคุณค่าในตนเองกับการปรับตัวของวัยรุ่นตอนต้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพของวัยรุ่นกับบิดามารดา การเห็นคุณค่าของตนเองกับการปรับตัว กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียน ม. 1 – ม. 3 โรงเรียนสหศึกษาของรัฐบาล จำนวน 440 คน ผลการวิจัย

พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการปรับตัวของวัยรุ่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ การเห็นคุณค่าในตนเองและสัมพันธภาพของวัยรุ่นกับบิดามารดา

สาวตรี ทยานศิลป์ (2541 : บทคัดย่อ) ทำการศึกษาเรื่องอิทธิพลของครอบครัวต่อความภาคภูมิใจในตนเองของวัยรุ่น มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลของปัจจัยทางด้านครอบครัวที่มีต่อระดับความภาคภูมิใจในตนเองของวัยรุ่นไทยอายุระหว่าง 15 – 24 ปี ผลการวิจัยพบว่า วัยรุ่นส่วนใหญ่มีความภาคภูมิใจในตนเองระดับปานกลาง และปัจจัยด้านครอบครัวมีความสัมพันธ์เป็นนัยสำคัญทางสถิติกับความภาคภูมิใจในตนเองของวัยรุ่น ได้แก่ ความสัมพันธ์กับพ่อและแม่ ความใกล้ชิดผูกพันกับครอบครัว ลักษณะของการอบรมเลี้ยงดู บุคคลที่ให้การอบรมเลี้ยงดู และระดับการศึกษาของวัยรุ่น

เยทส์ (Yates 2000 : 3284) ได้ศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์และสุขนิสัยของนักศึกษาพลศึกษา จำนวน 278 คน ผลการศึกษาพบว่า ความฉลาดทางอารมณ์และสุขนิสัยมีความสัมพันธ์กันน้อยมาก แต่ความฉลาดทางอารมณ์บางด้าน เช่น ด้านความเห็นอกเห็นใจ จะมีความสัมพันธ์ค่อนข้างสูงกับสุขนิสัย อย่างไรก็ตามผลการศึกษาในครั้งนี้ ทำให้ได้แนวความคิดพัฒนาสุขนิสัย และพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ให้นักศึกษา โดยคาดหวังว่าผลการพัฒนาดังกล่าว จะช่วยให้นักศึกษา มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

ไมเซนเฮลเดอร์ เจบี (Meisenhelder JB. 1985 อ้างถึงใน จงกลณี ศุ้ยเจริญ 2540 : 39 – 40) ซึ่งให้เห็นว่าบิดามารดามีอิทธิพลต่อการพัฒนา การเห็นคุณค่าของบุตร โดยอ้างอิง การศึกษาของ โรเซนเบอร์ก (Rosenberg) ได้ศึกษาในชั้นเด็กเล็กและเด็กโตจำนวนมากกว่า 5,000 คน ผลการศึกษพบว่า

1. บิดามารดาที่ดูแลเอาใจใส่ จะเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการเห็นคุณค่าในตนเองของบุตร
  2. บุตรที่มีได้กำพร้าบิดามารดา จะมีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่าบุตรที่กำพร้าบิดามารดา
  3. บุตรที่มีฐานะทางสังคมที่ดี จะมีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่าบุตรที่มาจากฐานะทางสังคมต่ำกว่า
  4. ครอบครัวที่แตกแยก จะมีผลกระทบต่อ การเห็นคุณค่าในตนเอง
- นอกจากนี้ ไมเซนเฮลเดอร์ เจบี ยังได้อ้างถึงการศึกษาของ คูเปอร์สมิธ (Coopersmith) ซึ่งศึกษาเด็กผิวขาวจำนวน 85 คน อายุ 10-12 ปีพบว่า สิ่งสำคัญที่ทำให้มีการเห็นคุณค่าในตนเอง คือ
1. บิดามารดาให้การยอมรับบุตร
  2. บิดามารดา มีการอธิบายเหตุผล และให้การดูแลที่เหมาะสมกับบุตร

3. บิดามารดาเอาใจใส่ให้อิสระในขอบเขตที่เหมาะสม

4. บิดามารดาที่มีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองในทางที่ดี

โดย คูเปอร์สมิธ สรุปว่า หากเด็กมีทั้ง 4 ข้อที่กล่าวมา จะส่งผลต่อการมีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองได้จาก 4 ด้านอันได้แก่

1. ด้านตนโดยทั่วไป (general self) เป็นการประเมินตนในเรื่องทั่วไปเกี่ยวกับตนเอง เช่นลักษณะทางกายของตนเอง เรื่องความเชื่อมั่น การตัดสินใจ

2. ด้านสังคม (social self) เป็นการประเมินตนในด้านความเป็นที่นิยม ชื่นชม และยกย่องในหมู่เพื่อนฝูง ครอบครัว หรือบุคคลอื่น

3. ด้านบ้าน-พ่อแม่ (home-parent) เป็นการประเมินตนด้านความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับพ่อแม่ พี่น้อง ความเป็นอยู่ในครอบครัว การรับรู้ความรู้สึกที่พ่อแม่มีต่อตนเอง

4. ด้านโรงเรียน-การศึกษา (school-academic) เป็นการประเมินตนในด้าน การปรับตัวที่โรงเรียน การปฏิสัมพันธ์กับครู เพื่อนนักเรียนในชั้นเรียน การประสบความสำเร็จ ความพอใจในการเรียน

คูเปอร์ และคณะ (Cooper and other 1985 อ้างถึงใน อมราวดี ณ อุบล 2544 : 82) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของเด็กกับลักษณะของครอบครัวที่แตกต่างกัน กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กนักเรียนอายุ 9-12 ปี จำนวน 467 คน พบว่า ลักษณะครอบครัวที่แตกต่างกันจะทำให้เด็กรับรู้ความใกล้ชิดและการให้การสนับสนุนในระดับที่แตกต่างกันความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของเด็กลดลงเมื่อการสนับสนุนในครอบครัวลดลง เด็กที่รับรู้ครอบครัวไม่ให้การสนับสนุนและไม่มีความสุข จะมีความรู้สึกในคุณค่าต่อตนเองต่ำ

กรีนเบิร์ก ซีเกล และลีทซ์ (Greenberg Siegal and Leitch 1983 : 373-384 อ้างถึงใน อมราวดี ณ อุบล 2544 : 87) ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบ อิทธิพลของกลุ่มเพื่อนกับบิดามารดา ที่มีต่อสุขภาพจิตวัยรุ่นในด้าน การมองเห็นคุณค่าในตนเองและความพึงพอใจในชีวิต โดยศึกษาในวัยรุ่น ซึ่งกำลังเรียนอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาในช่วงอายุ 12-19 ปี คัดเลือกได้เพศชาย 123 คน เพศหญิง 79 คน วัยรุ่นเหล่านี้อาศัยอยู่ในครอบครัวที่มีฐานะเศรษฐกิจและสังคมระดับปานกลาง ผลการวิจัยพบว่า สัมพันธภาพของวัยรุ่นกับบิดามารดาและกลุ่มเพื่อนมีความสัมพันธ์กับการมองเห็นคุณค่าในตนเองและความพึงพอใจในชีวิต นอกจากนี้ยังพบว่า ความใกล้ชิดกับบิดามารดา สามารถทำนายความพึงพอใจในชีวิตได้มากกว่าความใกล้ชิดกับเพื่อน แสดงว่าสัมพันธภาพที่ดีกับบิดามารดา มีอิทธิพลต่อสุขภาพจิตวัยรุ่นมากกว่ากลุ่มเพื่อน

โจน (Jone 1990 อ้างถึงใน อมราวดี ณ อุบล : 87) ทำการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างความเครียด รายได้ เชื้อชาติ โครงสร้างของครอบครัวและสัมพันธภาพของพ่อแม่ในกลุ่ม

หัวก้าวหน้า กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ ได้แก่ กลุ่มพ่อแม่หัวก้าวหน้าในเวอร์จิเนียจำนวน 53 คน ผลการวิจัยพบว่า ความเครียดภายในครอบครัวและรายได้มีอิทธิพลต่อสัมพันธภาพของพ่อแม่ พ่อแม่ที่มีระดับความเครียดสูงจะมีสัมพันธภาพในระดับต่ำ ขณะที่พ่อแม่ที่มีรายได้สูงจะมีสัมพันธภาพในระดับสูง

จากการทบทวนวรรณกรรมและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทำให้ทราบว่าได้มีการศึกษาอิทธิพลบทบาทของครอบครัวที่มีผลต่อพฤติกรรมและปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในแต่ละครอบครัว มีความหลากหลายปัญหาการเผชิญปัญหาเหล่านั้น ตลอดจนแรงกดดันจากปัจจัยภายนอก ทั้งระดับปัจเจกบุคคลและองค์รวมของครอบครัวส่งผลกระทบต่อความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่นทั้งสิ้น ล้วนมาจากการมีสัมพันธภาพในครอบครัวของพ่อแม่ ลูก ที่ปฏิบัติต่อกันหรือพ่อแม่ปฏิบัติต่อลูก ในด้านความรักความผูกพัน ความเป็นอิสระ ความมีน้ำใจเอื้ออาทร การพักผ่อนหย่อนใจร่วมกัน การสื่อสารภายในครอบครัว

ดังนั้น ผู้วิจัยสนใจศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพในครอบครัวกับความฉลาดทางอารมณ์ และตั้งสมมุติฐานว่า สัมพันธภาพในครอบครัวมีความสัมพันธ์กับความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่นหรือไม่ หรือมีมากน้อยเพียงใดในสภาพแวดล้อมปัจจุบันขณะที่ศึกษา

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพในครอบครัวกับความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่น ในวิทยาลัยเทคนิคปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี วิธีดำเนินการวิจัยมีดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ชั้นปีที่ 1 ปีที่ 2 และ ปีที่ 3 ปีการศึกษา 2546 ภาคเรียนที่ 1 วิทยาลัยเทคนิคปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี มีจำนวนทั้งหมด 2,329 คน โดยทำการคัดเลือกตามเกณฑ์ที่กำหนด ดังนี้

1.1.1 นักเรียนซึ่งมาจากครอบครัวที่บิดาและมารดาอาศัยอยู่ร่วมกัน

1.1.2 นักเรียนที่ยินยอมตอบแบบสอบถาม

1.2 กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการเลือกกลุ่มตัวอย่างดังนี้

1.2.1 กำหนดขนาดตัวอย่าง โดยใช้แนวคิดและวิธีการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของ ทาโร ยามานะ (Taro Yamane) และยอมให้เกิดค่าความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5

สูตรการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างเป็นดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

โดยที่ n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N = ขนาดของประชากร ($N = 2329$ คน)

e = ความคลาดเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่าง ($e = .05$ หรือ ร้อยละ 5)

$$\text{แทนค่าตามสูตรกลุ่มตัวอย่าง} = \frac{2,329}{1 + (2,329)(0.05)^2} = 341 \text{ คน}$$

1.2.2. เลือกกลุ่มตัวอย่าง เมื่อได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างแล้วผู้วิจัยดำเนินการเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการเลือกแบบกำหนดจำนวน (Quota Sampling) โดยวิธีดังต่อไปนี้

1) แบ่งประชากรออกตามคณะวิชา ได้แก่ คณะวิชาช่างอุตสาหกรรม คณะวิชาบริหารธุรกิจ คณะวิชาคหกรรมศาสตร์

2) คำนวณสัดส่วนกลุ่มตัวอย่างในแต่ละคณะวิชา และแยกแต่ละสาขาวิชา จากสูตร ทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane')

$$n_1 = \frac{nN_1}{N}$$

โดยที่ n_1 = จำนวนตัวอย่างในแต่ละหน่วย
 n = จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด
 N = จำนวนประชากรทั้งหมด
 N_1 = จำนวนประชากรในแต่ละหน่วย

ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างดังแสดงในตารางที่ 3.1 ดังนี้

- คณะวิชาช่างอุตสาหกรรม ประกอบด้วย สาขาวิชาช่างไฟฟ้า สาขาวิชาช่างยนต์ สาขาวิชาช่างกลโรงงาน สาขาวิชาช่างเชื่อม สาขาวิชาช่างก่อสร้าง สาขาวิชาช่างอิเล็กทรอนิกส์

- คณะวิชาคหกรรมศาสตร์ ประกอบด้วย สาขาวิชาคหกรรมทั่วไป สาขาวิชาคหกรรมอาหาร สาขาวิชาคหกรรมผ้าและเครื่องแต่งกาย สาขาวิชาคหกรรมธุรกิจ

- คณะวิชาบริหารธุรกิจ ประกอบด้วย สาขาวิชาบัญชี สาขาวิชาการขาย สาขาวิชาเลขานุการ สาขาวิชาคอมพิวเตอร์ธุรกิจ สาขาวิชาธุรกิจค้าปลีก

ทั้งนี้จำนวนห้องเรียนรวมในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพปีที่ 1 จำนวน 28 ห้อง ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพปีที่ 2 จำนวน 26 ห้อง และระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพปีที่ 3 จำนวน 26 ห้อง

ตารางที่ 3.1 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามคณะวิชา ระดับชั้นและเพศ

คณะวิชา	ปวช.1		ปวช. 2				ปวช. 3					
	ประชากร		กลุ่ม ค.ย.		ประชากร		กลุ่ม ค.ย.		ประชากร		กลุ่ม ค.ย.	
	ช	ญ	ช	ญ	ช	ญ	ช	ญ	ช	ญ	ช	ญ
ช่างอุตสาหกรรม	589	15	86	2	472	15	69	2	364	15	53	2
คหกรรมศาสตร์	-	95	-	14	-	87	-	13	7	91	1	14
บริหารธุรกิจ	17	238	2	35	8	173	1	25	4	139	1	21
รวมประชากรทั้งหมด	= 2,329 คน		606	348	480	275	375	245				
รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด	= 341 คน		88	51	70	40	55	37				

3) นำกลุ่มตัวอย่างที่แยกตามเพศ ชายหญิง ในแต่ละสาขาวิชา และแต่ละชั้นปี มาเรียงลำดับหมายเลขตามบัญชีรายชื่อของแต่ละสาขาวิชา แยกเป็นชั้นปีและแยกเป็นสาขาวิชา โดยเรียงหมายเลขของแต่ละสาขาให้เป็นหญิง 1 กลุ่มและชาย 1 กลุ่ม ทุกสาขาทุกชั้นปีครบตามจำนวนประชากรทั้งหมดคือ 2,329 คน แล้วทำการสุ่มตัวอย่างแบบระบบ (Systematic Sampling) (สมเดช สิทธิพงศ์พิทยา 2545 : 257) ตามสัดส่วนของแต่ละคณะวิชา ระดับชั้น และเพศ เพื่อให้ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 341 คน เพื่อทราบว่า สาขาวิชาใดหมายเลขใดของบัญชีรายชื่อที่จัดเรียงแล้วนั้น เป็นตัวแทนที่ดีของประชากรทั้งหมด ทั้งชายและหญิงอย่างเที่ยงธรรมในทุกสาขาวิชา

ผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างคือ วิทยุรุ่น ซึ่งเป็นนักเรียนชายหญิงในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพปีที่ 1 ปีที่ 2 และปีที่ 3 ในวิทยาลัยเทคนิคปทุมธานี ผู้วิจัยได้แจกแบบสอบถามจำนวน 341 ชุดให้กับกลุ่มตัวอย่างตอบและได้รับคืนมาครบ จากนั้นทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม ได้แบบสอบถามที่สมบูรณ์สามารถนำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไปได้จำนวน 317 ชุด คิดเป็นร้อยละ 92.96

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามที่ใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามข้อมูลด้านคุณลักษณะของครอบครัวของนักเรียนจำนวน 10 ข้อ ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้น ประกอบด้วยข้อคำถามเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

- ข้อมูลตัววัยรุ่น ประกอบด้วย เพศของผู้ตอบ จำนวนพี่น้อง การพักอาศัย
- ข้อมูลครอบครัวของวัยรุ่น ประกอบด้วย อายุของบิดา – มารดา ระดับการศึกษาของบิดา มารดา อาชีพของ บิดา มารดา รายได้ของบิดา มารดา

ตอนที่ 2 เป็นแบบวัดสัมพันธภาพในครอบครัว ซึ่งผู้วิจัยดัดแปลงจากแบบวัดสัมพันธภาพของวัยรุ่นกับบิดามารดาของ จงกลณี ต้อยเจริญ (2540) มีจำนวนทั้งหมด 37 ข้อ แบ่งเป็น 5 ด้าน ดังนี้

ด้าน	ด้านย่อย	การรวมคะแนน
สัมพันธภาพ ในครอบครัว	1.1. ความรักความผูกพัน	รวมข้อ 1 ถึงข้อ 9
	1.2. ความเป็นอิสระ	รวมข้อ 10 ถึงข้อ 15
	1.3. ความมีน้ำใจเอื้ออาทร	รวมข้อ 16 ถึงข้อ 25
	1.4. การพักผ่อนร่วมกัน	รวมข้อ 26 ถึงข้อ 30
	1.5. การสื่อสารภายในครอบครัว	รวมข้อ 31 ถึงข้อ 37

แบบวัดใช้มาตราส่วนประมาณค่าของ (Likert Scales) และกำหนดค่าแต่ละระดับ คือ

บ่อยครั้ง	4	คะแนน	หมายถึง ได้รับบ่อยครั้งมากกว่า 70 ครั้งขึ้นไปจาก 100 ครั้ง
บางครั้ง	3	คะแนน	หมายถึง ได้รับบางครั้ง ประมาณ 50 – 70 ครั้งจาก 100 ครั้ง
นาน ๆ ครั้ง	2	คะแนน	หมายถึง ได้รับนาน ๆ ครั้งประมาณ 10 – 49 ครั้งจาก 100 ครั้ง
น้อยครั้ง	1	คะแนน	หมายถึง เคยได้รับ น้อยครั้งกว่า 10 ครั้ง จาก 100 ครั้ง

เกณฑ์การให้คะแนน แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ประกอบด้วยคำถามด้านบวกคือ ข้อ 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 14, 16, 17, 19, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 35, 36, และข้อ 37 โดยแต่ละข้อให้คะแนน ดังนี้

บ่อยครั้ง ให้ 4 คะแนน

บางครั้ง ให้ 3 คะแนน

นาน ๆ ครั้ง ให้ 2 คะแนน

น้อยครั้ง ให้ 1 คะแนน

กลุ่มที่ 2 ประกอบด้วยคำถามด้านลบคือ ข้อ 11, 12, 13, 15, 18, 20 และข้อ 34 โดยแต่ละข้อให้คะแนน ดังนี้

น้อยครั้ง ให้ 4 คะแนน
 นาน ๆ ครั้ง ให้ 3 คะแนน
 บางครั้ง ให้ 2 คะแนน
 บ่อยครั้ง ให้ 1 คะแนน

ตอนที่ 3 แบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่น (อ้างอิงจากกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข พ.ศ. 2545) จำนวน 52 ข้อ แบ่งเป็น 3 ด้าน ดังนี้

ด้าน	ด้านย่อย	การรวมคะแนน	
ดี	1.1. ควบคุมตนเอง	รวมข้อ 1	ถึงข้อ 6
	1.2. เห็นใจผู้อื่น	รวมข้อ 7	ถึงข้อ 12
	1.3. รับผิดชอบ	รวมข้อ 13	ถึงข้อ 18
เก่ง	2.1. มีแรงจูงใจ	รวมข้อ 19	ถึงข้อ 24
	2.2. ตัดสินใจและแก้ปัญหา	รวมข้อ 25	ถึงข้อ 30
	2.3. สัมพันธภาพ	รวมข้อ 31	ถึงข้อ 36
สุข	3.1. ภูมิใจตนเอง	รวมข้อ 37	ถึงข้อ 40
	3.2. พอใจชีวิต	รวมข้อ 41	ถึงข้อ 46
	3.3. สุขสงบทางใจ	รวมข้อ 47	ถึงข้อ 52

เกณฑ์การให้คะแนน แบ่งเป็น 2 กลุ่มดังนี้

กลุ่มที่ 1 ประกอบด้วยคำถามด้านบวกคือ ข้อ 1, 4, 6, 7, 14, 15, 17, 20, 22, 23, 25, 28, 31, 32, 34, 36, 38, 39, 41, 42, 43, 44, 46, 48, 49 และข้อ 50 แต่ละข้อให้คะแนนดังนี้

ตอบไม่จริง ให้ 1 คะแนน
 ตอบจริงบางครั้ง ให้ 2 คะแนน
 ตอบค่อนข้างจริง ให้ 3 คะแนน
 ตอบจริงมาก ให้ 4 คะแนน

กลุ่มที่ 2 ประกอบด้วยคำถามด้านลบคือ ข้อ 2, 3, 5, 8, 9, 11, 13, 16, 18, 19, 21, 24, 26, 27, 29, 30, 33, 35, 37, 40, 45, 47, 51 และข้อ 52 แต่ละข้อให้คะแนนดังนี้

ตอบไม่จริง ให้ 4 คะแนน
 ตอบจริงบางครั้ง ให้ 3 คะแนน
 ตอบค่อนข้างจริง ให้ 2 คะแนน

ตอบจริงมาก ให้ 1 คะแนน

3. คุณภาพของเครื่องมือ

การหาคุณภาพของเครื่องมือที่สร้างเสร็จแล้ว ผู้วิจัยได้หาคุณภาพตามขั้นตอนดังนี้

3.1 ความตรงของเนื้อหา (Content Validity) นำแบบวัดที่สร้างขึ้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่านตรวจสอบและแก้ไข เพื่อความชัดเจนถูกต้องของภาษา และความตรงในเนื้อหา พิจารณาตัดสินความเห็นที่สอดคล้อง แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขก่อนจะนำเครื่องมือไปตรวจสอบ ผู้ทรงคุณวุฒินอกจากอาจารย์ที่ปรึกษาแล้วประกอบด้วย

1. รองศาสตราจารย์ ดร.กัญญา ลินทรตันศิริกุล อาจารย์ประจำสาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นุชลี อุปภัย อาจารย์ประจำคณะศึกษาศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล

3. อาจารย์เมตตา จินดารักษ์ อาจารย์แนะแนวประจำวิทยาลัยเทคนิคปทุมธานี

3.2 การหาความเชื่อมั่น (Reliability) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จแล้วไปทดสอบกับวัยรุ่นที่มีใช้ในกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้นักเรียนของโรงเรียนคณะราษฎรบำรุง จังหวัดปทุมธานี จำนวน 30 คน เนื่องจากมีท้องถิ่นที่อาศัยอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จากนั้นหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์อัลฟาของคอนบัก (Cronbach's alfa coefficient) พบว่า

แบบวัดสัมพันธภาพในครอบครัว มีความน่าเชื่อถือรวมทั้งหมด 74 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.95 ดังรายละเอียดในตารางที่ 3.2

ตารางที่ 3.2 ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม สัมพันธภาพในครอบครัวของบิดามารดา

สัมพันธภาพในครอบครัว	สัมพันธภาพของบิดา	สัมพันธภาพของมารดา
1.1. ความรักความผูกพัน	.787	.765
1.2. ความเป็นอิสระ	.563	.664
1.3. ความมีน้ำใจเอื้ออาทร	.644	.665
1.4. การพักผ่อนร่วมกัน	.736	.711
1.5. การสื่อสารภายในครอบครัว	.756	.811
รวมทั้ง 5 ด้าน	.852	.871
รวมทั้งหมด 74 ข้อ	0.95	

ตอนที่ 3 ด้านความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่น ไม่ได้หาความน่าเชื่อถือ เพราะอ้างอิงจาก กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข พ.ศ.2542 โดยค่าความเชื่อถือของแบบประเมินทั้งหมดรวม 52 ข้อ โดยวิธี Cronbach Coefficient ได้ค่า $\alpha = 0.825$ ส่วนค่าความเชื่อถือของคำถามในองค์ประกอบหลัก คือ ดี เก่ง และสุข มีค่า $\alpha = 0.557, 0.672$ และ 0.772 ตามลำดับ มาใช้ประกอบการวิจัย (กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข 2544 : 39)

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเองทั้งหมด โดยมีขั้นตอนการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

4.1 ผู้วิจัยทำหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช และทำหนังสือถึงผู้อำนวยการวิทยาลัยเทคนิคปทุมธานี เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูล

4.2 ดำเนินการเก็บข้อมูล โดยผู้วิจัยเข้าพบกลุ่มตัวอย่าง โดยการแนะนำอาจารย์ประจำสาขาวิชาแนะนำตัวเพื่อทำความรู้จักชี้แจงวัตถุประสงค์และขอความร่วมมือในการวิจัย จากนั้นจึงทำการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างด้วยตนเอง

4.3 นำแบบสอบถามที่ได้รับทั้งหมดดำเนินการจัดระเบียบ ลงรหัสแล้วนำไปประมวลผลด้วยคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS (Statistical Package for the Social Science)

4.4 นำผลมาวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนที่เป็นปัญหาการวิจัย

4.5 สรุปผลการศึกษา

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากประมวลผลข้อมูลจากแบบสอบถามแล้วจึงนำมาตรวจสอบ และวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งทำการหาค่าสถิติด้วยคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูป และกำหนดระดับนัยสำคัญที่ระดับ .05

สำหรับสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลมีดังนี้

5.1 สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic)

เพื่อทราบข้อมูลที่ได้จากการศึกษา บรรยายให้ทราบถึง ลักษณะของข้อมูลของ

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ การแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่ามัชฌิมเลขคณิต (Arithmetic Means) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) การวิเคราะห์คุณลักษณะของครอบครัว และสัมพันธภาพ ระหว่าง บิดามารดา และบุตร โดยจำแนกข้อมูลแต่ละด้าน

5.2 สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistic)

หาความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพในครอบครัวกับความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่น โดยใช้ สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของ เพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) ที่ระดับ นัยสำคัญทางสถิติ .05

5.3 การแปลผล

ในการศึกษาครั้งนี้ ได้กำหนดเกณฑ์การแปลผล โดยพิจารณาจากระดับของคะแนนในข้อคำถาม แต่ละส่วนดังนี้

1. คำถามเกี่ยวกับสัมพันธภาพในครอบครัว บิดามารดา มีการปฏิบัติต่อกลุ่มตัวอย่างในด้านต่าง ๆ ให้นำคะแนนที่ได้ตามแบบมาตราส่วนของ ลิเคิร์ต (Likert Scale) มาจัดเป็นอันตรภาคชั้นเพื่อใช้แปลความหมาย ตามวิธีดังนี้ (รัศใจ เปี้ยแก้ว 2545 : 85)

$$\text{สูตรอันตรภาคชั้น} = \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}}$$

ระดับคะแนนเฉลี่ย 1.00 – 2.00 หมายถึง ครอบครัวมีการปฏิบัติต่อกันในระดับ น้อย

ระดับคะแนนเฉลี่ย 2.01 – 3.00 หมายถึง ครอบครัวมีการปฏิบัติต่อกันในระดับ ปานกลาง

ระดับคะแนนเฉลี่ย 3.01 – 4.00 หมายถึง ครอบครัวมีการปฏิบัติกันต่อในระดับ มาก

2. คำถามเกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์ ซึ่งระดับค่าคะแนนเฉลี่ยจะพิจารณาคะแนนของคำตอบของกลุ่มตัวอย่างที่มีความสามารถทางอารมณ์ด้านต่างๆ ให้นำคะแนนที่ได้ ตามแบบมาตราส่วน 4 ระดับมาจัดอันตรภาคชั้นเพื่อใช้แปลความหมายดังนี้ (รัศใจ เปี้ยแก้ว 2545 : 85)

ระดับคะแนนเฉลี่ย พิจารณาคะแนนของคำตอบโดยแบ่งเป็น 3 ระดับ คือ ระดับมาก ปานกลาง และระดับน้อย โดยใช้เกณฑ์คำนวณจาก

$$\text{สูตรอันตรภาคชั้น} = \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}}$$

ระดับคะแนนเฉลี่ย	1.00 – 2.00	หมายถึง	ความสามารถทางอารมณ์ในระดับน้อย
ระดับคะแนนเฉลี่ย	2.01 – 3.00	หมายถึง	ความสามารถทางอารมณ์ในระดับปานกลาง
ระดับคะแนนเฉลี่ย	3.01 – 4.00	หมายถึง	ความสามารถทางอารมณ์ในระดับมาก

การนำเสนอผลการวิจัย

นำเสนอข้อมูลในรูปแบบตารางสถิติประกอบการบรรยาย

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพในครอบครัวกับความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่น ในวิทยาลัยเทคนิคปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยออกเป็นตอนดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

- ข้อมูลด้านคุณลักษณะของครอบครัว

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านสัมพันธภาพในครอบครัวของวัยรุ่นและความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่น

- ลักษณะสัมพันธภาพในครอบครัวของวัยรุ่น
- ความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่น
- ความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพในครอบครัวกับความฉลาดทางอารมณ์

ของวัยรุ่น

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

การวิเคราะห์ข้อมูลด้านคุณลักษณะของครอบครัว ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังปรากฏในตารางที่ 4.1 - 4.4

ตารางที่ 4.1 ข้อมูลด้านคุณลักษณะของครอบครัว จำแนกตามเพศ จำนวนพี่น้องรวมทั้งตัวนักเรียน และสภาพการพักอาศัยของผู้ตอบแบบสอบถาม

ลักษณะทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
1. ชาย	197	62.2
2. หญิง	120	37.8
รวม	317	100

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ลักษณะทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
จำนวนพี่น้องรวมทั้งตัวนักเรียน		
1. หนึ่งคน	43	13.6
2. สองคน	166	52.4
3. สามคน	56	17.7
4. สี่คน	28	8.7
5. ห้าคนขึ้นไป	24	7.6
รวม	317	100
สภาพการพักอาศัย		
1. บิดากับมารดา	264	83.3
2. บิดามารดาและญาติ	53	16.7
รวม	317	100

จากตารางที่ 4.1 พบว่า นักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้เป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง เพศหญิงมีร้อยละ 37.8 เพศชายมีร้อยละ 62.2 จำนวนพี่น้องรวมทั้งตัวนักเรียน พบว่า นักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีพี่น้อง 2 คนคิดเป็นร้อยละ 52.4 รองลงมาคือมีพี่น้อง 1 คนคิดเป็นร้อยละ 13.6 ที่เหลือคือมีพี่น้อง 3 คน 4 คน และ 5 คนขึ้นไป

สภาพการพักอาศัย พบว่า นักเรียนอาศัยอยู่กับบิดามารดา คิดเป็นร้อยละ 83.3 อาศัยอยู่กับบิดามารดาและญาติ คิดเป็นร้อยละ 16.7

ตารางที่ 4.2 ข้อมูลด้านคุณลักษณะของครอบครัว จำแนกตามอายุ ระดับการศึกษาและอาชีพของบิดา

ลักษณะทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
อายุของบิดา		
1. 32 – 40 ปี	76	24.0
2. 41 – 49 ปี	191	60.2
3. 50 – 57 ปี	37	11.7
4. สูงกว่า 57 ปีขึ้นไป	13	4.1
รวม	317	100

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ลักษณะทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
ระดับการศึกษาของบิดา		
1. ต่ำกว่ามัธยมศึกษา	199	62.8
2. มัธยมศึกษา – ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง	106	33.4
3. ปริญญาตรีขึ้นไป	12	3.8
รวม	317	100
อาชีพของบิดา		
1. ธุรกิจส่วนตัว	64	20.2
2. รับราชการ	29	9.2
3. ลูกจ้าง	132	41.6
4. ว่างาน	8	2.5
5. อื่น ๆ	84	26.5
รวม	317	100

จากตารางที่ 4.2 พบว่า อายุบิดาของนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง มีอายุระหว่าง 41 – 49 ปี เป็นส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 60.3 รองลงมา มีอายุระหว่าง 32 – 40 ปีคิดเป็นร้อยละ 24.0 อายุระหว่าง 50 – 57 ปี คิดเป็นร้อยละ 11.7 ปี และสูงกว่า 57 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 4.1 ตามลำดับ

ระดับการศึกษาของบิดา บิดาของนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีการศึกษาระดับต่ำกว่ามัธยมศึกษา ส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ 62.8 รองลงมา มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา – ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง คิดเป็นร้อยละ 33.4 และมีการศึกษาระดับปริญญาตรีคิดเป็นร้อยละ 3.8

อาชีพของบิดา บิดาของนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างประกอบอาชีพรับจ้างส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ 41.6 รองลงมาประกอบอาชีพอื่น ๆ นอกเหนือจากที่ระบุ เช่น เกษตรกรรม ทำไร่นา คิดเป็นร้อยละ 26.5 ประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัวคิดเป็นร้อยละ 20.2 ประกอบอาชีพรับราชการคิดเป็นร้อยละ 9.2 และว่างงานคิดเป็นร้อยละ 2.5

ตารางที่ 4.3 ข้อมูลด้านคุณลักษณะของครอบครัว จำแนกตามอายุ ระดับการศึกษา และอาชีพของมารดา

ลักษณะทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
อายุของมารดา		
1. 30 – 38 ปี	78	24.6
2. 39 – 47 ปี	194	61.2
3. 48 – 55 ปี	42	13.2
4. สูงกว่า 55 ปีขึ้นไป	3	1.0
รวม	317	100
ระดับการศึกษาของมารดา		
1. ต่ำกว่ามัธยมศึกษา	235	74.1
2. มัธยมศึกษา – ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง	71	22.4
3. ปริญญาตรีขึ้นไป	11	3.5
รวม	317	100
อาชีพของมารดา		
1. ธุรกิจส่วนตัว	69	21.8
2. รับราชการ	19	6.0
3. ลูกจ้าง	95	30.0
4. ว่างาน	47	14.8
5. อื่นๆ	87	27.4
รวม	317	100

จากตารางที่ 4.3 พบว่า มารดาของนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง มีอายุระหว่าง 39 – 47 ปี มีจำนวนมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 61.2 รองลงมา มีอายุระหว่าง 30 – 38 ปีคิดเป็นร้อยละ 24.6 มีอายุระหว่าง 48 – 55 ปีคิดเป็นร้อยละ 13.2 และมีอายุสูงกว่า 55 ปีขึ้นไปคิดเป็นร้อยละ 1.0

ระดับการศึกษาของมารดา มารดาของนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง มีการศึกษาระดับต่ำกว่ามัธยมศึกษา มีจำนวนมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 74.1 รองลงมา มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา – ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง คิดเป็นร้อยละ 22.4 และ การศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 3.5

อาชีพของมารดา มารดาของนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างประกอบอาชีพลูกจ้างมีจำนวนมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 30.0 รองลงมา ประกอบอาชีพอื่นๆ เช่น เกษตรกรรม ทำไร่ทำนา คิดเป็นร้อยละ 27.4 ประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัวคิดเป็นร้อยละ 21.8 ว่างานคิดเป็นร้อยละ 14.8 และรับราชการคิดเป็นร้อยละ 6.0 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.4 ข้อมูลด้านคุณลักษณะของครอบครัว จำแนกตามรายได้ของบิดามารดาพร้อมกันต่อเดือน

ลักษณะทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
รายได้ของบิดามารดาพร้อมกันต่อเดือน		
1. ต่ำกว่า 20,000 บาท	220	69.4
2. 20,001 – 40,000 บาท	76	24.0
3. 40,001 – 60,000 บาท	15	4.7
4. 60,001 – 80,000 บาท	6	1.9
รวม	317	100

จากตารางที่ 4.4 พบว่า รายได้ของบิดามารดาพร้อมกันต่อเดือนของนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างต่ำกว่า 20,000 บาทมีจำนวนมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 69.4 รองลงมามีรายได้ 20,001 – 40,000 บาทคิดเป็นร้อยละ 24.0 มีรายได้ 40,001 – 60,000 บาทคิดเป็นร้อยละ 4.7 และมีรายได้ 60,001 – 80,000 บาทคิดเป็นร้อยละ 1.9 ตามลำดับ

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านสัมพันธภาพในครอบครัวของวัยรุ่นและความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่น

การวิเคราะห์ข้อมูลด้านสัมพันธภาพในครอบครัวและความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่น ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังปรากฏในตารางที่ 4.5 – 4.21

ตารางที่ 4.5 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของสัมพันธภาพในครอบครัวของวัยรุ่น โดยภาพรวม และรายด้าน จำแนกตาม การปฏิบัติของบิดา และการปฏิบัติของมารดา

สัมพันธภาพในครอบครัว	ระดับการปฏิบัติของบิดา			ระดับการปฏิบัติของมารดา		
	$\bar{X}$	SD.	แปลผล	$\bar{X}$	SD.	แปลผล
1. ความรักความผูกพัน	2.78	.62	ปานกลาง	3.03	.58	มาก
2. ความเป็นอิสระ	2.53	.39	ปานกลาง	2.51	.43	ปานกลาง
3. ความมีน้ำใจเอื้ออาทร	2.72	.45	ปานกลาง	2.85	.44	ปานกลาง
4. การพักผ่อนร่วมกัน	2.44	.69	ปานกลาง	2.58	.65	ปานกลาง
5. การสื่อสารภายในครอบครัว	2.71	.59	ปานกลาง	2.90	.60	ปานกลาง
โดยภาพรวม	2.64	.37	ปานกลาง	2.77	.36	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.5 พบว่า สัมพันธภาพในครอบครัว โดยภาพรวม บิดาและมารดา มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.64$) และเมื่อพิจารณาแต่ละด้าน โดยจำแนกตามการปฏิบัติของบิดาและเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า สัมพันธภาพในครอบครัวด้านความรักความผูกพัน บิดามีระดับค่าเฉลี่ยสูงกว่าด้านอื่น ($\bar{X} = 2.78$) อยู่ในระดับปานกลาง รองลงมาคือ ด้านความมีน้ำใจเอื้ออาทร ($\bar{X} = 2.72$) ด้านการสื่อสารภายในครอบครัว ($\bar{X}= 2.71$) ด้านความเป็นอิสระ ($\bar{X}= 2.53$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ การพักผ่อนร่วมกัน ($\bar{X} = 2.44$)

เมื่อพิจารณาแต่ละด้าน โดยจำแนกตามการปฏิบัติของมารดาและเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรกพบว่า ด้านความรักความผูกพัน ($\bar{X} = 3.03$) แม้มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ด้านการสื่อสารภายในครอบครัว ($\bar{X}= 2.90$) ด้านความมีน้ำใจเอื้ออาทร ($\bar{X}= 2.85$) ด้านการพักผ่อนร่วมกัน ($\bar{X} = 2.58$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ความเป็นอิสระ ($\bar{X} = 2.51$)

ตารางที่ 4.6 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของสัมพันธภาพในครอบครัวของวัยรุ่น ด้านความรักความผูกพัน จำแนกตามการปฏิบัติของบิดา และการปฏิบัติของมารดา

สัมพันธภาพในครอบครัว ด้านความรักความผูกพัน	ระดับการปฏิบัติของบิดา			ระดับการปฏิบัติของมารดา		
	$\bar{X}$	SD.	แปลผล	$\bar{X}$	SD.	แปลผล
1. แสดงความรักต่อท่านด้วยการกอดจูบ	1.72	.92	น้อย	2.00	1.04	น้อย
2. พุดถึงความรักความห่วงใยที่มีต่อท่าน	2.91	1.05	ปานกลาง	3.07	1.00	มาก
3. คุณเลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิด เมื่อท่านไม่สบาย	3.15	.90	มาก	3.29	.84	มาก

ตารางที่ 4.6 (ต่อ)

สัมพันธภาพในครอบครัว ด้านความรักความผูกพัน	ระดับการปฏิบัติของบิดา			ระดับการปฏิบัติของมารดา		
	$\bar{X}$	SD.	แปลผล	$\bar{X}$	SD.	แปลผล
4. ให้คำปรึกษาหรือคำแนะนำกับท่าน	2.63	1.02	ปานกลาง	3.30	1.04	ปานกลาง
5. ดูแลเอาใจใส่เรื่องอาหารการกินของท่าน	3.01	1.01	มาก	3.32	.94	มาก
6. แสดงความห่วงใยเมื่อท่านกลับบ้านผิดเวลา	3.26	.93	มาก	3.41	.91	มาก
7. ตักเตือนด้านกิริยามารยาทและความประพฤติ ที่ไม่เหมาะสม	2.99	.94	ปานกลาง	3.27	1.04	มาก
8. พุดคุยปรับทุกข์ได้	2.56	1.06	ปานกลาง	2.93	1.03	ปานกลาง
9. ดูแลเอาใจใส่ถามทุกข์สุขท่านเสมอ	2.85	1.00	ปานกลาง	3.00	.98	ปานกลาง
โดยภาพรวม	2.78	.62	ปานกลาง	3.03	.58	มาก

จากตารางที่ 4.6 พบว่า ด้านความรักความผูกพัน จำแนกตามการปฏิบัติของบิดา โดยภาพรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.78$) เมื่อพิจารณาแต่ละข้อโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก พบว่า แสดงความรักความห่วงใยเมื่อกลับบ้านผิดเวลา ($\bar{X} = 3.26$) มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิดเมื่อไม่สบาย ($\bar{X} = 3.15$) มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ดูแลเอาใจใส่เรื่องอาหารการกิน ($\bar{X} = 3.01$) มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ แสดงความรักใคร่ด้วยการกอดจูบ ($\bar{X} = 1.72$) มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย

ด้านความรักความผูกพัน จำแนกตามการปฏิบัติของมารดา โดยภาพรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.03$) เมื่อพิจารณาแต่ละข้อโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก พบว่า แสดงความห่วงใยเมื่อกลับบ้านผิดเวลา ($\bar{X} = 3.41$) มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ดูแลเอาใจใส่เรื่องอาหารการกินของท่าน ($\bar{X} = 3.32$) มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิดเมื่อท่านไม่สบาย ($\bar{X} = 3.29$) มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ แสดงความรักใคร่ด้วยการกอดจูบ ($\bar{X} = 2.00$) มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย

ตารางที่ 4.7 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของสัมพันธภาพในครอบครัวของวัยรุ่นด้านความเป็นอิสระ จำแนกตามการปฏิบัติของบิดา และการปฏิบัติของมารดา

สัมพันธภาพ ด้านความเป็นอิสระ	ระดับการปฏิบัติของบิดา			ระดับการปฏิบัติของมารดา		
	$\bar{X}$	SD.	แปลผล	$\bar{X}$	SD.	แปลผล
1. สนับสนุนในการกระทำสิ่งใหม่ๆแตกต่างไปจากเดิม	2.62	.93	ปานกลาง	2.72	.88	ปานกลาง
2. ให้โอกาสทำอะไรได้ตามใจชอบ	2.07	1.04	ปานกลาง	2.14	.95	ปานกลาง
3. ยอมให้ท่านตัดสินใจตามที่ท่านต้องการ	2.26	1.19	ปานกลาง	2.31	1.18	ปานกลาง
4. สร้างกฎเกณฑ์ในการดำเนินชีวิตให้ท่าน	2.69	1.12	ปานกลาง	2.54	1.16	ปานกลาง
5. อนุญาตให้ชื่อของพิเศษนอกเหนือจากที่จำเป็น	2.72	1.08	ปานกลาง	2.73	1.01	ปานกลาง
6. ลงโทษเมื่อท่านไม่ทำตามกฎเกณฑ์ในบ้าน	2.85	1.11	ปานกลาง	2.67	1.16	ปานกลาง
โดยภาพรวม	2.53	.39	ปานกลาง	2.51	.43	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.7 พบว่า ด้านความเป็นอิสระ จำแนกตามการปฏิบัติของบิดาโดยภาพรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.53$) เมื่อพิจารณาแต่ละข้อโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรกพบว่า ลงโทษเมื่อไม่ทำตามกฎเกณฑ์ในบ้าน ($\bar{X} = 2.85$) มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง รองลงมาคือ อนุญาตให้ชื่อของพิเศษนอกเหนือจากที่จำเป็น ($\bar{X} = 2.72$) มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง สร้างกฎเกณฑ์ในการดำเนินชีวิต ($\bar{X} = 2.69$) มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ให้โอกาสได้ทำอะไรได้ตามใจชอบ ($\bar{X} = 2.07$) มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง

ด้านความเป็นอิสระ จำแนกตามการปฏิบัติของมารดา โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.51$) เมื่อพิจารณาแต่ละข้อโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก พบว่า อนุญาตให้ชื่อของพิเศษนอกเหนือจากที่จำเป็น ($\bar{X} = 2.73$) สนับสนุนในการกระทำสิ่งใหม่ๆ แตกต่างไปจากเดิม ($\bar{X} = 2.72$) มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ลงโทษเมื่อไม่ทำตามกฎเกณฑ์ในบ้าน ($\bar{X} = 2.67$) มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ให้โอกาสทำอะไรได้ตามใจชอบ ($\bar{X} = 2.14$) มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง

ตารางที่ 4.8 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของสัมพันธภาพในครอบครัวของวัยรุ่น ด้านความมีน้ำใจเอื้ออาทร จำแนกตามการปฏิบัติของบิดา และการปฏิบัติของมารดา

สัมพันธภาพในครอบครัว ด้านความมีน้ำใจเอื้ออาทร	ระดับการปฏิบัติของบิดา			ระดับการปฏิบัติของมารดา		
	$\bar{X}$	SD.	แปลผล	$\bar{X}$	SD.	แปลผล
1. พึ่งพาอาศัยกันได้ในยามวิกฤติ	3.28	.87	มาก	3.38	.81	มาก
2. ให้ความช่วยเหลือในยามที่ท่านต้องการ	3.41	.70	มาก	3.47	.68	มาก
3. ให้อภัยเห็นใจ ห่วงใย เมื่อท่านทำผิดพลาด	1.77	.93	น้อย	1.70	.84	น้อย
4. ให้ความสำคัญต่อความรู้สึกของท่าน	3.19	.86	มาก	3.25	.85	มาก
5. 让您เห็นอกเห็นใจ และช่วยเหลือผู้อื่นในยามที่เขาเดือดร้อน	1.79	.83	น้อย	1.81	.84	น้อย
6. รับรู้และร่วมกันแก้ไขเมื่อท่านมีปัญหา	2.91	.99	ปานกลาง	3.13	.93	มาก
7. ให้อภัยใจท่านเพื่อต่อสู้ปัญหา	3.05	1.03	มาก	3.12	.95	มาก
8. ให้ความสำคัญเรื่องการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย	2.23	1.09	ปานกลาง	2.90	1.05	ปานกลาง
9. ให้ความเห็นใจช่วยเหลือเมื่อเห็นคนรู้จักหรือเพื่อนท่านมีทุกข์	2.76	.99	ปานกลาง	2.82	.95	ปานกลาง
10. ใ้ถามทุกข์สุขของท่านอยู่เสมอ	2.84	1.06	ปานกลาง	2.99	1.06	ปานกลาง
โดยภาพรวม	2.72	.45	ปานกลาง	2.85	.44	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.8 พบว่า ด้านความมีน้ำใจเอื้ออาทร จำแนกตามการปฏิบัติของบิดา โดยภาพรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.72$) เมื่อพิจารณาแต่ละข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก พบว่า ให้ความช่วยเหลือในยามท่านต้องการ ($\bar{X}=3.41$) มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ พึ่งพาอาศัยกันได้ในยามวิกฤติ ($\bar{X}=3.28$) มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ให้ความสำคัญต่อความรู้สึกของท่าน ($\bar{X}=3.19$) มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ให้อภัยเห็นใจ ห่วงใย เมื่อท่านทำผิดพลาด ($\bar{X}=1.77$) มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย

ด้านความมีน้ำใจเอื้ออาทร จำแนกตามการปฏิบัติของมารดาโดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.85$) เมื่อพิจารณาแต่ละข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก พบว่า ให้ความช่วยเหลือในยามที่ต้องการ ($\bar{X}=3.47$) มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ พึ่งพาอาศัยกันได้ในยามวิกฤติ ($\bar{X}=3.38$) มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ให้ความสำคัญต่อความรู้สึกของท่าน ($\bar{X}=3.25$) มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ให้อภัยเห็นใจ ห่วงใย เมื่อทำผิดพลาด ($\bar{X}=1.70$) มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย

ตารางที่ 4.9 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของสัมพันธภาพในครอบครัวของวัยรุ่น ด้านการพักผ่อนร่วมกันจำแนกตามการปฏิบัติของบิดา และการปฏิบัติของมารดา

สัมพันธภาพ ด้านการพักผ่อนร่วมกัน	ระดับการปฏิบัติของบิดา			ระดับการปฏิบัติของมารดา		
	$\bar{X}$	SD.	แปลผล	$\bar{X}$	SD.	แปลผล
1. ดูโทรทัศน์ด้วยกัน	3.57	.76	มาก	3.65	.74	มาก
2. ออกกำลังกายเล่นกีฬาด้วยกัน	1.79	.99	น้อย	1.74	.96	น้อย
3. ไปเที่ยวต่างจังหวัดด้วยกัน	2.28	1.03	ปานกลาง	2.36	1.10	ปานกลาง
4. ออกไปรับประทานอาหารนอกบ้านด้วยกัน	2.09	1.12	ปานกลาง	2.19	1.15	ปานกลาง
5. ไปซื้อของด้วยกัน	2.48	1.05	ปานกลาง	3.00	1.01	ปานกลาง
โดยภาพรวม	2.44	.69	ปานกลาง	2.58	.65	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.9 พบว่า ด้านการพักผ่อนร่วมกันจำแนกตามการปฏิบัติของบิดา โดยภาพรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.44$) เมื่อพิจารณาแต่ละข้อโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก พบว่า ดูโทรทัศน์ด้วยกัน ($\bar{X}=3.57$) มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ ไปซื้อของด้วยกัน ($\bar{X}=2.48$) มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ไปเที่ยวต่างจังหวัดด้วยกัน ($\bar{X}=2.28$) มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ออกกำลังกายเล่นกีฬาด้วยกัน ($\bar{X}=1.79$) มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย

ด้านการพักผ่อนร่วมกัน จำแนกตามการปฏิบัติของมารดา โดยภาพรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.58$) เมื่อพิจารณาแต่ละข้อโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก พบว่า ดูโทรทัศน์ด้วยกัน ($\bar{X}=3.65$) มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ ไปซื้อของด้วยกัน ($\bar{X}=3.00$) มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ไปเที่ยวต่างจังหวัดด้วยกัน ($\bar{X}=2.36$) มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ออกกำลังกายเล่นกีฬาด้วยกัน ($\bar{X}=1.74$) มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย

ตารางที่ 4.10 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของสัมพันธภาพในครอบครัวของวัยรุ่น ด้านการสื่อสาร
ภายในครอบครัว จำแนกตามการปฏิบัติของบิดา และการปฏิบัติของมารดา

สัมพันธภาพ ด้านการสื่อสารภายในครอบครัว	ระดับการปฏิบัติของบิดา			ระดับการปฏิบัติของมารดา		
	$\bar{X}$	SD.	แปลผล	$\bar{X}$	SD.	แปลผล
1. พุดคุยสนทนากับท่านเป็นประจำทุกวัน	3.32	.86	มาก	3.56	.77	มาก
2. เล่าเรื่องอาชีพการงานให้ท่านฟัง	2.79	1.05	ปานกลาง	3.01	.99	มาก
3. พุดคุยสนทนาเกี่ยวกับสุขภาพอนามัย	2.59	1.00	ปานกลาง	2.95	1.05	ปานกลาง
4. พุดคุยเกี่ยวกับ ภาระค่าใช้จ่ายของครอบครัว	2.24	.91	ปานกลาง	1.81	.94	น้อย
5. แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียน และการคบเพื่อน	2.65	1.00	ปานกลาง	3.00	1.00	ปานกลาง
6. รับฟังเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับตัวท่าน	2.77	1.03	ปานกลาง	3.08	.96	มาก
7. แลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเรื่องต่างๆอย่าง ตรงไปตรงมา	2.66	1.08	ปานกลาง	2.92	1.09	ปานกลาง
โดยภาพรวม	2.71	.59	ปานกลาง	2.90	.60	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.10 พบว่า ด้านการสื่อสารภายในครอบครัว จำแนกตามการปฏิบัติของบิดา โดยภาพรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.71$) เมื่อพิจารณาแต่ละข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก พบว่า พุดคุยสนทนากับท่านเป็นประจำทุกวัน ($\bar{X}=3.32$) มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ เล่าเรื่องอาชีพการงานให้ฟัง ($\bar{X}=2.79$) มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง รับฟังเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับตัวท่าน ($\bar{X}=2.77$) มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ พุดคุยเกี่ยวกับภาระค่าใช้จ่ายของครอบครัว ($\bar{X}=2.24$) มีการปฏิบัติในระดับปานกลาง

ด้านการสื่อสารภายในครอบครัว จำแนกตามการปฏิบัติของมารดา โดยภาพรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.90$) เมื่อพิจารณาแต่ละข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก พบว่า พุดคุยสนทนากับท่านเป็นประจำทุกวัน ($\bar{X}=3.56$) มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ รับฟังเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับตัวท่าน ($\bar{X}=3.08$) มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เล่าเรื่องอาชีพการงานให้ท่านฟัง ($\bar{X}=3.01$) มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ พุดคุยเกี่ยวกับภาระค่าใช้จ่ายของครอบครัว ($\bar{X}=1.81$) มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย

ตารางที่ 4.11 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่น โดยภาพรวม และรายด้าน

ความฉลาดทางอารมณ์	$\bar{X}$	SD.	แปลผล
1. การควบคุมตัวเอง	2.82	.43	ปานกลาง
2. การเห็นใจผู้อื่น	2.92	.46	ปานกลาง
3. ความรับผิดชอบ	2.91	.50	ปานกลาง
4. การมีแรงจูงใจ	2.78	.44	ปานกลาง
5. การตัดสินใจและแก้ไขปัญหา	2.45	.45	ปานกลาง
6. การมีสัมพันธภาพ	2.76	.47	ปานกลาง
7. ความภูมิใจตนเอง	2.68	.44	ปานกลาง
8. ความพอใจชีวิต	3.09	.49	มาก
9. ความสุขสงบทางใจ	2.90	.51	ปานกลาง
โดยภาพรวม	2.81	.24	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.11 พบว่า ความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่น โดยภาพรวม นักเรียนวัยรุ่น มีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.81$) เมื่อพิจารณาแต่ละด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรกพบว่า ความพอใจชีวิต ($\bar{X}=3.09$) มีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ การเห็นใจผู้อื่น ($\bar{X}=2.92$) มีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับปานกลาง ความรับผิดชอบ ($\bar{X}=2.91$) มีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับปานกลาง ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ การตัดสินใจและแก้ไขปัญหา ($\bar{X}=2.45$) มีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับปานกลาง

ตารางที่ 4.12 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่น ด้านการควบคุมตัวเอง

ความฉลาดทางอารมณ์ ด้านการควบคุมตัวเอง	$\bar{X}$	SD.	แปลผล
1. เวลาโกรธหรือไม่สบายใจฉันรับรู้ได้ว่าเกิดอะไรขึ้นกับฉัน	2.62	.86	ปานกลาง
2. ฉันบอกไม่ได้ว่าอะไรทำให้ฉันรู้สึกโกรธ	3.05	.89	มาก
3. เมื่อถูกขัดใจ ฉันมักรู้สึกหงุดหงิดจนควบคุมอารมณ์ไม่ได้	2.61	1.00	ปานกลาง
4. ฉันสามารถคอยเพื่อให้บรรลุปเป้าหมายที่พอใจ	2.99	.81	ปานกลาง
5. ฉันมักมีปฏิกิริยาโต้ตอบรุนแรงต่อปัญหาเพียงเล็กน้อย	2.63	.84	ปานกลาง

ตารางที่ 4.12 (ต่อ)

ความฉลาดทางอารมณ์ ด้านการควบคุมตัวเอง	$\bar{X}$	SD.	แปลผล
6. เมื่อนักเรียนถูกบังคับให้ทำในสิ่งที่ไม่ชอบนักเรียนจะอธิบายเหตุผลจนผู้อื่นยอมรับได้	3.08	.76	มาก
โดยภาพรวม	2.82	.43	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.12 พบว่า โดยภาพรวม นักเรียนวัยรุ่นมีความฉลาดทางอารมณ์ด้านการควบคุมตัวเอง อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.82$) เมื่อพิจารณาแต่ละข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรกพบว่า เมื่อนักเรียนถูกบังคับให้ทำในสิ่งที่ไม่ชอบ นักเรียนจะอธิบายเหตุผลจนผู้อื่นยอมรับได้ ($\bar{X}=3.08$) มีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ นักเรียนบอกไม่ได้ว่าจะอะไรทำให้นักเรียนรู้สึกโกรธ ($\bar{X}=3.05$) มีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับมาก นักเรียนสามารถคอยเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่พอใจ ($\bar{X}=2.99$) มีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ เมื่อถูกขัดใจนักเรียนรู้สึกหงุดหงิดจนควบคุมอารมณ์ไม่ได้ ($\bar{X}=2.61$) มีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับปานกลาง

ตารางที่ 4.13 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่นด้านการเห็นใจผู้อื่น

ความฉลาดทางอารมณ์ ด้านการเห็นใจผู้อื่น	$\bar{X}$	SD.	แปลผล
1. นักเรียนสังเกตได้เมื่อคนใกล้ชิดมีอารมณ์เปลี่ยนแปลง	3.34	.66	มาก
2. นักเรียนไม่สนใจกับความทุกข์ของผู้อื่นที่นักเรียนไม่รู้จัก	2.69	.89	ปานกลาง
3. นักเรียนไม่ยอมรับในสิ่งที่ผู้อื่นทำตามจากที่นักเรียนคิด	2.68	.96	ปานกลาง
4. นักเรียนยอมรับได้ว่าผู้อื่นก็อาจมีเหตุผลที่จะไม่พอใจการกระทำของนักเรียน	2.98	.68	ปานกลาง
5. นักเรียนรู้สึกว่าผู้อื่นชอบเรียกร้องความสนใจมากเกินไป	2.68	.97	ปานกลาง
6. แม้จะมีภาระที่ต้องทำนักเรียนก็ยินดีรับฟังความทุกข์ของผู้อื่นที่ต้องการความช่วยเหลือ	3.18	.69	มาก
โดยภาพรวม	2.92	.46	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.13 พบว่าโดยภาพรวม นักเรียนวัยรุ่นมีความฉลาดทางอารมณ์ด้านการเห็นใจผู้อื่น อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.92$) เมื่อพิจารณาแต่ละข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก พบว่า นักเรียนสังเกตได้เมื่อคนใกล้ชิดมีอารมณ์เปลี่ยนแปลง ($\bar{X}=3.34$) มีความ

ฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับมาก รองมาคือ แม้จะมีภาระที่ต้องทำฉันก็ยินดีรับฟังความทุกข์ของผู้อื่นที่ต้องการความช่วยเหลือ ($\bar{X}=3.18$) มีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับมาก ฉันยอมรับได้ว่าผู้อื่นก็อาจมีเหตุผลที่จะไม่พอใจการกระทำของฉัน ($\bar{X}=2.98$) มีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ฉันรู้สึกที่ผู้อื่นชอบเรียกร้องความสนใจมากเกินไป ($\bar{X}=2.68$) มีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับปานกลาง

ตารางที่ 4.14 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่น ด้านความรับผิดชอบ

ความฉลาดทางอารมณ์ ด้านความรับผิดชอบ	$\bar{X}$	SD.	แปลผล
1. เป็นเรื่องธรรมดาที่จะเอาเปรียบผู้อื่นเมื่อมีโอกาส	2.86	.89	ปานกลาง
2. ฉันเห็นคุณค่าในน้ำใจที่ผู้อื่นมีต่อฉัน	3.15	.67	มาก
3. เมื่อทำผิดฉันสามารถกล่าวคำ “ขอโทษ” ผู้อื่นได้	3.13	.63	มาก
4. ฉันยอมรับข้อผิดพลาดของผู้อื่นได้ยาก	2.70	.85	ปานกลาง
5. ถึงแม้จะต้องเสียประโยชน์ส่วนตัวไปบ้าง ฉันก็ยินดีที่จะทำเพื่อส่วนรวม	3.06	.63	มาก
6. ฉันรู้สึกลำบากใจในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อผู้อื่น	2.59	.95	ปานกลาง
โดยภาพรวม	2.91	.50	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.14 โดยภาพรวม นักเรียนวัยรุ่นมีความฉลาดทางอารมณ์ด้านความรับผิดชอบอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.91$) เมื่อพิจารณาแต่ละข้อโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรกพบว่า ฉันเห็นคุณค่าในน้ำใจที่ผู้อื่นมีต่อฉัน ($\bar{X}=3.15$) มีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ เมื่อทำผิดฉันสามารถกล่าวคำ “ขอโทษ” ผู้อื่นได้ ($\bar{X}=3.13$) มีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับมาก ถึงแม้จะต้องเสียประโยชน์ส่วนตัวไปบ้าง ฉันก็ยินดีที่จะทำเพื่อส่วนรวม ($\bar{X}=3.06$) มีความฉลาดทางอารมณ์ในระดับมาก ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ฉันรู้สึกลำบากใจในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อผู้อื่น ($\bar{X}=2.59$) มีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับปานกลาง

ตารางที่ 4.15 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่น ด้านการมีแรงจูงใจ

ความฉลาดทางอารมณ์ ด้านการมีแรงจูงใจ	$\bar{X}$	SD.	แปลผล
1. ฉันไม่รู้ว่าฉันเก่งเรื่องอะไร	2.69	1.00	ปานกลาง
2. แม้จะเป็นงานยาก ฉันก็มั่นใจว่าสามารถทำได้	2.56	.75	ปานกลาง

ตารางที่ 4.15 (ต่อ)

ความฉลาดทางอารมณ์ ด้านการมีแรงจูงใจ	$\bar{X}$	SD.	แปลผล
3. เมื่อทำสิ่งใดไม่สำเร็จฉันก็รู้สึกหมกมุ่นกังวลใจ	2.53	.94	ปานกลาง
4. ฉันรู้สึกมีคุณค่าเมื่อได้ทำในสิ่งต่างๆ อย่างเต็มความสามารถ	3.20	.89	มาก
5. เมื่อต้องเผชิญกับอุปสรรคและความผิดหวัง ฉันก็จะไม่ยอมแพ้	2.60	.91	ปานกลาง
6. เมื่อเริ่มทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ฉันมักทำต่อไปไม่สำเร็จ	3.10	.75	มาก
โดยภาพรวม	2.78	.44	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.15 โดยภาพรวม นักเรียนวัยรุ่นมีความฉลาดทางอารมณ์ ด้านการมีแรงจูงใจ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.78$) เมื่อพิจารณาแต่ละข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก พบว่า ฉันรู้สึกมีคุณค่าเมื่อได้ทำในสิ่งต่าง ๆ อย่างเต็มความสามารถ ($\bar{X} = 3.20$) มีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ เมื่อเริ่มทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ฉันมักทำต่อไปไม่สำเร็จ ($\bar{X} = 3.10$) มีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับมาก ฉันไม่รู้ว่าฉันเก่งเรื่องอะไร ($\bar{X} = 2.69$) มีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ เมื่อทำสิ่งใดไม่สำเร็จฉันก็รู้สึกหมกมุ่นกังวลใจ ($\bar{X} = 2.53$) มีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับปานกลาง

ตารางที่ 4.16 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่น ด้านการตัดสินใจ และแก้ปัญหา

ความฉลาดทางอารมณ์ ด้านการตัดสินใจและแก้ปัญหา	$\bar{X}$	SD.	แปลผล
1. ฉันพยายามหาสาเหตุที่แท้จริงของปัญหาโดยไม่คิดเอาเองตามใจชอบ	2.32	.78	ปานกลาง
2. บ่อยครั้งที่ฉันไม่รู้ว่าจะอะไรทำให้ฉันไม่มีความสุข	2.32	.97	ปานกลาง
3. ฉันรู้สึกว่า การตัดสินใจแก้ปัญหาเป็นเรื่องยากสำหรับฉัน	2.78	.84	ปานกลาง
4. เมื่อต้องการทำอะไรหลายอย่างในเวลาเดียวกัน ฉันตัดสินใจได้ว่าจะทำอะไรก่อนหลัง	2.65	.90	ปานกลาง
5. ฉันลำบากใจเมื่อต้องอยู่กับคนแปลกหน้าหรือคนที่ไม่คุ้นเคย	2.07	1.08	ปานกลาง
6. ฉันทนไม่ได้เมื่อต้องอยู่ในสังคมที่มีกฎระเบียบขัดกับความเคยชินของฉัน	2.60	.97	ปานกลาง
โดยภาพรวม	2.45	.45	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.16 โดยภาพรวม นักเรียนวัยรุ่นมีความฉลาดทางอารมณ์ ด้านการตัดสินใจและแก้ปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.45$) เมื่อพิจารณาแต่ละข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจาก

มากไปหาน้อย 3 อันดับแรก พบว่า ฉันรู้สึกว่าการตัดสินใจแก้ปัญหาเป็นเรื่องยากสำหรับฉัน ($\bar{X} = 2.78$) มีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับปานกลาง รองลงมาคือ เมื่อต้องการทำอะไรหลายอย่างในเวลาเดียวกัน ฉันตัดสินใจว่าจะทำอะไรก่อนหลัง ($\bar{X} = 2.65$) มีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับปานกลาง ฉันทนไม่ได้เมื่อต้องอยู่ในสังคมที่มีกฎระเบียบขัดกับความเคยชินของฉัน ($\bar{X} = 2.60$) มีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ฉันลำบากใจเมื่อต้องอยู่กับคนแปลกหน้าหรือคนที่ไม่คุ้นเคย ($\bar{X} = 2.07$) มีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับปานกลาง

ตารางที่ 4.17 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่น ด้านการมีสัมพันธภาพ

ความฉลาดทางอารมณ์ ด้านการมีสัมพันธภาพ	$\bar{X}$	SD.	แปลผล
1. ฉันทำความรู้จักผู้อื่นได้ง่าย	2.61	1.01	ปานกลาง
2. ฉันมีเพื่อนสนิทหลายคนที่คบกันมานาน	3.19	.92	มาก
3. ฉันไม่กล้าบอกความต้องการของฉันให้ผู้อื่นรู้	2.63	.89	ปานกลาง
4. ฉันทำในสิ่งที่ต้องการ โดยไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน	2.98	.91	ปานกลาง
5. เป็นการยากสำหรับฉันที่จะโต้แย้งกับผู้อื่น แม้จะมีเหตุผลเพียงพอ	2.72	.90	ปานกลาง
6. เมื่อไม่เห็นด้วยกับผู้อื่น ฉันสามารถอธิบายเหตุผลที่เขายอมรับได้	2.46	.82	ปานกลาง
โดยภาพรวม	2.76	.47	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.17 พบว่า โดยภาพรวม นักเรียนวัยรุ่นมีความฉลาดทางอารมณ์ด้านการมีสัมพันธภาพอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.76$) เมื่อพิจารณาแต่ละข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก พบว่า ฉันมีเพื่อนสนิทหลายคนที่คบกันมานาน ($\bar{X} = 3.19$) มีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ฉันทำในสิ่งที่ต้องการ โดยไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน ($\bar{X} = 2.98$) มีความฉลาดทางอารมณ์ในระดับปานกลาง เป็นการยากสำหรับฉันที่จะโต้แย้งกับผู้อื่น แม้จะมีเหตุผลเพียงพอ ($\bar{X} = 2.72$) มีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ เมื่อไม่เห็นด้วยกับผู้อื่น ฉันสามารถอธิบายเหตุผลที่เขายอมรับได้ ($\bar{X} = 2.46$) มีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับปานกลาง

ตารางที่ 4.18 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่น
ด้านความภูมิใจตนเอง

ความฉลาดทางอารมณ์ ด้านความภูมิใจตนเอง	$\bar{X}$	SD.	แปลผล
1. ฉันรู้สึกดียกย่องผู้อื่น	3.02	.85	มาก
2. ฉันทำหน้าที่ได้ดี ไม่ว่าจะอยู่ในบทบาทใด	2.40	.70	ปานกลาง
3. ฉันสามารถทำงานที่ได้รับมอบหมายได้ดีที่สุด	2.53	.80	ปานกลาง
4. ฉันไม่มั่นใจในการทำงานที่ยากลำบาก	2.79	.79	ปานกลาง
โดยภาพรวม	2.68	.44	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.18 พบว่า โดยภาพรวม นักเรียนวัยรุ่น มีความฉลาดทางอารมณ์ด้านความภูมิใจตนเองอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.68$) เมื่อพิจารณาแต่ละข้อโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรกพบว่า ฉันรู้สึกดียกย่องผู้อื่น ($\bar{X} = 3.02$) มีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ฉันไม่มั่นใจในการทำงานที่ยากลำบาก ($\bar{X} = 2.79$) มีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับปานกลาง ฉันสามารถทำงานที่ได้รับมอบหมายได้ดีที่สุด ($\bar{X} = 2.53$) มีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ฉันทำหน้าที่ได้ดี ไม่ว่าจะอยู่ในบทบาทใด ($\bar{X} = 2.40$) มีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับปานกลาง

ตารางที่ 4.19 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่น ด้านความพอใจชีวิต

ความฉลาดทางอารมณ์ ด้านความพอใจชีวิต	$\bar{X}$	SD.	แปลผล
1. แม้สถานการณ์จะเลวร้าย ฉันก็มีความหวังว่าจะดีขึ้น	2.79	.83	ปานกลาง
2. ทุกปัญหามักมีทางออกเสมอ	3.18	.79	มาก
3. เมื่อมีเรื่องที่ทำให้เครียด ฉันมักปรับเปลี่ยนให้เป็นเรื่องผ่อนคลายหรือสนุกสนาน	2.84	.91	ปานกลาง
4. ฉันสนุกสนานทุกครั้งกับกิจกรรมในวันสุดสัปดาห์และวันหยุดพักผ่อน	3.19	.83	มาก
5. ฉันรู้สึกไม่พอใจที่ผู้อื่นได้รับสิ่งดีๆ มากกว่า	3.21	.94	มาก
6. ฉันพอใจกับสิ่งที่ฉันเป็นอยู่	3.37	.74	มาก
โดยภาพรวม	3.09	.49	มาก

จากตารางที่ 4.19 พบว่า โดยภาพรวม นักเรียนวัยรุ่น มีความฉลาดทางอารมณ์ด้านพอใจชีวิตอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.09$) เมื่อพิจารณาแต่ละข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรกพบว่า ฉันพอใจกับสิ่งที่ฉันเป็นอยู่ ($\bar{X} = 3.37$) มีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ฉันรู้สึกไม่พอใจที่ผู้อื่นได้รับสิ่งดี ๆ มากกว่า ($\bar{X} = 3.21$) มีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับมาก ฉันสนุกสนานทุกครั้งกับกิจกรรมในวันสุดสัปดาห์และวันหยุดพักผ่อน ($\bar{X} = 3.19$) มีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับมาก ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ แม่สถานการณ์จะเลวร้าย ฉันก็มีความหวังว่าจะดีขึ้น ($\bar{X} = 2.79$) มีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับปานกลาง

ตารางที่ 4.20 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่น
ด้านความสุขสงบทางใจ

ความฉลาดทางอารมณ์ ด้านความสุขสงบทางใจ	$\bar{X}$	SD.	แปลผล
1. ฉันไม่รู้ว่าจะทำอะไรทำ เมื่อรู้สึกเบื่อหน่าย	2.62	.95	ปานกลาง
2. เมื่อว่างเว้นจากภาระหน้าที่ ฉันจะทำในสิ่งที่ฉันชอบ	3.17	.89	มาก
3. เมื่อรู้สึกไม่สบายใจ ฉันมีวิธีผ่อนคลายอารมณ์ได้	2.94	.82	ปานกลาง
4. ฉันสามารถผ่อนคลายตนเองได้ แม้จะเหน็ดเหนื่อยจากภาระหน้าที่	2.91	.91	ปานกลาง
5. ฉันไม่สามารถทำใจให้มีความสุขได้จนกว่าจะได้ทุกสิ่งที่ต้องการ	3.09	.83	มาก
6. ฉันมักทุกข์ร้อนกับเรื่องเล็กๆ น้อยๆ ที่เกิดขึ้นเสมอ	2.68	.86	ปานกลาง
โดยภาพรวม	2.90	.51	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.20 พบว่า โดยภาพรวม นักเรียนวัยรุ่นมีความฉลาดทางอารมณ์ ด้านสุขสงบทางใจอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.90$) เมื่อพิจารณาแต่ละข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรกพบว่า เมื่อว่างเว้นจากภาระหน้าที่ฉันจะทำในสิ่งที่ฉันชอบ ($\bar{X} = 3.17$) มีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ฉันไม่สามารถทำใจให้มีความสุขได้จนกว่าจะได้ทุกสิ่งที่ต้องการ ($\bar{X} = 3.09$) มีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับมาก เมื่อรู้สึกไม่สบายใจ ฉันมีวิธีผ่อนคลายอารมณ์ได้ ($\bar{X} = 2.94$) มีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ฉันไม่รู้ว่าจะทำอะไรทำเมื่อรู้สึกเบื่อหน่าย ($\bar{X} = 2.62$) มีความฉลาดทางอารมณ์ในระดับปานกลาง

ตารางที่ 4.21 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่น ดี เก่ง สุข

ความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่น	$\bar{X}$	SD.	แปลผล
1. ดี	2.89	.34	ปานกลาง
2. เก่ง	2.66	.31	ปานกลาง
3. สุข	2.89	.35	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.21 พบว่า ความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่น โดยเรียงลำดับของค่าเฉลี่ย พบว่า ด้านดี อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.89$) รองลงมาคือ ด้านสุขอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.89$) และด้านเก่ง อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.66$) ตามลำดับ

การวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพในครอบครัวกับความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่น

ความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพในครอบครัวกับความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่น ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ ดังปรากฏในตารางที่ 4.22 – 4.23

ตารางที่ 4.22 ความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพในครอบครัวของบิดากับความฉลาดทางอารมณ์ของบุตรวัยรุ่น

EQ. สัมพันธภาพของบิดา	ควบคุมตนเอง	เห็นใจผู้อื่น	รับผิดชอบ	มีแรงจูงใจ	ตัดสินใจ/แก้ปัญหา	สัมพันธ์ภาพ	ภูมิใจตนเอง	พอใจชีวิต	สุขสงบทางใจ	ภาพรวม EQ
ความรัก	.020	.015	-.002	.059	-.141*	.090	.081	.144*	.156**	.093
ความผูกพัน										
ความเป็นอิสระ	.089	.019	-.044	-.060	-.092	-.110	-.017	.107	.046	-.012
ความมั่นใจ	.041	-.001	-.007	.164**	-.058	.113*	.040	.189**	.290**	.169**
พักผ่อนร่วมกัน	.002	.151**	.177**	.337**	-.090	.000	.054	.230**	.141*	.217**
สื่อสารในครอบครัว	.031	-.024	.071	.152**	-.127*	.038	-.085	.208**	.224**	.111*
ภาพรวม	.046	.058	.077	.222**	-.156**	.046	.026	.270**	.257**	.187**

* มีนัยสำคัญ .05

** มีนัยสำคัญ .01

จากตารางที่ 4.22 พบว่า สัมพันธภาพในครอบครัวที่บิดามีต่อบุตรมีความสัมพันธ์กับความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่น ดังต่อไปนี้

ความรักความผูกพัน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสุขสงบทางใจอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .156 และมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสุขในชีวิต อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .144

ความรักความผูกพันมีความสัมพันธ์ทางลบกับการตัดสินใจแก้ปัญหาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ -.141

ความมีน้ำใจมีความสัมพันธ์ทางบวกกับด้านการมีแรงจูงใจ ด้านความพอใจในชีวิต ด้านความสุขสงบทางใจ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ดังนี้ ด้านการมีแรงจูงใจเท่ากับ .164 ด้านความพอใจในชีวิตเท่ากับ .189 ด้านความสุขสงบทางใจเท่ากับ .290 และมีความสัมพันธ์ทางบวกกับสัมพันธภาพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .113 ส่วนภาพรวมความฉลาดทางอารมณ์ พบว่ามีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .169

ด้านการพักผ่อนร่วมกันมีความสัมพันธ์ทางบวกกับด้านการเห็นใจผู้อื่น ด้านความรับผิดชอบ ด้านการมีแรงจูงใจ ด้านความพอใจในชีวิต อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ด้านเห็นใจผู้อื่นเท่ากับ .151 ด้านรับผิดชอบเท่ากับ .177 ด้านมีแรงจูงใจเท่ากับ .337 ด้านพอใจในชีวิตเท่ากับ .230 และมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสุขสงบทางใจอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .141 ส่วนภาพรวมความฉลาดทางอารมณ์พบว่า มีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .217

ด้านการสื่อสารในครอบครัว มีความสัมพันธ์ทางบวกกับด้านการมีแรงจูงใจ ด้านความพอใจในชีวิต ด้านความสุขสงบทางใจ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ดังนี้ ด้านการมีแรงจูงใจเท่ากับ .152 ด้านความพอใจในชีวิตเท่ากับ .208 ด้านความสุขสงบทางใจเท่ากับ .224

ด้านสื่อสารในครอบครัว มีความสัมพันธ์ทางลบกับด้านการตัดสินใจแก้ปัญหา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ -.127 ส่วนภาพรวมความฉลาดทางอารมณ์พบว่ามีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .111

สรุป ภาพรวมสัมพันธภาพครอบครัวของบิดามีความสัมพันธ์ทางบวกกับภาพรวมของความฉลาดทางอารมณ์ ทั้งหมดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .187

พิจารณาจากภาพรวมของสัมพันธภาพ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับภาพรวมความฉลาดทางอารมณ์ด้านแรงจูงใจ ด้านพอใจในชีวิต ด้านสุขสงบทางใจ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีค่า

สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .222 .270 .257 ตามลำดับ และพิจารณาภาพรวมของสัมพันธภาพ มีความสัมพันธ์โดยภาพรวมกับความฉลาดทางอารมณ์ทางลบด้านการตัดสินใจแก้ไขปัญหา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ -.156

ตารางที่ 4.23 ความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพในครอบครัวของมารดากับความฉลาดทางอารมณ์ของบุตรวัยรุ่น

EQ. สัมพันธภาพ ของมารดา	EQ. ความรัก ความผูก พัน	EQ. ความเป็น อิสระ	EQ. ความมีน้ำ ใจ	EQ. พักผ่อน ร่วมกัน	EQ. สื่อสารใน ครอบครัว	EQ. ภาพรวม สัมพันธ ภาพ	ความรัก ความผูก พัน	ความเป็น อิสระ	ความมีน้ำ ใจ	พักผ่อน ร่วมกัน	สื่อสารใน ครอบครัว	ภาพรวม สัมพันธ ภาพ
EQ. สัมพันธภาพ ของมารดา	EQ. ความรัก ความผูก พัน	EQ. ความเป็น อิสระ	EQ. ความมีน้ำ ใจ	EQ. พักผ่อน ร่วมกัน	EQ. สื่อสารใน ครอบครัว	EQ. ภาพรวม สัมพันธ ภาพ	ความรัก ความผูก พัน	ความเป็น อิสระ	ความมีน้ำ ใจ	พักผ่อน ร่วมกัน	สื่อสารใน ครอบครัว	ภาพรวม สัมพันธ ภาพ
	.036	.018	.106	.064	.086	.094	.052	.019	-.068	.026	-.142*	-.033
	-.062	.004	-.107	.004	-.161**	-.098	.077	-.087	.070	.357**	.142*	.198**
	-.071	-.122*	-.037	-.027	-.080	-.098	.106	-.146**	.160**	.120*	.159**	.136*
	.161**	-.058	.127*	.157**	.102	.161**	.223**	-.058	.127*	.157**	.102	.161**
	.172**	.151**	.260**	.267**	.221**	.344**	.172**	.151**	.260**	.267**	.221**	.344**
	.150**	-.024	.171**	.250**	.115*	.214**	.150**	-.024	.171**	.250**	.115*	.214**

* มีระดับนัยสำคัญ .05

** มีระดับนัยสำคัญ .01

จากตารางที่ 4.23 พบว่า สัมพันธภาพในครอบครัวที่มารดาปฏิบัติต่อบุตร มีความสัมพันธ์กับความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่น ดังต่อไปนี้

ความรักความผูกพันมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความฉลาดทางอารมณ์ด้านความภูมิใจตนเอง ด้านความพอใจชีวิต ด้านความสุขสงบทางใจ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ด้านความภูมิใจตนเองเท่ากับ .161 ด้านความพอใจชีวิตเท่ากับ .223 ด้านความสุขสงบทางใจเท่ากับ .172 ส่วนภาพรวมของความฉลาดทางอารมณ์พบว่า มีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .150

ความเป็นอิสระมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความฉลาดทางอารมณ์ ด้านความพอใจชีวิต อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .151 และมีความสัมพันธ์ทางลบกับความฉลาดทางอารมณ์ด้านการมีสัมพันธภาพ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ -.146 และมีความสัมพันธ์ทางลบกับความฉลาดทางอารมณ์ด้านการตัดสินใจแก้ปัญหา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ -.122

ความมีน้ำใจ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความฉลาดทางอารมณ์ด้านการมีสัมพันธภาพ ด้านความพอใจชีวิต ด้านความสุขสงบทางใจ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .160 .260 .278 ตามลำดับและมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความฉลาดทางอารมณ์ ด้านความภูมิใจตนเองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .127 ส่วนภาพรวมของความฉลาดทางอารมณ์พบว่า มีความสัมพันธ์ทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .171

ด้านการพักผ่อนร่วมกันมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความฉลาดทางอารมณ์ ด้านการมีแรงจูงใจ ด้านความภูมิใจตนเอง ด้านความพอใจชีวิต ด้านความสุขสงบทางใจ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ด้านการมีแรงจูงใจเท่ากับ .357 ด้านความภูมิใจตนเองเท่ากับ .157 ด้านความพอใจชีวิตเท่ากับ .267 ด้านความสุขสงบทางใจเท่ากับ .200 และมีค่าความสัมพันธ์ทางบวกกับความฉลาดทางอารมณ์ด้านการมีสัมพันธภาพ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .120 ส่วนภาพรวมของความฉลาดทางอารมณ์ พบว่า มีความสัมพันธ์ทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .250

ด้านสื่อสารในครอบครัวมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความฉลาดทางอารมณ์ ด้านการมีสัมพันธภาพ ด้านความพอใจชีวิต ด้านความสุขสงบทางใจ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ด้านการมีสัมพันธภาพเท่ากับ .159 ด้านความพอใจชีวิตเท่ากับ .221 ด้านความสุขสงบทางใจเท่ากับ .208 และมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความฉลาดทางอารมณ์ ด้านการมีแรงจูงใจ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .142

ด้านสื่อสารในครอบครัว มีความสัมพันธ์ทางลบกับความฉลาดทางอารมณ์ ด้านความรับผิดชอบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ -.161 และมีความสัมพันธ์ทางลบกับความฉลาดทางอารมณ์ ด้านการเห็นใจผู้อื่น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ -.142 ส่วนภาพรวมความฉลาดทางอารมณ์พบว่ามีความสัมพันธ์ทางบวกกับการสื่อสารภายในครอบครัว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .115

สรุป ภาพรวมของสัมพันธภาพในครอบครัวของมารดาที่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับภาพรวมของความฉลาดทางอารมณ์ทั้งหมด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .214

พิจารณาตามรายด้านพบว่า ด้านการมีแรงจูงใจ ด้านความภูมิใจตนเอง ด้านความพอใจชีวิต ด้านความสุขสงบทางใจ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับภาพรวมของความฉลาดทางอารมณ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ด้านการมีแรงจูงใจเท่ากับ .198 ด้านความภูมิใจตนเองเท่ากับ .161 ด้านความพอใจชีวิตเท่ากับ .344 และด้านความสุขสงบทางใจเท่ากับ .287

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพในครอบครัวกับความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่น ในวิทยาลัยเทคนิคปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี” โดยผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ วิธีดำเนินการวิจัย สรุปผลการวิจัย พร้อมทั้งอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

1. สรุปผลการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1.1.1 เพื่อศึกษาสัมพันธภาพในครอบครัวของวัยรุ่น
- 1.1.2 เพื่อศึกษาความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่น
- 1.1.3 เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพในครอบครัวกับความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่น

1.2 วิธีดำเนินการวิจัย

1.2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1) ประชากร คือ นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ชั้นปีที่ 1 ปีที่ 2 และปีที่ 3 ปีการศึกษา 2546 ภาคเรียนที่ 1 ของวิทยาลัยเทคนิคปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี จำนวนทั้งหมด 2,329 คน โดยทำการคัดเลือกตามเกณฑ์ที่กำหนดดังนี้

- (1) นักเรียนที่บิดามารดา มีสถานภาพคู่ และอยู่ร่วมกัน
  - (2) นักเรียนที่ยินยอมตอบแบบสอบถาม
- 2) กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างดังนี้
- (1) กำหนดขนาดตัวอย่าง ใช้แนวความคิดและวิธีการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างของ ทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) และยอมให้เกิดค่าความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 341 คน

- (2) การเลือกกลุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการเลือกแบบกำหนดจำนวน (Quota Sampling) โดยวิธีดังต่อไปนี้

- แบ่งประชากรออกเป็นหน่วยตามคณะวิชา คือ คณะวิชาช่าง

อุตสาหกรรม คณะบริหารธุรกิจ และคณะศึกษาศาสตร์

- คำนวณสัดส่วนกลุ่มตัวอย่าง ในแต่ละคณะวิชา และแยกตามสาขาวิชา จากสูตรทาโร ยามานะ (Taro Yamane')

- นำขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่แยก ชายหญิง ในแต่ละสาขาวิชา และแต่ละชั้นปี มาเรียงลำดับ หมายเลขตามบัญชีรายชื่อ โดยเรียงหมายเลขของแต่ละสาขา ให้เป็นหญิง 1 กลุ่ม และชาย 1 กลุ่ม ทุกสาขา ทุกชั้นปี จนครบจำนวนประชากรทั้งหมด คือ 2,329 คน แล้วทำการสุ่มตัวอย่างแบบมีระบบ (Systematic Sampling) (สมเดช ลิทธิพงศ์พิทยา 2545 : 257) โดยผู้วิจัยต้องการสุ่มตัวอย่างทั้งหมด 341 คน เพื่อทราบว่า สาขาวิชาใด หมายเลขใด ของบัญชีรายชื่อ ที่จัดเรียงแล้วนั้น จะเป็นตัวแทนที่ดีของประชากรทั้งหมด ทั้งชายและหญิงอย่างเที่ยงธรรมในทุกสาขาวิชา

1.2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้ศึกษาใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างคือ วัยรุ่นซึ่งเป็นนักเรียน ชาย หญิง ระดับ ปวช. ปีที่ 1 ปีที่ 2 และปีที่ 3 ในวิทยาลัยเทคนิคปทุมธานี แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลด้านคุณลักษณะของครอบครัวของนักเรียนจำนวน 10 ข้อลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบตรวจรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 แบบวัดสัมพันธภาพในครอบครัว ที่ดัดแปลงจากแบบวัดสัมพันธภาพของวัยรุ่นกับบิดามารดาของ จงกลณี ดุษฎีเจริญ (2540 : 70) จำนวนทั้งหมด 37 ข้อ ประกอบด้วย 5 ด้าน คือ ด้านความรักความผูกพัน ด้านความเป็นอิสระ ด้านความมีน้ำใจเอื้ออาทร ด้านการพักผ่อนร่วมกันและด้านการสื่อสารภายในครอบครัวลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบประมาณค่า (Rating Scales) ตามแบบของ ลิเคิร์ต (Likert)

ตอนที่ 3 แบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่น ของกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข พ.ศ. 2545 จำนวน 52 ข้อแบ่งเป็น 3 ด้าน คือ ด้านดี ด้านเก่ง ด้านสุข

1.2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่มีคุณสมบัติตามที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ จากนั้นได้แจกแบบสอบถามจำนวน 341 ชุด และได้แบบสอบถามคืนมาครบตามจำนวน 341 ชุด ทำการตรวจสอบแบบสอบถามทั้งหมด ได้แบบสอบถามที่เป็นฉบับสมบูรณ์และถูกต้องจำนวน 317 ชุด คิดเป็นร้อยละ 92.96

1.2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดย ตอนที่ 1 หาค่าความถี่และค่าร้อยละ ตอนที่ 2 วิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เป็น รายด้านและภาพรวม ตอนที่ 3 วิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จากนั้นวิเคราะห์หาค่าความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธ์ภาพในครอบครัว กับความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่น

1.3 สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธ์ภาพในครอบครัวกับความฉลาดทาง อารมณ์ของวัยรุ่นในวิทยาลัยเทคนิคปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี” มีผลการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลด้านคุณลักษณะของครอบครัว จากผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ตอบแบบ สอบถาม เป็นชายมากกว่าหญิงคิดเป็นร้อยละ 62.2 และร้อยละ 37.8 จำนวนพี่น้องส่วนใหญ่มีพี่น้อง 2 คนคิดเป็นร้อยละ 52.4 อาศัยอยู่กับบิดามารดาคิดเป็นร้อยละ 83.3 อาศัยอยู่กับบิดามารดาและญาติ คิดเป็นร้อยละ 16.7 อายุบิดาของส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 41 – 49 ปีคิดเป็นร้อยละ 60.3 รองลงมา ระดับการศึกษาของบิดาส่วนใหญ่ระดับต่ำกว่ามัธยมศึกษาคิดเป็นร้อยละ 62.8 รองลงมา มีการศึกษา ระดับมัธยมศึกษา – ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงคิดเป็นร้อยละ 33.4 อาชีพของบิดาส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพรับจ้าง คิดเป็นร้อยละ 41.6 รองลงมาประกอบอาชีพอื่น ๆ นอกเหนือจากที่ระบุ เช่น เกษตรกรรม ทำไร่ทำนาคิดเป็นร้อยละ 26.5 อายุของมารดาส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 39 – 47 ปี มี จำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 61.2 ระดับการศึกษาของมารดานักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง มีการ ศึกษาต่ำกว่ามัธยมศึกษา มีจำนวนมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 74.1 อาชีพของมารดาส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพ ลูกจ้าง คิดเป็นร้อยละ 30.0 รองลงมาประกอบอาชีพอื่น ๆ เช่น เกษตรกรรม ทำไร่ ทำนา คิดเป็นร้อยละ 27.4 รายได้ของบิดามารดารวมกันต่อเดือนส่วนใหญ่มีรายได้ต่ำกว่า 20,000 บาทคิดเป็นร้อยละ 69.4

2. ข้อมูลด้านสัมพันธ์ภาพในครอบครัว ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวม บิดามารดา มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลางมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.64 และ 2.77 เมื่อพิจารณาแต่ละด้าน โดยจำแนก ตามรายการปฏิบัติของบิดา พบว่า ด้านความรักความผูกพัน มีระดับค่าเฉลี่ยสูงสุดมีการปฏิบัติอยู่ใน ระดับปานกลาง ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านการพักผ่อนร่วมกัน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนการปฏิบัติของมารดาพบว่า ด้านความรักความผูกพันมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และข้อที่มี ค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านความเป็นอิสระ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาตามราย การ พบว่า

2.1 ด้านความรักความผูกพัน จำแนกตามการปฏิบัติของบิดา โดยภาพรวม มีการ ปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาแต่ละข้อพบว่า แสดงความห่วงใยเมื่อท่านกลับบ้านคิดเวลา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ แสดงความรักใคร่ด้วยการกอด

จบ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย ส่วนการปฏิบัติของมารดา โดยภาพรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาแต่ละข้อพบว่า แสดงความห่วงใยเมื่อกลับบ้านผิดเวลา มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ แสดงความรักใคร่ด้วยการกอดจับ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย

2.2 ด้านความเป็นอิสระ จำแนกตามการปฏิบัติของบิดา โดยภาพรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาแต่ละข้อพบว่า ลงโทษเมื่อท่านไม่ทำตามกฎเกณฑ์ในบ้าน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ให้โอกาสได้ทำอะไรได้ตามใจชอบ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนการปฏิบัติของมารดา โดยภาพรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาแต่ละข้อพบว่า อนุญาตให้ชื่อของพิเศษนอกเหนือจากที่จำเป็น ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ให้โอกาสทำอะไรได้ตามใจชอบ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง

2.3 ด้านความมีน้ำใจเอื้ออาทร จำแนกตามการปฏิบัติของบิดา โดยภาพรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาแต่ละข้อพบว่า ให้ความช่วยเหลือในยามที่ต้องการ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ให้อภัย เห็นใจ ห่วงใยเมื่อท่านทำผิดพลาด มีการปฏิบัติในระดับน้อย ส่วนการปฏิบัติของมารดา โดยภาพรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาแต่ละข้อพบว่า ให้ความช่วยเหลือในยามที่ต้องการ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ให้อภัย เห็นใจ ห่วงใย เมื่อท่านทำผิดพลาด มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย

2.4 ด้านการพักผ่อนร่วมกัน จำแนกตามการปฏิบัติของบิดา โดยภาพรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาแต่ละข้อพบว่า ดูโทรทัศน์ร่วมกัน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ออกกำลังกายเล่นกีฬาด้วยกัน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย ส่วนการปฏิบัติของมารดา โดยภาพรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาแต่ละข้อพบว่า ดูโทรทัศน์ด้วยกัน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ออกกำลังกายเล่นกีฬาด้วยกัน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย

2.5 ด้านการสื่อสารภายในครอบครัว จำแนกตามการปฏิบัติของบิดา โดยภาพรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาแต่ละข้อพบว่า พูดคุยสนทนากับท่านเป็นประจำทุกวัน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ พูดคุยเกี่ยวกับ ภาระค่าใช้จ่ายของครอบครัว มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนการปฏิบัติของมารดา โดยภาพรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาแต่ละข้อพบว่า พูดคุยสนทนากับท่านเป็นประจำทุกวัน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ พูดคุยเกี่ยวกับภาระค่าใช้จ่ายของครอบครัว มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย

3. ข้อมูลเกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่น จากผลการวิจัยพบว่า ความฉลาด

ทางอารมณ์ของวัยรุ่น โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านความพอใจชีวิต มีค่าเฉลี่ยสูงสุด มีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ตัดสินใจ และแก้ปัญหา มีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับปานกลาง

3.1 ด้านการควบคุมตัวเอง โดยภาพรวม นักเรียนวัยรุ่นมีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาแต่ละข้อพบว่า เมื่อฉันถูกบังคับให้ทำในสิ่งที่ไม่ชอบ ฉันจะอธิบายเหตุผลจนผู้อื่นยอมรับได้ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด มีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ เมื่อถูกขัดใจฉันรู้สึกหงุดหงิดจนควบคุมอารมณ์ไม่ได้ มีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับปานกลาง

3.2 ด้านการเห็นใจผู้อื่น โดยภาพรวม นักเรียนวัยรุ่น มีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาแต่ละข้อพบว่า ฉันสังเกตได้เมื่อคนใกล้ชิดมีอารมณ์เปลี่ยนแปลง มีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ฉันไม่ยอมรับในสิ่งที่ผู้อื่นทำตามอย่างที่ฉันคิด มีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับปานกลาง

3.3 ด้านการมีความรับผิดชอบ โดยภาพรวม นักเรียนวัยรุ่นมีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาแต่ละข้อพบว่า ฉันเห็นคุณค่าในน้ำใจที่ผู้อื่นมีต่อฉัน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด มีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ฉันรู้สึกลำบากใจในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อผู้อื่น มีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับปานกลาง

3.4 ด้านการมีแรงจูงใจ โดยภาพรวม นักเรียนวัยรุ่นมีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาแต่ละข้อพบว่า ฉันรู้สึกมีคุณค่าเมื่อได้ทำในสิ่งต่าง ๆ อย่างเต็มความสามารถ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด มีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ เมื่อทำสิ่งใดไม่สำเร็จฉันก็รู้สึกหมดกำลังใจ มีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับปานกลาง

3.5 ด้านการตัดสินใจและแก้ปัญหา โดยภาพรวม นักเรียนวัยรุ่นมีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาแต่ละข้อพบว่า ฉันรู้สึกว่า การตัดสินใจแก้ปัญหาเป็นเรื่องยากสำหรับฉัน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด มีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับปานกลาง ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ฉันลำบากใจ เมื่อต้องอยู่กับคนแปลกหน้าหรือคนที่ไม่คุ้นเคย มีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับปานกลาง

3.6 ด้านการมีสัมพันธภาพ นักเรียนวัยรุ่น มีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาแต่ละข้อพบว่า ฉันมีเพื่อนสนิทหลายคนที่ยกย่องฉัน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด มีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับปานกลาง ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ เมื่อไม่เห็นด้วยกับผู้อื่น ฉันสามารถอธิบายเหตุผลที่เขายอมรับได้ มีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับปานกลาง

3.7 ด้านความภูมิใจตนเอง โดยภาพรวม นักเรียนวัยรุ่นมีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ใน

ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาแต่ละข้อพบว่า ฉันรู้สึกดีน้อยกว่าผู้อื่น มีค่าเฉลี่ยสูงสุด มีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ฉันทำหน้าที่ได้ดี ไม่ว่าจะอยู่ในบทบาทใด มีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับปานกลาง

3.8 ด้านความพอใจชีวิต โดยภาพรวม นักเรียนวัยรุ่นมีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาแต่ละข้อพบว่า ฉันพอใจกับสิ่งที่ฉันเป็นอยู่ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด มีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ แม้สถานการณ์จะเลวร้าย ฉันก็มีความหวังว่าจะดีขึ้น มีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับปานกลาง

3.9 ด้านความสุขสงบทางใจ โดยภาพรวม นักเรียนวัยรุ่นมีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาแต่ละข้อพบว่า เมื่อเว้นจากภาระหน้าที่ฉันจะทำในสิ่งที่ฉันชอบ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด มีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ฉันไม่รู้จะหาอะไรทำเมื่อรู้สึกเบื่อหน่าย มีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับปานกลาง

การวิจัยครั้งนี้ เมื่อพิจารณาตามกรอบแนวคิดของการวิจัยเกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์พบว่า นักเรียนวัยรุ่นมีความฉลาดทางอารมณ์ในด้าน ดี เก่ง มีความสุข อยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านดี และมีความสุขมีค่าเฉลี่ยเท่ากัน คือ 2.89 ด้านเก่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.66

4. ความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธ์ภาพในครอบครัวกับความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่น จากผลการวิจัยพบว่า

4.1 สัมพันธภาพในครอบครัวของบิดากับความฉลาดทางอารมณ์ของบุตรวัยรุ่น มีดังนี้

ความรักความผูกพันมีความสัมพันธ์ทางบวกกับด้านความสุขสงบทางใจ ด้านความพอใจชีวิต อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพอใจชีวิต อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีความสัมพันธ์ทางลบกับการตัดสินใจแก้ปัญหา อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

ความมีน้ำใจมีความสัมพันธ์ทางบวกกับด้านการมีแรงจูงใจ ด้านความพอใจในชีวิต ด้านความสุขสงบทางใจ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีความสัมพันธ์ทางบวกกับด้านการมีสัมพันธภาพ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนภาพรวมความฉลาดทางอารมณ์พบว่า มีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ด้านการพักผ่อนร่วมกันมีความสัมพันธ์ทางบวกกับด้านการเห็นใจผู้อื่น ด้านความรับผิดชอบ ด้านการมีแรงจูงใจ ด้านความพอใจในชีวิต อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสุขสงบทางใจ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ด้านการสื่อสารในครอบครัวมีความสัมพันธ์ทางบวกกับด้านการแรงจูงใจ ด้าน

อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีความสัมพันธ์ทางลบกับความฉลาดทางอารมณ์ ด้านการเห็นใจผู้อื่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนภาพรวมความฉลาดทางอารมณ์พบว่า มีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สรุปภาพรวมของสัมพันธภาพในครอบครัวของมารดา มีความสัมพันธ์ทางบวกกับภาพรวมกับภาพรวมของความฉลาดทางอารมณ์ทั้งหมดรวม 4 ด้าน คือ ด้านการมีแรงจูงใจ ด้านความภูมิใจตนเอง ด้านการพอใจชีวิต ด้านความสุขสงบทางใจ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีความสัมพันธ์ทางบวกกับด้านการมีสัมพันธภาพอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

2. อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่าง สัมพันธภาพในครอบครัวกับความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่นในวิทยาลัยเทคนิคปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี” ได้พบประเด็นที่น่าสนใจดังต่อไปนี้

2.1 ระดับสัมพันธภาพภายในครอบครัว โดยภาพรวม 5 ด้านมีระดับการปฏิบัติของบิดามารดาอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งหมายความว่า สัมพันธภาพที่บิดาปฏิบัติต่อบุตร และมารดาปฏิบัติต่อบุตรอยู่ในเกณฑ์พอใช้ ถือว่าต้องพึงระวังและปรับปรุงให้ดีขึ้น และพบว่าระดับการปฏิบัติของด้านต่างๆ มีดังนี้

2.1.1 ด้านความรักความผูกพัน บิดามีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนมารดามีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก น่าจะมีผลจากความรักความผูกพันที่เกิดจากความใกล้ชิดสนิทสนมระหว่างมารดากับบุตรมีมากกว่าบิดากับบุตรซึ่งมีมาตั้งแต่เยาว์วัยและมากขึ้นในช่วงวัยรุ่น ซึ่งสอดคล้องกับ จงกลณี คุ้ยเจริญ (2540 : 40) พบว่า สัมพันธภาพระหว่างบุตรวัยรุ่นกับบิดามารดาบุตรที่เจริญเติบโตมาจะต้องได้รับการดูแลเอาใจใส่ ความห่วงใยของบิดามารดาจึงทำให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีภายในครอบครัว และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ รัตใจ เปี้ยแก้ว (2545 : 138) การปฏิบัติกันภายในครอบครัวด้านความรักความผูกพันใกล้ชิดของสมาชิกในครอบครัวจะเกี่ยวข้องกับความอบอุ่นทางกายและทางจิตใจ และในรายด้านของความรักความผูกพัน 9 ข้อยังพบว่า การแสดงความรักต่อท่านด้วยการกอดจูบของบิดามารดา พบว่า อยู่ในระดับน้อยทั้งคู่ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก พัฒนาการที่เปลี่ยนไปจากวัยเด็กมาสู่วัยรุ่น เริ่มมีความเป็นตัวของตัวเอง มีความเป็นผู้ใหญ่ขึ้นและประกอบกับสังคม วัฒนธรรมของไทยไม่กล้าแสดงออกในลักษณะการโอบกอดหรือกอดจูบ จึงมีการเลือกปฏิบัติในสิ่งที่บิดาและมารดาอาจยังมองบุตรเป็นเด็กอยากปฏิบัติเหมือนเดิม แต่บุตรเองอาจไม่ต้องการหรืออับอาย ซึ่งสอดคล้องกับ ทฤษฎีการเรียนรู้เชิงสังคม (ศรีเรือน แก้วกังวาล 2540 : 49 – 45) การเรียนรู้ใด ๆ เกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไขของสังคมหลายประเภท ซึ่งสัมพันธ์อย่างซับซ้อน กฎการเรียนรู้และการลงมือกระทำมีขีดจำกัดในการ

อธิบายพฤติกรรมและพัฒนาการของมนุษย์ ส่วนข้อที่ 6 แสดงความห่วงใยเมื่อท่านกลับบ้านผิดเวลา บิดาและมารดามีการปฏิบัติในระดับมากที่สุด เนื่องมาจาก พฤติกรรมความห่วงใยของทุกคนที่อยู่ในครอบครัวเดียวกันจะแสดงออกซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งพ่อแม่ต้องมีความห่วงใยบุตรอย่างมาก เมื่อพบว่าบุตรกลับบ้านผิดเวลา ด้วยเกรงว่าจะเกิดอันตรายกับบุตรของตนเอง มักจะสอบถามเสมอในเรื่องเวลาที่กลับบ้านถ้าบุตรขออนุญาตไปทำกิจกรรมนอกบ้าน ซึ่งสอดคล้องกับ พวงผกา ชื่นแสงเนตร (2538 : 8) ที่กล่าวว่า ลักษณะพฤติกรรมที่บุคคลในครอบครัวที่อาศัยอยู่ร่วมกันในครอบครัวเดียวกัน จะมีความรักความห่วงใยต่อกัน และยังสอดคล้องกับ กุลวรรณ วิทยาวงศ์รุจิ (2526) ที่กล่าวว่า พฤติกรรมของพ่อแม่ ก็คือ แสดงความรักความห่วงใยต่อลูกและยังเป็นพฤติกรรมที่ลูกได้รับได้

2.1.2 ด้านความเป็นอิสระ บิดาและมารดามีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง น่าจะมีผลจากสภาพการปัจจุบันพ่อแม่ต้องทำงานนอกบ้าน ซึ่งส่งผลให้สัมพันธภาพในครอบครัวลดลง ให้อิสรภาพแก่บุตรในการทำกิจกรรมต่างๆ มากขึ้น บทบาทของบิดามารดาจึงลดลง ซึ่งสอดคล้องกับ โสภา ชปิลมันท์ (2536) ที่กล่าวว่า ลักษณะของครอบครัวไทยได้เปลี่ยนแปลงไป พ่อแม่ต้องทำงานนอกบ้านมากขึ้น การเลี้ยงดูลูกในปัจจุบันก็จะให้อิสระกับลูก และสอดคล้องกับ รติวรรณ ทับธง (2543) ที่กล่าวว่า สังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงไป ทำให้ครอบครัวเกิดการเปลี่ยนแปลง ความสัมพันธ์ในครอบครัวลดลง สภาวะเศรษฐกิจทำให้บทบาทของพ่อแม่เปลี่ยนแปลง การอบรมเลี้ยงดูลูกมีอิสระมากขึ้น และในรายชื่อของด้านนี้ยังพบว่า ข้อ 2 ให้โอกาสทำอะไรได้ตามใจชอบ บิดามารดาในระดับค่าเฉลี่ยต่ำสุด มีการปฏิบัติในระดับปานกลาง น่าจะมีผลมาจาก โดยทั่วไป บิดามารดาจะเป็นผู้ที่วิเคราะห์ความเหมาะสมของกิจกรรมและพฤติกรรมที่บุตรจะแสดงออกมา หากมีความเหมาะสมถูกต้องก็จะอนุญาตให้ทำ พร้อมทั้งให้คำแนะนำ และคอยดูแลควบคุม ซึ่งสอดคล้องกับ อัจฉรา สุขารมณ (2543 : 57) ที่กล่าวว่า พ่อแม่เป็นผู้อบรมสั่งสอน และบอกลูกตรงๆ ว่า ลูกต้องทำอะไรให้ถูกต้องเหมาะสม และบอกถึงความถูกต้องให้ลูกรับรู้ ส่วน รัตใจ เปี้ยแก้ว (2545 : 56) ได้กล่าวไว้ว่า การอบรมและการเลี้ยงดูเด็ก ผู้ใหญ่จำเป็นต้องมีวิธีการที่จะแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม

2.1.3 ด้านความมีน้ำใจเอื้ออาทร โดยภาพรวม บิดามารดามีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง น่าจะมีผลมาจาก ความเอื้ออาทรเป็นสัมพันธภาพที่บิดามารดาประพฤติปฏิบัติต่อบุตรตั้งแต่เกิดมา โดยเอาใจใส่ดูแลสุขภาพ อาหารการกิน ความสะอาด การใช้จ่ายเงินทอง ฯลฯ และเมื่อเติบโตขึ้นก็จะฝึกให้ช่วยเหลือตนเอง ดังนั้นเมื่อบุตรอยู่ในวัยที่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ เช่น วัยรุ่นบทบาทของบิดามารดาที่จะลดลง เช่น การเดินทางไปโรงเรียนทั้งไปและกลับก็จะให้ลูกเดินทางเอง ฝึกให้ทำอาหาร ดูแลความสะอาดของร่างกาย เสื้อผ้าก็จะให้ลูกทำเอง ส่วนบิดามารดาที่จะใช้เวลากับการทำงานเพื่อให้ได้มาซึ่งเงินทองและค่าใช้จ่ายที่สูงขึ้น อันเป็นสิ่งที่บิดาและมารดาต้องรับผิดชอบมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ สุมล อมรวิวัฒน์ (2537) ที่กล่าวว่า ความเอื้ออาทรต่อกัน การเอาใจใส่ ที่พ่อแม่ปฏิบัติต่อลูกคือ การ

ดูแลสุขภาพของทุกคนในครอบครัว อาหารการกิน ค่าเล่าเรียนบุตร ความสะอาด ค่าใช้จ่าย และการเดินทางไปโรงเรียน ความทุกข์หรือความสุขของลูก นอกจากนั้นยังพบว่า พ่อแม่มีการปฏิบัติมาก มีค่าเฉลี่ยสูงสุดของด้านนี้คือ เป็นที่พึ่งพาอาศัยในยามวิกฤติ น่าจะมีผลมาจาก ความสัมพันธ์ของพ่อแม่ที่มีต่อลูกได้แก่ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ส่งเสริมให้กำลังใจ ช่วยคลี่คลายปัญหาต่างๆ ให้ลูกในทุกสถานการณ์ ซึ่งสอดคล้องกับ กุลวรรณ วิทยาวงศ์รุจิ (2526) กล่าวว่า ลักษณะพฤติกรรมที่บิดามารดาปฏิบัติต่อบุตรเกี่ยวกับความรักความห่วงใยของบิดามารดา เช่น การช่วยคลี่คลายปัญหาต่างๆ ให้ความเป็นกันเองกับบุตร มีความรักใคร่สามัคคี ถ้อยที่ถ้อยอาศัยกัน

2.1.4 ด้านการพักผ่อนร่วมกัน บิดามารดามีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก คือ ดูรายการโทรทัศน์ร่วมกัน มีค่าเฉลี่ยสูงสุดทั้งบิดาและมารดา น่าจะมีผลมาจาก ในปัจจุบันครอบครัวส่วนมากมักจะไม่ค่อยมีเวลาอยู่ร่วมกันหรืออาจมีเวลาร่วมกันน้อยเพราะปัญหาเศรษฐกิจ มีผลทำให้บิดามารดาต้องออกทำงานเพื่อหารายได้เข้าครอบครัว และอาจให้เวลากับบุตรของตนน้อยลงไป เมื่อมีโอกาสในการใช้เวลาร่วมกัน จึงใช้อย่างคุ้มค่าเพื่อทดแทนเวลาที่หายไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ รัตใจ เปี้ยแก้ว (2545 : 140) พบว่า ด้านการใช้เวลาร่วมกัน มีการปฏิบัติกันภายในครอบครัวด้านการใช้เวลาอยู่ร่วมกันอยู่ในระดับปานกลาง ส่วน กุลวรรณ วิทยาวงศ์รุจิ (2526) กล่าวว่า การพักผ่อนร่วมกันในครอบครัวเป็นพฤติกรรมที่แสดงถึงความสัมพันธ์ในครอบครัว พ่อแม่และลูกควรมีกิจกรรมร่วมกันในการพักผ่อนเมื่อมีเวลาว่าง ส่วนในข้อ 2 ออกกำลังกายเล่นกีฬาด้วยกัน มีค่าเฉลี่ยน้อยทั้งบิดาและมารดา น่าจะมีผลมาจาก บิดามารดาต้องใช้เวลาในการทำงานประมาณวันละ 8 – 12 ชั่วโมง เวลาที่ให้กับการออกกำลังกายน้อยลง ซึ่ง วอล์คเกอร์ และ โวซาล (Walker and Wosal 1976 อ้างถึงใน จิราพร ดิถิง 2533 : 10) กล่าวว่า บทบาทของพ่อแม่เปลี่ยนไป ต้องออกไปประกอบภารกิจเพื่อความอยู่รอด เพื่อสร้างฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว มีเวลาอยู่บ้านน้อยลง

2.1.5 ด้านการสื่อสารภายในครอบครัว โดยภาพรวม บิดามารดามีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนการพูดคุยกับลูกเป็นประจำทุกวัน เป็นข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ทั้งบิดาและมารดา มีการปฏิบัติในระดับมาก น่าจะมีผลมาจาก การพูดคุยของบุคคลในครอบครัวเป็นการสื่อสารข้อมูล และสร้างความเป็นกันเอง ทำให้ทราบถึงความต้องการ ปัญหา ความสุข ความทุกข์ได้เป็นอย่างดี และยังเป็นการสร้างสัมพันธ์ภาพในครอบครัวด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ สุวัฒน์ วิบูลย์เศรษฐ์ (2544 : 16) กล่าวว่า องค์ประกอบของสัมพันธ์ภาพที่ดีในครอบครัว คือ การใช้หลักมนุษยสัมพันธ์ และการสื่อสารที่ดีในครอบครัว และสอดคล้องกับ พรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์ (2530) กล่าวว่า การสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดี จำเป็นต้องมีการสื่อสาร เพื่อช่วยให้ครอบครัวทำหน้าที่ได้อย่างเต็มที่ มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างสมาชิก การสื่อสารจึงเป็นกระบวนการรวมข่าวสาร ความคิดเห็น ค่านิยม อารมณ์ ความรู้สึก

2.2 ความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่น ในด้านการควบคุมตนเอง การเห็นใจผู้อื่น การมีความรับผิดชอบ การมีแรงจูงใจ การตัดสินใจและแก้ไขปัญหา การมีสัมพันธภาพ ความภูมิใจตนเอง ความพอใจในชีวิต และการมีความสุขสงบทางใจ เมื่อศึกษาแล้วพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับความฉลาดทางอารมณ์ในด้านต่างๆ ดังนี้

2.2.1 ด้านการควบคุมตนเอง วัยรุ่นมีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับปานกลาง กล่าวคือ วัยรุ่นมีการควบคุมตนเองระดับพอใช้ น่าจะมีผลมาจาก วัยรุ่นเป็นวัยที่กำลังมีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางร่างกายและจิตใจ ตลอดจนอารมณ์ ทำให้บางครั้งเกิดความหงุดหงิดเมื่อได้รับการขัดใจ หรืออาจมีปฏิกิริยาโต้ตอบต่อปัญหาที่เกิดขึ้นเพียงเล็กน้อย หรือไม่ชอบเมื่อได้รับการบังคับให้กระทำในสิ่งที่ตนเองไม่ชอบ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ รัศมี เปี้ยแก้ว (2545 : 142) ที่พบว่า ด้านการควบคุมตนเองของวัยรุ่นตอนต้นมีความสามารถทางอารมณ์ในการควบคุมตนเองในระดับปานกลาง

2.2.2 ด้านการเห็นใจผู้อื่น วัยรุ่นมีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับปานกลาง กล่าวคือ เห็นใจผู้อื่นในระดับพอใช้ น่าจะมีผลมาจาก การได้รับการอบรมเลี้ยงดูในครอบครัวที่สมบูรณ์คือ มีทั้งพ่อและแม่อยู่ด้วยกันทำให้เด็กได้รับความรักความอบอุ่น ให้ความช่วยเหลือในยามที่ลูกต้องการ และจากการที่เด็กได้พบเห็นพฤติกรรมที่พ่อแม่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน ถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน เป็นสิ่งที่ปลูกฝังทำให้เกิดพฤติกรรมเลียนแบบผู้ใหญ่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ รัศมี เปี้ยแก้ว (2545 : 142) พบว่า วัยรุ่นมีความสามารถในการเห็นอกเห็นใจผู้อื่น เห็นคุณค่าในน้ำใจที่ผู้อื่นมีให้ การอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่แสดงพฤติกรรมที่กระทำต่อกันในลักษณะที่ไม่มีความขัดแย้งกันมีความรักใคร่สามัคคีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน เป็นสิ่งที่ปลูกฝังให้ลูกมีความเห็นใจผู้อื่น และสอดคล้องกับ วิระวัฒน์ ปันนิตามัย (2542 : 60) ที่กล่าวว่า การเอาใจเขามาใส่ใจเรา ตระหนักในความรู้สึกนึกคิดมุมมองของผู้อื่น สนใจผู้อื่น รับรู้และคาดคะเนความต้องการของบุคคลอื่นทำให้สามารถเข้าใจผู้อื่นได้มากขึ้น

2.2.3 ด้านการมีความรับผิดชอบ วัยรุ่นมีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับปานกลาง กล่าวคือ วัยรุ่นมีความรับผิดชอบระดับพอใช้ น่าจะมีผลมาจาก วัยรุ่นเป็นวัยที่อยู่ในสภาวะของการเปลี่ยนแปลง อยู่ในช่วงระหว่างหัวเลี้ยวหัวต่อของความเป็นเด็กและความเป็นผู้ใหญ่ ความรับผิดชอบในกิจกรรมที่ได้รับมอบหมายหรือการที่จะกระทำสิ่งใดเพื่อผู้อื่น จึงเป็นสิ่งที่ผู้ที่อยู่ในวัยนี้รู้สึกลำบากใจบ้าง ซึ่งสอดคล้องกับ อีริก อีริกสัน (Erik Erikson อ้างถึงใน ศรีเรือน แก้วกังวาล 2540 : 35 – 36) ที่กล่าวว่า ระยะเวลาวัยรุ่นเป็นขั้นการอัตถิภาวะแห่งตนซึ่งขัดแย้งกับความไม่เข้าใจตนเอง (Identity vs. Identity Diffusion) เป็นช่วงที่มีความขัดแย้งทางสังคม-จิตใจ มีลักษณะวิกฤติยิ่งกว่าช่วงอื่น เพราะเป็นช่วงรอยต่อระหว่างความเป็นเด็กและความเป็นผู้ใหญ่ มีความสับสน ไม่มั่นคง บางครั้งมีความมั่นใจสูงและบางครั้งไม่แน่ใจ

2.2.4 ด้านการมีแรงจูงใจ วัยรุ่นมีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับปานกลาง กล่าวคือ วัยรุ่นมีแรงจูงใจในระดับพอใช้ น่าจะมีผลมาจากวัยรุ่นมีพัฒนาการทางอารมณ์เปลี่ยนแปลงง่าย มีความเข้มทางอารมณ์สูง อ่อนไหวต่อการที่ฟังทางใจ พ่อแม่ ผู้ปกครอง และครูควรให้กำลังใจเด็ก เพื่อให้เขาสร้างความพยายาม และสอนให้เด็กรู้จักยอมรับความเป็นจริง ซึ่งสอดคล้องกับ สุขชา จันทรเอม (2529 : 27) ที่กล่าวว่า วัยรุ่นมีอารมณ์เปลี่ยนแปลงง่ายและรุนแรง ผู้ใหญ่ต้องหมั่นให้กำลังใจเด็ก เพื่อให้เด็กเกิดความมั่นใจและมีความพยายาม และสอดคล้องกับงานวิจัย รัตใจ เปี้ยแก้ว (2545 : 156) ที่พบว่า ด้านการสร้างแรงจูงใจวัยรุ่นตอนต้นมีความสามารถทางอารมณ์อยู่ในระดับปานกลาง

2.2.5 ด้านการตัดสินใจและแก้ปัญหา วัยรุ่นมีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับปานกลาง กล่าวคือ วัยรุ่นมีการตัดสินใจและแก้ปัญหาในระดับพอใช้ น่าจะมีผลมาจาก วัยรุ่นมักจะมีความคิดที่หลากหลาย พัฒนาการด้านสติปัญญาของวัยรุ่นเป็นไปอย่างรวดเร็ว รู้จักใช้เหตุผล ไม่เชื่ออะไรง่าย มีการวิพากษ์วิจารณ์ ต้องการคิดด้วยตัวเอง ซึ่งสอดคล้องกับ ศรีเรือน แก้วกังวาล (2540 : 352) ที่กล่าวว่า วัยรุ่นส่วนใหญ่มีกระบวนการความคิดหลายแบบ เช่น รู้จักเป็นเหตุเป็นผล ไม่เชื่ออะไรง่าย ๆ รู้จักคิดแบบวิทยาศาสตร์ ต้องการคิดด้วยตนเอง รู้จักตัดสินใจในเรื่องยาก ๆ รวมทั้งหาข้อมูลมาประกอบการตัดสินใจ มีความคิดรวบยอดเรื่องราวต่างๆ ลึกซึ้งขึ้น มีการเชื่อมโยงประสบการณ์ในอดีตเข้ากับปัจจุบันและคาดการณ์หรือวางแผนการสำหรับอนาคต รู้จักคิดด้วยภาพความคิดในใจ สอดคล้องกับงานวิจัยของ รัตใจ เปี้ยแก้ว (2545 : 157) พบว่า ความสามารถทางอารมณ์ในการเผชิญปัญหาและการแก้ไขปัญหาวัยรุ่นตอนต้นในระดับปานกลาง คือ รู้จักปฏิเสธเมื่อถูกชักชวนในทางที่ผิดและรู้จักวิธีการหาทางออก

2.2.6 ด้านสัมพันธภาพ วัยรุ่นมีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับปานกลาง กล่าวคือ วัยรุ่นมีสัมพันธภาพในระดับพอใช้ น่าจะมีผลมาจาก วัยรุ่นมักจะทำให้ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมวัย มีความผูกพันกับเพื่อนในกลุ่มมากขึ้น มีเพื่อนสนิทหลายคน ซึ่งสอดคล้องกับ ศรีเรือน แก้วกังวาล (2540 : 337) ที่กล่าวว่า พัฒนาการของวัยรุ่นคือ เด็กให้ความสำคัญกับเพื่อนในวัยเดียวกันมีความผูกพันกับเพื่อนๆเลือกที่จะเป็นสมาชิกของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง โดยที่ไม่มีใครตั้งกฎเกณฑ์ไว้ให้ทำ กลุ่มเพื่อนเริ่มมีความสำคัญต่อชีวิตจิตใจและอนาคตของเด็กมากที่สุด ครอบครัวเริ่มมีอิทธิพลน้อยลง

2.2.7 ด้านความภูมิใจตนเอง วัยรุ่นมีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับปานกลาง กล่าวคือ วัยรุ่นมีความภาคภูมิใจตนเองในระดับพอใช้ น่าจะมีผลมาจาก วัยรุ่นเป็นวัยที่มีพัฒนาการด้านความรู้สึกนึกคิด อารมณ์ มีความประทับใจและภาคภูมิใจต่อสิ่งที่ตนเองทำสำเร็จ ฟังพอใจต่อผลงานของตนเอง ทำให้ตนเองรู้สึกว่ามีคุณค่า ซึ่งสอดคล้องกับ สาวิตรี ทยานศิลป์ (2541 : บทคัดย่อ) ที่พบว่า ความภาคภูมิใจในตนเองของวัยรุ่นไทยอายุระหว่าง 15 – 24 ปี พบว่า วัยรุ่นส่วนใหญ่มีความภาคภูมิใจ

ในตนเองระดับปานกลาง และปัจจัยด้านครอบครัวมีความสัมพันธ์กับความภาคภูมิใจในตนเองของวัยรุ่นอันได้แก่ความสัมพันธ์กับพ่อและแม่ ความใกล้ชิดผูกพันกับครอบครัว ลักษณะของการอบรมเลี้ยงดูบุคคลที่ให้การอบรมเลี้ยงดู และระดับการศึกษาของวัยรุ่น และ องค์การอนามัยโลก (อ้างใน กมลทิพย์ วิจิตรสุนทรกุล 2543 : 56 – 57) กล่าวว่า ความภูมิใจในตนเอง เป็นความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า เช่น ค้นพบและภูมิใจในความสามารถของตน โดยมีได้มุ่งสนใจอยู่แต่เรื่องรูปร่าง หน้าตา หรือความสามารถทางเพศ การเรียนเก่ง ฯลฯ เท่านั้น และสอดคล้องกับ ฌูเบอร์ และคณะ (1985 : 153 – 159) พบว่า ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของเด็กจะลดลง เมื่อการสนับสนุนในครอบครัวลดลง เด็กที่รับรู้ว่าการอบรมเลี้ยงดูไม่ให้การสนับสนุนและไม่มีความสุขจะมีความรู้สึกในคุณค่าต่อตนเองต่ำ

2.2.8 ด้านความพอใจชีวิต วัยรุ่นมีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับมาก กล่าวคือ วัยรุ่นมีความพอใจชีวิตในระดับดี น่าจะมีผลมาจาก วัยรุ่นมีสัมพันธภาพที่ดี บิดามารดามีความใกล้ชิดหรือมีสัมพันธภาพที่ดีกับบุตร ซึ่งสอดคล้องกับ กรีนเบิร์ก ซีเกล และเลิทซ์ (Greenberg Siegel and Leitch อ้างถึงใน อมราวดี ณ อุบล 2544 : 118) พบว่า สัมพันธภาพของวัยรุ่นกับบิดามารดาและกลุ่มเพื่อนมีความสัมพันธ์กับการมองเห็นคุณค่าในตนเอง และความพึงพอใจในชีวิต สามารถที่จะทำนายความพึงพอใจในชีวิตได้มากกว่าความใกล้ชิดกับเพื่อน และสอดคล้องกับ ฮัมเชค อาดัม และกัลลอทต้า (Hamcheck, Adams and Gullotta อ้างใน จงกมลณี ตัญเจริญ 2543 : 55) พบว่า ครอบครัวที่มีสัมพันธภาพที่ดีให้กับบุตรจะส่งผลให้บุตรมีความรู้สึกพอใจในชีวิตของตน มีความสุขในการดำรงชีวิต

2.2.9 ด้านความสุขสงบทางใจ วัยรุ่นมีความฉลาดทางอารมณ์ อยู่ในระดับปานกลาง กล่าวคือ วัยรุ่นมีความสุขสงบทางใจในระดับพอใช้ น่าจะมีผลมาจากวัยรุ่นเป็นวัยที่ยังไม่แน่ใจตนเอง มีความคิดเห็นที่เต็มไปด้วยความเปลี่ยนแปลง วัยรุ่นเป็นวัยที่เต็มไปด้วยความวุ่นวาย ซึ่งสอดคล้องกับที่ กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข (2543 : 66) ที่กล่าวว่า วัยรุ่นเป็นวัยที่มีการแสดงออกทางอารมณ์ที่มีลักษณะรุนแรงขาดการควบคุม สามารถตั้งอยู่ในภาวะสงบได้ในเวลาสั้นๆ (30 – 60 วินาที) มีกระแสความคิดที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (2 – 3 วินาที) จากเรื่องหนึ่งไปสู่อีกเรื่องหนึ่ง และสอดคล้องกับ พรหมทิพย์ ศิริวรรณบุศย์ (2530) ที่กล่าวว่า วัยรุ่นต้องการความเป็นอิสระเป็นวัยที่กำลังสับสน มีความเพ้อฝัน ขาดความมั่นใจ

จากผลการวิจัยยังพบว่า นักเรียนวัยรุ่นมีความฉลาดทางอารมณ์ด้าน ดี เก่ง มีความสุขอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้ น่าจะมีผลมาจากพัฒนาการของวัยรุ่นตอนต้นที่มีอยู่ในระหว่างอายุ 14 – 16 ปี จะเป็นผู้ที่หาเอกลักษณ์ของตนเองเพื่อความเป็นตัวของตัวเองและเอาชนะความรู้สึกแบบเด็ก ๆ ที่ผูกพันกับพ่อแม่ วัยรุ่นโดยทั่วไปจึงมีลักษณะแข็งกระด้าง มีความคิดที่เป็นของตัวเอง ซึ่งสอดคล้องกับ สุชา จันท์ธอม (2536 : 56) ที่กล่าวว่า วัยรุ่นมีพัฒนาการด้านอารมณ์ อารมณ์ของวัยรุ่นเป็นอารมณ์ที่รุนแรงเชื่อมั่นในตนเอง มีความคิดที่ขัดแย้งกับผู้ใหญ่ อารมณ์เปลี่ยนแปลงง่าย และสอดคล้องกับ วิ

นัคดา ปิยะศิลป์ (2539 : 125) ที่กล่าวว่า ระยะเวลาวัยรุ่นเป็นช่วงคาบเกี่ยวระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ มีการเปลี่ยนแปลงด้านอารมณ์ การเข้าสังคม การเรียน การงาน ค้นหาอุดมคติในชีวิต

2.3 การพิสูจน์สมมติฐาน ความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพในครอบครัวกับความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่น ผลการวิจัยพบว่า ภาพรวมของสัมพันธภาพของบิดาและมารดากับภาพรวมของความฉลาดทางอารมณ์ของบุตรวัยรุ่นมีความสัมพันธ์กันทางบวกซึ่งการวิจัยครั้งนี้เป็นไปตามสมมติฐาน เช่น การศึกษาของ อัญชติ ศิลาเกษ กัลยา อันซีน และพัชรพร ลือโรตอง (2539) ที่พบว่า ลักษณะความสัมพันธ์ ในครอบครัวที่นักเรียนอาศัยอยู่กับบิดามารดา มีสัมพันธภาพเชิงบวกกับภาวะสุขภาพจิตของนักเรียนได้ดีกว่านักเรียนที่อาศัยอยู่กับญาติ น่าจะมีผลมาจาก ครอบครัวที่มีพ่อแม่อยู่ด้วยกันมีความสัมพันธ์ที่แสดงถึงความรักความผูกพัน ความเอื้ออาทรภายในครอบครัว ให้อิสระต่อกัน ห่วงใยซึ่งกันและกัน ส่วน ชาห์ บี และ แลทฮีรา เอสเค (Shah B. and Lakhera SK. 1986 อ้างถึงใน จงกถณี ต้อยเจริญ 2540 : 54) ศึกษาสัมพันธภาพภายในครอบครัวและการปรับตัว พ.ศ.2529 พบว่า สัมพันธภาพในครอบครัวดีมีความสัมพันธ์กับการปรับตัวทางด้านอารมณ์ในทางบวก โรเบิร์ต อาร์อีแอล และเบ็งค์สัน วีแอล (Roberts REL. and Bengtson VL. 1983 อ้างถึงใน จงกถณี ต้อยเจริญ 2540 : 55) พบว่า สัมพันธภาพในครอบครัวที่ส่งเสริมสนับสนุนให้เห็นคุณค่าในตนเองจะมีความสัมพันธ์กับภาวะจิตใจในทิศทางเดียวกัน จากศึกษาของ กรีนเบอร์ก ซีเกล และลีทซ์ (Greenberg Siegel and Leitch อ้างถึงใน อมราวดี ณ อุบล 2544: 118) พบว่า สัมพันธภาพที่ดีกับบิดามารดามีอิทธิพลต่อสุขภาพจิตวัยรุ่นมากกว่ากลุ่มเพื่อน จากการศึกษาของ บูกเกอร์ (Bougers 1993 อ้างถึงใน อมราวดี ณ อุบล 2544 : 118) พบว่า ความสัมพันธ์ในครอบครัวมีความสำคัญต่อระดับอารมณ์ของวัยรุ่น และยังมีผลต่อการปรับตัวของวัยรุ่นในระยะต่อไปอีกด้วย

จากที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่า สัมพันธภาพในครอบครัวส่งผลต่อความฉลาดทางอารมณ์ในวัยรุ่น สัมพันธภาพในครอบครัวที่สมบูรณ์ เช่น บิดามารดาให้เกียรติซึ่งกันและกัน ให้ความรักและช่วยเหลือกันดีจะเผชิญต่อปัญหาของสุขภาพจิตน้อย ดังนั้นสัมพันธภาพของครอบครัวที่มีบิดามารดาและบุตรอาศัยอยู่กันพร้อมจะช่วยส่งเสริมบุคลิกภาพทำให้เด็กวัยรุ่นมีสุขภาพจิตดี เพราะบิดามารดามีความรักใคร่ปรองดองกัน มีความผูกพันซึ่งกันและกันจะทำให้ครอบครัวมีอารมณ์ที่เป็นสุขไม่สร้างปัญหาให้กับครอบครัวโดยเฉพาะวัยรุ่นซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงของพัฒนาการหลายด้าน

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอในการนำผลการวิจัยไปใช้ จากผลการวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพในครอบครัวกับความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่น ในวิทยาลัยเทคนิคปทุมธานี ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับครอบครัวหน่วยงาน และสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องดังนี้

3.1.1 ผลการวิจัยพบว่า สัมพันธภาพในครอบครัวของวัยรุ่นที่มีตามการปฏิบัติของบิดาและการปฏิบัติของมารดาอยู่ในระดับปานกลาง คือ อยู่ในระดับพอใช้ พึงระวังหรือพยายามปรับปรุงให้ดีขึ้น ซึ่งข้อมูลจากการประเมินเรื่องสัมพันธภาพในครอบครัวนี้จะเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาสัมพันธภาพในครอบครัวของวัยรุ่นต่อไปและยังได้พบว่า สัมพันธภาพที่ดีย่อมมาจากครอบครัวที่มีความรักความอบอุ่น เข้าใจกัน ซึ่งในครอบครัวต้องประกอบด้วยบิดา มารดา บุตร ตัววัยรุ่นเองก็ต้องปรับพฤติกรรมบางอย่างลงอันจะก่อให้เกิดความขัดแย้งในครอบครัวต้องเข้าใจตัวเองและความจริงที่เป็นอยู่และยอมรับได้ ด้านบิดามารดา ผู้ปกครองเองก็ต้องส่งเสริมสนับสนุน ให้ความสำคัญกับลูกอย่างเหมาะสมไม่ละเลยความรับผิดชอบที่จำเป็นต้องปลูกฝังและต่อเติมความรักให้กับบุตรอย่างถูกต้อง เพื่อบุตรจะเติบโตสู่สังคมภายนอกอย่างมั่นคง กล้าตัดสินใจแก้ปัญหา อดทน รอได้ให้อภัยได้และอยู่ในสังคมอย่างมีความฉลาดทางอารมณ์ใช้ชีวิตได้ถูกทาง ไม่ใช่อารมณ์ในการตัดสินใจปัญหา

3.1.2 ผลการวิจัย ด้านความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่น ในวิทยาลัยเทคนิคปทุมธานี พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งเป็นระดับที่พอใช้หรือพยายามปรับปรุงให้ดีขึ้น โดยสถานศึกษา หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดโครงการ กิจกรรม พัฒนา ครู – ผู้ปกครอง – นักเรียน หรือสื่อสารด้วยการประชาสัมพันธ์ วารสาร การวิจารณ์ วิเคราะห์จากข่าวสาร เหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาครอบครัววัยรุ่นกับความฉลาดทางอารมณ์แจ้งให้รู้สาเหตุและเท่าทันกับปัญหาให้ความรู้เรื่อง ความฉลาดทางอารมณ์ให้เพิ่มมากขึ้นเป็นการกระตุ้นเตือนเพิ่มความตระหนักรู้ในเรื่องนี้ เพื่อตัววัยรุ่น ครอบครัว และ โรงเรียน สถานศึกษา คือครู อาจารย์มีความเข้าใจปรับเข้าหากัน หาสาเหตุและเข้าใจปัญหาร่วมกันได้มากขึ้น เป็นการพัฒนา ความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพกับความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่น ได้ดียิ่งขึ้น

3.1.3 ผลการวิจัย ด้านความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพ ในครอบครัวกับความฉลาดทางอารมณ์ พบว่า มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป มีรากฐานมาจาก ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยนี้ สามารถตอบคำถามได้มากพอสมควร และนำไปสู่การเกิดคำถามใหม่ ๆ เป็นการสืบเนื่องกันที่จะเป็นหลักฐานในการตั้งสมมติฐานในการวิจัยที่ควรกระทำต่อไปดังนี้

3.2.1 ควรศึกษาวิจัยเพื่อการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพในครอบครัวกับความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่น ในระดับต่างสถาบัน และในสายสามัญ

3.2.2 ควรศึกษาวิจัยในลักษณะที่แยกดูความสัมพันธ์ระหว่าง สัมพันธภาพในครอบครัวกับความฉลาดทางอารมณ์ โดยแยกเพศชาย เพศหญิง

3.2.3 ควรศึกษาวิจัย โดยใช้กลุ่มตัวอย่างที่มีทั้งครอบครัวสมบูรณ์ และครอบครัวแตกแยก หรือกับผู้ปกครองที่ไม่ใช่ บิดา มารดา อาจจะเป็นญาติหรือบุคคลอื่น ๆ

3.2.4 การศึกษาวิจัยครั้งต่อไป อาจศึกษาในวัตถุประสงค์เดียวกันแต่เปลี่ยนเป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ เพื่อได้ข้อมูลโดยตรง และเพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนา

3.2.5 การศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ควรได้รับข้อมูลการรับรู้หรือการปฏิบัติจริงจาก บิดามารดาด้วย เพื่อประกอบการวิจัยที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ไม่ว่าจะเป็นครอบครัวในเมือง หรือชนบท มีความเกี่ยวข้อง ๆ กัน ครอบครัวและบุคคลในครอบครัวจำเป็นต้องให้ความร่วมมือซึ่งกันและกัน การสร้างความรักความอบอุ่นในครอบครัวย่อมนำมาซึ่งความเห็นใจให้อภัยและความมั่นคงทางอารมณ์และจิตใจ

บรรณานุกรม

- กมลทิพย์ วิจิตรสุนทรกุล “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการดื่มแอลกอฮอล์ ของนักเรียนอาชีวศึกษาชายใน กรุงเทพมหานคร” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล 2543
- กพิลี วรรณจีย์ **จิตวิทยาทั่วไป** กรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ หลักสูตรปรับปรุงพุทธศักราช 2536 กรุงเทพมหานคร ศูนย์หนังสือเกรียงไกร
- กมลลา แสงสีทอง “สภาวะการณ์ของคนในครอบครัวไทย กรณีศึกษา กลุ่มคนชราในสถานสงเคราะห์ บ้านบางแค” มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2526
- กัญญา ธัญมณฑา “สุขภาพจิตและมนุษย์สัมพันธ์ในชุมชน” กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2541
- กาญจนา ภู่อ่าง **ครอบครัวศึกษา ภาควิชา การพยาบาลสาธารณสุขศาสตร์** คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 2533
- กิตติพัฒน์ นนทปัทมะคุลย์ “ปรัชญาและองค์ความรู้เกี่ยวกับสวัสดิการสังคม” **ชุดประมวลสาระชุดวิชาสวัสดิการครอบครัวและสังคม** สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2545
- กิตติพัฒน์ นนทปัทมะคุลย์ **นโยบายสังคมและสวัสดิการสังคม** พิมพ์ครั้งที่ 3 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2544
- กุลวรรณ วิทยาวงศ์รุจิ “ความสัมพันธ์ระหว่าง สัมพันธภาพในครอบครัวและปรับตัว” กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร 2526
- โกสุม เศรษฐวงศ์ “การเปรียบเทียบการรับรู้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ภายในครอบครัวและการปฏิบัติเกี่ยวกับการดูแลบุตรระหว่างบิดามารดากับผู้ป่วยวัยรุ่นในโรงพยาบาลจิตเวช” วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2532
- คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ สำนักงานครอบครัว กรุงเทพมหานคร 2537
- คมเพชร นัตรศุกกุล และผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ **รายงานวิจัยการสร้างมาตรฐานและปกติวิจัยของความฉลาดทางอารมณ์สำหรับวัยรุ่นไทย** ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 2544
- จกกลนี ดุษฎีเจริญ “สัมพันธภาพของวัยรุ่นกับบิดามารดา การเห็นคุณค่าในตนเอง กับการปรับตัวของวัยรุ่นตอนต้น” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล 2540

- จิตตินันท์ เดชะคุปต์ “วัยรุ่นยุคใหม่สู่การพัฒนาเต็มศักยภาพอย่างสร้างสรรค์” *วารสารสุโขทัย
 ธรรมาธิราช* 213 (กันยายน – ธันวาคม 2543) หน้า 39
- จันทร์ชนก โยธินัชชวาล “ปัจจัยด้านครอบครัวที่มีผลต่อความเจ็บป่วยทางจิตของผู้ป่วยจิตเวช
 วัยรุ่นในโรงพยาบาลสมเด็จพระเจ้าพระยา” *วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์* 2540
- จาวรณม ตั้งศิริมงคล “สุขภาพจิตและการปรับตัวของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6” *วิทยานิพนธ์
 ปริญญาโทศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย* 2530
- จรรจา สุวรรณทัต “พัฒนาการทางสติปัญญา และความสามารถของวัยรุ่น” *เอกสารการสอน
 ชุดวิชา พัฒนาการวัยรุ่น และการอบรม* มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช หน้า
 174 – 176 *มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช* 2527
- จรรจา สุวรรณทัต “ความหมายและความสำคัญ และองค์ประกอบของระบบครอบครัว” *ประมวล
 สารชุดวิชาจิตวิทยาครอบครัวและครอบครัวศึกษา* หน่วยที่ 5 สาขาวิชาคหกรรม
 ศาสตร์ *มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช* 2544
- ฉวี เบาทรวง *การส่งเสริมสัมพันธภาพบิดามารดากับทารก* คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัย
 เชียงใหม่ 2538
- ไฉไล ไชยเสวี “ความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพในครอบครัวการมีส่วนร่วมในสังคมความพึง
 พอใจในชีวิตความวิตกกังวลในสภาพการสูงอายุและการสนับสนุนทางสังคมกับสุขภาพ
 จิตของผู้สูงอายุ” *มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร* 2539
- ชนมน สุขวงศ์ “ความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูกับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่น
 ตอนต้น” *วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น* 2543
- ชีวนันท์ พิษสะกะ “การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของบุคคลในองค์กรธุรกิจเพื่อความสุขและ
 ความสำเร็จในการทำงาน” *วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการ
 พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ สถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์* 2544.
- ชื่นสุมน อุกฤษวิริยะ “อิทธิพลความสัมพันธ์ภายในครอบครัวที่มีผลต่อพฤติกรรมการเปิดรับสื่อ
 วิกิตทัศน์ประเภทเอกซ์ของเยาวชนไทย” *วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์ คณะวารสาร
 ศาสตร์และสื่อมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์* 2543
- ชัชณะ รุ่งปัจฉิม “วิวัฒนาการและลักษณะครอบครัว” *ประมวลสารชุดวิชาจิตวิทยาครอบครัวและ
 ครอบครัวศึกษา* หน่วยที่ 2 หน้า 133 สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ *มหาวิทยาลัยสุโขทัย
 ธรรมาธิราช* 2544

- จิตติภรณ์ อุเทนสุต “แนวทางการแก้ไขปัญหา การกระทำผิดของเยาวชน” วิทยานิพนธ์ปริญญา
สังคมศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2543
- คุษฎี สรวงจันทร์ *EQ เส้นทางสู่ความสำเร็จ* ม.ป.ท. 2542
- ทวีรัตน์ ธนาคม *พัฒนาครอบครัวและเด็ก* กรุงเทพมหานคร 2524
- ทศพร ประเสริฐสุข *ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์กับการศึกษา* รวมบทความทางวิชาการ EQ
กรุงเทพ ฯ 2543
- ทัดดาว ลิ้มพะสุต “แบบแผนการอบรมเลี้ยงดูบุตรและสัมพันธภาพในครอบครัว” วิทยานิพนธ์
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยาประยุกต์ มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์ 2543
- เทอดศักดิ์ เดชคง *ความฉลาดทางอารมณ์* พิมพ์ครั้งที่ 5 กรุงเทพมหานคร มติชน 2542
- เทอดศักดิ์ เดชคง *EQ มาตรฐานวัดอารมณ์อัจฉริยะ* วารสาร Update 2538
- นิภา นิธยาชน *การปรับตัวและบุคลิกภาพ จิตวิทยาเพื่อการศึกษาและชีวิต* กรุงเทพมหานคร
ไอ เอส พรินติ้งเฮาส์ 2530
- นวรรตน์ ศรีชัยเพชร “สัมพันธภาพของพ่อแม่ ลูกกับรูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่าง
บุคคลของวัยรุ่น” วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร 2539
- ปภาณี ฐิติวัฒนา *สังคมวิทยา* กรุงเทพมหานคร ไทยวัฒนาพานิช 2523
- ปิยะวดี สิงห์พันธ์ “แนวทางการป้องกันปัญหาความขัดแย้งและการเสริมสร้างสัมพันธภาพใน
ครอบครัว : ศึกษาเฉพาะกรณี ครอบครัวที่มีบุตรวัยรุ่น” วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคม
สงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2544
- พรพจน์ กิ่งแก้ว “องค์ประกอบทางด้านครอบครัวที่มีผลต่อสุขภาพจิตของผู้สูงอายุ ตำบลช้างเผือก
อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่” วิทยานิพนธ์ปริญญาสาขารณสุขศาสตร์ มหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 2538
- พรพิมล เจริญนครินทร์ *พัฒนาการวัยรุ่น* กรุงเทพมหานคร คอมฟอร์ท 2539
- พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุษย์ *ทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการ* กรุงเทพมหานคร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2530
- พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุษย์ *จิตวิทยาครอบครัว* กรุงเทพมหานคร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2536
- พระธรรมปิฎก *เจตโกศล หรือปรัชญาเชิงอารมณ์* 2542 (อัครสำเนา)

- พระราชวรมุณี (ประยูร ธรรมจิตโต) “อิควินแนวพระพุทธศาสนา” เรียบเรียงจากการบรรยายพิเศษแก่กองบรรณาธิการวารสาร พฤติกรรมศาสตร์ ณ. มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย วันที่ 25 พฤษภาคม 2542 โดย พรรณี บุญประกอบ วารสารพฤติกรรมศาสตร์ 5 (สิงหาคม) 7 – 13 2542
- พวงผกา ชื่นแสงเนตร “ความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพในครอบครัว พฤติกรรมการดูแลตนเองและความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุ กรณีศึกษาสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ เขตพื้นที่พัฒนาอุตสาหกรรมชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก จังหวัดชลบุรี” มหาวิทยาลัยมหิดล 2538
- พรนพ พุกกะพันธ์ *ภาวะผู้นำและการจูงใจ* กรุงเทพมหานคร จามจุรี โปรดักท์ 2544
- มธุรส สว่างบำรุง *จิตวิทยาทั่วไป* เชียงใหม่ กิตติการพิมพ์ 2542
- มาลินี เกียรติบรรลือ *เมื่อลูกเป็นวัยรุ่น* กรุงเทพมหานคร คริสเตียนศึกษา แบ็บติสต์ 2540
- ยิ่งยง ยุทธศักดิ์ “พฤติกรรมทางสังคมของเด็ก ที่มีลักษณะครอบครัวและสัมพันธภาพในครอบครัวต่างกัน” วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร 2539
- ยงยุทธ วงศ์พิรมย์สานต์ *การสื่อสารในครอบครัว ในการพัฒนาครอบครัว ฉบับที่ 2* กรุงเทพมหานคร อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนพับลิชซิ่ง 2540
- รัชนิกร โชติชัยสถิตย์ *นโยบายสังคม และสวัสดิการสังคม* พิมพ์ครั้งที่ 3 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2544
- รัศมี เปี้ยแก้ว “ปัจจัยทางครอบครัวที่มีผลต่อความสามารถทางอารมณ์ของวัยรุ่นตอนต้น” วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2545
- ราชบัณฑิตยสถาน *พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน 2525* พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์ 2530
- รติวรรณ ทับธง “วุฒิภาวะทางอารมณ์” ภาคนิพนธ์คณะพัฒนาสังคม ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม) สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหาร 2543
- ระวิวงศ์ ศรีทองรุ่ง *การพัฒนาบุคลิกภาพในการประชาสัมพันธ์* พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพมหานคร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2543
- รุจา ภูโพนบูลย์ *การพยาบาลครอบครัว แนวคิดทฤษฎีและการนำไปใช้* พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพมหานคร วีเจ พริ้นติ้ง 2541

- วิทยา นาควัชระ *หมอวิทยาช่วยแก้ปัญหาการเลี้ยงดูลูกและวัยรุ่น* กรุงเทพมหานคร สถาบันพัฒนาตนเองและนักบริหาร 2531
- วินัดดา ปิยะศิลป์ *ครอบครัวกับวัยรุ่น ในการพัฒนาครอบครัว* กรุงเทพมหานคร อัมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง 2539
- วิลาศลักษณ์ ชั่ววัลลี *การพัฒนาสติปัญญาทางอารมณ์ เพื่อความสำเร็จในการทำงาน* รวมบทความทางวิชาการ EQ กรุงเทพฯ : Desktop 2543
- วีรวรรณ สุธีร์ไกรลาศ “การศึกษาตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการต้านทานการติดยาเสพติดของนักเรียนระดับมัธยมในเขตกรุงเทพมหานคร” *วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย* 2541
- วีระวัฒน์ ปันนิตามัย *“ไหว้อารมณ์ (EQ)” ดัชนีวัดความสุข และความสำเร็จของชีวิต* กรุงเทพมหานคร เอ็กซ์เปอร์เน็ท 2542
- ศรีทับทิม พานิชพันธ์ *สัมพันธ์ภาพที่ดีในครอบครัว* รวบรวมบทความเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการครอบครัวและเด็กอื่น ๆ กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2527
- ศรีเรือน แก้วกังวาล *จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย* พิมพ์ครั้งที่ 7 กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์ 2540
- ศรีสว่าง พัววงศ์แพทย์ “ครอบครัวไทยในปัจจุบันและความต้องการความช่วยเหลือและการแทรกแซง” *เอกสารประกอบคำบรรยายในการอบรมระยะสั้น คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่* 2538
- ศิริพร หลิมศิริวงศ์ “ปัญหาทางครอบครัวที่ทำให้เด็กต้องมาอยู่ในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กกลาง” *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร* 2511
- สุขภาพจิต, กรม *คู่มือความฉลาดทางอารมณ์* กรุงเทพฯ : ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย 2543
- สุขภาพจิต, กรม *สุขภาพจิตดีด้วยอีคิว* เอกสารการประชุมวิชาการสุขภาพจิต ปี 2543 นนทบุรี วงศ์กมลโปรดักชั่น 2543
- สุขภาพจิต, กรม กระทรวงสาธารณสุข *รายงานวิจัยการพัฒนาแบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ สำหรับประชาชน อายุ 12 – 60 ปี* นนทบุรี วงศ์กมลโปรดักชั่น 2544
- สุโขทัยธรรมมาธิราช, มหาวิทยาลัย *เอกสารการสอนชุดวิชา พฤติกรรมวัยรุ่น* หน่วยที่ 1 – 15 กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช 2532

- สมเดช สิทธิพงศ์พิทยา “ประชากรกลุ่มตัวอย่าง และการสุ่มตัวอย่าง” *ประมวลสาระชุดวิชา สถิติ และการวิจัยทางสังคมศาสตร์* หน่วยที่ 6 หน้า 253 – 257 สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์
นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2541
- สาวิตรี ทยานศิลป์ “อิทธิพลของครอบครัว ต่อความภาคภูมิใจ ในตนเองของวัยรุ่น” *วิทยานิพนธ์
ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล* 2541
- สายสุรี จุติกุล “ความรักความอบอุ่น ในครอบครัว” *การพัฒนารอบครัว* กรุงเทพมหานคร
อัมรินทร์พรินดีงแอนพับลิชชิง 2537
- สุชา จันท์เอม *จิตวิทยาวัยรุ่น* กรุงเทพมหานคร ไทยวัฒนาพานิช 2529
- สุชา จันท์เอม *จิตวิทยา การพัฒนา* พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพมหานคร ไทยวัฒนาพานิช 2536
- สุพัตรา สุภาพ *สังคมและวัฒนธรรมไทย ค่านิยมประเพณี ครอบครัว* พิมพ์ครั้งที่ 8
กรุงเทพมหานคร ไทยวัฒนาพานิช 2536
- สุนน อมรวิวัฒน์ “บทบาทของครอบครัวต่อการพัฒนาคุณธรรมและวัฒนธรรม” *การพัฒนา
ครอบครัว* กรุงเทพมหานคร อัมรินทร์พรินดีงแอนพับลิชชิง 2537
- สุนน อมรวิวัฒน์ *บทบาทของสมาชิกในครอบครัวกับสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป* ผลการสัมมนา
วิชาการเรื่องการจัดการกิจกรรมวันสำคัญเกี่ยวกับสถาบันครอบครัว ม.ป.ท.
- สุวัฒนา วิบูลย์เศรษฐ์ “บทบาทสัมพันธ์ภาพในครอบครัว” หน่วยที่ 4 *ประมวลสาระวิชา
จิตวิทยาครอบครัวและครอบครัวศึกษา* สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัย
สุโขทัยธรรมาธิราช 2544
- สุโท เจริญสุข *จิตวิทยาพัฒนาการเด็กและวัยรุ่นพร้อมสูตรแก้ปัญหาชีวิต* กรุงเทพมหานคร
โอเดียนสโตร์ 2520
- โสภา ขปิลมันท์ และคณะ “รูปแบบครอบครัวไทยที่พึงปรารถนา ในสังคมเมือง ประเทศไทย”
รายงานการวิจัยสภาพสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย 2534
- โสภา ขปิลมันท์ *ครอบครัวพื้นฐานปัญหาสังคม ที่น่าเป็นห่วงในปัจจุบัน* กรุงเทพมหานคร
สมชายการพิมพ์ 2536
- โสภาพรรณ เวียงเพิ่ม “ความสัมพันธ์ระหว่างอัตมโนทัศน์เจตคติต่อบทบาททางเพศกับสัมพันธ์
ภาพในครอบครัว กับบทบาททางเพศของนักเรียนวัยรุ่น ในจังหวัดหนองคาย”
วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล 2541
- อัจฉรา สุขารมณ “EQ กับการเลี้ยงดูเด็ก” รวบรวมบทความทางวิชาการ EQ เล่มที่ 1 เดสทอป
2543
- อัจฉรา สุขารมณ “EQ กับการเลี้ยงดูเด็ก” *พฤติกรรมศาสตร์ 5 (สิงหาคม 2542) 1 - 5*

- อัญชลี ศิลาเกษ และคณะ **ลักษณะความสัมพันธ์ในครอบครัวที่ส่งเสริมสุขภาพจิต ของนักเรียนมัธยม ในเขตเมืองอุบลราชธานี** รายงานการวิจัย โรงพยาบาลพระศรีมหาโพธิ์ อุบลราชธานี กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข 2539
- อัญมณี สมด้ว “การศึกษาสัมพันธภาพในครอบครัว ที่มีความสัมพันธ์กับการอบรมสั่งสอนลูก เรื่องเพศและการคบเพื่อน ศึกษาเฉพาะครอบครัวของนักเรียนหญิงในโรงเรียนบางละมุงจังหวัดชลบุรี” มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ 2544
- อนามัย, กรม กระทรวงสาธารณสุข **ความรู้สุขภาพจิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต** พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพมหานคร การศาสนา 2532
- อัมพวัลย์ วิสวธีรานนท์ “วิถีชีวิตของคนไทยรุ่นใหม่” ภาคนิพนธ์ปริญญาพัฒนบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัย สาขาพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ 2540
- อัมพล สุอำพัน “สถาบันครอบครัว : รากแก้วของการพัฒนาคนแบบยั่งยืน” **นิตยสารสภาพยาบาล** 2 (เมษายน – มิถุนายน 2539)
- อมราวดี ฌ อุบล “สุขภาพจิตของนักเรียนวัยรุ่นที่มีลักษณะครอบครัวการอบรมเลี้ยงดูและสัมพันธภาพในครอบครัวต่างกัน” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาการให้คำปรึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2544
- อุสา สุทธิสาคร “การฝึกทักษะทางอารมณ์” **วารสารประกอบ การสัมมนาเรื่อง EQ (Emotional Intelligence) ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์กับการสร้างความสำเร็จในชีวิต** กรุงเทพมหานคร สมาคมแนะแนวแห่งประเทศไทย 2542
- Cooper R.K.& Sawaf A. **Executive EQ. : Emotional Intelligence in Leadership and Organization** New York Grosset Putnam, 1997.
- Goleman D. “**Working with emotional intelligence.**” New York Banterm, 1997.
- Goleman D. “**Emotional Intelligence.**” New York Putnam, 1995.
- Herlock EB. “**Adolescent development.**” Tokyo Mc Graw – Hill Kogakuska, 1973.
- Umber son D. “Relation between adult children and their parent phychological consequence for both generations.” **Journal of Marriage and the family,** 1992.
- Weisinger H. Emotional Intelligence at work : **The untapped edge of success.** Jossy – Bass Ince., Publishers, San Fransisco California, 1998.

แบบสอบถามวัยรุ่นเกี่ยวกับสัมพันธภาพในครอบครัว
กับความฉลาดทางอารมณ์

คำชี้แจง 1. แบบสอบถามนี้แบ่งเป็น 3 ตอน

ตอนที่ 1 ข้อมูลด้านคุณลักษณะของครอบครัว

ตอนที่ 2 สัมพันธภาพในครอบครัว ของวัยรุ่น (คัดแปลงจาก แบบ
วัดสัมพันธภาพของวัยรุ่น กับบิดา มารดาของ จงกลณี
ศุ้ยเจริญ (2540)

ตอนที่ 3 ความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่นตอนต้น (อ้างอิงจากแบบ
ประเมินความฉลาดทางอารมณ์ของกรมสุขภาพจิต
กระทรวงสาธารณสุข พ.ศ. 2545

2. กรุณาตอบแบบสอบถามทุกข้อ โดยเลือกข้อที่ตรงกับความรู้สึกหรือความ
จริง มากที่สุด

3. คำตอบของท่านจะถือเป็นความลับ และนำไปใช้ในการวิเคราะห์ ทาง
วิชาการเท่านั้น ไม่มีผลกระทบใด ๆ ต่อชีวิต และการเรียนของทั้งสิ้น

4. หากมีข้อสงสัย กรุณา ถามผู้แจกแบบสอบถามผู้วิจัยขอขอบคุณ ในความ
ร่วมมือของท่านมา ณ โอกาสนี้

(นาง ลักษณ์ หนูนนาค)

นักศึกษาปริญญาโท วิชาเอกพัฒนาการครอบครัว และสังคม

สาขาวิชา คหกรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

แบบสอบถาม

ตอนที่ 1 ข้อมูลด้านครอบครัวของประชากรที่ศึกษา

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ลงใน ( ) หน้าข้อความที่ตรงกับความเป็นจริงของท่านมากที่สุด
แบบประเมินนี้ไม่มีคำตอบที่ถูกหรือผิด กรณีไม่มีคำตอบกรุณาเติมคำตอบลงในช่องว่าง

1. เพศของผู้ตอบ

( ) 1. ชาย ( ) 2. หญิง

2. อายุของบิดา.....ปี

3. อายุของมารดา.....ปี

4. ระดับการศึกษาของบิดา

( ) 1. ต่ำกว่า มัธยมศึกษา ( ) 2.มัธยมศึกษา - ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง
( ) 3. ปริญญาตรีขึ้นไป

5. ระดับการศึกษาของมารดา

( ) 1. ต่ำกว่า มัธยมศึกษา ( ) 2. มัธยมศึกษา - ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง
( ) 3. ปริญญาตรีขึ้นไป

6. อาชีพของ บิดา

( ) 1. ธุรกิจส่วนตัว ( ) 2. รับราชการ
( ) 3. ลูกจ้าง (รัฐบาล, รัฐวิสาหกิจ, เอกชน) ( ) 4.ว่างงาน
( ) 5. อื่น ๆ โปรดระบุ.....

7. อาชีพของ มารดา

( ) 1. ธุรกิจส่วนตัว ( ) 2. รับราชการ
( ) 3. ลูกจ้าง รัฐบาล, รัฐวิสาหกิจ, เอกชน ( ) 4.ว่างงาน
( ) 5. อื่น ๆ โปรดระบุ.....

8. รายได้ของบิดา มารดา รวมกันต่อเดือน

( ) 1. ต่ำกว่า 20,000 บาท/เดือน ( ) 2. 20,001-40,000 บาท/เดือน
( ) 3. 40,001-60,000 บาท/เดือน ( ) 4. 60,001-80,000 บาท/เดือน

9. ท่านอาศัยอยู่กับ

( ) 1. พ่อ หรือ แม่ ( ) 2. พ่อ กับ แม่
( ) 3. พ่อ / แม่ ญาติ ( ) 4. ปู่ย่า ตายาย
( ) 5. อื่น ๆ โปรดระบุ.....

10. จำนวนพี่น้องรวมทั้งตัวท่าน
- ( ) 1. หนึ่งคน
  - ( ) 2. สองคน
  - ( ) 3. สามคน
  - ( ) 4. สี่คน
  - ( ) 5. ห้าคนขึ้นไป

ตอนที่ 2 สัมพันธภาพในครอบครัว ของวัยรุ่นตอนต้น

คำชี้แจง โปรดอ่านข้อความแต่ละข้อ แล้วกาเครื่องหมาย ลงในช่องว่างโดยให้นักเรียนตอบทั้งช่อง บิดา มารดา ตามความรู้สึกที่นักเรียนคิด กระทำหรือ ปฏิบัติในข้อนั้น ๆ

คำอธิบาย บ่อยครั้ง หมายถึง ได้รับบ่อยครั้ง มากกว่า 70 ครั้งขึ้นไป
 บางครั้ง หมายถึง ได้รับบางครั้ง ประมาณ 50 – 70 ครั้ง จาก 100 ครั้ง
 นาน ๆ ครั้ง หมายถึง ได้รับนาน ๆ ครั้ง ประมาณ 10 – 49 ครั้งจาก 100 ครั้ง
 น้อยครั้ง หมายถึง เคยได้รับน้อยกว่า 10 ครั้ง จาก 100 ครั้ง

ข้อที่	ข้อความ	บ่อยครั้ง	บางครั้ง	นาน ๆ ครั้ง	น้อยครั้ง
1.	แสดงความรักใคร่ท่านด้วยการกอดจูบ				
	บิดา	-----	-----	-----	-----
	มารดา	-----	-----	-----	-----
2.	พูดถึงความรักความห่วงใยที่มีต่อท่าน				
	บิดา	-----	-----	-----	-----
	มารดา	-----	-----	-----	-----
3.	ดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิด เมื่อท่านไม่สบาย				
	บิดา	-----	-----	-----	-----
	มารดา	-----	-----	-----	-----
4.	ให้คำปรึกษา หรือคำแนะนำกับท่าน				
	บิดา	-----	-----	-----	-----
	มารดา	-----	-----	-----	-----
5.	ดูแลเอาใจใส่เรื่องอาหารการกินของท่าน				
	บิดา	-----	-----	-----	-----
	มารดา	-----	-----	-----	-----

ข้อที่	ข้อความ	บ่อยครั้ง	บางครั้ง	นาน ๆ ครั้ง	น้อยครั้ง
6.	แสดงความห่วงใยเมื่อท่านกลับบ้านผิดเวลา บิดา มารดา	----- -----	----- -----	----- -----	----- -----
7.	คอยตักเตือนด้านกิริยามารยาทและความประพฤติ ที่ไม่เหมาะสม บิดา มารดา	----- -----	----- -----	----- -----	----- -----
8.	พูด คุย ปรับทุกข์ได้ บิดา มารดา	----- -----	----- -----	----- -----	----- -----
9.	ดูแล เอาใจใส่ ถาม ทุกข์ สุข ท่าน เสมอ บิดา มารดา	----- -----	----- -----	----- -----	----- -----
10.	สนับสนุนในการกระทำ สิ่งใหม่ ๆ แตกต่างไปจาก เดิม บิดา มารดา	----- -----	----- -----	----- -----	----- -----
11.	ให้โอกาสทำอะไรได้ตามใจชอบ บิดา มารดา	----- -----	----- -----	----- -----	----- -----
12.	ยอมให้ท่าน ตัดทรงผม ตามที่ท่านต้องการ บิดา มารดา	----- -----	----- -----	----- -----	----- -----
13.	สร้างกฎเกณฑ์ในการดำเนินชีวิตให้กับท่าน บิดา มารดา	----- -----	----- -----	----- -----	----- -----
14.	อนุญาตให้ชื่อของพิเศษนอกเหนือจากของที่จำเป็น บิดา มารดา	----- -----	----- -----	----- -----	----- -----
15.	ลงโทษเมื่อท่านไม่ทำตามกฎเกณฑ์ในบ้าน บิดา	-----	-----	-----	-----

	มารดา	-----	-----	-----	-----
ข้อที่	ข้อความ	บ่อยครั้ง	บางครั้ง	นาน ๆ ครั้ง	น้อยครั้ง
16.	พึ่งพาอาศัยกันได้ ในยามวิกฤต บิดา มารดา	----- ----- -----	----- ----- -----	----- ----- -----	----- ----- -----
17.	ให้ความไว้วางใจเหลือ ในยามที่ท่านต้องการ บิดา มารดา	----- ----- -----	----- ----- -----	----- ----- -----	----- ----- -----
18.	ให้อภัย เห็นใจ ห่วงใย เมื่อท่านทำผิดพลาด บิดา มารดา	----- ----- -----	----- ----- -----	----- ----- -----	----- ----- -----
19.	ให้ความสำคัญต่อความรู้สึกของท่าน บิดา มารดา	----- ----- -----	----- ----- -----	----- ----- -----	----- ----- -----
20.	ให้ความเห็นอกเห็นใจและช่วยเหลือผู้อื่นในยามที่ เขาเดือดร้อน บิดา มารดา	----- ----- -----	----- ----- -----	----- ----- -----	----- ----- -----
21.	รับรู้และร่วมแก้ไข เมื่อท่านมีปัญหา บิดา มารดา	----- ----- -----	----- ----- -----	----- ----- -----	----- ----- -----
22.	ให้กำลังใจท่าน เพื่อต่อสู้ปัญหา บิดา มารดา	----- ----- -----	----- ----- -----	----- ----- -----	----- ----- -----
23.	ให้คำปรึกษาเรื่องการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย บิดา มารดา	----- ----- -----	----- ----- -----	----- ----- -----	----- ----- -----
24.	ให้ความเห็นใจช่วยเหลือเมื่อเห็นคนรู้จัก เพื่อนท่านมีทุกข์ บิดา มารดา	----- ----- -----	----- ----- -----	----- ----- -----	----- ----- -----

25.	ไต่ถามทุกข์สุขของท่านอยู่เสมอ	บิดา มารดา	----- -----	----- -----	----- -----	----- -----
ข้อที่	ข้อความ		บ่อยครั้ง	บางครั้ง	นาน ๆ ครั้ง	น้อยครั้ง
26.	ดูโทรทัศน์ด้วยกัน	บิดา มารดา	----- -----	----- -----	----- -----	----- -----
27.	ออกกำลังกายเล่นกีฬาด้วยกัน	บิดา มารดา	----- -----	----- -----	----- -----	----- -----
28.	ไปเที่ยวต่างจังหวัดด้วยกัน	บิดา มารดา	----- -----	----- -----	----- -----	----- -----
29.	ออกไปรับประทานอาหารนอกบ้านด้วยกัน	บิดา มารดา	----- -----	----- -----	----- -----	----- -----
30.	ไปซื้อของด้วยกัน	บิดา มารดา	----- -----	----- -----	----- -----	----- -----
31.	พูดคุยสนทนากับท่านเป็นประจำทุกวัน	บิดา มารดา	----- -----	----- -----	----- -----	----- -----
32.	เล่าเรื่องอาชีพการงานให้ท่านฟัง	บิดา มารดา	----- -----	----- -----	----- -----	----- -----
33.	พูดคุยสนทนาเกี่ยวกับสุขภาพอนามัย	บิดา มารดา	----- -----	----- -----	----- -----	----- -----
34.	พูดคุยเกี่ยวกับภาระค่าใช้จ่ายของครอบครัว	บิดา มารดา	----- -----	----- -----	----- -----	----- -----
35.	แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนและการคบเพื่อน					

	บิดา มารดา	----- -----	----- -----	----- -----	----- -----
ข้อที่	ข้อความ	บ่อยครั้ง	บางครั้ง	นาน ๆ ครั้ง	น้อยครั้ง
36.	รับฟังเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับตัวท่าน บิดา มารดา	----- -----	----- -----	----- -----	----- -----
37.	แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ในเรื่องต่าง ๆ อย่างตรงไปตรงมา บิดา มารดา	----- -----	----- -----	----- -----	----- -----

ตอนที่ 3 ความฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่นตอนต้น

โปรดตอบคำถามตามความเป็นจริงและตอบทุกข้อ เพื่อท่านจะได้รู้จักตนเอง และวางแผนพัฒนาตนเองต่อไป
มีคำตอบ 4 คำตอบสำหรับข้อความแต่ละประโยคคือ ไม่จริงบางครั้ง ก่อนข้างจริง จริงมาก โปรดใส่เครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ท่านคิดว่าตรงกับตัวท่านมากที่สุด

ข้อที่	ข้อความ	ไม่จริง	จริงบางครั้ง	ค่อนข้างจริง	จริงมาก
1	เวลาโกรธหรือไม่สบายใจ ฉันรับรู้ได้ว่าเกิดอะไรขึ้นกับฉัน				
2	ฉันบอกไม่ได้ว่าจะอะไรทำให้ฉันรู้สึกโกรธ				
3	เมื่อถูกขัดใจ ฉันมักรู้สึกหงุดหงิดจนควบคุมอารมณ์ไม่ได้				
4	ฉันสามารถคอยเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่พอใจ				
5	ฉันมักมีปฏิกิริยาโต้ตอบรุนแรงต่อปัญหาเพียงเล็กน้อย				
6	เมื่อฉันถูกบังคับให้ทำในสิ่งที่ไม่ชอบฉันจะอธิบายเหตุผลจนผู้อื่นยอมรับได้				
7	ฉันสังเกตได้ เมื่อคนใกล้ชิดมีอารมณ์เปลี่ยนแปลง				
8	ฉันไม่สนใจกับความทุกข์ของผู้อื่นที่ฉันไม่รู้จักร				
9	ฉันไม่ยอมรับในสิ่งที่ผู้อื่นทำตามจากที่ฉันคิด				
10	ฉันยอมรับได้ว่าผู้อื่นก็อาจมีเหตุผลที่จะไม่พอใจการกระทำของฉัน				

11	ฉันรู้สึกว่าคุณชอบเรียกร้องความสนใจมากเกินไป				
12	แม้จะมีภาระที่ต้องทำฉันก็ยินดีรับฟังความทุกข์ของผู้อื่นที่ต้องการความช่วยเหลือ				
ข้อที่	ข้อความ	ไม่จริง	จริงบ้าง ครั้ง	ค่อนข้างจริง	จริงมาก
13	เป็นเรื่องธรรมดาที่จะเอาเปรียบผู้อื่นเมื่อมีโอกาส				
14	ฉันเห็นคุณค่าในน้ำใจที่ผู้อื่นมีต่อฉัน				
15	เมื่อทำผิด ฉันสามารถกล่าวคำ “ขอโทษ” ผู้อื่นได้				
16	ฉันยอมรับข้อผิดพลาดของผู้อื่น ได้ยาก				
17	ถึงแม้จะต้องเสียประโยชน์ส่วนตัวไปบ้าง ฉันก็ยินดีที่จะทำเพื่อส่วนรวม				
18	ฉันรู้สึกลำบากใจในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อผู้อื่น				
19	ฉันไม่รู้ว่าคุณเก่งเรื่องอะไร				
20	แม้จะเป็นงานยาก ฉันก็มั่นใจว่าสามารถทำได้				
21	เมื่อทำสิ่งใดไม่สำเร็จ ฉันก็รู้สึกหมดกำลังใจ				
22	ฉันรู้สึกมีคุณค่าเมื่อได้ทำในสิ่งต่าง ๆ อย่างเต็มความสามารถ				
23	เมื่อต้องเผชิญกับอุปสรรคและความผิดหวัง ฉันก็จะไม่ยอมแพ้				
24	เมื่อเริ่มทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด ฉันมักทำต่อไปไม่สำเร็จ				
25	ฉันพยายามหาสาเหตุที่แท้จริงของปัญหาโดยไม่คิดเองตามใจชอบ				
26	บ่อยครั้งที่ฉันรู้ว่าอะไรทำให้ฉันไม่มีความสุข				
27	ฉันรู้สึกว่า การตัดสินใจแก้ปัญหาเป็นเรื่องยากสำหรับฉัน				
28	เมื่อต้องการทำอะไรหลายอย่างในเวลาเดียวกัน ฉันตัดสินใจได้ว่าทำอะไรก่อนหลัง				
29	ฉันลำบากใจเมื่อต้องอยู่กับคนแปลกหน้าหรือคนที่ไม่คุ้นเคย				
30	ฉันทนไม่ได้เมื่อต้องอยู่ในสังคมที่มีกฎระเบียบขัดกับความเคยชินของฉัน				
31	ฉันทำความรู้จักผู้อื่นได้ง่าย				
32	ฉันมีเพื่อนสนิทหลายคนที่คบกันมานาน				
33	ฉันไม่กล้าบอกความต้องการของฉันให้ผู้อื่นรู้				

34	ฉันทำในสิ่งที่ต้องการ โดยไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน				
35	เป็นการยากสำหรับฉันที่จะโต้แย้งกับผู้อื่นแม้จะมีเหตุผลเพียงพอ				
ข้อที่	ข้อความ	ไม่จริง	จริงบ้างครั้ง	ค่อนข้างจริง	จริงมาก
36	เมื่อไม่เห็นด้วยกับผู้อื่นฉันสามารถอธิบายเหตุผลที่เขายอมรับได้				
37	ฉันรู้สึกดียกกว่าผู้อื่น				
38	ฉันทำหน้าที่ได้ดี ไม่ว่าจะอยู่ในบทบาทใด				
39	ฉันสามารถทำงานที่ได้รับมอบหมายได้ดีที่สุด				
40	ฉันไม่มั่นใจในการทำงานที่ยากลำบาก				
41	แม้สถานการณ์จะเลวร้าย ฉันก็มีความหวังว่าจะดีขึ้น				
42	ทุกปัญหามักมีทางออกเสมอ				
43	เมื่อมีเรื่องที่ทำให้เครียด ฉันมักปรับเปลี่ยนให้เป็นเรื่องผ่อนคลายหรือสนุกสนาน				
44	ฉันสนุกสนานทุกครั้งกับกิจกรรมในวันสุดสัปดาห์และวันหยุดพักผ่อน				
45	ฉันรู้สึกไม่พอใจที่ผู้อื่นได้รับสิ่งดี ๆ มากกว่าฉัน				
46	ฉันพอใจกับสิ่งที่ฉันเป็นอยู่				
47	ฉันไม่รู้ว่าจะหาอะไรทำ เมื่อรู้สึกเบื่อหน่าย				
48	เมื่อว่างเว้นจากภาระหน้าที่ ฉันจะทำในสิ่งที่ฉันชอบ				
49	เมื่อรู้สึกไม่สบายใจ ฉันมีวิธีผ่อนคลายอารมณ์ได้				
50	ฉันสามารถผ่อนคลายตนเองได้ แม้จะเหน็ดเหนื่อยจากภาระหน้าที่				
51	ฉันไม่สามารถทำใจให้เป็นสุขได้จนกว่าจะได้ทุกสิ่งที่ต้องการ				
52	ฉันมักทุกข์ร้อนกับเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่เกิดขึ้นเสมอ				

ขอขอบคุณในความร่วมมือ

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ - นามสกุล	นาง ลักษณ์า หนูนาค
วัน เดือน ปีเกิด	14 กรกฎาคม 2497
สถานที่เกิด	อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี
ประวัติการศึกษา	วิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา พ.ศ. 2518 – 2519 คหกรรมศาสตร์บัณฑิต (ผ้าและเครื่องแต่งกาย) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช พ.ศ. 2546 คหกรรมศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาครอบครัวและสังคม)
สถานที่ทำงาน	วิทยาลัยเทคนิคปทุมธานี อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี
ตำแหน่ง	หัวหน้าแผนกคหกรรมธุรกิจ